

İ D A R E

Dahiliye Vekâletinin Aylık Mecmuası

Yıl: 13 İkincikânun 1940 Sayı: 142

RESMÎ KISIM

Reisicumhurun Türk milletine beyannamesi	1335
Nutuklar	1336
Tayinler	1358
Vekâlet emrine almanlar	1359
Takdir edilenler	1360
Kanunlar	1363
Nizamnameler	1405
Vatandaşlığımızdan çıkarılanlar	1423
Mülkî Teşkilât	1429
Tamimler	1450
Çalışma raporları	1458
Tekaüt ve yetim aylıkları	1465

MAKALELER

Osmanlı İmparatorluğu Mülki İdaresinde Avrupahlaşma	1466
---	------

Talât Mümtaz YAMAN

Resmî Kısm

Sayın Reiscumhur İsmet İnönü'nün Türk milletine Beyannamesi

Reiscumhur İsmet İnönü, Türk milletine hitaben,. Tokat'tan aşağıdaki beyannameyi neşr buyurmuşlardır : «Zelzele felâketine uğrûyan mmtakamızdan bütün Türk milletine yeni yıl için yürekten temennilerimi takdim ederim. Yakın ve uzak medenî milletlerin ve insaniyet âleminin acımız için gösterdiği esmpatiye Türk milletinin yürekten teekkürlerini ifade etmek isterim. Felâket mıntakasmdaki vatandaşlarım memleketimizin her tarafında gösterilen alâkadan mütehassis ve müteşekkirdirler. Vatanın muhtelif kısımları arasmda göze çarpan yakın ve sağlam tesanüt üe bir büyük milletin sevinç ve acıda nasıl yekpare bir aile olduğunu göstermiş oluyoruz. Milletimiz içindeki bu beraberlik sayesinde bugünlerin en az sarsıntıyla geçeceğine ve her zorluktan milletimizin yeni bir kudretle çıkacağına sarsılmaz imanım vardır. Fertleri arasında karşılıklı vazife hissi ve bütün cemiyetçe vatana karşı fedakârlık duygusu sağlam milletimizin iyi ve geniş günler göreceği muhakkaktır.»

REİSİCÜMHUR
İSMET İNÖNÜ

Nutuklar

**Sayın Başvekil Dr. Refik Saydamın 18/1/1940 tarihinde
T. B. M. M. de vukubulan beyanatları.**

Aziz arkadaşlarım;

Büyük Meclis kış tatiline karar vermiş bulunuyor. Sayın arkadaşlarıma neşeli ve sıhhatli bir istirahat devresi dilerim. Büyük Meclis'in altıncı içtima devresinin başlan- gıcındanberi hükümetinize verdiğiniz vazifeleri burada tafsilen tekrar edecek değilim. Günün icabettirdiği birçok lüzumlu kanunlar yüksek tasdikmıza mazhar oldu. Hükümetinize düşen vazife de onları iyi, milletimizin netine uyar şekilde tatbik etmektir.

Aziz arkadaşlarım;

Memleket içinde emniyet ve asayiş memnuniyet verecek bir haldedir. Yapmakta olduğumuz müşahedeler bize şu kanaati vermiştir : bütün vatandaşlar ve umumiyetle Türk yurdunda yaşayanlar hürriyetlerinden, şeref ve haysiyetlerinden ve bilcümle haklarından emin ve müsterih yaşamaktadırlar. (Bravo sesleri, alkışlar)

İdareimizi tamamen aslı hukuk prensiplerine tevfiğ et. miş bulunuyoruz; hürriyetlere hürmet ve riayet ediyoruz ve bu şart altında memleket içinde nizamı mahfuz tutuyoruz. (Alkışlar)

Büyük Meclis'in kıymetli irşatlarından ve feyizli mü. rakabesinden daima istifade ettiğimiz gibi, tam bir serbesti içinde çalışan matbuatımızın neşriyatından da faydalanmağa dikkat ediyoruz. Zamanımızda dünyanın birçok memleketlerinde, dahili nizam ile kabili telif görülmeyen matbuat hürriyetini, biz o nizamın yardımcısı sayıyoruz. Ve öyle olmasını temenni ediyoruz. (Bravo sesleri, alkışlar). Herkesi, tenkitsiz ve mürakabesiz idareye imkân veren herhangi'bir sistemi bütün zahiri kolaylıklarına rağmen biz, iltifata lâyık görmüyoruz. (Bravo sesleri, alkışlar)

Çünkü, hedefimiz mesuliyet mevkiinde sualsiz, cevapsız hükümlan olmak değil memleketi en emin yoldan refah ve terakkiye ulaştırmaktır. Bu yol, kanaatimizce, mürakabeli ve mesuliyetli demokratik yoldur. (Bravo sesleri, alkışlar) Bugüne kadar takip ettiğimiz bu hattı hareketten müşteki değiliz; bilâkis politikamızın temin ettiği iyi neticelerden memnunuz. Matbuatın haklı tenkitlerine alışkınız. Haklı ve haksız tenkitlerin temyizini ve bunlar hakkında lâyük oldukları hükümleri vermeyi de milletin dalma iyiyi, doğruyu bulan selim hissine terk ediyoruz. (Bravo sesleri) umumî ve hususî menfaatlerin ihlâli ihtimaline karşı kanunlarımızın ve mahkemelerimizin kâfi teminat olduğuna kimsenin şüphesi yoktur.

Arkadaşlarım,

(

Son zamanlarda hepimizi, bütün milletimizi müteessir eden zelzele ve seylâp felâketlerinin onulmaz acısını, yâni can zayıyatını unutamayız. Fakat ne çare ki olmuştur. Felâkette kurtulan kardeşlerimizin yardımına ve tesellisine bütün vasıtalarımızla koşuyoruz. Mümkün olan herşeyi yapıyoruz ve yapacağız. (Bravo sesleri) Bu felâket karşısında milletin ve hükümetin gayret ve hassasiyeti muvazi ve birbirini tamamlar bir halde tecelli etti. Ve böyle devam ediyor. Hükümet kendisine düşen vazifeyi takdirdeki dikkatini, milletimiz de aramızdaki millî tesanüdün samimiyet ve azametini gösterdi ve gösteriyor. Büyük Meclisimizin, çok asil bir karariyle teşekkül eden Millî Yardım Komitesinin dâvetine, bütün vatan evlâtları seve seve iştirâk e. diyor. Dün de bir vesile ile arzettiğim gibi, tek vatan yüksek mefhumunun en heyecan verici manzarasına şahidiz. İlk işe başladığı günden dün akşama kadar Millî Yardım Komitesine gelen para teberruu yekûnu 2.156.956 liraya varmış, aynî teberruat da tamamen tasnif edilememekle etraber yarım milyon parçayı çoktan aşmış ve halen devam etmekte olan işe mevaddı yekûnu da yüz binlerce kiloya varmıştır. Bu, müşterek vatan hissini en bariz delili olduğu gibi felâketli vatandaşa yardım hissini de en yüksek şahididir.

Fakat arkadaşlarım, derin bir teessür içinde bize teselli ve hattâ iftihar veren bu manzaradan hoşlanmıyan- îar da maalesef yok değildir. Bunu size arz mecburiyetin-
deyim. (Kahrolsunlar sesleri)

Hükümetin teyakkuz ve hassasiyetini millet fertleri a-
rasmdaki samimî tesanüdü, kendi emellerinin tahakkukuna mani görenler ve bundan memnun olmıyanlar da vardır. Bilirsiniz ki her memlekette, her devirde millet zararına intifa ve memleket menabiini istismar etmek istiyen, bun-
da bazan kendi menfaatlerine mağlûp, bazan da memle-
ket dışı kuvvetlere âlet olanlar bulunur. Bu yadigârlardan bizde de yok değildir. Bazan vatansever bir fert gibi saf halkı iğfale, çok defa hüviyetlerini gizliyerek memleket havasını ifsada çalışırlar. Lâkin derhal arz edeyim ki, bu gûruh için en az müsait olan muhit Türkiye'dir. (Bravo sesleri ,sürekli alkışlar) Hiç yer bulamıyacakları da saf Türk kalbidir. Bunlar her vakit türlü türlü rivayetler ve if-
tiralara çıkarırlar, fakat Türklük muhiti içinde istedikleri neticeyi bulamazlar. Şimdi de yeni sermayeler buldular, diyorlar ki:

«Hükümet felâketzedelerin yardımına vaktinde yeti-
şemedi, milletin verdiği yardımlar muhtaçlara yetiştirilme-
di, zelzele mmtakasma da asayiş temin edilemedi.»

Arkadaşlarım;

Bunların nasıl çirkin bir iftira olduğunu siz bilirsiniz

Felâket haberiyle beraber alâkadarlara verdiğim emirle kendilerini mümkün olan her yardımı ifa edecek derecede bütün salâhiyetlerle teçhiz ettim. Ve derhal lüzumu kadar para gönderdim. İki Vekil arkadaşım felâketin ertesi günü zelzele mmtakasma hareket ettiler. On gün mütemadiyen dolaşılar. Bütün salâhiyetlerini kullanarak mümkün olan herşeyi yaptılar. Merkez de kendilerinin lüzum gösterdiği herşeyi yaptı. Hiçbir yere para ve tahsisat sıkıntısı çek-
tirilmedi. Hükümet ve Kızılay bütün vesaitiyle çalıştı. Tedarik edilebilen çadır, erzak, eşya, ilâç ve inşaat malzemesi ve sıhî ekipler gönderildi. Milletin, hükümetin ve Kızı-

ıy'm yardımları en serî surette felâketzedelere yetiştirilmeğe çalışıldı ve çalışılıyor. Muhtelif yerlerde seyyar ve sabit hastahaneler kuruldu. Bunların tafsilâtını alâkalı Vekil arkadaşlarım size arzetttiler. Biz, felâket gören kardeşlerimize gönlümüzün istediği kadar geniş ve serî yardım yapamadığımızdan müteessiriz. Bu hizmeti daha serî ve daha geniş mikyasta yapmak, yâni felâketin anında her yere ve herkese yetişmek isterdik. Buna muvaffak olamadıksa sebep bizim kusurumuz değil, imkânın darlığı, tabiatın zorluklarıdır. İçinde bulunduğumuz şartların ve elimizdeki vasıtaların verdiği imkân içinde âzami hizmet ettiğimize ve etmekte olduğumuza kaniiz. Zaten büyük heyetiniz gibi yüksek bir mürakabe kuvveti karşısında çalışan bir idare bundan başkasını yapamazdı. Onun için kalplerimiz felâket yüzünden ne kadar muztarip ise, vicdanlarımız da mümkün olanı yapmış olmak kanaatiyle müsterihtir.

Felâket mıntakasmda asayişin muhafaza edilemediği, bir bilezik veya küpe için kollar, kulaklar kesildiği, umumî müfettişin çapulu men için kendi eliyle yüz adam öldürdüğü yolundaki âmiyane rivayetler bu memlekete zarar vermek isteyenlerin ne kadar âdi vasıtalara tenezzül edebildiklerini gösteren delillerdir. (Kahrolsun sesleri)

Arkadaşlarım,

Bunların hepsi yalandır ve iftiradır. Böyle şeyler vaki olmamıştır ve olamaz. Zaten zelzele haberi üzerine ilk aldığımız tedbirlerden biri de o mmtakanın inzibat kuvvetini arttırmak olmuştur. Onun için oralara derhal asker ve jandarma gönderdik.

Arkadaşlar,

Fena propaganda bu kadarla kalmıyor, diyorlar ki felâket bundan ibaret değildir. Tekrar zelzele olacak, sey-lâp olacak, başka felâketler gelecek; hattâ bunlara tarih de gösteriyorlar. Fakat onların gösterdikleri tarihler çoktan geçmiş bulunuyor; fakat onlar utanmak niyetinde değildirler. (Kahrolsunlar sesleri)

.....1340.....

Arkadaşlarım, yirminci asırda zelzele gibi, seylâp gibi tabiî hâdiselerle teşe'üm etmek ancak gayrimeşru emellerini istihsâl için her yolun kapandığını gören bedbahtların, şüphesiz ki kendileri de inanmıyarak, yapabilecekleri harekettir. Herkes bilir ki tabiî hâdiseler tabiî kanunlara tâbidir. Onları durdurmak kimsenin elinde değildir. Olgun milletlerin kârı bunlara karşı teşe'üm değil mukavemeti artırmaktır. Bizim de tuttuğumuz yol bu yoldur. Bu propagandaların hedefi evvelâ milletin hükümete itimadını sarsmak, sonra felâketler vahimesiyle milleti telâşa ve vesveseye düşürmektir. İftihar ile arzedeğim ki millet muhitinde bedhah propagandalar tesir yapamıyor. Herkesin tarihi dolduran ve süsliyen büyük hizmetleri daima şükranla anılan Millî Şef'in etrafında yekpare bir vücut gibi mütesanit bir halde çalışmak lüzumuna kanidir. (Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar.) Millet, kendi büyük meclisinde gördüğü azim ve tesanütle müftehirdir. Hükümetin, sizin de tasvibinize mazhar olan politikasındaki isabete inanıyor ve onu kendine malediyor. Bununla iftihar edebiliriz.

Aziz arkadaşlar,

Hariçî siyasetimiz muhtelif vesilelerle yüksek huzurunuzla arzetmiş olduğum esaslar ve tasvibinize iktiran eden direktifler dairesinde tabiî seyrini takip etmektedir.

İngiltere ve Fransa hükümetleriyle malûmunuz olan kredi ve istikrazların müzakeresine memur etmiş olduğumuz heyet gerek Londra gerek Paris'te dostane bir hava içinde mesaisini ikmâl ederek buna mütedair mukaveleleri hükümet namına akt ve imza eyledi.

Heyet reisinin Sofya'da tevakkuf ederek Bulgaristan'ın muhterem Başvekili Bay Köseivanof ile vaki olan görüşmeleri iki komşu memleket arasındaki itimat-kâr dostluğun tezahürüne ve Balkanlarda sulh ve emniyetin istikrarına mâtuf mesaimizde şayanı memnuniyet bir görüş birliği kaydedilmesine vesile olmuştur. (Bravo sesleri, alkışlar.)

Arkadaşlar,

İnsaniyet, feci bir harbin ıstırapları devam ederken, Türkiye'mizin mâruz kalmış olduğu büyülc felâket karşısın-

da çok ruhu okşayıcı bir tesanüt manzarası gösterdi.

Resmî ve hususî ellerden bize yapılmış olan ve el'an da yapılmakta bulunan yardımlar memleketimize karşı umumî bir sempatinin ve bize her tarafta verilen kıymetin bir ifadesi olmak itibarıyla bu İnsanî tesanüt bir de hususî alâka mahiyetini haiz bulunuyor.

Bu dost devletlere, bu yüksek ruhlu insanlara, müsaadenizle, bu kürsüden Türkiye'nin derin teşekkürlerini ifade edeyim. (Sürekli alkışlar, bravo sesleri).

Aziz arkadaşlarım,

Haftalardanberi üzerinde elbirliğiyle çalıştığımız ve bugün kabul buyurduğunuz Millî Korunma kanununa da temas etmek isterim.

Kanunun gayesi yalnız, Türk vatandaşının sıkıntı çekmesine ve Türk müdafaa kuvvetlerinin fevkalâde hallerde ve seferberlikte en iyi şekilde tanzimine ve idaresine mâtuftur. Hükümetinize verdiğiniz bu vazifeler yapılırken, bunların yine en iyi şekilde görülmesi için, verdiğiniz selâhiyetlerin de en dikkatli bir suretçe kullanılmasının lüzumuna kani bulunuyoruz. Hükümetiniz bu vazife ve seiâhiyetler kendisine verilirken, büyük meclis, tarafından gösterilen ihtimamdan ne kadar memnun ise, kendisine gösterilen itimada da müteşekkirdir; ve o itimada lâayık olmağa çalışacaktır. Dünyanın arzettiği buhranın, memleketimize vaki İktisadî ve ticarî akislerini zamanında karşılamak bizim için ne kadar hayatî bir mesele ise, bu buhranlardan istifade etmek istiycek olanların fena fikir ve hareketlerine karşı koymak da o kadar lüzumlu bir harekettir. Biz, hayatta bu halleri görmüş ve acılarını çekmiş bir nesiliz, tabiatlarımız da ona tekrar müsaade edecek kabiliyette değildir. Huzurunuzda bu kanunun tatbiki kendilerine tevdi edilecek her sınıf memura, ve yine bu kanunla kendi hakları müdafaa edilecek olan

.....1342.....

her vatandaşı, aynı zamanda, vazifelerini yapmalarını ve haklarını aramalarını hatırlatırım. Ancak ibu karşılıklı mü-rakabe ve dikkat .sayesindedir ki, kanunun tayin ettiği iyi hedefe vasıl olabiliriz.

Arkadaşlarını,

İntihap dairelerinizin ihtiyaç ve durumlarını sıhhatle ve neşe ile getirmenizi en samimi İlişerimle dilerim. (Sü-rekli ve şiddetli alkışlar)

**Sayılı Vekilimiz Fayık Öztrak'ın Erzincan zelzele felâketi
hakkında 19/1/1940 tarihinde T. B. M. M. İnde
vukubulan beyanatı.**

«— Arkadaşlarım, söze başlarken en evvel sizleri ve sizlerin vasitanızla aziz milletimizi taziye etmeyi vazife bilirim.

Arkadaşlarım; uğradığımız felâket cidden büyük ve çok acıklıdır. Biraz sonra Sıhhat ve İçtimâî Muaveent Vekili arkadaşımın sahîh rakamlarını dinleyeceğiniz veçhile yirmi beş bine yakın masum vatandaş kaybettik. Sekiz bin ikadar yaralımız var. Kısmen ve tamamen yıkılan binaların sayısı otuz bine yakındır. Ancak bu rakamlar da kısmen tahmine müstenittir. Biraz daha az veya daha çok olması mümkündür.

Felâket hakikaten büyük, sahası geniştir. Gerek mevsim, gerek zelzelenin vukuu saati felâketin şiddetini arttırmıştır. Musibet herkesi yatağında ve tatlı uykusunda haince bastırılmış ne ihtiyar, ne kadın, ne hasta, ne de çocuk dinlememiş kıymıştır. Felâketin masum kurbanlarına rahmet, geride kalanlara sabır ve metanet temenni ederim.

Başınız sağ olsun arkadaşlar; millet var olsun.

Felâketzedeler, kimsesizler milletin sinesinde en sıcak şefkati buluyorlar ve bulacaklardır. Himmetinizle en kısa zamanda felâket harabeleri üstünde mamureler doğacaktır.

Felâketin ne zaman, nasıl j duyulduğunu, derhal ne tedbirler alındığını daha evvel gerek Başvekilimden ve gerek Sıhhat ve İctimaî Muavenet Vekili arkadaşımızdan dinlediniz. Ben şimdi sizlere zelzele mmtakasında on gün devam eden seyahatimiz hakkında umumî surette marûzatta bulunacağım.

Birincikânunun 28 inci günü sabahı Sıvasa müteveccihen hareket ettik. Yollarda ve orada göreceğimiz vaziyete göre icap ederse daha ileri gitmemiz de mukarrer idi.

Yolda giderken aldığımız haberlere göre zelzele mntakasmaaki vilâyetlere icap eden tebligat yapıldı. Felâketzedelere en seri ve müessir yardımları yapmak, kutrulanların ihtiyaçlarına yetişip sıhhatlerini korumak, yaralıları tedavi, hayatta bulunanlar iâşe ve ilbas etmek içinlâzım gelen direktifler verildi ve tedbirler alındı.

Sivasta vâli, komutan, sıhhat müdürü ve diğer icap edenlerle görüşüldü. Sıvas şehrinde mühim hasar yoktu. Bu bizim için bir teselli ve ümit veislesi oldu. Diğer taraf-lara yardım için kuvvetli bir merkez elimizde var demekti.

Sıvasm Hafık ve Zara kazalarının ve bilhassa Hafığın İbsıla nahiyesinin telefât ve haşaratı hayli mühimdi; fakat mahallî memurlar şuurlu ve metin çalışıyorlardı. Burada takdire değer bir hâdiseyi arz edeyim. Zelzele esnasında cürmü meşhut vesilesiyle Ağvanis nahiyesinde bulunan Suşehri hükümet doktoru o nahiyeden başlayarak Ezbider köylerindeki yaralıları sara sara merkeze kadar gelmiş ve bir çok yaralıları kurtarmıştır.

Suşehri ve Koyulhisar kazalarının zayıtı ağırdı. Bunlara süratle yetişmek için tertibat alındı. Erzincan yolunun açılması için iki yüz amele gönderildi. Gerek Sivastan ve gerek Divrikten kamyon, erzak ve malzeme yollandı ve vilâyetin işe sahip olduğu anlaşıldı.

Erzincanm zayıtı her yerden fazla idi. Bir an evvel oraya yetişmek istiyorduk. Yalnız yolun kapalı olması bize endişe veriyordu. Kayseride yolun açıldığını duymuştuk. -Sıvas da bu haberi teyit etti. Bunun üzerine Sivastaki ar-

.....1344.....

kadaşlarımıza icap eden talimatı vererek ileri hareket ettik.

29-12-1939 saat 7.20 de Karagöl istasyonuna yedi yüz metre mesafede trenimiz kara saplanarak ileri gidemedi. Karın irtifakı dört metre deniyordu. Treni geriye Eskiköy istasyonuna aldılar. Yolu açtılar, harekete geçerken lokomotifin kömür arabası raydan çıktı. Onu raya koymak için hayli uğraşılar. Yolun karları temizlendi. Tekrar yola çıkılırken bu defa da furgon dereyeye oldu. Bununla da hayli uğraşıldı. Şiddetli fırtına, soğuk ve kar tipisi altındaki bu mesai cidden çok zahmetli ve hattâ tehlikeli idi. Bu da düzeldiği ızaman jkar yolumuzu tekrar kapamış bulunuyordu. Kar küreyen makine yolumuzu açtı.

Biz bu mevkide 38 saat kaldık. Her dakika, bizim ıztırabımızı arttırıyordu. Biran evvel felâket mmtakasma yetişmek isterken tabiat yolumuzu kesiyor ve bizi oraya yetişmekten menediyordu.

Yola çıktığımız zaman mevcut olan fırtına biz ilerledikçe şiddetini arttırıyordu. Eskiköyde kaldığımız müddetçe fırtınanın akur uğultusunu mütemadiyen duyuyor, kar tipisini görüyorduk. Fırtına vagonumuzu daima bir sarsıntı halinde bulunduruyordu. Kaloriferin durmadan yanmasına rağmen biz vagon içinde üşüyor, ve o halde açıkta ve enkaz altında kalan kardeşlerimizin ıztırabını düşünerek eziliyorduk.

Erzurum yolu bozuk olduğu için oradan gelen tren de Tunceli istasyonunda kalmıştı. Bu yolun açılması uzun sürebilir ve açılrsa da tekrar kapanabilirdi. Onun için Gümüşaneden 200 hayvanlık bir mekkâri kolu, Erzurumdan da kamyon istedik. Malatyadan gelen 3 üncü ordu müfettişi Or. Gl. Orbay ile 4 üncü umumî müfettiş, kor. Gl. A'lpdoğan'm biraz evvel Erzincana vardıklarını öğrendik. Yegâne tesellimiz bu idi.

Nihayet 31-12.1939 saat 11 de Erzincana vardık. İstasyonda Or. Gl. Orbay ve Kor. Gl. Alpdoğan, Erzincan vâlisi Osman Nuri Tekeli, C. M. U. si, sıhhat müdürü bize kısa-

ca malûmat verdiler. İstasyon civarında toplanmış olan halkı ve yaralıları dolaşıp teselli ettik.

Saat 13 de Reiscümhur ve Millî Şef İnönü Erzincana muvasalât buyurdular. Bizlerden izahat aldıktan sonra trenlerinden indiler. İstasyon civarında toplanan felâketzedeleri ve yaralıları teselli ve tatyip ederek harap şehri görmek üzere ilerlediler. Etraflarını alan betbahtlardan bir kısmının vücutları ve hepsinin kalpleri yaralı idi. Şefin etrafını sardılar. Kimisi 3, kimisi 5 can kaybeden ve bütün hayatında kurduğu yuvanın başına yıkılıp sevgilerini ezdiğini gören bu vatandaşlar bağırıyorlardı : «Üç can kaybettim, beş can kaybettim, sana kurban olsun, sen sağ ol! İnönü.»

Kalpten gelen bu seslerle yardımlarına koşan, hatırlarını soran Şeflerine, muhabbetlerini izhar ediyorlar ve «Sen bizden daha ziyade yaralısın, sana geçmiş olsun İnönü» diyerek matem içinde asalet gösteriyorlardı. Oğlunu kaybeden bir ana ilerledi «Oğlum gitti, İnönü, Giresunlu Mehmedim gitti, sana kurban olsun» diyerek başını Millî Şefin omuzlarına koydu, sinesine dayadı. Gözünün yaşma cereyan verdi. Şef onu şefkatle bağrına bastı. Bu çok hazin ve hazin olduğu kadar da ulvî bir tablo idi. Gazetelerde bu tablonun kopyasını gördünüz, biz onun aslı karşısında mütehassis ve mephut kaldık.

Evlâdım kaybeden ana, kalbindeki onulmaz yaranın tesellisini Şef'in aziz bağrında arıyor ve buluyordu. Mehmet de Şef'in idi. Mehmedin anası da Şef'in ve hepsi milletin. Şef bu ananın kalbindeki acıyı kendi sinesine çekiyordu, bu hal dakikalarla devam etti. Manzara çok hazin fakat pek ulvî idi. Milletle Şef'in yakınlığını, daha doğrusu birbirinin aynı olduğunu gösteriyordu. Şef şehri dolaştı, sarsıntının tahribatını gördü ve bizlere lüzumlu gördükleri talimatı vererek saat 4,5 da oradan ayrıldı.

Şef'i teşyiden sonra biz tekrar Erzincandaki arkadaşlarla toplanıp görüştük. Enkaz altından daha diri kardeşlerimiz çıkıyordu, ilk ve en büyük gayreti bu işe hasret-

.....1346.....

miye karar verdik, zaten Büyük Şef de bize bunu emretmişlerdi. Sivastan gelen amele dağılmış, müteferrik suretate çalışıyordu. İşin daha verimli olabilmesi için teşkilâtlı ve muntazam çalışmak lâzımdı.

Üçüncü ordu müfettişi oradaki askerden 800 kişi ayırdı, muntazam postalar halinde ve subaylarının idare ve nezaretinde 400 ünün öğleye kadar diğer 400 ünün akşama kadar çalışmaları için emir verdi. İmraliden Erzincana gönderilmiş olan mevkıflar felâketzedelere yardım hususunda asilâne fedakârlıklar gösteriyorlardı. Enkaz altından felâketzedeleri çıkarıyorlar, kendi ekmeklerini kurtardıkları kardeşlerine veriyorlardı. Gümüşaneden istediğimiz 200 hayvanlık nakliye kolu yola çıkarılmış, Erzurumdan kamyonlar gönderilmişti. Erzak ve diğer malzeme için etrafa emirler verildi. Oraya bin çadır bizim trenimizle götürüldü.

Ankaradan hareketten evvel zelzele mmtakalarına 170 jandarma yollamış idik. Erzincana mürettep olanlar yetiştir, inzibat ve yardım hizmetine iştirâk ettiler. Bizim trenimizle bir asker müfrezesi de Erzincana gitti ve yardıma iştirâk etti. Beraber götürdüğümüz iki mülkiye müfettişini orada bıraktık. Malatya vâli muavinini ve üçüncü umumi müfettişlik memur ve müşavirlerden bir kısmın: oraya memur ettik. Ayrıca on maiyet memurunun gönderilmesini vekâlete yazdık. Jandarmadan bir binbaşı, bir yüzbaşı, bir teğmen Erzincana gönderildi. Ve jandarma umum kumandanlığından 260 çadır yollandı. Refahiyeye biran evvel varabilmek için lâzımgelen tedbirleri kararlaştırdık ve o gece saat biri geçerek yani yeni senenin ilk saatından biraz sonra Sivasa doğru hareket ettik.

Divrikiye geldiğimiz zaman oranın belediye reisi ile görüştük. Esaslı iş görebilmek için alışkın ve teşkilâtlı ameleye ihtiyaç var idi. Orada maden dolayısıyla böyle amele ve onları çalıştıracak çavuş ve amele başı bulunabilirdi. Bu çavuş ve işbaşlıları bulup onlar vasıtasıyla ve onların idaresinde çalışmak üzere hemen 200 amele tedarik

ederek Erzincana göndermelerini istedik. Ve işin ehem-miyeini anlattık. Bu gayretli ve hamiyetli arkadaşım o gün bu ameleli bulup hazırladığını ertesi günü bunların Erzincanda çalışmakta oldukları haberiyle öğrendik.

Tokat mmtakasından gelen haberler çok endişe verici mahiyette idi. Oraya bir ayak evvel yetişmek istiyorduk.

Sivasa muvasalâtımızda vali, sıhhat müdürü ve diğer icap edenlerle konuştuk. Zelzelenin üçüncü günü jandarmalarımız yaya olarak Koyulhisara, dördüncü günü Su- şehrine yetişmişler idi. Ancak bu yetişme büyük fedakârlıklarla mümkün olabilmiştir. Fedakâr jandarmalarımızın civanmerdane gayretlerini takdirinize arz etmek isterim. Bunları diğer yardımların takip etmesine kar tipisi imkân bırakmamış idi. Yola çıkarılan yardımcıları, sıhhi malzeme ve erzak yolda Şerefiyede depo edilmişti. Gayretin tezyidi ve alâkalıların takviyesi için bütün müşkülâta rağmen vâlinin bizzat oralara gitmesini kararlaştırdık.

İkincikânunun ikinci günü saat 11 de Turhala muvasalât ettik. Arkadaşım Hulusi Alataş, dahiliye müsteşar muavini Şefik Bicioğlu ve içtimai muavenet reisi Ekrem Tok ile beraber Tokada, oradan da Niksara gidip gece döndüler. Ben Amasyadan dönmekte olan Millî Şefi bekledim, vaziyet hakkında malûmat almaya çalıştım. Biraz sonra Millî Şef teşrif ettiler. Erzincanda ve yollarda yaptıklarımızı ve gördüklerimizi arzettim. Kendileri de Tokat ve Niksarda gördükleri hale ve umumî vaziyete göre lüzumlu gördükleri direktifleri verdiler, oraya kadar maiyetlerinde getirdikleri beş Erbaalıyı da dinliyerek lüzumlu tedbirleri almamızı emrettiler. Erbaalılarla konuştum. Tokattan Erbaaya kadar olan yolun bilhassa Niksardan sonrası çok bozuk olduğundan Tokattan oraya ehemmiyetli yardım yapılamamış olmakla beraber Samsun vilâyeti oranın ihtiyaçlarını diğer taraflardan daha geniş surette temin etmiş, Erbaanın hasarı ehemmiyetli olduğu için Reiscümhur hazretlerinin de emirleriyle oraya Samsun vâli muavinini gön-

.....1348.....

derdim ve Erbaanm ihtiyaclarının tamamen Smsundan teminini tebliğ ettim.

En mühim zarara uğrıyan ve o zamana kadar yardım göremiyen Reşadiyenin yardımına yetişmek en mühim iş idi. Yolun bir kaç kilometrelik kısmı heyelan dolay isiyle bozulmuş olduğundan oraya kadar gidilememiş, Turhal şeker fabrikasının gönderdiği sıhhî imdat heyeti Reşadiyeye 28,5 kilometre mesafedeki Fazlı köprüsü denilen yere kadar gidip orada çadırlarını kurmuş ve etraftaki köylerin yaralılarına bakmıya koyulmuş. Buraya önce kamyonlar ile yardıma teşebbüs edilmiş; fakat bunlar yolu sökeme. mişler, sonra develer ile işe başalnmış. Valiye ertesi sabah atla Reşadiyeye hareket etmesini ve merkezdeki işlere Zile kaymakamının bakmasını tebliğ ettim. Gece Niksardan dönen arkadaşlarımla müzakere ve vaziyeti tetkik ettik. Ertesi sabah arkadaşım Hulusi Alataş, dahiliye müsteşar muavini Şefik Bicioğlu ve İctimai muavenet reisi Ekrem Tok ile beraber Samsun yolu ile Erbaa'ya hareket ettiler. Ben o gün ve gece Turhalda çalıştım, lâzım olanlarla görüştüm. En aşağı üçer kişilik atlı heyetler yapıp felâket gören bütün köylerin süratle yoklanmasını ve kendilerine yardım edilmesini, çocuklarla hasta ve yaralıların en yakın binalı yerlere nakledilmelerini, açıkta kalan hayvanların keza civardaki sağlam köylere gönderilip telef olmaktan vikayelerini, felâketten masun kalanların felâketzedelere yardımlarının teminini alâkadarlardan istedim. O rada bulunduğumu öğrenip gelen köylüleri teselli ve bizzat da çalışıp kendilerine bir an evvel kalmış enkazdan baraka veya zeminlik yapmalarını tavsiye ettim. Aletleri yokmuş, olanlar da enkaz altında kalmış. Şeker fabrikası bunlara kazma, kürek, balta, keser, testere verdi. Fakat çivi yoktu. Bunu da demircilere dövdürmek suretiyle tedarike karar verdik. Ve işe girişildi. Civar köylerdeki inşaat ustalarından istifade edilmesi tenbih olundu. Buraya kadar gördüklerimin bana ilham ettiği yeni âmeli tedbirleri alâkalı vilâyetlere de bildirdim. Ertesi günü sabahleyin bazı

köylüler yanıma geldiler, gördüm. Milli Şefin ziyareti; vekillerin dolaşması sıhhiye ve yardım heyetlerinin gelmesi kuvvei maneviyeleri üzerinde çok tesir yapmış. Bu tecrübe bir daha gösterdi ki insanlar felâket zamanlarında aranmak ihtiyacını duyuyorlar ve böyle zamanlarda arannıya çok kıymet veriyorlar.

Tokatta hareket edeceğim sırada bir köylü geldi. İstiklâl harbinde yaralanmış bir ihtiyat zabiti imiş. Yedi köy namına geldiğini söyliyerek bana, geçmiş olsun, dedi. Milli Şefin ve bizim gezdiğimiz duyulmuş ve tertip ettirdiğimiz heyetler köyleri dolaşmış olduğundan memnuniyetlerini ifade ediyordu. Onun da ailesi efradından kaybettiği vücutlar varmış. Kendisini teselli etmek istedim. O bana, asıl teselli edilecek sizlersiniz, Milli Şeftir, bizim zayıyatımız mahduttur; fakat hepimizin zayıyatı ve kederi sizindir,dedi.

Bu sözlerde Türkün bariz farikası mütecellidir. Aynı zamanda bunlar da bize vazifemizin ehemmiyetini gösteren bir hakikatte mündemiçtir.

Bu arkadaşla görüşükten sonra Tokata hareket ettim. Yolda otomobilin camını mütemadiyen silmiye mecbur o.

.İliyorduk. Çünkü derhal buz tutuyor ve yolu görmiye mâni oluyordu. Tokatta kolordu komutanı ile birlikte hükümet dairesinde çalıştık. Köylere gidecek heyetlerin sevk edildikleri yerini, vâlinin Niksara vardığını, Reşadiyeye erzak ve sair sevk için araba ve mekkâri tedarikine çalışıldığını gördüm; fakat alman hasılâyı az ve tutulan usulü tadil ve takviyeye muhtaç buldum.

Vali komutanlıktan verilen 200 askeri heyelan dolayı, siyle bozulan Reşadiye yolunu açmaya memur etmiş. Bu işin haftalara mütevakıf olduğunu öğrendim. Felâketzedelerin bu kadar intizara tahammülü olmadığı için hemen müdahale ederek vâliye bunları on beşer, yirmişer a- yıırıp derhal yıkılan köylerde enkaz kaldırmaya ve felâket görenlere yardıma sevk etmesini ve kendisinin de süratle Reşadiyeye yetişmesini tebliğ ettim. Zaten kolordunun da

.....1350.....

bu askeri icabında bu süratle çalışacak tarzda teçhiz etmiş olduğunu komutandan öğrendim.

Tokat halkına kendilerinden daha ağır felâkete uğrı. yanlara yardımın ehemmiyet ve müstaceliyetini daha iyi anlatmak lüzumunu hissettiğim için belediye, ticaret o- dası, parti ve halkevi heyetleriyle mahalle mümessillerini hükümet konağına davet ederek kendileriyle lâzım olduğu şekilde görüştüm. Bu mevsimde motörlü vasıtalarla bel bağlanmayıp mekkârilerle iş görmek lâzım olduğunu an., lattım ve içlerinden Reşadiyenin kış yollarını karış karış bilenler olduğunu hatırlatarak her kafilenin başına bunlardan bir kaç tane konmak suretiyle teşkil edilecek mek- kâri kollarının hemen yola çıkarılmasını ve yardıma gidenlerin de kar, tipi, ve ayaz sebebiyle istirap çekmelerine meydan kalmamak ve ihtiyaç halinde sevk edilecek yaralıları bakılabilmek için her on kilometrede bir baraka veya zeminlik yapılarak içinde lüzumlu erza'k ve eşya bulundurulmasını ve teshin edilmesini tavsiye ve hamiyetlerini tahrik ettim.

Tokatlılar derhal harekete gelerek teşkilâta koyuldular.

Gece Turhala döndüm. Arkadaşlarım da gece yarısı Erbaadan geldiler. Bizi en çok sıkın Reşadiye, Şarkî Ka_ rahisar, Mesudiye, Suşehri ve Koyulhisar idi. Reşadiye işi yoluna girdi.

Ordu ve Giresun vilâyetlerine birer telgraf yazarak merkeze erzak, yolları bozuk veya kardan kapalı köylere yardım müşkülâtı karşısında hareketsiz kalmak felâketi teşdit edeceği cihetle hasara uğramış köyleri nihayet iki gün içinde tamamen görüp yardımlarına yetiyecek surette atlı ve arabalı kafileler teşkilini ve yollarda her on kilometrede bir yardımcı zeminlikler ve barakalar yapılarak oralarda lüzumlu eşya ve malzeme bulundurulmasını ve buna mümasil tedbirler ittihaz edilerek tabiatın şiddetine be- hemahal galebe edilmesini ve felâket görenlerin daha fazla yardımsız bırakılmamasını harap köylere kazma, kürek, testere, çivi gibi enkaz kaldırmaya ve inşaata yarıyacak malzeme şevkinin faydalı olacağını, felâkete uğramıyan ve

sağlam kurtulanların bu işlerde yardımcı olarak çalıştırılmalarını bildirdim.

Suşehri, Koyulhisar vaziyetini bir daha tetkik için Si- vasa tekrar ıığramıya karar vererek o gec yarısından sonra hareket ettik, ve ayın beşinci günü sabah saat sekizde Sivasa vardık. Son defa yağın kar sebebiyle Hafık ve Zara yollarının tekrar kapandığını ve o istikamette hareket e. den valinin 30 kilometrelik yolu 35 saatte katettiğini, kar v tipi sebebiyle çok zahmet çektiğini ve hattâ tehlikeye bile girdiğini ve çok müşkülâta Şerefiyeye gittiğini, orada mekkârilerin semerlerini tamire mecbur olduğunu el ve hayvan kızakları yaptırdığını öğrendik.

Belediye ve parti heyetleriyle mahalle mümessillerini belediyeye dâvet ederek kendileriyle görüştük. Tokatta olduğu gibi burada da mekkârilerle nakliyatın yapılmasını ve yollarda sığmaklar yapılp emniyetli menzil hattı tesisini kararlaştırdık. O gün fırkadan 45 ve halktan 25 mek- kâre bütün techizatiyle hazırlandı. Bunlar ertesi günü hareket edeceklerdi. Ayrıca kızaklar da temin olunuyordu.

7-1-1940 da Tokat vâlisi Reşadiyeye, ordudan gönderilen ekip de Mesudiyeye girdiler. Sivas vâlisi de 41 mek- kârelik bir kafil ile Suşehrine vasıl oldu. Şibinkarahisa- rına da sıhî ekip varmış olduğunu öğrendik. Koyulhisara da ilk yardım kafilisi girdi. İki erzak ve eşya kafilisi de yoldadır. Bu suretle girilememiş kazamız kalmamıştı.

Zelzele mmtakasma dahil olup da ıığramıya imkân bulamadığımız vilâyetlerle de daima muhabere ettik ve onların vazifelerini kolaylaştırmak için mümkün olan ve elimizden gelen her şeyi yapmaya çalıştık.

Zelzelenin sebep olduğu felâketlerin tamiri ile uğraşıldığı sırada bir de su tehlikesi baş gösterdi. Kırklareli, Sinop vilâyetleri merkez kazalarıyla Manisa ovasını ve Kocaeli köylerini, Bursanın Mustafa Kemal Paşa, İzmirin Seferihisar ve Bergama, Antalyanın Serik, Çanakkalenin Lapseki, Balıkesirin Susıgırlık, Edilmenin Keşan kazalarını su basmıştır. Bu sel âfetinden Mustafa Kemal Paşa kaza-

.....1352.....

anda 19 insan öldü, 300 ev de yıkıldı. Ödemiş, Serik, Lapseki köylerinde de birer insan boğuldu.

Sel tahribatından açıkta kalanlar tamamıyla kapalı yerlere yerleştirilmiştir. İstiraplarının tekvinine çalışılıyor.

Bu uzun ifadelerimle arz etmek istediğim şeyleri şöyle hülâsa edebilirim :

Enkaz altında kalanları bir an evvel kurtarmak, yaralıları tedavi etmek açıkta kalanları örtü altına almak, iâşe ve ilbasları temin etmek, hülâsa vukua gelen felâkete büyük, küçük bir yenisinin daha inzimamına mahal vermemek için natıra gelen ve kudretimiz yeten her tedbire baş vurduk. Başta valiler, komutanlar, sıhhat müdürleri, kaymakamlar ve nahiye müdürleri, hükümet doktorları ve sıhhat memurları olduğu halde bütün memurlar ve halk canla başla çalıştılar, kahramanca fedakârlık edenler, hayatını hizmet uğrunda tehlikeye koyanlar oldu. Altı kişiden mürekkep ailesinin tamamını kaybeden bir komiserimizin kendi açlığını da unutarak halka ekmek dağıttığı görüldü.

Tabiat, zelzelenin yaptığı büyük tahribatı kâfi görmüyor gibi her tedbirimizi daha büyük ve daha zalim şiddetlerle karşıladı, kar tipisini yağmur, yağmuru fırtına, fırtınayı ayaz takip ietti. Ve bunlar nöbet değiştirir gibi fasılasız birbirini kovalayıp savletini yaptı. Tabiatın bu kahir savleti karşısında yılmadık, o, şiddetiyle bir tedbirimizi akamete uğrattıkça biz, yeni tedbir ile hedefe gitmiye çalıştık. Bazı gayretler heder oldu. Fakat onları yenileri ve daha müessirleri takip etti. Felâketzedelerle temas hasıl oldu. Hükümetin hizmeti, milletin yardımı kendilerine ulaştırılabilirdi.

Felâket gören yerlerdeki memur ve jandarmaların oralardaki acı hatıraları, huzur ile çalışmalarını sekteye uğratabileceği düşünülerek bunların tebdilleri kararlaştırıldı.

Bundan sonra da elbette devam edecektir. Ancak irtibat tesis ve yollar temin edildikten, yaralılar tedavi altına alındıktan ve açıkta kalanlar yerleştirildikten sonra yapı-

iacak yardımlar daha az güçlükle yapılabilir, ilk hamlede bizim yapmıya çalıştığımız bu neticenin istihsali idi.

Arkadaşlarım, size bir kere daha ge mış olsun diyerek .sözlerimi bitiriyorum.

Arkadaşlar, bu maruzatımdan sonra şuradan, buradan kulağımıza gelen ve cidden vicdanlarımızı tahriş eden bazı şayialara nazarı dikkatinizi celbetmek isterim. Bilmiyorum, milletin fel ketinden istifade ederek, kendi kötü nL jetlerini tatbik etmek isteyen insanlar veya teşekküller var mıdır? Fel ketten kurtarmak için her şeyi yapmak lâzım iken vatandaşlarımızın bazı tecavüzlere uğradıkları rivayetini duydum. Meselâ bunlardan bir tanesi, bir kadın enkaz altında kalmış, kolu dışarda imiş, bileziklerini almak için kolunu kesmişler, bu kadın şimdi hastanede imiş. Başka bir rivayet, yağma olmuş, hırsızlık olmuş..

Arkadaşlarım sözlere temin ederim ki vazifeli veya va- zifesiz herkes namusk raıne çalışmış ve  alışıyor. Burada yapıldığını muhtasaran arzettiğim mesa  o kadar kolay yapılmış değildir çok sıkıntılı ve meşakkatli olarak yapılmıştır. Bu kadar h sn  niyetle çalışan insanlara şöyle böyle şaibeler isnat etmek hiç bir zaman bu h sn  niyetle kabili telif değildir.

Arkadaşlar, hepinizden rica ederim. Sizler vasıtasıyla bütün milletten rica ederim. Memlekette oturan erbabı namustan rica ederim. Şöyle rivayet halindeki sözler vâki olduğu zaman lütfen sorsunlar. Böyle bir şey olmuşsa gören veya her hangi bir şekilde maruz kalan kimseler alâkalı memurlara müracaat etmiş midir? Kim tarafından, nerede nasıl ve ne suretle olmuştur? Bu sorulduğu vakit görülecektir ki, bunların hepsinin altı boş ve hepsinin altında kirli bir maksat gizlidir. 

.....1354.....

Sayın Vekilimiz, beyanattan sonra söz alan hatiplerin mütaleasını müteakip tekrar kürsüye gelmiş ve şunları söylemiştir:

«— Arkadaşlarımızın beyanatını şu suretle telhis etmek mümkündür.

- 1 — Memleketin jeolojik bir tetkike tâbi tutulması.
 - 2 — İnşaat tarzının ıslah,
 - 3 — İmdat vastatının ikmâli,
 - 4 — Köylere yardıma gidilip gidilemediğinin bildirilmesi,
 - 5 — Milletin verdiği eşya muhtaçlara muntazam ve süratle gitmiyor,
 - 6 — Bazı memurlar ağır hareket ediyorlar ve vilâyet merkezinden ayrılmıyorlar. Bunların tecziyesi.
 - 7 — Sivas'ta bir katırcının teklifinin reddedilmesi,
 - 8 — Şarkî Karaihsar vilâyetinin yeniden teşkili.
 - 9 — Erzincan halkının naklinin tesrii.
 - 10 — Kilkit vadisinde bir yol inşası,
- Bunlara birer birer cevap arzedeğim.

Jeolojik tetkikler

Memleketin jeolojik bir tetkike tâbi tutulması hükümetin de çok arzu ettiği bir şeydir. Bundan evvelki zelzele mmtakalarında, Dikili'de bu tetkik yaptırılmış ve yeniden yaptırılan evler daha mukavemetli olmuştur. Bundan sonra da bu harabeler üzerinde yeniden inşaat yapacağımız vakit fennin nimet ve vasıtalarından istifade etmeğe kuvvetimiz yettiği kadar çalışacağız.

İmdat vasıtaları

İmdat vasıtalarının çoğaltılmasını bir arkadaşım tavsiye etti. Çok arzu edilir. Fakat eğer bu bâdirede bizim felâketzede vatandaşlarımıza gönlümüzün istediği kadar çabuk yetişemediğimize bakılarak bu vasıtanın azlığına zahip olundu ise arzedeğim ki imdat vasıtaları o kadar eksik değildir.

Hatırlamak lâzımgelir. Felâket tam 11 vilâyette vâki olmuştur. Bu kadar geniş bir felâketin geleceğini hep beraber tahmin etmemekle zannediyorum ki büyük bir gaflet yapmadık. Ondan sonra çabuk yetişmemek keyfiyeti yalnız vesaitin azlığından değildir. Bu sene kış çabuk geldi. Başka senelerden daha çok şiddetli oldu. Felâket yerine yardım için sevkettiğimiz insanlar da başka mmtakalar- dan getirilmiş değil, her an felâketi hisseden, felâketin eşiğinde olan insanlardı. Her ân hissettikleri sarsıntıların biraz sonra kendi yuvalarında ne gibi bir hasar yapacağını bilmiyorlardı. Bu haletiruhiye ile yardıma koşan insanların ne kadar büyük fedakârlık yaptıklarını takdir buyurursunuz. Onun için imdat vasıtalarımızın eksikliği değil, bizi asıl müteessir eden her şeyden ziyade tabiatın imkân -vermiyen şiddetidir.

Köylere yardım yapılmıştır

Bir muhterem arkadaşım köylere yardım gidebilecek nü diye sordular. Köylere girildi, ama bunun için cevap arzu ediyorlarsa bütün köylerin her türlü ihtiyaçlarının gönlümüzün istediği gibi tatmin ettiğimize dair kendilerine bir cevap veremem. Ama bütün vasıtalarımızla, gayretlerimizle onların yardımına gitmek istiyoruz. Fakat onların yardımına, oralara tamamen yetişmekte biraz gecikiyorsak bu, köylü ile şehirli arasında herhangi bir fark yaptığımızdan değf., maalesef muvasala vasıtalarımızın bu küçük mmtakaların aleyhine olmasındandır. İşte bu en büyük ıstırabımız ve oralara bir an evvel yetişmek en büyük emelimizdir. Bu noktainazardan daha seri ve geniş .yardım tedbirlerini almaktayız. Daha evvelki maruzatımda da yollar üzerinde yaza kadar muvasalayı temin edebilecek tedbirleri de ittihaz etmekte olduğumuzu arzetmek- ten maksadım bu idi.

Milletin seveseve verdiği eşyanın muhtaçlara muntazaman gitmediği söyleniyor, ~

Bunların muntazam ve kusursuz olarak gittiğini ifade edecek vaziyette değilim. Çünkü saydığım sebep-

.....1356.....

ler bunlar üzerinde de müessirdir. Gün geçtikçe bu işler de yoluna girmektedir.

Bazı memurların ağır hareket ettiklerinden ve vazi- felerini iyi ifa etmediklerinden ve bazı valilerin merkezlerden ayrılmadıklarından bahsedildi. Vazifelerini iyi ifa etmiyen memurların bulunabileceğine ihtimal veririm Fakat şimdiye kadar vazifesini yapmamış memur görülmedi. Bir iki yerde kulağıma geldi, belki siz de duydunuz. Bir iki vilâyetin valisi merkezden ayrılmamıştır.

Bunlar bizim malûmatımız dahilindedir. Valilerimizin, her zaman merkezden, ayrılmaları faydalı olmaz. Mazhâi Müfit üstadımız da pek âlâ bilirler ki, bazan merkezden ayrılmadıkları zaman dahi mahallinde bulunmuş kadar ve daha ziyade yardım yapabilirler ve bazı ahvalde merkezden ayrılmak zararlı olur. Binaenaleyh imkân ve vasıtaları da hesaba katmağa mecburuz.

Elbette arzumuz, bu devletin memurlarının hizmetinin bütün vatandaşlara mütesaviyen teşmilidir, mütesaviyen tevziidir. Fakat bazı yerlerdeki vatandaşların yardımına gitmek uğrunda, daha geniş mikyasta vatandaşları yardımdan mahrum etmek elbette doğru bir hareket olmaz.

Sivas'ta bir katırcının teklifinden bahsettiler. Üç defa Sivas'a uğradık, bize kimse bundan bahsetmedi. Bah- setseydi derhal istifadeye geçerdik. Hattâ bir arkadaşım ile beraber Sivasın ileri gelenlerini bu mevsimde bu şartlar altında bu yollardan hangi vasıtalarla gidileceğini vaktiyle ifade etmediklerinden dolayı muahaze ettik. Çünkü oraları memurlardan daha ziyade kendileri bilirlerdi. Vaktiyle işaret etselerdi oradaki arkadaşları bundan istifadeye mecbur ederdim ve kendilerine minnettar kalırdım.

Şarkîkarahisar meselesi

Şarki Karahisar vilâyetinin yeniden teşkili hakkında arkadaşlarımla söylediklerini dinledim. Zannederim daha evvel de bana söylenmişti. Bunu tetkik ettireceğim. Fakat şurasını da söyleyeyim ki bugün Şarkî Karahisar vilâyeti mevcut olsaydı netice gene değişmiyecekti. Zaten oradaki

kazalar arasındaki muvasala bizim en ziyade müşkülâta uğradığımız kısımdır. Vilâyet teşkilâtının mevcudiyeti bu güçlüğü bertaraf edemezdi.

Arkadaşlarımız inşa tarzının ıslahından bahsettiler. Bu zelzelenin vukuundan evvel inşaat tarzının ıslâhı aramızda mevzuubahis oldu. Hattâ Millî Şefin seyahatlerinde gördükleri ve bize geldikten sonra telkin ettikleri işlerden birisi de bu olmuştur. Bunun üzerinde bundan sonra daha çok duracağız.

Çok haklı olarak bazı arkadaşlar Kilkit vadisinde muntazam yolumuzun bulunmamış olmasının bu felâketi teşdit eden sebeplerden birisi olduğundan bahsettiler. Biz de bu işte arkadaşlarla hemfikiriz.

Rasih Kaplan (Antalya) — Eğer bu vilâyet lâğvedil-memiş osaydı böyle olmazdı.

Dahiliye Vekili Faik Öztrak (devamla) — Bu vadinin şosesi maalesef bir vilâyetin başaracağı işlerden değildir.

Gene bu seyahatten avdet ettikten sonra Reiscümhur Hazretleri Kilkit vadisindeki bu yolun behemehal yapılmasını ve bunun ilk plâna alınması lüzumunu bize emrettiler. Binaenaleyh bu ihtiyaç da görülmüştür. İnşallâh imkânını bulur ve bir ayak evvel çok lüzumlu olan bu yolu da yaparız.»

Tayinler

Kararname No : 2/12588

Açık bulunan Bitlis Valiliğine eski Emniyet Umum Müdür Muavini Hulusi Devrimerin tayini; Dahiliye Vekilliğinin 25/12/1939 tarih ve 7976 sayılı tezkeresile yapıları teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetince 6/1/1940 tarihinde kabul olunmuştur. 6/1/1940

1 — İzmir İdare Heyeti Azası Enver Nayirin İstanbul İdare Heyeti Azalığına ve İstanbul İdare Azası İbrahim Mesut Dinçerin İzmir İdare Heyeti Azalığına ve eski Rize Valisi Nuri Türkkanın da açık bulunan Sivas Vilâyeti İdare Heyeti Azalığına naklen ve yeniden tayinleri tensib edilmiştir.

2 — Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur. 17/1/1940

Kararname : 15534

1 — Erdek kaymakamı Feridun Canıtezin Kalecik kaymakamlığına, Kalecik kaymakamı Ragıp Savaşın İmroz kaymakamlığına İmroz kaymakamı İhsan Azakın Erdek kaymakamlığına, Sivrice kaymakamı Vasfî Özdemirin Bozdoğan kaymakamlığına, Borçka kaymakamı Fahrettin Başelin Ilgın kaymakamlığına, Ilgın kaymakamı Alâattin Özgelen'in Turgutlu kaymakamlığına, Emniyet müdürlerinden Erip Görtaym Pazarcık kaymakamlığına, ve hukuk mezunlarından olup staj müddetini ikmâl eden Adil Onoramn Borçka kaymakamlığına naklen ve yeniden tayinleri tensib edilmiştir.

2 — Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memur dur. 17/1/1940

Vekâlet emrine almanlar

Kararname No : 2/12726

Tokat Valisi Salâhaddin Ünerinin vekâlet emrine alınması ve Siirt Valisi İzzettin Çağparm Tokat Valiliğine tayini; Dahiliye Vekilliğinin 19/1/1940 tarih ve 473,474 sayılı tezkerelerde yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetince 19/1/1940 tarihinde kabul olunmuştur.

19/1/1940

1 — Görülen idari lüzuma binaen Pazarcık Kaymakamı Nurettin Aydının Vekâleti emrine alınması tensib edilmiştir.

2 — Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.
17/1/1940

Takdir edilenler

Takdirname ile taltif edilen Kaymakamlar

Kelkit Kaymakamı Mustafa Çakaloğlu

Cebren bir kız kaçırma hâdisesi faillerinin yakalanmasındabizzat gayret ve muvaffakiyet gösterdiğinden ötürü Gümüşane Vüâye- tince takdirname verilmiştir.

Çiçekdağ Kaymakamı Fuat Arnan :

Köylere giden iki jandarmanın soğuk ve tipinin tesiri ile kaybolduğunu haber alması üzerine donmak tehlikesine maruz kalan bu erleri bulmak ve tedavi altına aldirarak canlarını kurtarmak hususunda gösterdiği faaliyetten dolayı Kırşehir vilâye- tince takdirname ile taltif olunmuştur.

Kargı Kaymakamı Cahit Ortaç :

Nafia işlerde hususî muhasebe tahsilat ve muamelâtında şahsen gösterdiği gayret ve mesaisinden dolayı vilâyetçe takdirname verilmiştir.

Daday Kaymakamı Zeki Ocaklı :

Nafia işlerde hususî muhasebe tahsilat ve muamelâtında şahsen gösterdiği gayret ve mesaisinden dolayı vilâyetçe takdirname verilmiştir.

Taşköprü Kaymakamı Niyazi Dalukay :

Nafia işlerde hususî muhasebe tahsilat ve muamelâtında şahsen gösterdiği gayret ve mesai-

.....1361.....

Araç Kaymakamı a.. Ri2asinden dolayı vilâyetçe takdirname verilmiştir.
Köstepen

Nafia işleriyle hususi idare tah. : silâtnm
yolunda gitmesi şahsî gayretinin eseri olduğu
görüldükçe bu feyizli mesaisi Kastamonu
Vilâyetince takdir edilmiştir.

Takdirname ile taltif edilen Mektupçular

Oiresun Mektupçusu A- ziz İşlerin intizam ve sür'atle yürütülmesi için
Aytekin gösterdiği hassasiyet ve gayretinden dolayı
vilâyetçe takdirname verilmiştir.

Takdirname ile taltif edilen Seferberlik Memurları

Denizli Vilâyeti Seferberlik

Memuru Tefvik Ural :

Seferberliğe hazırlık ve Pasif Korunma
işlerine karşı gösterdiği canlı alâkadan ve
hava tehlikesinden korunma plânının tanzim
ve tatbikinde meşhut o- lan intizam ve
mesaiden dolayı Vilâyetçe takdirname
verilmiştir.

Takdirname ile taltif edilen Nahiye Müdürleri

Beşkonak Nahiyesi Müdürü Ruhi Başkonak nahiyesinde senelerden beri
Akboğa : yaptırılmamış olan müdüriyet binasının kısa

bir zaman içinde yaptırılmasından ve emvali
umumiye ve idarei hususiye tahsilâtında ve
köy kanunun tatbikatında ve köy yollarını
yaptırılması işindeki gösterdiği-

.....1362.....

sayu gayretten dolayı vilâyetçe takdir olunmuştur.

Kesikbeli yolunun küşadı içinde gösterdiği gayret ve hizmet vilâyetçe şayanı Taşağıl nahiyesi müdürü Ruhi memnuniyet ve takdir görülmüş olmakla Akboğ kendisine takdirname verilmiştir.

Ulaş Nahiyesi Müdürü Süreyya
Erdem

Mukaddema Gemerek ve şimdi Ulaş nahiyesi müdürlüklerinde bulunduğu sırada göçmen işleriyle Ulaş ilk mektebinin inşa ve ikmâli hususunda gösterdiği gayret ve muvaffakiyetinize miikâfatan takdirname ile taltif edilmiştir.

Adala Nahiyesi Müdürü Hulusi
Erden :

Mülkiye müfettişleri tarafından teftiş edilen nahiye'nin muamelâtı umumiyesinde gösterdiği intizam ve gayretin şayani takdir bir vaziyette bulunduğu anlaşıldığından takdirname verilmiştir.

Kanunlar

Belediye vergi ve resimleri hakkındaki 26 şubat 1340 tarihli ve 423 sayılı kanuna ek kanun

Kanun No : 3756

Kabul tarihi 25/12/1939

Madde 1 — Ecnebi devletlere ait olup sefarethane ve konsoloshane itithaz edilen binalar ve müştemilât; ve ecnebi siyasi ve konsolosluk memurları belediye vergi ve resimlerinden, mütekabiliyet şartile, müstesnadırlar.

Madde 2 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu kanun hükümlerinin icrasına Dahiliye, Adliye ve Maliye Vekilleri memurdur.

26/12/1939

Kanun No.	Başlığı	Düstur Tertib	Cild	Sahife	Resmi Gazete Sayı	
423	Belediye Vergi ve Resimleri Kanunu		3	5	642	—
1236	26 şubat 1340 tarihi Rûsumu Belediye Kanununun 20 inci maddesi makamına kaim kanun		3	9	794	888
2551	Belediye vergi ve resimleri kanununa bir made ilâvesine dair kanun		3	15	1352	2747
Tefsir						
21	Rûsumu Belediye Kanununun 24 üncü maddesinin tefsiri		3	5	453	—
55	Belediye vergi ve resimleri kanununun tefsiri		3	6	50	82
66	Belediye vergi ve resimleri kanununun 15 inci maddesinin tefsiri		3	7	109	226
78	Belediye vergi ve resimleri kanununun 5 inci maddesinin tefsiri		3	7	216	252
161	Belediye vergi ve resimleri kanunu-					

.....1364.....

Kanun No.	Başlığı	Düştur Tertib	Cild	Sahife	Resmi Gazete Sayı
	nun 22 nci maddesinin son fıkras- ının tefsiri	3	11	1606	1516
187	Belediye vergi ve resimleri kanunu- nun 41 inci maddesinin tefsiri	3	13	1322	2421
188	Belediye vergi ve resimleri kanunu- nun 14 üncü maddesinin tefsiri	3	14	1458	2427
Karar					
46	Rüsumu Belediye Kanununun 19 un- cu maddesinin tefsirine lüzum olma- dığı hakkında karar	3	5	462	-----
53	Rüsumu Belediye Kanununun 13 ün- cü maddesinin tefsirine mahal o madığı hakkında karar	3	5	501	-----
316	Rüsumu Belediye Kanununun 1 inci maddesile müsakkafatın iradı gayri safilerinin 3 ve 6 misline iblâğı ile vergilerinin ona göre tahakkuk ve istifalarından bahis olan 11 kânu- nusâni 1339 tarihli kanunun 4 üncü maddesi arasında vaki mübayenetin tefsirine hacet olmadığı hakkında karar	3	8	381	581
692	Belediye vejrgi ve resimleri kanu- nunun 31 inci maddesinin tefsirine mahal olmadığı hakkında karar	3	13	167	2061
734	Mektep binalarının belediye vergi ve resimleri kanununun 6 ve 7 nci maddeleri hükmüne dahil ve resme tâbi olup olmadığının tefsirine ma- hal bulunmadığına dair karar	3	14	8	2261
742	Belediye vergi ve resimleri kanunu- nun 6 nci maddesindeki apartman kaydına dair kanun	3	14	90	2301

.....1365.....

**Vilâyet İdaresi Kanununun 62 nci maddesine bir
fıkra ilâvesine dair kanun**

Kanun No : 3758

Kabul tarihi : 27/12/1939

Neşir tarihi : 6/1/1940

Madde 1 — Vilâyet İdaresi Kanununun 62 nci maddesi nihayetine aşağıdaki fıkra eklenmiştir:

İdare Heyeti âzaiarından teşkilât noksanı veya tayin edilememek ve vekili bulunmamak gibi sebeblerle bir veya ikisi noksan olursa bunlar müretteb âza ve muayyen heyet nisabında hesaba katılmaz.

Madde 2 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu kanunun icrasına İcra Vekilleir Heyeti memurdur.
4/1/1940

Kanun No.	Başlığı	Düster Tertib	Cild	Sahife	Resmi Gazete Sayı
1426	Vilâyet İdaresi Kanunu	3	10	844	1184
1851	1426 numaralı kanunun bazı maddelerini muaddil kanun	3	12	864	1859
1965	1426 numaralı Vilâyetler İdaresi Kanununun 14 cü maddesinin B fıkrasından kaza malmüdürleri tâbirinin tayyma dair kanun	3	13	354	2104
2884	Tunceli Vilâyetinin idaresi hakkında kanun	3	17	165	3195
3001	Vilâyet İdaresi Kanununun 2 nci ve 71 inci maddelerini değiştiren kanun	3	17	1101	3331
3451	Vilâyet İdaresi Kanununun 2 nci ve 71 inci maddelerini değiştiren 3001 sayılı kanunun birinci maddesini tadil eden kanun	3	19	1268	3945

Hizmetten ayrılan bazı memur ve müstahdemlerin yapamayacakları işler hakkında kanun

Kanun No : 3762

Kabul tarihi : 3/1/1940

Neşir tarihi : 10/1/1940

Madde 1 — Umumî veya mülhak bütçe ile idare olunan daireler, belediyeler ve hususî idarelerle sermayesinin en az yarısı Devlete ait müesseselerde maaş veya ücretle vazife almış olanlardan ayrılmış veya ayrılacak olan yüksek mühendis, yüksek mimar, mühendis, mimar ve fen memurları ayrıldıkları vekâlet şubelerinde veya idare ve müesseselerde alâkalı oldukları veya kontrolları altında bulundurdıkları bilumum taahhüt işlerini, ayrıldıkları tarihten itibaren iki sene müddetle doğrudan doğruya bizzat veya bilvasıta her hangi bir nam ile olursa olsun alami- yacakları gibi bunları almış olanların yanında hiç bir suretle çalışamazlar ve bunlardan bu işleri alamazlar.

Yaş haddine varmış olmalarından dolayı mecburî tekaüde-sevkedilenler veya tebeyyün eden bir malûüyet sebebiyle vazifeden ayrılanlar bu hükümden müstesnadır.

1339 sayılı kanun hükümleri mahfuzdur.

Madde 2 — Nafia Vekâletinin, Nafia şirket ve mües- seseleri reisliği kadrosuna dahil vazifelerde bulunmuş ve bulunacaklardan ayrılmış ve ayrılacak memur ve müstahdemler, Nafia Vekâletinin mürakabesi altında bulunanların maadasında vazifeden yırılış trihinden itibaren iki sene müddetle ve hiç bir nam ile hizmet alamazlar.

Yaş haddine varmış olmalarından dolayı mecburî tekaüde sevkedilenler bu hükümden müstesnadır.

Madde 3 — Bu kanuna muhalif harekette bulunan memur ve müstahdemlerle bunları bilerek istihdam eden veya bunlarla ortak olan veya bunlara iş verenler üç aydan üç seneye kadar hapis ve yüz liradan beş yüz liraya kadar ağır para cezasile cezalandırılırlar.

Madde 4 — 7/5/1934 tarih ve 2428 sayılı ve 17/1/1938 tarih ve 3328 sayılı kanunlar mülğadır.

.....1367.....

Madde 5 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 6 — Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Vekileri Heyeti memurdur. 5/1/1940

Kanun No.	Başlığı	Düştur Tertib	Cild	Sahife	Resmi Gazete Sayı
1339	Orduya müteahhitlik ve komisyonculuktan memnu olanlar hakkında kanun	3	9	1075	903
	Bu kanunla ilga edilenler:				
2428	Hizmetten ayrılan Nafia memur ve müstahdemlerinin yapamıyacıkları işler hakkında kanun	3	15	443	2700
3328	Hizmetten ayrılan Nafia memur ve müstahdemlerinin yapamıyacıkları işler hakkındaki 7/5/1934 tarih ve 2428 sayılı kanunun 1 inci maddesini muaddil kanun	3	19	306	3819

**Türkiyede harfe silâh ve mühimmatı yapan hususî
sanayi müesseselerinin kontrolü
hakkında kanun**

Kanun No : 3763

Kabul tarihi : 3/1/1940

Neşir tarihi : 10/1/1940

Madde 1 — Kısman veya tamamen her türlü harb silâh ve mühimmatı yapmak üzere tesis edilen veya işletilen hususî sanayi müesseseleri aşağıda yazılı hükümler dairesinde kontrole tâbi tutulurlar.

Bu kanunun şurnulü dahiline giren harb silâh ve mühimmatı sanayii her senenin kânunusani ayında İcra Vekilleri Heyeti tarafından tesbit ve ilân olunur

Madde 2 — Harb silâh veya mühimmatı yapabilecek olan hususî sanayi müesseselerinin kurulması veya işletil-

mesi Millî Müdafaa Vekâletinden müsaade istihsaline bağlıdır.

Yeniden kurulacak olan fabrikaların nerelerde kurulacağı ve depolarile satış yerlerinin nerelerde bulunacağı Dahiliye ve İktisad Vekâletlerinin mütaleaları alındıktan sonra Millî Müdafaa Vekâletince tayin olunur.

Madde 3 — Bu kanunun şümulüne giren hususî sanayi müesseseleri aşağıda yazılı vecibelere tâbidirler:

A) Birinci madde şümulüne giren mevcut veya kurulacak her müessesenin sahibi, 1055 sayılı kanunla zeyillerine göre ifa etmekle mükellef bulunduğu vecibeler mahfuz kalmak şartile tesis edenlerin ve sermaye sahihlerinin hü- viyetlerini, mütedavil esmayelerini, müessesenin imâl ettiği veya edeceği her madde ayrı ayrı yazılarak bunların senelik azamî istihsâl ve varsa stok mikdarmı; mevcut müesseseler bu kanunun neşrinden itibaren üç ay içinde, neşri tarihinden sonra kurulacak olanlar altıncı maddede yazılı nizamnamede gösterilecek müddet zarfında ve tesisatta yapılacak değişiklikleri, değişikliğe başlamadan evvel ve tatili faaliyetlerini müessesenin kapanmasından bir ay içinde Millî Müdafaa, Dahiliye ve İktisad Vekâletlerine bildirmeğe mecburdur.

B) Bu müessese sahihleri her sene imâl ettikleri harb silâh ve mühimmatını ve yevmiye ile çalışan amele mevcu- dile bunlara verilen vasatî yevmiye mikdarmı her malî yıl sonunda resmî bir beyanname ile Millî Müdafaa, Dahiliye ve İktisad Vekâletlerine bildirir.

Bundan başka müesseseye vukubulan siparişlerin cins ve mikdarile siparişi yapanların hüviyetini ve bulundukları mahallî en kısa bir zaman zarfında Millî Müdafaa Vekâletine bildirir. Millî Müdafaa Vekâleti siparişin kabul edilip edilmemesi hakkındaki kararını en çok on beş gün içinde alâkadarlara tebliğ eder. Kararın bu müddet zarfında tebliğ edilmemiş olması halinde siparişin kabulü caizdir.

C) Teşviki Sanayi Kanununun muaddel 30 uncu maddesi mucibince hazırlanan iş cetvellerinin birer sureti Millî Müdafaa Vekâletine de verilir.

Madde 4 — Lüzumunda her nevi harb silâh ve mühimmatının memleket dışına çıkarılması Vekiller Heyeti kararile menedilebilir.

Bu takdirde ihracı menedilen silâh ve mühimmatın müşteriye teslim edilmemesinden mütevellid zarar ve ziyan Hazine tarafından fabrikaya ödenir.

Madde 5 — Bu kanunun ikinci maddesine muhalif hareket edenler hakkında on beş günden altı aya kadar hapis ve iki yüz liradan beş yüz liraya kadar ağır para cezasile beraber fabrikanın kapatılmasına hükmolunur.

Üçüncü maddedeki vecibelere riayet etmeyenler yedi günden üç aya kadar hapis veya yüz liradan beş yüz liraya kadar ağır para cezasına mahkûm olurlar.

Dördüncü madde hükmüne riayet etmeyenler hakkında altı aydan aşağı olmamak üzere hapis cezasile beraber iki yüz liradan bin liraya kadar ağır para cezası hükmolunur.

Madde 6 — Bu kanunun tatbik şekillerini gösteren bir nizamname yapılır.

Madde 7 — Bu kanun neşri tarihinden mer’idir.

Madde 8— Bu kanun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

5/1/1940

Kanun No.	Başlığı	Düster Tertib	Cild	Sahife	Resmi Gazete Sayı
1055	Teşviki Sanayi Kanunu	3	8	1407	608

**Umuru belediyyeye müteallik ahkâmı cezaiye hakkında
16 nisan 1340 tarih ve 486 numaralı kanunun
bazı maddelerini muaddil 1608 sayılı kanunun
birinci maddesini değiştiren kanun**

Kanun No : 3764

Kabul tarihi : 3/1/1940

Neşir tarihi : 10/1/1940

Madde 1 — 1608 sayılı kanunun birinci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

.....1370.....

Madde 1 — Belediye meclis ve encümenlerinin kendilerine kanun, nizam ve talimatnamelerin verdiği vazife ve salâhiyet dairesinde ittihaz ettikleri kararlara muhalif hareket edenlerle belediye kanun ve nizam ve talimatnamelerinin men veya emrettiği fiilleri işliyenlere veya yapmayanlara elli liraya kadar hafif para cezası tertibine ve üç günden on beş güne kadar ticaret ve san'at icrasından men'e ve Türk Ceza Kanununun 536, 538, 557, 559 ve 577 nci maddelerde 553 üncü maddesinin birinci fıkrasında yazılı cezaları tayine belediye encümenleri salâhiyettardır. Şubelere ayrılan belediyelerde bu cezaları encümen namına ve yerine şube müdürleri tayin ederler.

Madde 2 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu kanunun hükümlerini icraya Adliye ve Dahiliye Vekilleri memurdur. 5/1/1940

Kanun No.	Başlığı	Düştur Tertib	Cild	Sahife	Resmi Gazete Sayı
486	Umuru belediyeye müteallik ahkâmı cezaiye hakkında kanun [Bu kanunun 5, 7 ve 8 inci maddeleri 1068 sayılı kanunun 11 inci maddesile mülğadır.]	3	5	840	—
959	Umuru belediyeye ait ahkâmı cezaiye hakkındaki 16 nisan 1340 tarih ve 486 sayılı kanunun 6 ve 7 nci maddelerini muaddil kanun [Bu kanun 1608 sayılı kanunun 11 inci maddesile mülğadır.] ...	3	8	103	551
989	Umuru belediyeye müteallik ahkâmı cezaiye hakkındaki 486 sayılı kanunun 5 inci maddesine bir fıkra ilavesine dair kanun	3	8	290	579
1608	Umuru belediyeye müteallik ahkâmı cezaiye hakkında 486 numaralı ka-				

.....1371.....

Kanun No.	Başlığı	Düster Tertib	Cild	Sahife	Resmi Gazete Sayı
2575	nunun bazı maddelerini muadil kanun Umuru belediyeye müteallik ahkâmı cezaiye hakkındaki 1608 numaralı kanunun bazı maddelerini değışti- ren ve yeniden maddeler ekliyen ka- nun	3	11	388	1498
765	Türk Ceza Kanunu	3	15	1421	2752
		3	7	850	320

**Zelzele mmtakasmda ceza hükümlerile tevkif
kararlarının infazının tehirine dair kanun**

Kanun No : 3768

Kabul tarihi : 10/1/1940

Neşir tarihi : 13/1/1940

Madde 1 — 27 kânunuevvel 1939 tarihinde ve mütea- kib günlerde vukua gelmiş olan zelzeleden ehemmiyetli surette hasara uğrayan yerlerdeki mahkûm ve mevkûflardan bir kısmı veya tamamı hakmda verilmiş olan ceza hükümlerile tevkif kararlarının infazı müsait vaziyet avdet edinceye kadar Adliye Vekâletince .tehir olunabilir.

Madde 2 — Birinci maddenin tatbik edileceği yerlerle bu yerlerin hepsinde veya bazısında müsait vaziyetin avdet eylemiş olduğu İcra Vekilleri Heyeti kararla tayin olu-
nur.

Madde 3 — Bu kanun 31/12/1941 tarihine kadar mer\'.
idir.

Madde 4 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde5— Bu kanunun icrasına İcra Vekilleri Heyeti
memurdur.

12/1/1940

.....1372.....

**Erzincanda ve Erzincan yer sarsıntısından müteessir
olan mıntakada zarar görenlere yapılacak
yardım hakkında kanun**

Kanun No : 3773

Kabul tarihi : 17/1/1940

Neşir tarihi : 25/1/1940

Madde 1 — Erzincanda ve Erzincan yer sarsıntısından müteessir olan mıntakanm İcra Vekilleri Heyetince tesbit edilecek olan mahallerinde, umumî muvazeneden maaş ve ücret alan memur ve müstahdemlerden yardıma muhtaç o- lacak derecede maien veya bedenem ehemmiyetli zararlaraya uğradıkları mahallî idare heyetlerince tasdik olunanlara, maaş ve ücretleri tutarının iki mislini ve mütekaid ve ye. timlere maaşları tutarının üç mislini geçmemek üzere İcra Vekilleri heyetince tayin edilecek mikdarda avans verilir.

Henüz tahsis muamelesi yapılmamış olan yetimlere a. vana itasında, yetim maaşına veya ikramiyeye mesned olan memuriyet maaşları esas tutulur. Bu avanslar maaş ve ücretlerden müsavi taksitlerle tevkif olunmak suretile 1 haziran 1940 tarihinden itibaren azamî iki sene zarfında istirdad olunur. İkramiyeye müstehak olanların borçları ikramiyelerinden tevkif edilir.

Tahsis muamelesi yapılmamış olan yetimlerden nüfus kayıtları zıya uğramış bulunanların istihkak iddialarının tevsiki için idare heyetleri mazbataları da kabul olunur. Bu maddenin tatbiki için nüfus dairelerinden alâkalıların talebi üzerine verilecek kayıd suretlerde idare heyetlerin, ce verilecek mazbatalar her türlü harç ve resimden muaftır.

Madd 2 — Birinci madde mucibince İcra Vekilleri Heyetince tesbit edilecek yerlerde, mülhak bütçeli idarelerle hususî idare ve belediyelerden ve 3659 sayılı kanuna tâbî müesseselerden maaş ve ücret alan memur ve müstahdem, lerle mütekaid ve yetimlerden birinci maddede yazılı şekilde zarar gördükleri tasdik edilecek olanlara, aynı maddede yazılı şekil ve mikdarda avans ita ve istifasına alâkalı ve. killer mezundur.

Henüz tahsis muamelesi yapılmamış olan yetimler hakkında da birinci madde hükmü tatbik olunur.

Bu madde hükmüne tevfikân verilecek avansların te. diyesine malî istilaatı müsâid olmayan belediyelerle vilâyet hususî idarelerine bu avansı karşılamak üzere, Hâzinece kefalet edilmek suretile kredi açtırılır.

Madde 3 — Birinci madde mucibince İcra Vekilleri Heyetince tesbit edilecek yerlerdeki muvazenei umumiyyeye dahil dairelerle mülhak bütçeli dairelerin mefruşat, demirbaş, tenvir, teshin, kırtasiye, müteferrika, icar bedeli, inşaat, defatir ve evrakı matbua, harcırah, tedavi ve yol masrafı ihtiyaçlarına tahsis edilmek üzere her dairenin 1939 malî yılı bütçesinin tasarrufu mümkün olan tertible- rinden o daire bütçesinde açılacak hususî bir fasla İcra Vekilleri Heyeti karârile münakale yapılabilir.

Madde 4 — Yer sarsıntısından zarar görenlere yardım maksadile zelzelenin vukuu tarihindenberi ecnebi memleketlerden gönderilmiş ve gönderilecek olan her türlü eşya, malzeme, erzak ve vasıtalar, mezkûr tarihten itibaren bir sene müddetle gümrük resmile her türlü vergi ve resimlerden ve belediye resimlerinde Devletçe idare edilmekte olan limanlarda liman ücret ve resimlerinden muaftır.

Madde 5 — Birinci madde mucibince İcra Vekilleri Heyetince tesbit edilecek yerlerde :

A) Sahib ve zilyed bulunduğu veya kira ile oturduğu evi yıkılmış veya içinde barınılmıyacak derecede mahv ve ha- rab olmuş bulunanlar namına mezkûr mahaller varidat dairelerince 423, 797, 1833, 1837, 1882, 1996, 2395, 2416, 2430, 2729, 2731, 2897 sayılı kanunlarla zeyil ve tadilleri mucibince zelzelenin vukuu tarihine kadar tahakkuk ettirilip te henüz tahsil edilmemiş olan kazanç, İktisadî buhran vergilerile ruhsat ve ünvan tezkeresi ve vergi karnesi borçları, hayvanlar, arazi, bina, bina buhran, muamele, muhtelif maddeler istihlâk, veraset ve intikal, yol vergileriyle biilûmum belediye vergi ve resimleri ve zamları terkin olunur.

.....1374.....

Belediyelerle hususî idarelere ait vergi ve resimlerin terkinin kendi usulleri dairesinde ve diğer vergilerin terkinin mahallî idare heyetleri kararla yapılır.

Zelzelenin vukuu tarihine kadar olan zamana ait olup henüz tarh ve tahakkuk ettirilmemiş olan vergiler tahakkuk ettirilmez.

B) İkametgâhı yıkılmamış veya oturulamıyacak derecede mahv ve harab olmamış olanlardan ticarethanesi veya akarı yıkılmış veya mahv ve harab olmuş bulunanların yalnız bu ticarethane ve akarlarından mütevellid vergiler hakkında da (A) fıkrası hükmü tatbik olunur.

Madde 6 —3437 sayılı kanunun, ekici ile alıcı arasında tütün alım satımının denk halinde yapılacağı hakkındaki 49 uncu maddesi hükmü, zelzeleden zarar gören mınta- kalarda 1939 yılı mahsulü tütünlerin alım ve satımında tatbik edilmez.

Bu mıntakalar İcra Vekilleri Heyetince tesbit edilir.

Madde 7 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 8 — Bu kanun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur. 19/1/1940

Kanun No.	Düstur Başlığı Tertib	Resmî Gazete			
		Cild	! e	Sahife	Sayı
423	Belediye Vergi ve Resimleri Kanunu	3	5	642	—
797	Veraset ve intikal vergisi hakkında kanun	3	7	1116	348
1833	Arazi Vergisi Kanunu	3	12	581	1841
1337	Bina Vergisi Kanunu	3	12	604	1848
1882	1525 numaralı Şose ve Köprüler Kanununun bazı maddelerinin tadili	3	12	1086	1862
1996	1890 numaralı İktisadî buhran vergisine müzeyyel kanun	3	13	496	2112
2395	Kazanç Vergisi	3	15	234	2662
2416	İktisadî Buhran Vergisine müzeyyel kanun	3	15	375	2690

.....1375.....

Kanun No.	Başlığı	Düster Tertib	Cild	Sahife	Resmi Gazete Sayı
2430	Muamele Vergisi Kanunu	3	15	445	2701
2728	İktisadî Buhran Vergisi Kanununa müzeyyel 2416 sayılı kanunun değiştirilmesi hakkında kanun	3	16	847	3015
2729	Kazanç Vergisine dair olan 2395 sayılı kanuna ek kanun	3	16	848	3014
2731	Bazı maddelerden istihlâk vergisi alınması hakkında kanun	3	16	1157	3017
2897	Hayvanlar Vergisi Kanunu	3	17	300	3218
3437	Tütün ve tütün inhisarı kanunu	3	19	1202	3943
3659	Bankalar ve Devlet müesseseleri memurları aylıklarının tevhid ve teadülü hakkında kanun	3	20	1539	4255

**Kaçakçılığın men ve takibine dair 1918 sayılı
kanunun bazı maddelerini değiştiren
kanun**

Kanun No : 3777

Kabul tarihi : 17/1/1940

Neşir tarihi : 25/1/1940

Madde 1 — Kaçakçılığın men ve takibine dair olan 7/1/1932 tarih ve 1918 sayılı kanunun 8, 14, 18, 20, 22, 24, 2.5, 40, 45, 50, muaddel 55, 56 ve muaddel 60 inci maddeleri aşağıda yazılı şekilde değiştirilmiştir:

Madde 8 — Hususî evlerle mütşemilâtmada arama :

A) Mahallin en büyük mülkiye âmirinin vereceği yazdı izinle,

B) Salâhiyetli memurun izni bulunmadığı halde köylerde muhtar veya vekilinin ve bunlar da bulunmadığı takdirde ihtiyar heyetinden iki kişinin huzurile,

C) Arama izni verenlerin evlerinde arama icab ettiği takdirde mafevk idare âmirinin iznile yapılır.

Hususî ev aramaları salahiyetli memurlarca, ihtiyar heyetleri arasından ve bulunmadığı takdirde mahalle veya köy halkından en az iki kişinin huzurile yapılır. Muvazaf ve müstahdem subaylarla askerî memurların kendilerinin oturdukları yerlerde arama, mafevk veya hem rütbe bir subay huzurile yapılır.

İzin veren makamın iş'arı üzerine aramada bulunacak subayın izamına askerî merciler mecburdurlar.

Arama sırasında kaçakçılık suçunun işlendiğini gösteren veya bu suçun isbatma yarayacak olan evrak bulunursa sahibinin veya mümeyyiz olan hısımlarının, bunlar da bulunmadığı takdirde bu maddenin «B» bendinde yazılı kimselerin huzurile mühürlenir ve aramayı yapan kimselerce alınarak zabıt varakasının aslı ile birlikte tahkikat yapan gümrük muhafaza kıtaları subaylarile gümrük muhafaza idareleri âmirlerine verilir.

Bu mühür kaçakçılık tahkikatını yapanlar tarafından sahibinin huzurile sahibi gelmez veya belli olmazsa ihtiyar heyetinden veya o yerde oturan kimselerden iki kişi bulundurularak açılır ve en kısa zamanda evrak tetkik edilir ve suçun işlendiğini gösterenlerle suçun isbatma yarayanlar ayrılarak tahkikat kâğıtlarile birlikte Cümhuriyet Müddeiumumiliğine ve askerliğe ait olan evrak da en yakın askerî adli âmire gönderilir. Diğerleri imza mukabilinde hemen sahibine iade edilir. Zabıt muamelesine karşı alâ- kalılarca Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda yazılı sebep ve usul dairesinde vazifeli merciler nezdinde itiraz olunabilir.

Kaçak eşya ile girilirken veya çıkılırken görülen veyahut kaçakçılık sayılan her hangi bir işin yapıldığı zahirî delillerde tesbit edilen yerlerde usulü dairesinde ve hemen aramak için gündüz izin almağa lüzum yoktur.

Bu hallerde arama (A, B, C) fıkraları hükümleri dairesinde gece dahi yapılır.

Madde 14 — Türkiye'ye giren yolcuların beyanlarına muhalif olarak üzerlerinde veya eşyaları arasından çıkan

gümrük resmine veya inhisara tâbi eşya müsadere olunur.

Ancak, yolcuların beyanlarını müteakib yapılan arama sonunda gümrükten kaçırılmak maksadile sandık, bavul, çanta ve bunlara benzer eşya kaplarında veya bunların muhteviyatında gizli tertiple yaptırılmış yerlerden veya üstünde bulundurduğu eşyaların gizli yerlerinden veya yastık, yorgan veşiltelerin içinden çıkarılan veya ayakkabılarına yerleştirilmiş, vücutlarına sarılmış ve sıkıştırılmış olarak bulunan resme veya inhisara tâbi eşya müsadere edilmekle beraber bunu yapan yolcular hakkında bu faslın ikinci kısmında yazılı hükümler tatbik olunur.

Madde 18 — Türkiye'ye giren veya Türkiye'den çıkan yolculara idhali veya ihracı memnu eşya bildirilir. Bu bildirişten sonra kendilerinin beyanları hilâfına olarak ü- zerlerinde veya eşyaları arasında memnu eşya çıkarsa bunların müsaderesine ve kıymetinin beş misli ağır para cezasına hükmolunur.

Memnu eşya sahibi para cezasını gümrük idaresine rızasile verirse keyfiyet gümrük idaresince tutulacak ve kendisine imza ettirilecek zabıt varakasına derç ile iktifa olunarak hakkında takibat yapılmaz ve kendisinin mahkemeye müracaat hakkı da sakit olur.

Bu eşyayı 14 üncü maddenin 2 nci fıkrası dairesinde gizleyerek kaçırınlar veya kaçıрмаğa teşebbüs edenler hakkında bu faslın ikinci kısmı hükümleri tatbik olunur.

Madde 20 — Hakikate aykırı beyanname verilmek veya her hangi bir hile veya suiistimal ile muamelesi yaptırılarak eksik resim ve vergi verilmek veya vergi ve resimleri verilmeksizin verilmiş ve muamelesi yaptırılmış veya vergi ve resme tâbi olduğu muafiyete tâbi mal gibi gösterilmek suretile memlekete eşya soktukları anlaşılanlar hakkında bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir. Bundan başka vergi ve resimleri verilmeyen eşyanın o yerdeki resimlenmiş piyasa değerinin iki katı ve eksik vergi ve resim

verilerek geçirme hallerinde bu eksikliğin beş katı ağır para cezası hükmolunur.

Bu hareketlere iştirak eden memurlar hakkında verilecek ceza bir kat artırılır.

Madde 22 — Kaçakçılık suçları hakkmda Türk Ceza Kanununun müruru zaman hükümleri cereyan eder.

Bu kanunun yalnız müsadereyi emrettiği ve başka bir ceza tayin etmediği yerlerde, müsadere edilecek gümrük resmine tâbi eşya ancak vakanın işlendiği sırada müsadere edilebilir.

Müsadere hakkı düşen veya takibi müruru zamana uğrayan eşya için bedel ve resim aranmaz.

Müsadere kararı katileşmeden suçlusu ölen veya suçu affe veya müruru zamana uğrayan:

A) Gümrükten kaçırılırken yakalanmış ve gümrük elinde kalmış resme tâbi eşya, yurda sokmak isteyen sahi., bine vergi ve resimleri ve o eşyaya tallûk eden ardiye, nakliye ve hamaliye gibi masrafları alınarak iade edilir. Harice çıkarılmak istenildiği halde vergi ve resim dahi aranmayıp yalnız ardiye, nakliye ve hamaliye gibi masraflar varsa bunlar alınır.

B) Gümrük kaçağı olduğu şüphesi üzerine yurd içinde yakalanmış resme tâbi eşyanın iadesinde vergi ve resim dahi aranmaz.

C) Yasak veya inhisara tâbi eşya iade edilmez.

Madde 24 — 23 üncü maddenin üçüncü bendine ve 48 inci maddeye göre teslim olunan kaçak eşya, alet ve taşıma vasıtaları haklarındaki müsadere kararı katileştikten sonra, başkalarına satılmamak kaydıla Kızılay veya Çocuk E-sirgeme Kuramlarına sif kıymetlerinin yüzde 25 i karşılığında verilir.

Sif kıymetler eşyanın bulunduğu hale göre alâkalı idarelerce zaptı müteakip takdir edilir. Bu (kuramların işine elvermiyen veya sif değerinin yüzde 25 i ödenmek istenmiyen eşyadan, benzerleri kaçak eşyanın sürümünü kolaylaştıracak ne-v'iden olanları iftiha Edilir. Hangi eşyanın bu

nev'iden olduğu Gümrük ve İnhisarlar Vekilligince zaman zaman tesbit olunur.

Bu nev'iler dışında kalan eşya bulundukları yerlerde veya idarelerce münasip görülecek yerlere gönderilerek Gümrük ve İnhisarlar Vekâletince tesbit edilecek usul dairesinde satılır. Çabuk bozulmak veya telef olmak tehlikesine maruz bulunan veya saklanması masraf ve külfeti veya tehlikeyi mistelzim olan kaçak eşya, âlet ve taşıma vasıtaları müsadere kararlarının kafilleşmesi beklenmeksizin yukarıki kayıtlar dairesinde satılır.

İmha edilecek eşya, resmî daire ve müesseseler veya diğer hayır cemiyet ve teşekkülleri tarafından satılmamak kaydı ile istenirse bedelsiz olarak kendilerine verilir.

Bu maddeye göre verilen ve satılan eşya, âlet ve taşıma vasıtaları için gümrükçe vergi, resim, ücret ve masraf namı ile başka hiç bir para aranmaz.

Madde 25 — 14 üncü maddenin birinci fıkrası dışında kaçak inhisar eşyasını istimâl veya istihlâk etmek üzere yanında veya her hangi bir yerde bulunduranlar ile gümrükten kaçırılarak yurda sokulmuş eşyayı kaçk olduğunu bilerek kendi ihtiyacında kullanmak üzere yurd içinde satın alan veya yanında veya her hangi bir yerde bulunduranlardan kaçak gümrük eşyasının gümrüklenmiş değerince ve inhisar eşyası için hususî kanunlarında yazılı miktarda hafif para cezası alınır ve eşya müsadere olunur. Bu cezalar bir liradan aşağı olamaz ve lira kesirleri tam lira sayılır.

Kaçak gümrük eşyasının tutulduğu yerdeki gümrüklenmiş değeri ve inhisar kaçağı eşyanın hususî kanunlarında yazılı para cezası yirmi lirayı geçerse birinci fıkra da yazılı istimmâl ve istihlâk kaçakçılığı fiiline terettüb edecek hafif para cezasının her bir lira veya küsuru için ayrıca bir gün hnsabile hafif hapis cezası da hükmolunur ve eşya müsadere edilir.

Yukarıki fıkralar hükmü tatbik olunmayacak olan ve birinci maddede sayılan sair suçlar için altı aydan üç yıla kadar hapisle beraber gümrük resmine tâbi işlerde tutu-

.....1380.....

lan eşyanın gümrük resmile sair Devlet resimleri tutarınca ağır para cezası ve inhisara tâbi işlerde hususî kanun ve nizamnamelerindeki para cezası hükmolunur ve eşya müsadere edilir.

Kaçak gümrük eşyası, kaçakçının veya vasıta, yatak ve ortaklar gibi kaçakçılıkta iştiraki olan kimselerin elinden çıkmış olması sebebiyle müsadere edilemediği veya memnu eşyadan bulunduğu hallerde veya hususî kanun ve nizamnamelerinde para cezası bulunmayan yerlerde yukarıki fıkra yazılı hapis cezasile birlikte kaçak eşyanın gümrüklenmiş piyasa değerinin; memnu eşya için takdir edilecek değerin iki katı ağır para cezası hükmolunur.

Kaçakçılığı men, takib ve tahkik ile mükellef memurlardan birinci fıkra yazılı suçu işleyenler hakkında ikinci fıkra cezası ve ikinci fıkraya uyan suçları için o fıkra yazılı cezaların iki katı ve üçüncü ve dördüncü fıkraya giren suçları için de üçüncü fıkra yazılı hapis cezasının en yüksek haddile beraber dördüncü fıkra göre bulunan değerlerin üç katı ağır para cezası hükmolunur. Başka memurların o fıkralara uyan suçları için muayyen elan cezaları yarıya kadar arttırılır. Ancak bu suretle verilecek cezalar üçüncü fıkra yazılı cezanın yüksek haddini geçemez.

Madde 40 — Kaçakçılık için vücade getirilen teşekkül idare edenler hakkında hükmedilecek cezalara iki seneden aşağı olmamak üzere sürgün cezası da zamm edilir.

Hapis veya daha ağır cezayı istilzam eden kaçakçılık suçlarını birden ziyade işleyenler hakkında Türk Ceza Kanununa göre içtima veya tekrür hükümleri tatbik edilmekle beraber sürgün cezası da ilâve edilir.

Bu kanuna göre bir yıl veya daha çok hapis cezasına mahkûm olanların veya kaçakçılığı ticaret maksadile yapanların cezalarına sürgün cezası da zammolunabilir.

Üçüncü defa kaçakçılıktan mahkûm olanların cezalarına emniyeti umumiye nezareti altına alınmak cezası da zammolunur.

İkinci ve üçüncü fıkralarda yazılı sürgün cezası iki seneden fazla olamaz.

Madde 45 — Gümrük resminden muaf olarak ithali lâ- simgelen eşyanın gümrüğe ibraz ve muamelesi ifa olunmaksızın ithaline ve beşinci madde mucibince tayin olunan mahal ve yollardan başka yerlerde geçirilmesine teşebbüs olunursa faillerinden mümasil eşyanın gümrük resminin dörtte biri nisbetinde ağır para cezası alınır.

Beşinci maddede tayin olunan yollardan başka yerlerden memleket dışına eşya çıkaranlar veya bunları çıkarmak için gümrüklere verdikleri beyannamelerde cins, nevi, mikdar, menşe ve gönderileceği yer bakımlarından yanlış beyanda bulunanlar hakkında 10 İmadan 200 liraya kadar hafif para cezası hükmolunur. Şu kadar ki bu fıkra hükmünün tatbikında hususî kanun hükümleri mahfuzdur.

Madde 50 — Kaçakçılık suçlarını tasni veya başkalarına iftira veya kaçakçılık davalarında yalan şahaüet edenler Ceza Kanununun bu cürümlerden bahseden 283, 285 ve 286 ncı maddelerine göre ve üçte bir artırılarak cezalandırılırlar.

Şu kadar ki, 283 üncü madde mucibince verilecek ceza üç aydan aşağı olamaz.

Bu filleri işleyen kimse, teitip ve tasnide kullandığı kaçak maddelerden dolayı ayrıca kaçakçılık cezasile dahi cezalandırılır.

Madde 55 --- 12 ve 13 üncü maddelerle 14 üncü madde, uın birinci ve 16 ncı maddenin sonuncu fıkralarında yazılı fiillere gümrük memurlarından teşkil edilen komisyonlarca ve 25 inci maddenin bir ve ikinci fıkralarile 44 üncü maddede yazılı fiillere mahallî sulh ceza mahkemelerince karar verilir.

Gümrük komisyonlarınca verilen kararlara karşı suç lu ve gümrük idaresinin komisyona dahil bulunmayan âmiri tarafından tebliği tarihinden itibaren on beş gün içinde sulh ceza mahkemelerine itiraz olunabilir.

Sulh mahkemelerinin resen veya itiraz üzerine verecekleri kararlar kat'îdir. Şu kadar ki, değeri elli liradan

fazla olan eşyanın müsaderesi hakkındaki kararlar temyiz: olunabilir.

Madde 56 — 55 inci madde haricinde kalan ve bu kanunda yazılı bulunan suçlara ait davalar münferid hakimli, asliye mahkemeleri tarafından görülür.

Müctemi teşkilâta tâbi asliye hâkimi bulunan yerlerde bu işleri görecek münferid hâkimleri Adliye Vekâleti ayırır.

Bu hâkimler kaza merkezde mukayyed olmaksızın hâdisе yerinde dahi davayı görüp bitirmek salâhiyetini haizdir. Ölüm veya on sene veya daha fazla ağır hapis ve hapis cezalarını müstelzim kaçakçılık suçlarının muhakemesi salâhiyetli ağır ceza mahkemelerine aittir.

Kaçakçılıktan dolayı gerek bu kanuna gerekse sair hususî kanunlara göre hükmolunan para cezalarına ait kat:î ilâm Cümhuriyet Müddeiumumiliği tarafından resen alâkalı idarelere verilir. Gerek bu ilâmların ve gerekse gümrük komisyonlarınca verilip kafileşen kararların taallük ettiği para cezalarını ödemeleri bu idarelerce yazılacak ihbarname ile mahkûma tebliğ edilir. Tebliğ tarihinden itibaren on beş gün zarfında para ödenmediği takdirde hapsen tazyik hükmü müstesna olmak üzere Tahsili Emval Kanunundaki usule göre mahkûmun malına müracaat olunarak infaz edilir.

Mahkûmun haczi ve satılması caiz malları bulunmaz ve bu suretle aczi tahakkuk ederse ilâm Cümhuriyet Müddeiumumiliğine iade edilir ve Müddeiumumilikçe de ağır para cezası için bir gün hapis bir liraya, ve hafif para cezası için bir gün hafif hapis üç liraya sayılmak üzere ödenmemiş para cezaları hapse ve hafif hapse çevrilir Ağır para cezasının hapse tahvilinde lira kesirleri bir lira, hafif para cezasında ise üç liraya balığ olmiyan kesirler üç lira olarak hesap edilir.

Mahkûmun, mahpus kaldığı her gün için yukarıdaki fıkralar mucibince bir veya üç lira indirildikten sonra geri kalan parayı öderse para cezası yerine kaim olan hapis ve hafif hapis cezası icra olunmaz. Para cezası yerine çek-

tirilen hapis veya hafif hapis cezaları üç seneyi geçemez.

Kendi talebi üzerine mahkûm, para cezasından çevrilen hapis yerine Devlet, vilâyet veya belediyelerce tayin olunacak nafia işlerinde çalıştırılabilir. Bu suretle ifa edilen iki günlük hizmet bir gün hapis veya iki gün hafif hapis yerine geçer. Cümhuriyet Müddeiumumilerince tahsil olunacak para cezaları alâkalı idarelere verilir.

Madde 60 — Kaçak olarak tutulan eşyadan:

- A) Kaçak altınların Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası alım değerinin,
- B) Ecnebi para esham ve tahvillerin 3070 sayılı kanuna göre Maliye Vekilliğince gösterilen makam tarafından tesbit olunacak değerinin,
- C) Sigara kâğıdından başka inhisar eşyasının inhisar idarelerince tesbit olunacak maliyetinin,
- Ç) 24 üncü madde gereğince verilecek, satılacak ve imha edilecek eşya sif kıymetinin:

Yüzde 25 i kaçağı haber veren ve tutanlara alâkalı idareler bütçelerinin buna ait faslından yarı yarıya verilir. Kaçak olarak tutulan sigara kâğıdının elli yaprak hesabına bir defteri için İnhisarlar İdaresince ikramiye tahsisatından muhbir ve musadirlere, bin deftere kadar yirmişer para ve bin defterden fazlası için onar para yine yarı yarıya olmak üzere İnhisarlar Umum Müdürlüğü bütçesinden verilir.

2313 sayılı kanuna göre müsadere edilen eşya ile kullanılması yasak diğer bütün eşya - gerek imha edilsin ve gerek taallûk ve münasebeti olan Devlet idare ve müesse- selerine verilmiş olsun - değerinden ikramiye verilmez.

Kaçakçılık suçlarına trettüb eden para cezalarının tahsilini müteakib yüzde yirmi beşi haber verenlere, yüzde yirmi beşi bilfiil tutanlara ikramiye olarak verilmek ve yüzde 15 şi de takib ve muhafaza işlerinde büyük varlığı görülenlere ikramiye olarak nizamnamesine göre dağıtılmak üzere emanet hesabına alınır.

Yüzde 35 i kaçakçılığın men, takib veya tahkik vazife

sini yapma veya bu vazifeyi yapanlara yardım etme yüzünden ölenlerin ailelerine ve sakatlananlara bütçelerinden verilecek tazminat karşılığı olmak üzere dairelerince varidat bütçelerine irad ve mukabili masraf bütçelerindekî terfiyelerine tahsisat kaydolunur.

24 üncü madde mucibince Kızılay ve Çocuk Esirgeme kurumlarından alınan ve o maddeye göre satılan kaçak eşya satış bedellerinden elde edilen paralar Gümrük ve İnhisarlar Vekâletince müteferrik hasılat olarak irad kaydolunur.

İnhisar altında bulunan oyun kâğıdı, kibrit, çakmak ve çakmak taşından dolayı verilecek ikramiyelerle bunların kaçakçılıklarını, men, takib veya tahkik vazifesini yapma veya bu vazifeyi yapanlara yardım etme yüzünden ölenlerin ailelerine veya sakatlananlara verilecek tazminat ve bu suçlara ait davaların muhakeme vesair masrafları, İnhisarlar Umum Müdürlüğü bütçesinin taallük ettiği faslından verilir. Bu türlü kaçakçılardan ötürü tahsil olunan para cezaları hakkında da İnhisarlar Umum Müdürlüğünce bu maddeye göre muamele yapılır.

Muhbir ve musadirlere eşya değeri üzerinden verilecek ikramiyeler, kaçak eşyanın zabtını müteakib verilir. Ancak kaçakçılık suçunun delili bulunmayan hâdiseler için eşyayı tutan ve haber verenlere verilecek ikramiyeler hüküm kat'ileşinceye kadar geciktirilir.

Kaçığı men, takib ve tahkik ile mükellef kimselere, kendi çalışma mm takalarındaki kaçakçılardan dolayı muhbir ikramiyesi verilmez.

Kaçak eşyanın muhbiri yoksa bunlara ait pay dahi bilfiil tutanlara verilir.

Madde 2 — 1018 sayılı kanunun 61 ve 62 nci maddelerde 17/1/1938 tarih ve 3327 sayılı kanun kaldırılmıştır.

Muvakkat Madde — Bu kanunun neşri tarihine kadar tutulup da henüz satılmıyan, bir yere verilmiyen ve imha edilmeyen kaçak eşya, âlet ve taşıma vasıtalarıle bunlara taallük eden muhbir ve musadir ikramiyeleri hakkında da bu kanun hükümleri tatbik olunur.

Madde 3 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 4 — Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur. 19/1/1940

Kanun No.	Başlığı	Düster Tertib	Resmî Gazete		
			Cild	Sahife	Sayı
1126	Kaçakçılığın men ve takibi hakkın- da kanun		3 8	1783	629
1510	Kaçakçılığın men ve takibi hakkın- da kanun [Bu kanun 1918 sayılı kanun 72 nci maddesile mülğadır.]		3 10	1798	1216
1918	Kaçakçılığın men ve takibine dair kanun		3 13	75	2000
1430	Kaçakçılığın takibinde kullanılmak üzere deniz vesaiti mübayaası ve ba- zı mahallerde gümrük binaları in- şası hakkında kanun		3 10	865	1182
2271	1918 numaralı bazı maddelerin de- ğiştirilmesine ve 58 nci maddesine bir fıkra ilâvesine dair kanun		3 14	1329	2425
2273	1918 numaralı kanuna eklenen ka- çakçılığın men ve takibi hakkında kanun		3 14	1428	2428
2550	1918 numaralı kanunun 57 nci ve 60 nci maddelerini değiştiren ve bu ka- nuna bir madde ilâvesine dair kanun		3 15	1349	2748
2635	1918 numaralı kanunun 71 inci mad- desinde yazılı müddetin uzatılması na ve bu kanuna bir madde ilâvesine dair kanun Bu kanunda ismi geçen:		3 16	103	2891
765	Türk Ceza Kanunu [5 ağustos 1325 tarihli Tahsili Emval Kanunu 2 nci tertib düsturun 1 inci cildinin 624 üncü sahifesindedir.]		3 7	189	241

.....1386.....

Kanun No.	Başlığı	Düster Tertib	Resmî Gazete		
			Cild	Sahife	Sayı
2313	Uyuşturucu maddelerin murakabesi hakkında kanun		3	14	1609 2435
3070	Türk Parasının Kıymetini Koruma hakkındaki 1567 numaralı kanunun 4 üncü maddesini değiştiren kanun		3	18	147 3474
3327	Kaçakçılığın men ve takibine dair olan kanunun bazı maddelerini değiştiren 2550 sayılı kanunun 2 nci maddesine bir fıkra eklenmesine dair kanun		3	19	305 3819

Gedikli erbaşların maaşlarının tevhid ve teadülüne dair kanun

Kanun No : 3779

Kabul tarihi : 18/1/1940

Neşir tarihi : 25/1/1940

Madde 1 — Türkiye Cumhuriyeti Ordusunun kara, deniz, hava kısımlarile jandarma, gümrük ve orman muhafaza teşekküllerinde müstahdem bilûmum gedikli erbaşların maaş asıllarile tutarları aşağıdaki cetvelde gösterilmiştir:

Rütbesi	Asli	
	Maaşı	Tutarı
Gedikli çavuş	10	40
» üstçavuş	15	50
» başçavuş	20	60
Başgedikli	25	75

Madde 2 — Terfi için asgarî müddet her rütbede dörder senedir.

Madde 3 — Asgarî müddeti iki misli geçirdiği halde kadronun müsaadesizliği hasebile terfi edemeyenlere her rütbede bir defaya mahsus olmak üzere mafevk rütbe maaşı verilir.

Gedikli erbaşlardan mahkeme kararile mahkûm olan-

ların hapislik müddetleri hem filî hizmetlerinden hem de kıdemlerinden tenzil olunur.

Madde 4 — Gedikli erbaşların hizmet müddetleri her sınıf ve meslekte gedikli erbaş olduktan sonra 12 senedir.

Madde 5 — Hizmet müddetleri arzu ve talep üzerine temdid olunabilir. Beher temdid müddeti dört seneden ibaret bir devredir. İlk üç devreden sonra müteakib devreler birer sene olarak dahi kabul edilebilir.

Madde 6 — Başgediklilerin temdid tarihlerini takib eden ay başından itibaren alacakları maaşları cetvelde gösterilmiştir:

Maaş asılları	Tutarı	
30	85	Birinci temdid
35	100	İkinci temdid
40	120	Üçüncü temdid

Madde 7 — Başgediklilerden gayri diğer gedikli erbaşlar hizmetlerini temdid ettikleri takdirde her temdid tarihini takib eden ay başından itibaren yalnız maaşları tutarına beş lira zammolunur.

Madde 8 — Vazifeleri Ankarada bulunan gedikli erbaşlara, maaşlarının tekabül ettiği dereceler için Devlet memurları aylıklarının tevliid ve teadülüne dair 3656 sayılı kanunun 10 uncu maddesile tesbit edilen miktarlarda ve mezkûr maddenin hükümleri dairesinde, muvakkat tazminat verilir.

Madde 9 — Bilumum gedikli erbaşlar diğer erat gibi Devlet tarafından iaşe ve ilbas edilirler. Bunlardan arzu edenlerin muayyenatı aynen veya mahallî rayiç üzerinden bedelen verilebilir.

Jandarma gedikli erbaşların iaşeleri 3155 sayılı kanuna göredir.

Madde 10 — Gedikli erbaş olarak 16 sene hizmetten .sonra terhis edilenlerden sicilleri iyi olanlara 300 lira mükâfat verilir.

Madde 11 — Gedikli çavuşluğa nasıbları tarihinden

.....1388.....

itibaren yirmi yıl hizmet eden gedikli erbaşılar arzu ve talepleri üzerine son aldıkları maaşları üzerinden 1683 sayılı Askerî ve Mülkî Tekaüd Kanunu hükümlerine göre te- kaüd edilirler. Jandarmada yirmi sene hizmetin başlangıcı mükellef hizmetin bitip ilk temdidin başladığı tarihtir.

Gedikli erbaşılar teknik ehliyetleri, Millî Müdafaa Vekâletinin tayin edeceği esaslar dairesinde, tesbit edilenlere bulundukları rütbenin yaş haddine geldikleri zaman tekaütlükleri yapılmakla beraber en son aldıkları maaş tutarının bir seneliği ikramiye olarak verilir.

Diğer gedikli erbaşılar tekaüd edilenlere yalnız beş yüz lira mükâfat verilir.

Bunlardan elli yaşını bitirerek tekaüt edilenlere yedi yüz lira mükâfat verilir.

Madde 12 — Gedikli erbaşılar hayatlarında hak ettikleri nakdî mükâfatı alamadan ölenlerin bu mükâfatları kanunî mirasçılara verilir.

Madde 13 — Gedikli erbaşıların muhtelif rütbelerde hizmette bulunabilecekleri azamî yaş hadleri aşağıda yazılıdır:.

Rütbesi	Yaş haddi
Gedikli çavuş	40
» üstçavuş	43
» zaşçavuş	45
Başgedikli	50

Madde 14 — 13 üncü maddede yazılı rütbelere ait yaşları ikmâl edenlerle hangi yaş ve rütbede olursa olsun sıhhî halleri hizmete devama mâni teşkil eyliyenler rızalarına bakılmaksızın tekaüd edilirler. Sicilleri hizmete devama mâni olanlardan tekaüd müddetini ikmâl etmiş bulunanlar tekaüd edilirler. Tekaüd müddetini ikmâl etmeyenler terhis olunurlar.

Madde 15 — Gedikli erbaşılar ve ailelerine aslî maaşları üzerinden harcırah kanunu mucibince harcırah verilir. Bunlardan kıt'a ve garnizon harici muhtelif kurslara işti- râk edenlere ayrıca kırk kuruş yevmiye verilir.

Madde 16 — 1107 ve 1492 sayılı kanunlarla 1841 sayılı

kanunun yedinci maddesinin «D» bendi ve 1861 sayılı kanunun 13, 16 ve 17 nci maddeleri ilga edilmiş ve 648 sayılı kanun ile 1861 sayılı kanunun 7, 12 ve 19 uncu ve 2505 sayılı kanunun 3 üncü maddelerinin gedikli erbaşların hizmet müddeti, maaş ve muayyenatlarma ait hükümleri kaldırılmıştır.

Muvakkat Madde 1 — Bilûmum gedikli erbaşların bu kanunun neşrinden evvel almakta oldukları maaş ve tahsisat ile zamları bu kanun ile tesbit edilen rütbe maaşları tutarından fazla ise daha yüksek dereceye terfilerde telâfi eciilinciye kadar bu fazla, mükteseb hak olarak, kendilerine verilmekte devam olunur.

Muvakkat Madde 2 — Deniz ve havada müstahdem birinci, ikinci, üçüncü sınıf gedikli subaylardan arzu edenler hizmet müddetlerine göre başgedikliye naklolunurlar. Naklini arzu etmeyenler yahut sınıflarında mukabil rütbesi bulunmayanlar tasfiye neticesine kadar 24 şubat 1330 tarihli gedikli zabitanı kanunu ve 508, 587 numaralı kanunlar mucibince muamele görürler.

Muvakkat Madde 3 — Bu kanunun neşri tarihinde ücretle müstahdem telsiz, fotoğraf, ışıldak ve tayyare makinistlerinden arzu edenler gedikli erbaş şeraitini haiz ve yapılacak imtihanda muvaffak oldukları takdirde orduda sivil olarak geçen hizmet müddetleri yalnız rütbelerinin tespitinde askerlikte geçmiş gibi hesap edilerek tekabül edeceği hava ve deniz gedikli rütblerine geçirilebilirler.

Muvakkat Madde 4 -- Gümrük muhafaza genel komutanlık kıtaatı takım komutanlıklarında gedikli başçavuşluktan terfi ettirilmek suretile ve teğmen maaşı ile istihdam edilmekte olan takımbaşılar bu kanunun meriyetinden itibaren başgedikli unvanını alırlar.

Bunların takım başı unvanı ve teğmen maaşile geçen, hizmet müdetleri, başgediklilik kıdemine ve tekaüd hesabında filî hizmet müddetine ilâve edilir, Bunlar, halen almakta oldukları maaş derecelerini mükteseb hak olmak üzere muhafaza ederler.

Muvakkat Madde 5 — Bu kanunun neşrinden evvel

.....1390.....

gedikli olanların veya olmak üzere kıta ve mektepte bulunanların ifa edecekleri mecburî hizmet müddeti evvelce taahhüt ettikleri müddettir. Arzu edenler beşinci madde mucibince hizmetlerinin temdidini isteyebilirler. Şu kadar ki, yedinci madde hükmünden ancak 12 yıl hizmet ifasından sonra temdid talep etitkleri takdirde istifade edebilirler.

Muvakkat Madde 6 — Üçüncü madde hükmünün tatbi- kmda geçecek terfi müddetlerinin mebdai bu kanunun neşri tarihinden hesap olunur.

Madde 17 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 18 — Bu kanunun hükümlerini icraya Millî Müdafaa, Dahiliye, Gümrük ve İnhisarlar, Ziraat ve Maliye Vekilleri memurdur. 24/1/1940

Kanun No.	Başlığı	Düştur Tertib	Cild	Sahife	Resmi Gazete Sayı
508	Berri, bahrî, havaî ve jandarma erkân, ümera ve zabitanile memurin ve mensubini askeriye maaş ve tahsisatına dair 22 teşrinievvel 1339 tarihli kanuna müzeyyel kanun	3	5	1129	-----
587	22 teşrinievvel 1339 tarih ve 360 numaralı (beril, bahrî, havaî ve jandarma erkân, ümera ve zabitan ve memurin ve mensubini askeriye maaş ve tahsisatı fevkalâdeleri hakkında) kanuna müzeyyel kanun	3	6	167	91
648	Küçük zabitan maaşatı hakkında kanun	3	6	647	99
1107	Küçük zabitan maaşatı hakkındaki 22 nisan 1341 tarih ve 648 numaralı kanuna müzeyyel kanun	3	8	1681	625
1492	Deniz ve Hava Gedikli Küçük Zabıt Maaş Kanunu	3	10	1584	1213
1683	Askerî ve Mülkî Tekaüd Kanunu	3	11	1582	1517

Kanun No.	Başlığı	Düster Tertib	Cild	Sahife	Resmi Gazete Sayı
1841	Gümrük Muhafaza Memurlarının askerî teşkilâta göre tensiki hakkın- da kanun	3	12	625	1858
1861	Jandarma efradı Kanunu	3	12	928	1860
2505	Gedikli Küçük Zabıt membalarına dair kanun	3	15	1141	2730
3155	Jandarma Efradı Kanununun bazı Maddelerini değiştiren kanun	3	18	518	3595
3656	Devlet memurları aylıklarının tevhid ve teadülüne dair kanun	3	20	1397	4253
					T. V.
	24 şubat 1330 tarihli Gedikli Zabi- tan Kanunu	2	12	497	2117

Millî Korunma Kanunu

Kanun No : 3780

Kabul tarihi : 18/1/1940

Neşir tarihi : 26/1/1940

BİRİNCİ FASIL

Umumî hükümler

Madde 1 — Fevkalâde hallerde Devletin bünyesini iktisad ve millî müdafaa bakımından takviye maksadile İcra Vekilleri Heyetine, bu kanunda gösterilen şekil ve şartlar dairesinde vazife ve salâhiyetler verilmiştir.

Fevkalâde haller şunlardır :

A — Umumî veya kısmî seferberlik,

B — Devletin bir harbe girmesi ihtimali,

C — Türkiye Cümhuriyetini de alâkalandıran yabancı Devletler arasındaki harb hali.

Madde 2 — İcra Vekilleri Heyeti, fevkalâde hallerin zuhuruna binaen, bu kanunla kendisine tevdi edilen vazife ve salâhiyetlerin ifa ve istimâline lüzum hasıl olduğunu görürünce derhal kanunun tatbikına başlayarak keyfiyeti ilân ve Türkiye Büyük Millet Meclisine arzeder.

.....1392.....

Madde 3 — Fevkalâde hallerin hitam bulduğu ve bu kanun hükümlerinin tatbikma lüzum kalmadığı, Hükümetçe kararlaştırılarak ilân ve Büyük Millet Meclisine arz edilir.

İKİNCİ FASIL

Teşkilât

Madde 4 — Bu kanun hükümlerine tevfikân İcra Vekilleri Heyetince ittihaz edilecek kararları hazırlamak ve bu işle alâkalı vekâletler arasında iş birliği temin etmek üzere bir Koordinasyon Heyeti teşkil olunur.

Bu heyet, başvekilin teklifi üzerine alâkalı vekillerden tereküb etmek üzere İcra Vekilleri arasından ayrılır.

Heyete, başvekil veya tevkil edeceği vekil reislik eder.

Madde 5 — Bu kanun hükümlerini tatbikma müteallik işleri görmek üzere Başvekâlete bağlı bir büro tesis edilir.

Madde 6 — Bu kanun hükümlerine tevfikân İcra Vekilleri Heyetince ittihaz edilen kararlar, alâkalı vekâletler tarafından kendi teşkilâtı ve bu kanunun teşekkülüne müsaade verdiği müesseseler vasıtasile infaz olunur.

İcabında İcra Vekilleri Heyeti karârle 3656 numaralı Teadül Kanunundaki esaslara tevfikân muvakkat memurlar istihdam edilebilir.

ÜÇÜNCÜ FASIL

İktisadî hükümler

Madde 7 — Hükümet, halk ve millî müdafaa ihtiyaçlarını karşılayabilecek şekil ve hacimde istihsalde bulunmaları için lâzımgelen faaliyete sevk etmek ve tesisatta iktiza eden tevsiyatı yaptırmak ve imâl ve işleme bakımından tadilâta tâbi tutmak maksadlarıle sanayi ve maadin müesseselerini kontrol eder.

Madde 8 — Hükümet, sanayi ve maadin müesseselerinden istihsâl programları istemek veyahut bu müesseseler e doğrudan doğruya bu yolda program vermek salâhiyetini haizdir.

Bu maksatla sanayi ve maadin müesseselerinin istihsâllerini ve bunların hacmini, mikdarmı, çeşitlerini, cins-

lerini ve nevilerini fevkalâde hallerin icablarına ve mües. serelerin tahammülü derecesine göre tayin edebilir

Madd 9 — Hükümet, sanayi ve maadin müesseselerinin istihallerini ve diğer iş yerlerindeki mesaiyi, bu kanunun derpiş ettiği ihtiyacı karşılayabilecek hadde çıkarmak için Unumu olan işçi kadrosunu ve ihtisas elemanlarını temin eder.

Bu maksatla vatandaşlara ücretli iş mükellefiyeti tahmil edilebilir.

Madde 10 — Sanayi ve maadin müesseselerinde ve diğer iş yerlerinde çalışan işçiler, teknisyenler, mühendisler, iheisas sahihleri vesair müstahdemler, çalışıkları müesse- sevi veya iş yerlerini kabule şayan bir mazeret olmaksızın ve haber vermeksizin terkedemezler.

Bu madde hükmüne tevfikân çalışmaya mecbur tutulanlara sailerine mukabil emsaline göre normal bir ücret verilir.

Madde 11 — Hükümet, sanayi ve maadin müesseselerinin mamullerini ve istihallerini normal maliyetine yüzde muayyen bir kâr ilâve ederek satın alabilir. Bu malların Hükümete teslimi mecburidir.

Madde 12 — Hükümet bu kanunun derpiş ettiği hizmetleri ifa maksadile salâhiyetlerini kullanırken icab eden müesseselere ve küçük sanat erbabına ve iş sahihlerine lüzumu olan krediyi temin eder.

Bu kredi; nakid, ham madde, veya yardımcı malzeme vermek veyahut bir banka tavsit edilmek suretile yapılabilir.

Madde 13 — Hükümet, halk ve millî müdafaa ihtiyacını karşılamak için muktazi olan maddeler veya yardımcı malzemeler stokları vücuda getirebilir.

Madde 14 — Maddelerin veya yardımcı malzemelerin muayyen ellerde toplanarak halk ve millî müdafaa ihtiyacının tazyıka düşürülmesine meydan vermemek için Hükümet, değer fiatı mukabilinde bunlara el koyarak ihtiyacı olan müesseselere kârsız tevzi edebilir.

Madde 15 — Her hangi bir sebep dolayısıyla metruk veya, muattal veya natamam bir halde kalmış olan sanayi ve maadin müesseselerini ve diğer iş yerlerini Hükümet, bulundukları hal ve vaziyete göre tayin edilecek bir taviz mukabilinde işler hale getirebilir.

Madde 16 — Hükûmî ve hakikî şahıslar elinde bulunan madenlerden azami cevher alabilmek ve istihsalleri bir eh de toplamak maksadile Hükümet, bunları birleştirerek işletebilir. Bu maddenin tatbiki doayısıyla işletmeden mahrum kalan maden sahihlerinin devam eden mahrumiyet müddetlerine ait zararları ödenir.

Madde 17 — Hükümet, sahihlerine kat'î lüzumu olmayan makine, alât, edevat ve tesisatı vesair her nevi istihsâl vasıtalarını sahihlerinin işlerini sekteye uğratmamak, şartile ihtiyacı olan rnüesseselere vermek üzere değer pahası mukabilinde satın alabilir.

Madde 13 — Hükümet, tebliğ ettiği tedbirleri tatbik etmiyen ve istenilen derecede istihsalde bulunmakta taal- lül gösteren sanayi ve maadin müesseselerine el koyarak kendisi işletebilir. Bu işletmenin devamı müddetince müessese sahihlerine münasib tazminat verilir.

Madde 19 — Bu kanunun mer'iyette bulunduğu zamanlarda sanayi ve maadin müesseselerile diğer iş yerlerinde fazla çalışmaya lüzum görülen hallerde işlerin mahiyetine ve ihtiyacın derecesine göre günlük iş saati her gün için üç saate kadar arttırılabilir.

İş Kanununun 50 nci maddesinin küçüklerle kadınlara ait daimî hükümleri sanayi müesseseieri ile diğer iş yerlerinde tatbik olunmayabilir. Hafta tatili kanunu bu kanunun istihdaf ettiği hususlarda tatbik edilmez.

Şu kadar ki bu hüküm işçinin haftada bir gün tatil hakkını ihlâl etmez.

Madde 20 — Hükümet, memleket ihtiyacı için hariçten ithali zarurî olan maddelerin mikdar, cins ve nevilerini lüzumu halinde tayin ve tesbit eder.

Memleket ihtiyacı için zarurî olmayan maddelerin ithalini de Hükümet tahdit veya menedebilir.

Madde 21 — Halkın ve Millî Müdafaa'nın kat'î ihtiyacı olan zarurî maddelerin istihlâk miktarını lüzum halinde Hükümet, tayin ve tahdit edebilir.

Madde 22 — Halkın ve Millî Müdafaa'nın kat'î ihtiyacı olan zarurî maddeleri memleket haricinden celbetmek ma.k- sadile icabında Hükümet, tensib ettiği ticaret müesseselerini ve ticaret birliklerini kredi, döviz ve akreditif ile teçhiz eder ve bu müessese ve birliklerden lüzum görülenleri memlekette stok yapmağa mecbur kılar.

Bu maddede yazılı müesseseler Hükümetin murakabesine tâbidir.

Madde 23 — 22 nci maddeye müsteniden stok yapmağa mecbur tutulanların bu mecburiyetle yaptıkları stoklarda sunu taksirlerinden mütevellit zararlar müstesna olmak üzere fiat sukutundan doğacak hakikî zararlar, satış müsaadesi tarihine kadar geçecek zamana ait kanunî faizile birlikte devletçe tazmin olunur.

Madde 24 — Hükümet, dahilde imâl ve istihsâl edilen maddelerin memleket ihtiyacından fazla olan nıkdarım harice çıkarmak maksadile yapılacak satışların şekil ve şartlarını âmil ve müstahsil lamı hak ve menfaatlerine zarar vermiyecek surette tanzim edebilir.

Madde 25 — Memleket ihtiyacı bakımından Hükümetin lüzumlu gördüğü maddeleri, Hükümetçe tayin edilecek miktar fevkinde ve şartlar haricinde sanat ve ticaret erbabının stok yapmalarını ve tacir olmayanlar ile başka maddeler ticaretile meşgul olanların da şahsî ihtiyaçları fevkinde o nevi malları biriktirmelerini Hükümet menedebilir.

Madde 26 — Hükümet, halk ve millî müdafaa ihtiyacını karşılamak ve ihracatı tanzim etmek veya müstahsili korumak maksadile memleket mahsullerini mübayaa edebileceği gibi memleket ihtiyacını temin ve ithalâtı tanzim etmek maksadile dahi hariçten mal mübayaa edebilir.

Memleket mahsullerinden birinin ihracı Hükümetçe tahdit veya menedilmesinden dolayı dahilî satış fiyatına düşkünlük arız olursa müstahsili bu yüzden maruz kalacağı zarardan vikaye için Hükümet, bu mahsulleri ya değer pa-

hasile satırı alır veyahut bunların terhini mukabilinde müstahsillere para ikraz edilmesini temin eder.

Madde 27 — Hükümetçe akdolunanı mukaveleler veya ittihaz edilen tedbirler dolayısıyla bir malın dahilî satış fiat ile haricî satış fiatı arasında fazla kâr hasıl olduğu takdirde, memlekete olan ithalâtı daha müsait şartlarla yapmağı temin ve dahilî fiatları veya ihracatı tanzim maksadına Hükümet; bu fazla kârdan Ziraat Bankasında bir fon tesis edebilir.

Şukadar ki, Hükümetin aldığı tedbirlerle alâkalı olmayarak ve kendi saileri ile Hükümetçe tayin edilmiş olan ihraç Hatlarının fevkinde satış yapmış olan tacirlerin elde ettikleri fazla kâr, münhasıran kendilerine aittir.

Madde 28 — Konişmentoları bir bankanın veya bir tacirin veyahut her hangi bir şahsın elinde bulunan ve fakat fiat yükselmesine intizaren veya her hangi bir sebeble alâkalı kalırlar ihbara rağmen bir hafta zarfında gümrükten geçirmeyen her türlü mallar, icabında Hükümet tarafından o malın alâkalıları nam ve hesabına gümrükten çıkarılır.

Memleket haricine çıkmak üzere gelen transit malları bu hükümden müstesnadır.

Madde 29 — Hükümet; ithal ve ihraç maddeleri için fiyat tayin ve muayyen fiattan fazlaya ithal veya muayyen fiattan noksana ihraç yapılmasını men edebilir.

Madde 30 — Bu kanunun tatbikte bulunduğu müddet zarfında, şehir ve kasaba ve iskele ve liman ve istasyonlarda gayri menkullerin kira bedelleri, bu kanunun tatbik mevkiine konmasına tekaddüm eden senenin muayyen olan kira bedellerinden fazla olamaz.

Bu madde hükmünün tatbik edileceği yerleri, Hükümet tayin ve ilân eder.

Madde 31 — Hükümet, dahilde lüzum gördüğü maddelerin azamî Hatlarını, cinslerini, nevilerini ve vasıflarını tesbit eder.

Bu maksadı temin için Hükümete her nevi malûmatın verilmesi ve vesikalarının gösterilmesi mecburidir.

Toptan, yarı toptan ve perakende ticarete, tacir sırf atını haiz hakikî ve hükmi şahıslar arasında yapılan alım ve satım muamelelerinde satılan mal için satıcı tarafından fatura verilmesi ve faturaların muayyen bir müddet zarfında satan ve satın alan tarafından muhafaza edilmesi Hükümetçe mecburî kılmabilir.

Yüz kuruştan fazla yapılan alış verişlerde müşterinin talebi üzerine satıcı fatura vermeğe mecburdur.

Madde 32 — Eşya Hatlarının muhik bir sebep olmaksızın yükseltilmesi, mevcut malın satışa arzedilmemesi, mevcudu kalmadığı beyanile malın saklanması, fazla fiata satmak kasdile malın her hangi bir surette kaçırılması, muvazaa yolu ile elden çıkarılması, makbul bir sebebe müstenid olmayarak gümrükten çekilmemesi, lüzumundan fazla mal satın alınması, bu malların idhal edilmesi, müstahsil yahut müstehlik aleyhine fiat birliği yapmak, yaptırmak, bir malı müstehlike arzetmezden evvel muhtelif ticaret erbabı arasında yapılan zincirleme muamelesi, mevcut malın satıştan kaldırılması, bu maksatlardan her hangi birile propaganda yapılması ve sair suretlerle sunî olarak fiat yükseltmesi fiilleri yasaktır.

Madde 33 — Halk ve millî müdafaa ihtiyacından madud olan her türlü eşyanın konulması için muktazi mahfuz mahalleri ve depoları Hükümet kanunun tatbik mevkiine konduğu seneye tekaddüm eden senedeki icar bedellerine ve icar bedeli taayyün etmemiş bir yer ise gayri safî irad miktarınca tayin dilecek bir kira mukabilinde işgal ve istimal edebilir.

Madde 34 — Hükümet, 3018 numaralı kanunun birlikler hakkındaki yedinci maddesi hükmünü ithalât tacirlerde toptancı ve yarı toptancı tacirlere ve sanayi erbabına dahi teşmil edebilir.

Madde 35 — Müstahsilden mal alanların veya müstehlike mal satanların aralarında fiat birliği yaparak veya yaptırarak anlaşma yolu ile halkın istismar edilmesi yasaktır.

Madde 36 — Hükümet; her türlü hususî nakil vasıtalarının seyrüseferini tanzim ve tahdid edebileceği gibi aza-

mî nakil ücretlerini de tayin eder ve bu vasıtaların malzemelerini ve mutad ücretlerini vererek Devletçe lüzum gö- rülen yerlerde ve hizmetlerde çalıştırabilir, lüzum ve ihtiyaç gördüğü takdirde bu vasıtaları değer pahasını vererek satın alabilir.

Madde 37 — Hükümet; ziraatta çalışabilir her vatandaşı, kendi ziraat işi yüzüstü kalmamak şartile ikametgâhının en. çok 15 kilometre mesafesi dahilinde bulunan gerek Devlete ve gerek şahıslara ait ziraat işletmelerinde tahakkuk eden ihtiyaca göre münasip ücretle çalıştırabilir ve bu mm takada eşhasa ait olup ta sahibine kat'î lüzumu olmayan her. nevi ziraat vasıtalarından münasip bir kira mukabilinde istifade edebilir.

Kadınlar ancak kendi köy, kasaba ve şehir sınırları içinde çalıştırılır.

Madde 38 — Hükümet, lüzum gördüğü mmtakalarda yapılacak zeriyaatm nevi ve çeşitlerini tayin ve tesbit edebilir.

Madde 39 — Üzerinde zeriyaat yapılmayan beş yüz hektardan fazla araziye Hükümet, bir bedel mukabilinde işletebilir.

Madde 40 — Hükümet, ziraate elverişli sekiz hektar ve daha ziyade arazi sahibi olan her şahsı bu arazinin yarısına kadar hububat ekmeğe veya ektirmeğe mecbur tutabilir.

Bu mecburiyet, arazi sahibinin mâlik olduğu çift hayvanı mikdarına ve her çift hayvan için dört hektar esasına göre hesap edilir.

Her traktör hal ve vaziyetine göre 15 - 30 çift mukabili addedilir.

Madde 41 — Ekilen her dört hektar arazi için bir çift öküz Millî Müdafaa mükeleffiyetinden istisna edilir.

Madde 42 — Hükümet, her türlü ziraat âletlerini, makinelerini ve vasıtalarını, zirai ilâçları ve tohumları lüzumuna göre parasız veya ariyet veya ödünç veyahut bir kira mukabili olarak ihtiyacı bulunanlara tevzi edebilir ve çiftçiyi kuvvetlendirmek için lüzumu halinde ödünç para verebilir.

DÖRDÜNCÜ FASIL

Malî hükümler

Madde 43 — Bu kanunun derpiş ettiği işlerin icab ettireceği tediyeler için Hükümet emrine Hâzinece 25 milyon liraya kadar bir sermaye temin olunur. Mütedavil sermaye ile sabit sermaye ve teşkilât masrafı karşılıkları İcra Vekilleri Heyeti karârile bu sermayeden tefrik edilir.

Madde 44 — Vekaletlerce bu kanuna müsteniden yapılacak işlerin istilzam ettiği para, İcra Vekilleri Heyeti karârile alâkalı vekâlet emrine verilir. Senelik sarfiyatı 400 bin lirayı geçmemek üzere yapılacak teşkilât kadroları İcra Vekilleri Heyeti karârile tesbit ve karşılığı bu sermayeden tefrik olunur.

Madde 45 — Bu sermaye:

A - Bütçeye konulacak tahsisat ile

B - Hâzinece verilecek avanslarla

C - Bankadan temin edilecek kredilerle

Ç- İcra Vekilleri Heyeti kararı üzerine Ziraat Bankasınca ihraç ve Hâzinece kefalet edilecek bono veya tahvillerle temin edilir.

Madde 46 — Bu sermaye ile yapılan bütün muamelelerde hususî hukuk hükümleri caridir.

Bu sermaye üzerinde suç işleyenler hakkında Devlet malları aleyhinde suç işleyenler hakkındaki cezaî hükümler tatbik edilir.

Madde 47 — Bu sermaye hesapları ve evrakı müsbitesi Türkiye Cümhuriyeti Ziraat Bankasında temerküz ettirilir, veznedarlık işleri de bu banka tarafından yapılır.

Kadro ve idare masrafları ayrı bir hesabda ve muamelâta müteallik her nevi teadiyat ve tahsilât, taallük ettiği vekâlet için açılan hususî hesaplarda gösterilir.

Madde 48 — Her takvim senesine ait muamelelerin sene gayesi itibarile bir bilânçosu tanzim edilir. Bu bilânçoaya kâr ve zarar hesabının ve teşkilât ve tesiat masraflarına ait hesabın fasıl ve madde itibarile müfredatını natik cetvel

.....1400.....

lerle bilançonun aktif ve pasifine ait envanterler rabtolunur.

Madde 49 — Sermaye ve kâr ve zarar hesaplarile üçüncü şahıslara ve işin mahiyeti icabınca her nevi kıymet hareketlerine müteallik hesaplar, Ziraat Bankasınca tanzim ve Maliye Vekâletince tasdik olunacak bir muhasebe usulüne bağlanır.

Defterler, Ticaret Kanunu hükümleri dairesinde Ziraat Bankasınca tutulur.

Bu hususta bankaca ihtiyar olunan maaş ve masraflar yukarıki maddede teşkilât için tefrik (edilmiş olan paradan tesviye olunur.

Madde 50 — Bu sermayeden sarf edilecek paralar Mı- hasebei Umumiye ve Arttırma, Eksiltme ve İhale Kanunları hükümlerine ve Divanı Muhasebatın murakabesine tâbi değildir.

Madde 51 — Bu kanun mucibince yapılacak işlere müteallik hesaplar 3460 numaralı kanun ile teşekkül eden Umumi Murakabe Heyetince tetkik ve murakabe edilir.

Şu kadar ki, her takvim senesine ait bilanço ve buna müteallik Umumi Murakabe Heyeti raporu, işlerin taallük ettiği vekillerin mütalealarile birlikte hesabın tallük ettiği senenin hitamından itibaren en geç altı ay içinde Başvekâletçe Büyük Millet Meclisine gönderilir. Bu bilançonun Büyük Millet Meclisince tasdiki alâkadarların ibrasını tazammum eder.

Madde 52 — Bu kanunun tatbikına ihtiyaç kalmadığı, ına üçüncü madde mucibince karar verilip ilân edilmesini müteakip Ziraat Bankasınca bu sermaye ile yapılan muamelelerin tasfiyesine başlanır. Tasfiye neticeleri Hâzineye devredilir. Vukuu tesbit edilecek zararlar Maliye Vekâleti bütçesine konacak tahsisattan mahsub edilir. Tasfiye bilançoları 51 inci madde hükmüne tevfiakan Büyük Millet Meclisine takdim olunur.

BEŞİNCİ FASIL

Ceza hükümleri

Madde 53 — Bu kanunun 8 inci maddesinin birinci fıkrasında yazılı olan iş mükellefiyetine, 10 ve 11 inci maddelerde yazılı olan mecburiyetlere ve 15, 17, 36 ncı maddeler hükümlerine ve 40 ncı maddenin birinci fıkrasında yazılı olan mükellefiyete riayet etmeyenlerden elli liradan beş yüz liraya kadar ağır para cezası alınır, tekrerrüri halinde yüz liradan beş yüz liraya kadar ağır para cezası ile birlikte yedi günden bir aya kadar hapis cezası hükmolunur.

Madde 54 — Bu kanunun 9 uncu maddesinde yazılı olan iş mükellefiyetine, 10 ve 11 inci maddelerde yazılı olan mecburiyetlere ve 15, 17, 36 ncı maddeler hükümlerine ve 40 ncı maddenin birinci fıkrasında yazılı olan mükellefiyete riayet etmeyenlerden elli liradan beş yüz liraya kadar ağır para cezası ve tekrerrüri halinde yüz liradan bin liraya kadar ağır para cezası ile birlikte on beş günden iki aya kadar hapis cezası hükmolunur.

Madde 55 — Bu kanunun 21 ve 37 ncı maddesi hükmüne riayet etmeyenlerden on liradan yüz liraya kadar hafif para cezası alınır.

Madde 56 — Bu kanunun 22 ve 25 inci maddelerinde yazılı olan mecburiyetlere riayet etmeyenlere iki yüz elli liradan iki bin liraya kadar ağır para cezası ve tekrerrüri halinde bin liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezası ile birlikte iki seneden beş seneye kadar muvakkat sürgün cezası hükmolunur.

Madde 57 — Bu kanunun 28 inci maddesinde yazılı olduğu veçhile muhik bir sebebe müstenid olmayarak vâki olan ihbara rağmen muayyen müddet içinde malını gümrükten çekmeyenlere yedi günden bir aya kadar hapis ve elli liradan iki yüz elli liraya kadar ağır para cezası hükmolunur.

Madde 58 — Bu kanunun 30 uncu maddesi hükmüne muhalefet edenlerden elli liradan iki yüz elli liraya kadar ağır para cezası alınır. Bu para cezası bir senelik kira tutarından aşağı olamaz.

Madde 59 — Bu kanunun 32 ve 35 inci maddelerinde yazılı ihtikâr ve istismar fiillerinden her hangi birini irtikâp edenlere işledikleri fiilin ağırlığına göre beş yüz liradan beş bin liraya kadar ağır para cezasile beraber iki seneden beş seneye kadar muvakkat sürgün cezası hükmolunur ve malları da müsadere edilir. Şu kadar ki 32 nci maddedeki gümrükten malı çekmemek suçu hakkında yalnız 57 nci madde hükmü tatbik olunur.

Madde 60 — Bu kanuna göre hükmedilen cezalar tecil Edilemez.

Madde 61 — Bu kanunda yazılı suçlar için Türk Ceza Kanunile diğer kanunlarda daha ağır ceza hükümleri bulunduğu takdirde o cezalar hükmolunur.

Madde 62 — 56 ve 59 uncu maddelerde yazılı suçların failleri hakkında hükmolunacak para cezalarından dolayı bunların çalıştıkları ticaret veya sınaî müessese veya sair hükmî şahıslar malen ve mütesellilen mesuldürler.

Madde 63 — Bu kanuna hükümlerin katileştikleri takdirde masraf mahkûma ait olmak üzere tamamen veya hulâsa olarak neşrine mahkemece karar verilebilir.

Şu kadar ki 56 ve 59 uncu maddelere tevfikân verilen hükmün bedeli mahkûma ait olmak ve fakat 25 lirayı geçmemek şartile neşri mecburidir.

Madde 64 — Bu kanunla kendilerine verilen vazife ve salâhiyetleri suiistimal etmek suretile suç işleyenler hakkında Türk Ceza Kanunile diğer kanunlarda muayyen olan cezalar iki kat olarak hükmolunur.

Bu kanuna göre tavgiz olunan memur ve müstahdemlerin bu kanunun tatbiki dolnvisile işledikleri suçlardan dolayı haklarında yapılacak cezaî takiblerde memurun muhakematına dair kanun hükümleri tatbik olunmaz.

Vali ve vali muavinleri ve kaymakamlar ikinci fıkra hükmünden müstesnadır.

Madde 65 — Bu Kanunun tatbikile tavgiz edilenler kanunun tatbikini temin maksadile gerek alâkadarlara ve

gerek üçüncü şahıslara ait ticarethane, imalâthane, depo, mağaza, antrepo vesair her türlü idhal yerlerinde arama talebinde bulunabilecekleri gibi yapılacak aramalarda kendileri de hazır bulunabilirler.

Arama ve zabıt muameleleri umumî hükümler dairesin de icra olunur.

Madde 66 — 56, 59 ve 64 üncü maddede yazılı suçlardan dolayı yapılacak olan son tahkikat mevkuten icra edilir.

Madde 67 — Bu kanunun şümulüne giren suçların mu. lie kemeleri bütün davalara takdimen rüyet olunur ve talika zaruret hasıl olan işlerde mücbir sebep olmadıkça bir haftadan fazla talik olunmaz.

Bu kanunun şümulüne giren suçlar Ceza Muhakemeleri usulü Kanununun 423 üncü maddesi mucibince tatil zamanında görülen acele işlerden sayılır.

Madde 68 — Bu kanunda yazılı suçların takip ve muhakemelerinde meşhud suçların muhakeme usulü hakkındaki 3005, 3498, ve 3479 sayılı kanunlarda yazılı şartların mevcudiyeti halinde mezkûr kanunlar hükmü tatbik olunur.

ALTINCI FASIL

Mütferrik hükümler

Madde 69 — Bu kanun hükümleri dairesinde ittihaz edilecek karar ve muameleler hakkında kazaî mercilerden tehiri icra ve tedbiri ihtiyatî kararları verilemez.

Madde 70 — Askerlik ve Millî Müdafaa mükellefiyeti hanımlarının, bu kanunun (41) inci maddesinde yazılı muafiyet müstesna olmak üzere diğer hükümleri mahfuzdur.

Madde 71 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 72 — Bu kanun hükümlerini tatbika İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

24/1/1940

Kanun No.	Başlığı	Düster Tertip	Resmî Gazete			
			Cild	Sahife	Sayı	
	Bu kanunda ismi geçen :					
394	Hafta Tatili Kanunu		3	5	516	--
765	Türk Ceza Kanunu		3	7	850	320
1050	Munasebei Umumiye Kanunu		3	8	1373	607
1111	Askerlik Mükellefiyeti Kanunu		3	8	1696	631
1412	Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu		3	10	590	1172
2490	Artırma, Eksiltme ve İhale Kanunu		3	15	1057	2725
3005	Meşhud Suçların Muhakeme Usulü Kanunu		3	17	1105	3329
3008	İş Kanunu		3	17	1146	3330
3018	Ticarette taşışın men'i ve ihracatın murakabesi ve korunması hakkında 1705 numaralı kanuna ek kanun		3	17	1250	3330
3460	Sermayesinin tamamı Devlet tara- fından verilmek suretile kurulan ik- tisadî teşekküllerin teşkilâtile idare ve murakabeleri hakkında kanun		3	19	1306	3950
3498	3005 sayılı kanunun üç maddesinin değiştirilmesine dair kanun		3	19	1515	3958
36434	Millî Müdafaa Mükellefiyeti Ka- nunu		3	20	1139	4234
3656	Devlet memurları aylıklarının tev- hid ve teadülüne dair kanun		3	20	1397	4253
3749	Meşhud Suçların Muhakeme Usu- lüne dair 3005 sayılı kanunun 3498 sayılı kanunla değiştirilen dördüncü maddesini değiştiren kanun		3	21	—	4394

Nizamnameler

Yapılarda pasif korunma bakımından tatbik

edilecek esaslar ve sığmaklar

nizamnamesi

BAŞLANGIÇ

Madde 1 — Pasif korunma mecburiyetine tâbi tutulan şehir ve kasabalarda, bu bakımdan riayet olunacak yapı şartları ile hava taarruzlarına karşı vücut getirilecek sığınakların plânları, şekilleri, inşa tarzları ve diğer hususları bu nizamnamede gösterilmiştir.

BÖLÜM I

Yapı şartları

Madde 2 — Çatılar şu tarzda inşa edilecektir :

Çatı zeminleri, 300 kilogram çimento dozajlı ve en az 10 santim kalınlığında betonarmeden olacaktır. Çatı kısımları, tutuşmaz veya tutuşmaz hale getirilmiş malzemeden inşa olunacaktır. Eğer kirişler ve direkler ahşap ise, kolayca tutuşmalarına mâni olmak için hiç olmazsa 2 santim kalınlığında alçı veya bunun yerini tutacak kireç, çimento gibi malzeme ile sıvanacak veya üzerlerine kimyevî maddeler sürülecektir.

Madde 3 — Biribirine bitişik binaların ara duvarları, çatının her yerinde kiremitten itibaren en az 50 santim yukarıya kadar çıkarılacaktır.

Madde 4 — Binalarda, bütün cepheleri kapalı avlu yap-

.....1406.....

tırılmıyacaktır. Bunlar ancak mahalli pasif korunma komisyonlarınca kabul ve tasdik edilecek zaruret halinde, ve avlu içindei hava cereyanı temin edilmek şartile yapıla-
bilir.

Madde 5 — Merdivenler, betonarme döşeme üzerine kâgir olarak inşa edilecektir.

Madde 6 — Yapı şartlarına ait yukarıda yazılı maddeler, pasif korunma mecburiyetine tâbi şehir ve kasabalardaki resmî ve hususî daire ve müesseselerle halkın toplu bir surette bulunabileceği yerlerde (sinema, tiyatro, kulüp, otel, gazino, lokanta ve benzerleri gibi) aynen tatbik olunacaktır. Bu gibi şehir ve kasabalarda, hususî şahıslar tarafından yaptırılacak binalarda ise bu maddelerin tatbiki keyfiyeti mahallî ihtiyaç ve icablar nazara alınarak umumî surette tayin olunur.

Hıms, kerpiç ve ahşap inşaata müsaade olunan yerlerde bu kabil inşaatta bu hükümler tatbik edilmez.

BÖLÜM II

Sığmaklar

I — Sığınakların nevileri

Madde 7 — Pasif korunma mecburiyetine tâbi şehir ve kasabalarda, imar plânlarına göre, civarında derhal dağılmağa müsait saha olmayan kalabalık mmtakalarda, Hükümet ve belediyeler tarafından umumî ve halk tarafından hususî sığınaklar yaptırılır.

Civarında, derhal dağılmağa müsait saha olan yerlerde, halk için umumî sığınaklar yaptırılmayıp, buralardaki halk dağılmağa tâbi tutulur. Ve bu yerlerde, mahallî idareler ve belediyeler tarafından siper tarzında sığınaklar yaptırılır.

Madde 8 — Hangi mmtakalarda ve hangi evlerde sığı-

hak yapılabileceğini tayin eden hava, korunma plânları hazar zamanında, mahalli pasif korunma komisyonlarınca ihzar ve tesbit ve vücuda getirilecek sığınaklar tescil olunur.

Yaptırılacak bu sığınaklar, aşağıdaki maddelerin hükümlerine tâbi tutulur:

Madde 9 — Hususî sığınaklar:

Ailelerin tek veya bir kaç ailenin birlikte olarak, kendi aileleri efradını korumak maksadile yapacakları sığınaklarla resmî ve hususî daire ve müesseselerin kendi memur ve müstahdemlerini korumak üzere, yaptıracakları sığınak lara (hususî sığınak) denir.

Madde 10 — Hususî sığınaklar iki kısma ayrılır:

1) Mevcut ve sığınak yapmağa elverişli olan resmî ve hususî binalarda bodrum veya zemin katlarının bir veya bir kaç odası, yangına, gaza, bomba ve enkaz parçalarına karşı koruyabilecek şekilde, takviye ve tertip edilmek suretile vücuda getirilen sığınaklardır.

2) Yeniden yapılacak resmî daire ve müesseselerle mahallî hava korunma plânlarında sığınak tesisi mecburiyetine tâbi tutulan hususî binaların bodrum veya zemin katında yapılacak sığınaklardır. Bunlar yangın ve gaz bomba- larile Genelkurmay Başkanlığınca tesbit edilecek ağırlıktaki tahrip bombalarının tam isabetlerine karşı korumak üzere, ihtiyaç nisbetinde yaptırılır. Arzu edenler, Genelkurmay Başkanlığının tesbit edeceği ağırlıktan daha büyük ağırlıktaki tahrip bombalarının tam isabetlerine karşı koruyabilecek sığınak yaptırabilirler.

Madde 11 — Umumî sığınaklar :

Umumî veya mülhak ve hususî bütçeler ile idare olunan daireler ve mahallî belediyeler tarafından, ihtiyaç görülen yerlerde, halk için yaptırılacak sığınaklara (umumî sığınak) denir.

Madde 12 — Gerek hususî ve gerek umumî sığınaklar, mukavemet derecelerine göre, basit ve tam sığınaklar olmak üzere ikiye ayrılır.

.....1408.....

Madde 13 — Basit sığınaklar :

Bunlar mevcut binaların takviyesi suretile vücuda getirilen sığınaklarla açıkta vazife görmeğe mecbur olan nöbetçi, bekçi ve emniyet memurları için yapılan bir veya iki kişilik beton ve çelik sığınaklar, korunma siperleri ve sığınaklarda bulunması lâzımgelen vasıf ve şartları tamamilen haiz olmıyan sığınaklardır.

Madde 14 — Korunma siperleri, Genelkurmay Başkanlığınca lüzum gösterilecek zaman ve yerlerde, hazardan itibaren kazdırılır.

Korunma siperlerinin yapılış tarzlarına ait esaslar, Hava Taarruzlarına Karşı Pasif Korunma Talimatnamesinde gösterilmiştir.

Madde 15 — Tam sığınaklar :

Gaz ve yangın bombalarile ehemmiyetleri derecesine göre Genelkurmay Başkanlığının tesbit edeceği ağırlıktaki tahrip bombalarının tam isabetlerine karşı korumak ve sığınaklarda bulunması lâzımgelen bütün tertibat ve şartları haiz olmak üzere yaptırılacak sığınaklara (tam sığınak) denir.

Madde 16 — Sığınaklar yapılırken, mümkün olduğca arazinin tabii mânilerinden istifade edilmelidir.

II — Sığınak plânlarında göz önünde tutulacak esaslar

A . Mevkileri

Madde 17 — Yeni yapılacak binaların, projelerinde bodrumu olan yerlerde, bunlardan istifade ederek, sığınaklar vücuda getirilir.

Bodrum katı bulunmayan veyahut bulunup ta sığınak haline getirilmesi mümkün olmayan yerlerde, zemin katında da sığınak yapılır. Bu takdirde, hariçle irtibatı az olan oda ve holler (sofalar) tercih edilmelidir.

Ahşap evlerde sığınak yapılmaz.

B - Giriş ve çıkış yerleri

Madde 18 — Sığınakların giriş yerleri, kolaylıkla bulunabilecek surette intihap edilecek ve binalar içindeki bütün katlardan inen merdivenlerin, giriş yeri ile yakın bir

İrtibatı olacaktır. Sığınak giriş ve çıkış yerleri ayrı ayrı tertib ve tanzim edilecektir.

Madde 19 — Giriş yerine gelen merdivenlerin, sığınak, ta bulunacak kimselerin kolayca inip çıkabilecekleri tarz ve genişlikte olması lâzımdır.

C - Bir tam sığınakın taksimatı:

Madde 20 — Bir tam sığınakta aşağıda gösterilen taksimat bulunacaktır:

- I) Sığınak antresi,
- II) Gaz temizleme odası veya odaları,
- III) Esas sığınak yeri,
- IV) Sıhhi yardım odası,
- V) Helalar,
- VI) İçabında muhtelif şekillerde kullanılmak üzere müstakil odalar.

D - Sığınakların eb'adı :

Madde 21 — Antrede ve gaz temizleme odasında ebat 2,5 X 3 m. den aşağı olmamalıdır.

Havalandırma tertibatı olan sığınaklarda, temiz hava bacaları esas sığınak yerinde ve pis hava bacaları ve otomatik klâpeler gaz temizleme odasında bulunacak ve bu tertibat sığınakların inşası esnasında yapılacaktır.

Madde 22 — Esas sığınak yerine verilecek ebat, hava, landırma tertibatı olup olmadığına göre değişir.

Havalandırma tertibatı olmadığına göre, çalışmayan bir insan için 5 metre mikâbı; havalandırma tertibatı olduğuna göre, çalışmayan bir insan için 2 metre mikâbı ve çalışan bir insan için 3 metre mikâbı hacim hesap etmek lâzımdır. Bu mikdarlar, sığınakta en çok bir saat kalınacağına göredir.

Madde 23 — Bir sığınak, en fazla 50 kişilik olacaktır. Daha büyük bir sığınak yapılması zarureti halinde, bu sığı, nak 50 şer kişilik bölmelere ayrılır.

Bu gibi sığınaklar, bölmelere ayrılmış olduğu halde dahil 300 kişilikten fazla yapılmaz. (Tüneller müstesna)

.....1410.....

Sıgmalarda insan başına 0,30 metre murabbai saha hesap edilmelidir. (Geçit yerleri, sıra ve masa aralarındaki mesafeler gibi zarurî boşluklar, bu mikdara dahildir).

Madde 24 — Hela adedi 50 kişiye kadar olan sığınaklarda 20 ve küsuratı için bir hela ve daha kalabalık sığınaklarda 25 kişi için bir hela yapılması lâzımdır. Helalar, gaz temizleme odalarındaki tuvalet kısmında, yapılır.

Madde 25 — İcabında yapılacak, müstakil odalara, kullanış maksadına göre, ebat verilmesi lâzımdır. Bu odalardan birisi, sığınak âmiri locası olarak kullanılır. Diğer bir odada, revir tesis olunur. Revirlerin yatak adedi, sıgmacı mevcudunun % 2 si nisbetinde olacaktır. Çok yer işgal etmemesi için, yataklar ranza haline konulur.

Revirler, giriş ve çıkış yerlerinin tuvalet yeri olan tarafına yakın olmalıdır. Sıhhi malzeme revirlerde bulundu-
rulur.

III — Tam sığınakların inşa tarzları

A - Duvarlar

Madde 26 — Sıgmalarda üç türlü duvar bulunur:

I - Sıgmağı ihata eden haricî duvarlardır. Bu duvarlar, aynı zamanda, sıgmacı tavanına mesnet vazifesi görür.

II - Sığınak dahilinde, aynı zamanda tavana mesnet vazifesi gören, iç duvarlardır.

III — Sıgmacı dahilinde talî taksimatı vücuda getirmek üzere yapılan ve üzerlerine sıgmacı tavanının oturmadağı, bölme duvarlarıdır. Bu duvarlara verilecek kalınlıklarda aşağıdaki hususlar nazarı itibare alınmalıdır.

A - Binalar haricinde müstakilen yapılacak sığınaklarda:

I- Harici duvar kalınlıkları,

- a) Sığınak toprak dahilinde gömülü ise, tavan kalınlığının 5/4 ü,
- b) Sığınak toprak haricinde ise, tavan kalınlığının 1/2; si alınmalıdır.

II - Sığınak tavanının oturduğu iç duvarlar:

Bu duvarlara, tavandan intikal edecek şakulî sıkletlere mukavemet etmek üzere, ebat verilecektir.

Şu kadarki, verilecek bu kalınlık, 27 nci maddede göS- terilen kalınlıklardan az olrnıyacaktır.

III - Sığınak tavanının oturmadığı bölme duvarlarında, duvarlara, adı inşaattaki gibi kalınlıklar verilir.

Bu gibi duvarlarda, tavanı teşkil eden dalin (dalle) şekil değiştirerek duvara oturmaması için dalden kâfi miktarda aralık bırakılmalı ve devrilmesine mâni olacak tedbirler alınmalıdır.

B - Bina dahilinde yapılacak sığınaklarda aşağıdaki, hususata riayet olunmalıdır:

I - Sıgmacı esas duvarları olarak, kısmen veya tamamen binanın temel duvarlarından istifade etmek ve binnetice bu duvarlara, işbu maddenin A kısmındaki kalınlıkları vermek (bu kalınlıkların alelûmum şakulî tesirlere karşı kifayeti tahkik edilmelidir) ve plânı, mümkün mertebe sıgmacı odalarını dörder metre açıklıkta teşkil edecek surette tertip etmek,

II - Sıgmacı duvar tavanlarını yekpare halde yapmak; faraza beton ise beraber dökmek, betonarme ise iki kısmın demirlerle irtibatını temin etmek,

III - Kat irtifamı ve plânını tesbit ederken, sığınak tavanının kalınlığı nazarı itibare alınmak,

IV - İnce duvarlı ve meselâ çatı ve duvardan ibaret yapılarda, sığınak, bina mevcut değilmiş gibi mütalea edilmek.

Madde 27 — 26 ncı maddedeki esaslara göre sıgmacı duvarlarına verilecek kalınlıklar aşağıda yazılan mikdarlardan eksik olamaz:

I - Zeminden en fazla bir metre yüksekliğe kadar olan, duvarlarda :

Çimento harçlı duvarlarda 0,37 metre,

.....1412.....

200 kilogram çimento dozaj lı adı beton duvarlarla 0,40 metre,

300 Kilogram çimento dozajlı 0.005 armatürlü beton duvarda 0,30 metre,

Moloz taşı ve çimento harçlı duvarlarda 0,55 metre.

II - Zeminden itibaren bir metreden fazla yüksekliği olan duvarlarda:

Tuğla duvarlarda (çimento harçlı) 0,48 metre,

200 Kilogram çimento dozajlı beton duvarlarda 0,50 metre,

300 Kilogram çimento dozajlı 0,005 armatürlü beton duvarlarda 0,40 metre,

Çimento harçlı kârgir duvarlarda 0,65 metre.

Madde 28 — Sığmak iç duvarlarının asgarî ebadı :

Çimento harçlı tuğla duvarlarda 0,37 metre,

200 kilogram dozajlı beton 0,30 metre,

300 Kilogram dozajlı beton 0,005 armatürlü beton 0,15 metre.

Hela ve talî bölme duvarları kalınlıklarının, adı in. şaattaki gibi yapılmalarında mahzur yoktur. Şu kada: ki yarım tuğla duvar yapılmaz.

B — Tavanlar

Madde 29 — Sığınak tavanları, kalınlığına göre mite- hammil olduğu munzam sıklet ve zatî sıklet ile binsın diğer katlarının yıkılması halinde hasıl olacak sadmeye ve kabul edilecek ağırlıktaki tahrip bombasının nüfuzuna Hâni olacak kalınlıkta yapılacaktır.

Madde 30 — Muhtelif ağırlıktaki tahrip bombalanna karşı korunmak için, muhtelif cins malzemeye verilecek, asgerî kalınlık, aşağıdaki cetvelde gösterilmiştir : (Ebat metre cinsinden yazılmıştır.)

Betonarme veya

Bomba ağırlığı Kilo	sert kaya Metre	Adi beton Metre	Toprak Metre
10	0,30	0,45	3,00
50	0,80	1,10	6,50
100	1,20	1,80	9,00
300	1,50	2,20	13,00
1000	2,10	3,10	20,00
2000	3,50	5,00	30,00

Arazinin topografik vaziyeti müsait olduğu takdirde, yukarıdaki eb'at göz önünde tutulmak şartı ile, yer altında tünel veya galeriler şeklinde, sığınaklar yapılması tercih olunur.

Madde 31 — Müteaddit katları olan binalarda, döşeme kalınlıklarına göre, sığınak tavanının kalınlığında yapıla, cak tenzilât mikdarı, aşağıdaki cetvelde gösterilmiştir:

Çatı tavanı	Ahşap veya demürmen kirişli tavanlar	Betonarme döşeme kalınlığı			
		5sm.	10sm.	12sm.	15sm.
Sığınak tavanlarında betonun kalınlığına göre yapılacak tenzilât :	Sığınak tavanı sihanında tenzilât yapılmaz.	3sm.	8sm.	10sm.	12sm.
B < 220 normal betonarme					
B = Betonun 28 gün sonra ezilme mukavemeti					

Madde 32 — Binaların bomba isabetile yıkılması ha' linde sığınak tavanında husule getirecekleri sadme tesirleri, aşağıdaki cetvelde gösterilmiştir:

.....1414.....

Kat adedi (Zemin kat ve çatı dahil)	Betonarme Döşemelerde	Ahşap kirişli Döşemelerde
1	2200 Kğs./M.	2000 Kğs./M.
2	3300 » »	3000 » »
3	4400 » »	4000 » »
4	5500 » »	5000 » »

Yukarıdaki cetvelde yazılı enkazın yıkılmasından hasil olan sadme tesirlerinin tekabül ettiği sihanlar, aşağıdaki, cetvelde gösterilmiştir.

Betonarme karkas (iskelet) halinde yapılan binalarda, kat adedine bakılmayarak, enkaz sikleti metre murabban na 1500 kilogram alınır.

Açıklık	DÖŞEME KALINLIĞI			
	1. kat	2. kat	3. kat	4. kat
4X4	21: Sm.	21 : Sm.	23 : Sm.	23 : 25 Sm
4X5	21:24 »	21 : 24 >	23 : 27 »	27 : 30 »
« X »4	25 32 »	25 : 32 »	27 : 35 »	30 : 39 »
« X >5	31 34 >	31 : 34 »	33 : 34 »	37 : 38 >

(«X» Tulün arza nazaran çok fazla olması hali olup, yalnız bu arzlar nazarı dikkata alınacaktır.

Madde 33 — Sığınak tavanları, etraf duvarları üzerine, tam sihanmda oturtulmuş olacak ve mümkün olduğu takdirde sığınak tavanının, binanın aynı kattaki diğer döşemeleri ile irtibatı olmayacaktır.

Madde 34 — Sığınak tavanlarının, gaz geçirmeyecek surette çatlaksız, deliksiz ve yekpare bir vaziyette dökül, müş olması lâzımdır.

Bu hususun temininde şüphelenildiği takdirde, gaz geçmesine mâni olacak surette sıva ile güzelce sıvanmalıdır.

Madde 35 — Kapı ve pencerelerin ebadı, standart ebada uygun olacaktır.

Madde 36 — Kapıların altında (gaz geçirmez) eşiği yapılacak ve bunun yüksekliği en çok 10 santimetre olacaktır.

Madde 37 — Antre, esas sığınak yeri ve diğer odalar kapılarının, aynı mihver üzerinde bulunmamalarına dikkat edilecektir.

Madde 38 — Sığınak kapıları, çıkış istikametinde dışarıya doğru açılacak tarzda yapılacaktır.

Madde 39 — Kapıların vasıfları :

Kapılar, asgarî 3 milimetre kalınlığında prese ile bom- belenmiş çelik levhalardan yapılır.

Bu kapıların üzerinde, hiç bir surette perçin, civata ile nokta kaynağı gibi şeyler bulunmayacak ve irtibat yerleri tam kaynaklı olacaktır.

Madde 40 — Gaz geçirmez kapıların, aynı zamanda parça tesirlerine karşı mukavim olmaları için, 52 St. çeliğinden olarsa en az 15 Mm. ve 37 St. çeliğinden olursa asgarî 20 Mm. kalınlığında olması lâzımdır.

Madde 41 — Her sığınak kapısında, bir gözetleme deliği olacaktır. Göz yüksekliğinde yapılacak olan bu gözetleme deliğinin kutru 40 milimetre olacaktır.

Madde 42 — Gözetleme delikleri, kat kat olarak imâl edilen kırılmaz ve en az 6 Mm. kalınlığındaki camlardan yapılmış olacaktır.

Madde 43 — Kasalar :

Kapı ve pencere kasaları, köşebent demirinden (cor- niere) yapıp, kârgir üzerinde kapı ve pencereye tahsis edilmiş olan açıklıkta tam bir surette intibak edecek ebadda olacaktır.

Bu kasalar ile pencere ve kapı boşlukları arasında kalması ihtimali olan fazlalıkların, sıva ile doldurulması caiz olamaz. Ancak zaruret halinde, bu boşlukların çatlamayan ve çabuk sertleşip dökülmeyen malzemeden yapılması lâzımdır.

Madde 44 — Kapı ve pencerelerin tecridi :

Kapı ve pencerelerin kasa ile tamamen intibak edip gaz geçmez bir hale gelmesi için, kapı ve pencere kanatları üzerine, hususî mevkilere yerleştirilmiş tecrit malzemesi konacaktır. Bu malzeme, tecrübe ile, hava

tesirlerde sertleşip çatlamayan, bozulmayan lâstik veya bunların yerlerini tutan veya benzerleri şeylerden ibarettir. Bu cins malzemenin, icabında belli yerlerine konulması için, ihtisasa ihtiyaç göstermeyecek bir durumda yapılması lâzımdır. Bu malzeme, kapı veya pencere köşelerine konurken çatlamaması veya kırılmaması için, kapı veya pencere kasalarının köşelerini münhanî bir tarzda imâl etmek lâzımdır. Bu tecrit malzemesinin oksijen temasından korunmak ve bozuldukça değiştirmek şartile lâstikten imâii muvafık olup, her zaman bulunmaması ihtimaline binaen hususî yani patenteli bir malzeme kullanılmamalıdır.

Madde 45 — Kapı ve pencerelerin kilitleri :

Kilitlerin gayet basit yapılmış olması lâzımdır. En iyi kilitler, manivelalı kilitlerdir. Her kapıya iki aded konacaktır. Bu, kollar yukarıda olduğu vakit mandallar açık ve kollar aşağıda olduğu vakit mandallar kapıyı kapamış bir vaziyette olmalıdır. Kapı ve pencereler, resmî bir tecrübehanede muayene ve tecrübeleri yapıldıktan sonra kabul ve tesellüm edilmelidir.

Madde 46 — Umumî sığmalarda galeri ve tünel şek- lind skiler hariç olmak üzere ihtiyat çıkış kapıları yapılması lâzımdır. Bu kapılar için, sığmakların dış duvarlarında, hususî surette küçük kapı şeklinde bir boşluk bırakılıp, bu boşluklar sonradan sığınak duvarlarının şeraitinde duvar inşası suretile kapatılacaktır. Bu kapılar, sığmakların giriş ve çıkış yerleri her hangi bir vaziyet neticesinde tıkanmış takdirde, sığmakta bulunanlar tarafından kazma ve kürek yardım'ile yıkılarak dışarıya çıkmaları imkânının temini içindir.

Müteaddit bölmelere ayrılmış olan sığmalardaki bölme duvarlarına, bölmelerin birinden diğerine geçmek üzere, sığınak kapısı şartlarında olmak üzere, kapılar konacaktır

Madde 47 — Duvarların boyanması :

Umumiyetle sığınakların duvar ve tavanlar gaz geçir,mez yağlı boya ile boyanacaktır.

Madde 48 — 35-47nci maddelerde yazılı şartların, umumî tam sığınaklarla resmî ve hususî daire ve müesseselerde yapılacak tam sığınaklarda ve maliyet fiatı 20,000 lirayı aşmak üzere yeni yapılacak ev ve apartman sığınaklarında tatbiki mecburidir.

IV - Sıhhiye sığınakları

Madde 49 — Halktan gazlanmış ve yaralanmış olanlara ilk sıhhi yardımı temin için, mahallî idareler (belediye ve hususî muhasebeci sıhhiye ve ipevit bakım merkezlerinde tesis edilecek sığınaklara (sıhhiye sığınakları) denir.

Bunlar, ya yeniden yapılır veyahıt sağlam kârgir binaların takviyesi suretiie vücuda getirilir. Bunların mukavemet dereceleri, Genelkurmay Başkanlığınca tesbit edilerek: ilgili makamlara bildirilir.

V - Sığınaklarda sıhhi tesisler

A – Havalandırma

Madde 50 — Esas sığınak yerleri, havalandırma imkânının kolayca temini için, kullanılmasından evvel ve sonra, kapılar ve pencereler açılmak suretiie hava değıştirilmesi mümkün olacak surette yapılmalıdır.

Madde 51 — Sun'î havalandırma

a) Sığınacağın koruyacağı her insan başına 3 metre mikâbından aşağı hacimde hava isabet ettiğı takdirde, bu. sığınaklarda sun'î havalandırma tertipleri yapılması icab eder.

Sığınaklarda havalandırma tesisatı yapılacağı göz önünde tutularak, sığınacağın her iki ucuna raslamak üzere,, en az iki hava bacası yapılır. Bu hava bacaları, demir borudan yapılacaktır. Hava bacasının sığınak içindeki kısmı dökme demirden, sığınak dışındaki kısmı dövme demir den olacaktır. Dış dövme borunun ucu, aşağıya doğru kavis halinde bükülmüş olacaktır. (Yani ağız yere bakacak) ve bu ağıza toz geçmemek için bir elek konacaktır. İstenirse, iç boru ağız ile süzgeç arasındaki irtibat noktasına, bir elek daha ilâve edilebilir.

.....1418.....

Bu bacaların sığınak dışındaki yüksekliği, bina haricindeki sığınaklarda toprak seviyesinden itibaren en az 3 metre, binalardaki sığınaklarda ise hale göre ya çatı sathı mailine kadar veya en az içinde sığınak bulunan katın tavanı hizasına kadar çıkartılır.

b) Hava bacalarının iç kutru, içerisinde geçirilecek hava mikaarı ve borunun uzunluğu göz önünde tutulmak sureti] e aşağıda gösterilen cetvele göre hesap edilir.

Boru uzunluğu	Bir dakikada geçirilecek hava miktarı					Bu miktarlar iç kurturları gösterir.
	1-300 M ³	600 M ³	1200 M ³	2400 M ³	5000 M ³	
10 M.ye kadar	70 mm.	70 mm.	70 mm.	100 mm.	150 mm.	
10:15 " "	70 mm.	70 mm.	100 mm.	125 mm.	150 mm.	
15:20 " "	70 mm.	70 mm.	100 mm.	125 mm.	200 mm.	

Macıde 52 — Hava bacasını nsüzgeç ile irtibat yeri, borunun kutruna göre bir yivli bilezik ile teçhiz edilecektir. Bu bilezik, sığınak duvarının iç sathından 25 santim mesafede olarak takılı bulunur.

Madde 53 — Ocak bacaları ve binalarda mevcut tecdidi hava bacaları, sığınak temiz hava bacası olarak kullanılmaz.

Madde 54 — Sığınak süzgeçleri, hem elektrikle hem de el veya ayakla işler şekilde motor tertibatını haiz olacaktır.

Sığınaklarda motörlü süzgeçlerin takati, sığınakların hacmına ve içinde barınacak kimselerin adedine göre tayin edilir.

Maded 55 — Çok büyük sığınakları (tüneller gibi) veya bir bölgede mevcut müteaddit sığınakları havalandırmak üzere, büyük bir merkezî havalandırma tesisi yapı-

..... 1419.....

lir. Buralarda elektrik istihsalı için ihtiyat kuvvei muharrike bulundurulur.

Madde 56 — Kullanılmış havanın dışarıya çıkarılma
sı, 7 : 15 milimetrelik su sütunu tzyikinde, otomatik olarak işleyecek klâpelerle
temin edilir.

Bu yüksek tazyik, sığmak süzgecinden sığmak içine gelecek kuvvetli hava
ile sığmak tavanında işleyen vantilatörlerle temin edilir.

Klâpeler, gaz temizleme odalarındaki kirli hava bacalarının deliklerine
yerleştirilir.

Madde 57 — Tavan vantilatörü :

Sığmaklarda süzgeç tertibatı bulunsun bulunmasın sığmak içindeki havayı
muntazaman karıştırarak oksijeni taksim ve tevzi ve serinliği temin etmek ve
aynı zamanda dahilî hava tazyikini arttırmak üzere, sığmak tavanlarında
vantilatör bulunur.

B - Sıhhi tuvalet

Madde 58 — Sığınaklarda, gaz temizleme odalarına bitişik olan tuvalet
mahallerinde, duş, lavabo ve lâğâm sifonlarının işlemesi için, temiz su tesisatı
lâzımdır.

Temiz su tesisatı olmayan yerlerde, içmek ve temizlik için, dolu olarak
ihtiyat su kapları bulundurulur.

Pis suların harice atılması için, pis su tesisatı da bulunmalıdır. Pis ve temiz
su boruları, sığmağın gaz temizleme odaları kısmına amuden girip
çıkartılmalıdır.

Bu suretle umumî kanalizasyona bağlı su tesisatı yakmak mümkün olmayan
yerlerde, kimyevî kabineler (safihavî sud kostikle işler) yapmak lâzımdır.
Kimyevî kabine dahi yapmak mümkün olmıyan küçük sığınaklarda, portatif
kimyevî büyük oturaklar bulundurulur.

Madde 59 — Gazlananları temizlemek üzere, sığmak-

.....1420.....

larda tesisi lâğımgelen duşlar, lavabolar, gaz temizleme tesisi, halalarla müştereken müstakil bir daire halinde gaz temizleme odasına bitişik olarak tesis olunur. İşbu daire,, gaz temizleme odasına, otomatik bir kapı ile iştirakte bulunur.

C - Tam sığmalarda bulunacak demirbaş eşya ve malzeme

Madde 60 — Tam sığmalarda, aşağıda yazılı demirbaş eşya ve malzeme bulunur:

- a) Oturmak için sıralar,
- b) Üzerine eşya konmak için dar masalar veya etajerler,
- c) Hararet derecesini ölçmek için duvar termometresi,.
- ç) Rutubet derecesini ölçmek için duvar iğrometresi,
- d) Dahilî hava tazyikini ölçmek için manometre (sığınak içinde bulunur),
- e) Haricî hava tazyikini ölçmek için manometre (sıgımak kapısındaki gözetleme deliğinden görünecek şekilde sığınak dışında bulunur).
- f) Sığmanın hacmine ve içindekilerin adedine göre büyüklükte ihtiyat oksijen bombaları (adam başına saatte en az 25 litre oksijen temin edecek kadar),
- g) Sıgımak havasında birikecek karbon dioksiti çekmek için, sud kapları,
- ğ) Havanın rutubetini cezbetmek için klorü kalsiyonu kapları,
- h) Bir imdat zili (bu zil sığmanın her hangi bir tehlikeye maruz kalması halinde, hariçten imdat istemek için kullanılır. Ve düğmesi sığının içinde, zili sığının üstünde ve caddeye nazır bir mahalle konur.)
- ı) Bir telefon (mahallî pasif korunma veya bölge korunma âmiri ile en yakın sıhhiye hakim merkezine bağlı),
- i) Tenvirat ve zil için ihtiyat kuru pil ve lâmbaları ve elektrik el fenerleri (kuru pillerin takati en az 3 saat devam etmelidir),

- j) Kâfi miktarda kazma, kürek, kanca, balta, ip merdiven vesaire,
 k) Sığınak amirliğinin emir ve talimat tahtası (bu tahta sığınak âmiri locasının önünde herkes tarafından okunmak üzere asılır ve bir lâmba ile tenvir olunur.

(Umumî sığınaklarda bir miktar yiyecek ve içecek, sılihî malzeme ve korunma malzemesi de bulundurulur.)

VI — Sığınakların tenviri

Madde 61 — Sığınaklarda, umumiyetle, oksijen sarfeden ziya vasıtaları kullanılmaz. Bu sebeble, gerek umuma mahsus ve gerek hususî sığınaklarda, normal olarak elektrik tenviratı kullanılır. Elektrik tesisatı olmayan yerlerde, elektrik el ve cep fenerleri kullanılır.

Madde 62 — Elektrik cereyanının temini :

Tenviratın imkân dairesinde emniyet altında bulun- durulabilmesi için, sığmağa sevkedilecek cereyan, binadaki diğer tenvirat şebekesile alâkadar olmaksızın, doğrudan doğruya ana tevzi tablosundan alınmak suretile veya umumî santralдан çekilecek hususî bir hat vasıtasıie temin e- dilmelidir. Mevcut cereyan üç safhalı cereyan ise, üç fazla hat çekilerek cereyan verilmelidir.

Sığmağın heyeti mecmuası, bir istikamette 20 metreden fazla uzunluğa mâlik olduğu takdirde, sığmağın her iki cephesi tarafından ve yekdiğerinden ayrı olmak üzere, birbirile alâkası olmıyan hatlar çekilmelidir. Sığınakların mecmu tenviratı bu hatlar üzerine, imkan nisbetinde, 15 metreden fazla uzanan ayrı ayrı umumî sığınaklar, her biri kendi başına olmak üzere, her iki cereyan tağdiye hattına bağlanmalıdır.

Tenvirat, her cereyan şevkine ve her umumî sığmağa mahsus olmak üzere, üç safhalı cereyan manzumesinin üç hattı üzerine taksim edilmelidir. Her iki cereyan hattı, ana tevzi tablosundan veya bağlandıkları noktadan itibaren muhtelif yollardan geçirilerek sığmağa getirmelidir.

Tevfzi tablosu üzerindeki bunlara mahsus şalterler,.

.....1422.....

.kırmızıya boyanarak ilk nazarda görülebilecek şekilde işaretlenmelidir.

Madde 63 — Tenvirat :

Pek şümüllü olarak inkisam ettirilmelidir. Tenviratın vasatı kıymeti 10 lüks derecesinden aşağı olmamalıdır. Bu derece, takriben metre murabbama 2,00 vata tekabül eder. Sıgmak olarak kullanıldıkları esnada, içlerinde çalışan veya normal şartlar altında başka maksatlar için kullanılan sıgınkılar, tenvir dereceleri bakımından, kullanış maksatlarının icap ettirdiği esaslara tabidirler.

Madde 64 — Tesisat :

Sıgımkılar için, prensip itibarile, antigron tesisat, (anthygron - installation) kullanılmalıdır. Bu malzemenin hava üzerine ierşedilmiş olan kısımlarile irtibatındaki elastikiyet hassasından dolayı duvar da çok, ihtimalle bomba ile zedelenmekten mahfuz kalır.

Tesisatın duvar arasından geçtiği yerlerin bir şey sızdırmayacak surette, tıkanması lâzımdır. Sıgınağın kullanış maksadı veya sair sebebler dolaysile, tesisatın antigron maizemesile yapılmasma imkân bulunmadığı takdirde, sıva üzerine ferşedilebilen berğman borusu kullanılması münasiptir. Boruların gerek sıvanın altına ankastre olarak ferşi gerek tavanların üzerine veya sıgınak duvar arasının dışına konması yasaktır. Çekilecek bakır hatların asgarî maktı 2,5 milimetre inurabbı olmalıdır. Sıgımkılara cereyan vermeğe mahsus olan baki” hatların maktı 6 mm. murabbaından aşağı olmamalıdır. Mukavemetlerinin fazla ol- masndan dolayı, bunlar boru içerisinde olduğı halde sıvanın altına ankastre olarak ferşedilebilirler.

Madde 65 — Lâmbalar :

Yalnız kaim ve sağlam armatürlerin kullanılması caizdir. Sıgınak itithaz olunan mahaller normal olarak başka maksatlar için kullanılsalar dahi, buralarda avize şeklindeki tenvirat armatürleri ve komplikte tevzi bağlantıları yapılması muvafık değildir. Bu kabil tesisat hava tehlikelerinden korunmağa mahsus olan sıgımak için yapılan te-

sisittan ayrı olarak ve ayrı bir hatla cereyan verilmek surekle yapılmalıdır.

Madde 66 — Zarurî vaziyette istimale mahsus tenvirat:

Zarurette kullanılmak üzere alelûmum taşınabilir, az vo'.tlu (5-10 Voltluk) lâmbalar bulundurulmalıdır. Bunlar doğrudan doğruya lâmbanın armatürü içerisine yerleştirilen kuru bataryalarla yakılır. Fenerlerin duvara ve tavana asmağa elverişli olması lâzımdır. Fenerlere mahsus kuru pil bataryalarından her birisinin feneri en az üç saat yasabilecek kudrette olması lâzımdır. Zarurette yakılmağa mahsus her fener için üç aded kuru pil bulundurulmalı ve bunlar sığmağın münasip bir yerine depo edilmelidir. Kuru pil bataryalarının pratik bir surette uzun zaman için korunmaları mümkün olmalı ve ancak ihtiyaç hasıl olunca içerisine su akıtılmak suretile çalışmağa başlamalıdırlar. Zaruri vaziyetlerde kullanılmağa mahsus olan lâmbaların (fenerlerin) asılacakları yerler evvelden tesbit edilerek işaret edilmelidir. Sıgmakta her 25 metre murabbâ saha için, zarurette kullanılmağa mahsus bir fener bulundurulmalıdır.

Yalnız bir çok sıgmakların bir arada bulunduğu yerlerde. merkezi akümülatör bataryasını ve muhavvile tesisatını veya hususî küçük makine santralını havi ve sabit olarak ferşedilmiş zarurî hallerde kullanılmağa mahsus bir manzume yapılmalıdır. Bu merkezî tesisat, diğer sığınaklardan ayrı ve aynı zamanda hava tehlikesinden korunmağa mahsus bir sıgmak içinde yapılmalı ve bu sığmağın müstakilen havalandırılması da temin edilmelidir. Tevettür mik-darı, normal olarak 40 voltu geçmemelidir.

Bu gibi zarurî bir vaziyette kullanılmağa mahsus tenvir tesisatı vesaire için yukarıdaki esaslar göz önünde tutulur.

Madde 67 — Motor tahrik tertibatı :

Sığınakların sun'î bir şekilde havalandırılmalarına mahsus olan motörleri tahrike mahsus elektrik tesisatı te

.....1421.....

sis tarzları itibarile 62, 64 ve 66 ncı maddelerdeki esaslara tabidirler.

Bu tesisata, tenvirattan ayrı olarak, kendilerine mahsus hatlar vasitasie cereyan verilir.

İlavayı değiştirmek için birden fazla havalandırma motoru konulduğu takdirde, motörlere cereyan vermek için,, birbirinden epey aralıkla ayrılmış ve muhtelif yollardan geçirilen iki hat kullanılmalıdır.

Madde 68 — Zarurette kullanılmağa mahsus işaret tertibatı :

Her sığmak camiası için, zarurette kullanılmağa mahsus bir düğme ile alçak teveltürle çalışır bir klaksondan ibaret bulunan en az bir imdat tesisatı yapılır. Bu imdat tesisatı da, zarurette kullanılmağa mahsus olan tenvir tesisatında tarif olunan kuru pil bataryası vasitasie işletilir. Kuru pil bataryası, işaret butonu ile beraber monte edilmelidir. Buton üzerindeki bir işaret ampülü, butonun ka~ranlıkta ne vaziyette olduğunu gösterir.

Batarya, klaksonun en az üç saat fasılasız çalışmasını temin etmelidir. Küçük işaret lâmbası sarfiyatı 2,00 Vattan fazla olmmalıdır. Klakson, hava tesirlerinden müteessir olmayacak tarzda, duvarın dış tarafında mahfuz bir oyuga yerleştirilmelidir. İç avlulara konulmaktan sakınılmalıdır. Buton ile klakson arasındaki kablo mümkün olduğu kadar kısa olmalı ve bu kablo duvarın iç tarafına ankastre olarak ferşedilmelidir.

Kablonun duvarın arasından geçtiği yerler, bir şey sızdırmıyacak surette iyice tıkanmalıdır. Ferşiyat berğman borusu içerisinden geçirilmek suretile yapılır. Her sığmak gurubu için en az bir imdat butonnu bulunmalıdır. Her iki yüz metre murabbalık sığmak sathı için ayrıca bir imdat tesisatı yapılmalı ve bu tesisat diğerlerde ilgili olmamalıdır. Her imdat butonu için üç aded kuru pil bataryası bulundurulmalıdır.

Madde 69 — Sığınaktan kaçmağa mahsus yollar :

Sığnağa giden ve sığınaktan çıkan kaçma yollarına,

mevkiin vaziyetine göre, zarurette kullanılmağa mahsus olmak üzere, tenvirat yapılmalıdır. Bu tenvir tesisatı, binanın normal tenvirat şebekesinden ayrı olarak yapılmalıdır.

VII — Sığınak eşhası.

Madde 70 — Umumî sığınaklarda giriş, çıkış ve oturuş nizam ve intizamını temin için, bir sığınak âmiri bulunur. Sığınak âmirleri, mevkiin pasif korunma âmirliği tarafından tayin olunur. Sığınak âmirinin ayrıca bir muavin heyeti bulunur. Bu heyet şunlardır :

- a) Giriş ve çıkış yerlerinin intizam ve inzibatını temin eden muavinler,
- b) Sıhhiye yardımcıları ve gaz temizleyicileri.

Madde 71 — Sığınak âmirleri, pasif hava korunma esaslarını, sığınak ve sığınak malzemesinin tekniğini bilen ve emir ve komutaya muktedir kimselerden seçilmelidir.

Sıhhi yardım ve gaz temizleyicileri de, bu hususta yetişmiş veya yetiştirilmiş kimselerden intihap olunur.

VIII — Mevcut binaların takviyesi suretile vücuda getirilecek sığınaklar

Madde 72 — Evvelce mevcut binaların, bodrum katında sığınak vücuda getirmek için, sığınak yapılacak kısmın tavanının ve yan duvarlarının takviye edilmesi lâzımdır.

Madde 73 — Tavanın takviyesi :

Tavanın takviyesi, demir veya ahşap dikmeler üzerine konmuş demir veya ahşap ve çatki şebekesile veya kemer tarzında kârgirle yapılır. Bu hususta yapılacak hesaplar, nizamnamenin 29, 30, 31 ve 32 nci maddelerindeki esaslara tâbidir.

Madde 74 — Duvarların takviyesi :

Dış duvarlarla iç duvarları, bu nizamnamenin 26, 27 ve 28 inci maddelerinde yazılı hükümler dahilinde, munzam betonarme veya kârgir duvarlarla takviye etmek lâzımdır.

Madde 75 — Sığınakların zemini kabili nüfuz ise, 300 kilogram dozaj lı asgarî 5 santim kalınlığında bir beton döşeme ile, gazlara karşı gayrı kabili nüfuz hale getirilmelidir.

.....1426.....

Madde 76 — Duvarların iç satırlarını, gaz geçirmemek üzere, yağlı boya ile boyamak tercih olunur.

Madde 77 — 3502 sayılı kanunun 6 ncı maddesine da- yanarak hazırlanmış ve Devlet Şûrasmca görülmüş olan bu nizamname hükümleri Resmî Gazetede basıldığıının ertesi gününden itibaren yürümeğe başlar.

Madde 78 — Bu nizamname hükümlerini İcra Vekilleri Heyeti yürütür.

Kanun No.	Başlığı	Düster			Resmî Gazete	
		Tertib	Cild	Sahife	Sayı	
3502	Hava Taarruzlarına Karşı Ko- runma Kanunu	3	19	1556	3955	
2/10346	Hava Taarruzlarına karşı ışı- kların söndürülmesi ve karartıl- ması Nizamnamesi	3	20	1046	4142	
2/10680	Hava Taarruzlarına Karşı Pasif Korunma Nizamnamesi	3	20	342	4178	
2/10719	Hava hücumlarına karşı hay- vanların ve hayvanlardan hu- sule gelen yiyecek maddeleri- nin korunmasına dair Talimat- name	3	20	423	4186	
2/10789	Ticaret gemilerinin gaza karşı korunması hakkındaki Nizam- name	3	20	434	4188	
2/11769	Hava Taarruzlarına Karşı Pa- sif Korunma Talimatnamesi				4302	

**Ölçüler nizamnamesinin muaddel 9 uncu
maddesini değıştiren nizamname**

Kararname No : 2/12689

1782 sayılı Ölçüler Kanununun 21 inci maddesine göre

Ticaret Vekilliğince teklif ve Devlet Şûrasınca görölerek 6/1/1940 tarih ve 356/366/181 sayılı tezkere ile tevdi olunan ilişik «Ölçüler Nizamnamesinin muaddel 9 uncu maddesini değıştiren Nizamname» nin mer'iyete konulması; İcra Vekilleri Heyetince 15/1/1940 tarihinde kabul olunmuştur.

Madde 1 — Ölçüler Nizamnamesinin 14/1/1938 tarihinde neşredilmiş olan nizamname ile muaddel 9 uncu maddesi aşağıda yazıldığı veçhile değıştirilmiştir:

«Memlekete getirilecek ölçü, tartı ve âletler yalnız Ankara, İstanbul, İzmir, Mersin, Samsun, Trabzon, Zonguldak ve İskenderun gümrüklerinden geçirilecektir.»

Madde 2 — Devlet Şûrasınca görölmüş olan bu nizamname hükümleri Resmî Gazete ile neşrinin ertesi günü yürümeğe başlar.

Madde 3 — Bu nizamname hükümlerini Adliye, Dahiliye, Maliye, Ticaret ve Gümrük ve İnhisarlar Vekilleri yürütür.

Ölçüler Nizamnamesi tadil ve zeyilleri
için üçüncü tertib 20 nci cilt düstü-
run 1283 üncü sahifesindeki 2/11223
sayılı nizamname haşiyesine bakınız.

Vatandaşlığımızdan çıkarılanlar

Kararname No : 2/12591

İzin almadan yabancı devlet tabiiyetine geçtikleri anlaşılan ve Nuseybin Kazası Nüfus Kütüklerinin 1/1 cildinin bir sayılı evi üzerine 1288 Mardin doğumu ile kayıtlı bulunan Nizamettinoğlu Mehmed Refik ile Reşid çocukları Ab- dülkadir, Abdülbaki ve Mehmed Tevfik'in Türk vatandaşlığından çıkarılmaları; Dahiliye Vekilliğinin 27/12/1939 tarih ve 17215/11689 sayılı tezkeresile yapılan teklifi üzerine 1312 sayılı kanunun 9 uncu maddesine tevfikân İcra Vekil- ieri Heyetince 8/1/1940 tarihinde kabul olunmuştur.

8/1/1940

Mülkî teşkilât

1 — Safranbolu Kazası Merkez Nahiyesine merbut Ancak ve Öylebeli Köyleri Aklaş Nahiyesine bağlanmış ve Nahiye merkezi, Nahiye Karabük adile anılmak üzere Aktaş (Zobran) Köyünden Karabüke kaldırılmıştır.

2 — Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.
4/1/1940

1 — Pazarcık Kazasına bağlı Çataltepe Köyü ile Tacirli mevkii Besni Kazasının Perveri Nahiyesine bağlanmıştır.

2 — Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.
4/1/1940

Hatay vilâyeti Teşkilât kararnamesi

Kararname No : 2/12572

Hatay Vilâyeti idari taksimatı sınırların tayini hak- Kmdaki Dahiliye Vekilliğinin 27/12/1938 tarih ve 7813 sayalı teklifi İcra Vekilleri Heyetince 8/1/1940 tarihinde tetkik ve mütalâa edilerek, 3711 sayılı kanunun 2 ve 3 üncü maddelerinin son fıkralarına tevfikân mezkûr Vilâyetin idari taksimat sınırları, ilişik cetvellerde gösterilen hudutlar veçhile tayin ve tahdid olunmuştur.

8/1/1940

1 — Antakya merkez kazasının sınırı :

İlişik (1) numaralı cetvelde yazılı, muhtarlık merkezi olan 18 köy ile muhtarlıklara mahalle halinde bağlı 14 köyün Antakya Merkez Kazasının Merkez nahiyesine, muhtarlık merkezi olan 21 köy ile bu muhtarlıklara mahalle halinde bağlı 19 köyün, merkezi Bapturn olmak üzere Bapturn nahiyesine, muhtarlık merkezi olan 12 köy ile bu muhtarlıklara mahalle halinde bağlı 10 köyün merkezi Be- dirgeçerkes olmak üzere Bedirge nahiyesine, muhtarlık merkezi olan 13 köy ile bu muhtarlıklara mahalle halinde bağlı 4 köyün merkezi Harbiye olmak üzere Harbiye nahiyesine, muhtarlık merkezi olan 26 köy ile bu muhtarlıklara, mahalle halinde bağlı 15 köyün merkezi Çekmece köyü olmak üzere Hıdır bey nahiyesine, muhtarlık merkezi olan 16 köy ile bu muhtarlıklara mahalle halinde bağlı 10 köyün merkezi yukarı Alevişik olmak üzere Süveydiye nahiyesine, muhtarlık merkezin olan 14 köy ile bu muhtarlıklara mahalle halinde bağlı 22 köyün merkezi Şenköy olmak üzere Şenköy nahiyesine, muhtarlık merkezi olan 18 köy ile bu muhtarlıklara mahalle halinde bağlı 4 köyün merkezi Fatikli köyü olmak üzere Karsu nahiyesine,

2 — Dörtöl kazasının sınırı:

İlişik 2 numaralı cetvelde yazılı muhtarlık merkezi olan 11 köy ile bu muhtarlıklara mahalle halinde bağlı (2) köyün Dörtöl kazasının Merkez nahiyesine, muhtarlık merkezi olan 10 köy ile bu muhtarlıklara mahalle halinde bağlı 2 köyün merkezi Erzin köyü olmak üzere Erzin nahiyesine, muhtarlık merkezi olan 8 köy ile bu muhtarlık-

lara mahalle halinde bağı 3 köyün merkezi Payas köyü olmak üzere Payas nahiyesine,

3 — İskenderun kazasının sınırı :

İlişik (3) numaralı cetvelde yazılı muhtarlık merkezi olan 17 köy ile bu muhtarlıklara, mahalle halinde bağı 10 köyün İskenderun kazasının merkez nahiyesine; muhtarlık merkezi olan 19 köy ile bu muhtarlıklara mahalle halinde bağı 7 köyün merkezi Kabevli olmak üzere Arsun nahiyesine, muhtarlık merkezi olan 11 köy ile bu muhtarlıklara mahalle halinde bağı 6 köyün merkezi Belenköyü olmak üzere Belen nahiyesine,

4 — Kırıkhan kazasının sınırı :

İlişik (4) numaralı cetvelde yazılı muhtarlık merkezi olan 33 köy ile bu muhtarlıklara mahalle halinde bağı 19 köyün Kırıkhan kazasının Merkez nahiyesine, Aktepe nahiyesinin lâgvile bu nahiye nin muhtarlık merkezi olan 8 köy ve bu muhtarlıklara mahalle halinde bağı 14 köyünden ibaret bulunmak ve merkezi Yalangoz köyü olmak ve Yalangoz adile anılmak ve Aktepe nahiyesi kadrosunu ihtiva etmek üzere Yalangoz nahiyesi teşkil edilip sözü geçen köylerin bu nahiye ye,

5 — Reyhaniye kazasının sınırı :

İlişik (5) numaralı cetvelde yazılı muhtarlık merkezi olan 17 köy ile bu muhtarlıklara mahalle halinde bağı 57 köyün Reyhaniye kazasının Merkez nahiyesine, muhtarlık merkezi olan 12 köy ile bu muhtarlıklara mahalle halinde bağı 25 köyün merkezi Curcurun köyü olmak üzere Hamam nahiyesine,

.....1432.....

6 — Yayladağı kazasının sınırı :

İlişik (6) numaralı cetvelde yazılı muhtarlık merkezi olan 13 köy ile bu muhtarlıklara mahalle halinde bağlı 22 köyün Yayladağı kazasının merkez nahiyesine; muhtarlık merkezi olan 11 köy ile bu muhtarlıklara mahalle halinde bağlı beş köyün merkezi Bezge köyü olmak üzere Bezge nahiyesine; muhtarlık merkezi olan 13 köy ile bu muhtarlıklara mahalle halinde bağlı beş köyün merkezi Kışlak köyü olmak üzere Kışlak nahiyesine bağlanması;

7 — Hassa kazasının sınırı :

İlişik (7) numaralı cetvelde yazılı muhtarlık merkezi olan on köy ile bu muhtarlıklara mahalle halinde bağlı altı köyün Hassa kazasının merkez nahiyesine bağlanması ve Kırıkhan kazasında lâğvedilip yeniden Yalangoz adile teşkil edilmiş olan nahiye den artan ve muhtarlık merkezi olan 13 köy ile bu muhtarlıklara mahalle halinde bağlı 16 köyü ihtiva etmek ve merkezi Aktepe olmak ve Güvenç adile anılmak, Hassa kazasına bağlı bulunmak, Hataym diğer nahiye leri gibi tam teşkilâtlı olmak üzere yeniden bir nahiye teşkili.

I

**ANTAKYA MERKEZ KAZASINA
BAĞLI KÖYLER**

**Merkez nahiyesini teşkil eden
köyler**

Muhtarlık olarak kurulmuş olan köy adları	Bu muhtarlığa mahalle halinde bağlanmış olan köy adları
Belit	Yarımca
Kuruyer	Hünkâr
	Reşit
Maşuklu	Bitliali
	Harap Arası
	Alvan

.....1433.....

Muhtarlık olarak kurulmuş olan
köy adları

Bu muhtarlığa mahalle halinde
bağlanmış olan köy adları

Küçük Dalyan

Narlıca

Ilıca

Demirköprü

Boşın

Apaydın

Şarkdoluelli
Tapıbey

Madenboyu

Bozhüyük

Avsuyu

Flozluca

Sabunluk

Habeştüylü

Bitiren

Mansurlu

Gökçegöz

Hasanlı

Çamurlu

Alâattin

Sultanlı

Suvatlı

Tarova

**Bapturun nahiyesini teşkil eden
köyler**

Mayadalı

Baksanlı

Keskincik

Tepecik

Kansu

Dur

Hacıpaşa

Babatorun Türkmen Mezraası

Bilinger

Imıkabraş

Kıracık

Akarı

Derince

Kamarlı Baksav

Tılısımlı

.....1434.....

Muhtarlık olarak kurulmuş olan Bu muhtarlığa mahalle halinde
köy adları bağlanmış olan köy adları

Avuttepe	
Com	
Fırlakgöz	
Başarbey	Kırba
	Sakara
	Beydonlu
Besibaba	
Seferli	Cevizlidere
Karbeyaz	Şakrak
Batırhan	Rifatlı
	Amarlı
Firik	Hüseyinli
	Tümatlı
	Don
Salaşgöz	
Yonta	Kalınсан
	Mermeris

**Bedirge nahiyesini teşkil eden
köyler**

Karakısı	
Gülderen	
Dikmece	
Sunberi	Salihli
	Yüzbaşı
Karalı	
Alazı	
Avaklı	Aktaş
	Kırgızavaklı
Alahan	Karagündüz
	Serdarlı
Zülüflühan	Aşağızülüfhan
Araphan	Paşaköy
Batırğa	Osmanağa
Maraşboğazı	Deliler

Muhtarlık olarak kurulmuş olan Bu muhtarlığa mahalle halinde
 köy adları bağlanmış olan köy adları

**Harbiye nahiyesini teşkil eden
 köyler**

Sinanlı	
Harbiye	Karyer
	İsmailli
	Darmuştalı
	Halisli
Aynasumak	
Döver	
Camusayna	
Dervişli	
Aparlı	
Dursunlu	
Bostanerk	
Çardaklı	
Yakutğ	
Doruözlü	
Baktıaya	

**Hızırbey nahiyesini teşkil eden
 köyler**

Çekmece	
Tellikumbelek	
Çökek	Tıraşlı
Orhanlı	Tersatan
Armutlu	
Turunçlu	
Suseli	Küçük Suseli
	Baltacık
Mengülü	
Hamdunlu	Karamanlı
Hüseyinli	
Hancağz	
Tavla	
Küçüknehr	

Muhtarlık olarak kurulmuş olan Bu muhtarlığa mahalle halinde
köy adları bağlanmış olan köy adları

Tavuklu	Meydancık
	Yarıntepe
Saylıca	Çubukçu
Yaylacık	
Seldiren	
Barbarlı	
Akıllı	Saraycık
	Melek
Kavaslı	
Yukarıaydı	Aşağıaydı
Kesecik	
Kuzeytepe	
Dalyan	Arpatepe, Küçük Kırmıtlı
Güzelburç	Kavşıt Büyük Kırmıtlı
Kabaharnup	
Süveydiye nahiyesini teşkil eden köyler	
Yukarıalevişik	Çiğdede
	Kurtderesi
	Aşağısızanyer
	Mina
	Aşağıalevişik
	Büyükzeytinlik
	Zeytinlu
	Nurzeytun
Asakirli	
Mutayıran	Yukarısızanyer
Mızraklı	
Mağaracık	
Binat	
Nahırlı	Sürücüdana
Büyükdere	
Cerepderesi	
Batıayaz	
Hacıhabibli	
Hıdırbey	

Muhtarlık olarak kurulmuş olan Bu muhtarlığa mahalle halinde
köy adları bağlanmış olan köy adları

Kapusuyu

Vakıflı

Yoğunluk

Sabunlu Mutayıran

Şenköy nahiyesini teşkil eden

köyler

Şenköy

Üçağz

Mutluk

Kirpi

Damlalı

Boğazmağazası

Yeni

Çayır

Salıkköy

Bayra

Kanbirit

Sev

Verdili

Kanberli

Yumuşhani

Hanyolu

Emirsu

Karsanbey

Turfanda

Kozköykalesi

Sofular

Okçular

Eribol

Tuzsuzlar

Kaloşlu

Tapur

Bozlu

Çaksunlu

Kircuva

Ovacık

Kodaman

Evren

Ağluk

.....1438.....

Muhtarlık olarak kurulmuş olan Bu muhtarlığa mahalle halinde
köy adları bağlanmış olan köy adları

	Zeytincik
	Dombası
	Soğucak
Karsu nahiyesini teşkil eden	
köyler	
Sarılar	Pazar
Fatikli	Bitkin
Karsu	
Alakent	
Kalaneşli	
Toprakhisar	Rasimbey
Paslıkaya	
Büyükburç	
Karmanca	
Babayetir	
Enek	
Ziyaret	
Batıtan	Sakara
Yarseli	
Miraslı	
Tanışma	
Ağcurun	
Kurtmezzaası	

II

DÖRTYOL KAZASI

Merkez nahiyesini teşkil eden köyler

Üzerli	
Ocaklı	
Büyükçaylı	
Küçükçaylı	Yeniköy
Karakese	
Rabat	
İcadiye	
Kürlü	

Muhtarlık olarak kurulmuş olan Bu muhtarlığa mahalle halinde
köy adları bağlanmış olan köy adları

Kapulu
Çat
Kuzuculu

Örencik

**Erzin nahiyesini teşkil eden
köyler**

Erzin
Kızılarçayı
Başlanmış
Lülük
İmraniye
Sarımazı
Tutlupınar
Hamidiye
Selimiye
Akpınar

Kuyuluk

Bornaz

**Payas nahiyesini teşkil eden
köyler**

Payas

Kürtül
Karacami
Kürtülkarşı

Çağlalık
Kuzludere
Sariseki
Değirmendere
Karayılan
Azganlık
Sincan

**III
İSKENDERUN KAZASI**

**Merkez nahiyesini teşkil eden
köyler**

Pirinçlik

.....1440.....

Muhtarlık olarak kurulmuş olan Bu muhtarlığa mahalle halinde
köy adları bağlanmış olan köy adları

Arpaderesi	
Fartıslı	
Karaağaç Fernek	Karaağaç Fakırda
Karaağaçhatun	Karaağaçbiryana
Karaağaçsesli	
Karahüseyinli	Sığın
Nergizlik	Kışladeresi
	Kovut
Çırtıman	
Cebekeli	
Aşkarbeyli	Aşağıyarıkkaya
	Yukarı yarikkaya
Akçay	(Akçaygirit)
	(Muhacirleri)
Sakıt	
Bekbele	
Bitişik	Kavaklıoluk
	Demircikdibi
Abacılıgüzelli	
Akarca	

**Arsuz nahiyesini teşkil eden
köyler**

Kapevli	
Alakop	
Hüyük	
Avcılarsuyu	
Arpagedik	
Arpaçiftlik	
Haymasekisi	
Kesrik	Karaçay
	Kışlaçay
Işıklı	Tatarlı
	Kale

Muhtarlık olarak kurulmuş olan Bu muhtarlığa mahalle halinde
köy adları bağlanmış olan köy adları

	Karagül
	Toruk
Hacıahmetli	
Çetillik	
Gökmeşdan	
Ağcalı	Beyköy
Kiliseönü	
Ekver	
Karagöz	
Kurtbağı	
Çengen	
Derekuyu	

**Beden nahiyesini teşkil eden
köyler**

Belen	Atık
	Halilbey Yaylası
Benlidersi	
Müftüler	Kaşmer
	Kökçekli
Şenbük	Kanlıdere Yaylası
	Ballıkastal Yaylası
Çakallı	
Kıcı	
Sağukoluk	
Çerçikaya	
Sekerek	
Kömürçukuru	
Bakras	

IV

KIRIKHAN KAZASI

**Merkez nahiyesini teşkil eden
köyler**

Muratpaşa	Kastalkızılkaya
-----------	-----------------

Muhtarlık olarak kurulmuş olan Bu muhtarlığa mahalle halinde
köy adları bağlanmış olan köy adları

Muratpaşa	Top
Hırsızpınarı	
Muratpaşa	
Gölbaşı	
İçada	
Çilo,luhüyüğü	Ada Kanberli
Torun İnnaplı	Çataltepe
	Bucak
	Danaahmetli
Abalaklı (Kunduz Hüyüğü)	
Güzelce	Kömürçukuru
Karamankaşı	Azhimler
Kamışlar	
Kodallı (Garphamamı)	
Ilıkpınar	Akrazlı
Mahmutlu	
Acemli	Reşatlı
Karadurmuşlu	
Akkutan (Tokluca)	
Soğuksu	
Topboğazı	Karakâhya
Kurtlusoguksu	
Karataş	
Kurtlu Sarımazi	
Alaybeyli	
Delibekirli	
Ceylânli	
Karaçağıl	
Baldıran	Kavurköyü
Merkez nahiyesini teşkil eden köyler	
Karamağara	Arpalı
Özkızılkaya	
Narlıhopur	
Saylak	Taşoluk

Muhtarlık olarak kurulmuş olan Bu muhtarlığa mahalle halinde
köy adları bağlanmış olan köy adları

	Söğütlüalan
	Celiller
	Alaybeyçağılı
Dedeçınar	Katışak
	Bertilli
Bektaşlı	

Yalangoz nahiyesini teşkil eden köyler

Yalangoz	Çatalyurt
Camuskışlası	Kaletepe
	Emekçi Obası
	Çevlik
Gömüt	
İncirli	Kanatlı
	Zengiharabesi
	Harnupçu
Çamsarı	Yusuflu
	Yastıyurt
	Kurtnasır
	Cintepe
	Halılağa Hüyüğü
Sucu	Çerçöp
Kanberlikale	
Çorum	Göktepe

V

REYHANİYE KAZASI

Merkez nahiyesini teşkil eden köyler

Karan	Güverada
	İbrahimpasha
	Cilvegözü

Dizin	Karanarpa Magaramsı Sansarin
Kırmıttepe	Tıkıraylı Kumsat Esnekli Muratlı Kuzeyme Bolana Boranayaz Mollahalil Tezaylı Çatalhüyük Hüriyet Dağılgan
Davutpaşa hüğüğü	Gazitayfurtepesi Sazlık Aptalhüyük Paşahüyük Turfan Mastepe Karahüyük Amacagıt Harabalı Kurttökelli Hasanuşağı Ulaklık Tutluhüyük Azizefendi kodağı Alieferidi Kodağı Adalet Keleş Canbulak Büyük Aavara
Üçtepe	
Gazimürsel tepesi	
Acarköy Ahmetbey	
Paşaköy	
Acarköy Karasüleymanlı	
Göktepe	
Çakaltepe	

Muhtarlık olarak kurulmuş olan köy adları Bu muhtarlığa mahalle halinde bağlanmış olan köy adları

Saçaklı	Küçük Avara Üst Mirmiranlı Alt Mirmiranlı Takınat Makdoğan
Amada	Asker çayırığı Besinhanı
Siçanlı	Alkana Kırlak
Varışlı	Buhurlu Ateşana Salmanılğını Eşrefli Küçük Vazvaza Büyük Vazvaza Telli
Kötübüyük	Hüriyetünseren Mamıklı Marsıklı
Bekili	Salihçe

Hamam nahiyesini teşkil eden köyler

Curcurum	Yeniköy Yeniköyefrazı Yattepe
Hatayhamamı	Şarkhamamı Kabalakastalı
Kelli	Keliefrazı
Kaletepe	Yoğurma
Baytarlı	Ateşana
Akkuyu	Yatova Çingüloğlu Uzunkeli

Muhtarlık olarak kurulmuş olan köy adları Bu muhtarlığa mahalle halinde bağlanmış olan köy adları

Samanlı	Gökçeoğlu
	Killik
Kırcaoğlu	Çıncıklı
	Çıtdede
Şarkayrancı	Kötüköy
	Yeniyapan
Garpayrancı	Ceylantepe
	Müşrifli
Acarköy Mehmetbey	Osmanlı
	Karakaya
	Güverışık
	Zobuhüyük
Akpınar	Metelik
	Başaklı

VI

YAYLADAĞI KAZASI

Merkez nahiyesini teşkil eden köyler

Tumtum	Yayla
Hansuma	
Eğerci	Hıralı
	Gökçekese
	Karacaahmet
Yalaz	Beyrut
	Sabanlı
	Elvan
Düsturlu	Kayrapınar
	Çandır
Yeniceköy	Hamam
	Köserelik
	Mecit
Kırkbuçuk	Korum
	Şeyhveli
Şakşak	

Muhtarlık olarak kurulmuş olan köy adları	Bu muhtarlığa mahalle halinde bağlanmış olan köy adları
--	--

Leylekli	Çınar Hacıömer Çamlık Gökpınar
Beysun	
Aşağıtınır	Belengöz
Yukarıtınır	Arpalı Şakırağa
Kızılçat	Kozpınar

**Bezge nahiyesini teşkil eden
köyler**

Bezge	Gözlüce
Raflı	Karamağara
Mürselek	Kerer
Güvere	Ağzıkara
Karaköse	
Çakı	Gözene
Tumanlı	
Karacurun	
Meydan	
Çilli	
Sabunçilli	

**Kışlak nahiyesini teşkil eden
köyler**

Kışlak	
Güveci	Güverderesi
Neşrinli	
Kaledaz	Kadirlik
Kandım	
Hisarcık	Sarıkaya
Sungur	
Sürütme	Alemler

.....1448.....

Muhtarlık olarak kurulmuş olan
köy adları

Bu muhtarlığa mahalle halinde
bağlanmış olan köy adları

Şumracık
Cindarlı
Mastaba
Üskiyat
Fırırın

Meriç

VII HASSA KAZASI

Merkez nahiyesini teşkil eden

Köyler

Akbezsalmanuşağı

Çömherbanısı

Kıraçbanısı

İğdelibamsı

Akbez Nuhuşağı

Tiyekmağarası

Koruhüyüğü

Akbez Yeniyapan

Akbez Gazeluşağı

Yukarı Karafakılı

Söğüt

Yoluklar

Aşağıkarafakılı

Araplıuşağı

Adamanlı

Hüseyinobası

Güvenç nahiyesini teşkil eden

köyler

Aktepe

Mehmetbeyobası

Batıobası

İbrahim Şahinobası

Ciroobası

Çakallıobası

Gülpmar

Hacılar

Kızıllar

.....1449.....

Muhtarlık olarak kurulmuş olan köyBu muhtarlığa mahalle halinde
adları bağlanmış olan köy adları

Eğribucak

Katranlık

Şarklı

Küreci

Yuvalı

Güvenç

Demrek

Mazmanlı

Sakızlık

Şarklıboğazı

Koçoluk

Demrekboğazı

Demrekgölü

Halallar

Gümüşhan

Hanobası

Karapınar

Yarımaktape

Aliningeri

Finobucağı

Tamimler

Jandarma Genel Komutanlığı

Ş. II

Sayı : 179010/657

Jandarma telefon ve santrallerinden istifade maksadile muhtelif vilâyetler ve makamlardan mütevali müracaatlar üzerine keyfiyet derin bir suretle tetkik edilmiş devletin emniyet ve asayişile alâkadar olmaları Devairin Jandarma Santrallerini işgâl ve binnetice bu kuvvetin asıl lâzım olduğu vazifesini ifadan alıkoyan bu işlerle, iştigâline imkân görülmemiş olmakla beraber idare makinesinin daha suhulet ve sür'atle işlemesi için telefon ihtiyacı da der- kâr bulunduğu mütalâa edilerek Vekâletçe aşağıda izah edildiği veçhile bir tedbir düşünülmüştür.

A — Jandarma, kazalarda doğrudan doğruya ve evvelce olduğu gibi idari ve resmî makamata santralına bağliarak muhaberatı temin edecek ve fakat hiç bir hususî muhabere ve hususî müessese kabul etmeyecektir. Ve para ile bağlanmak mecburiyetinde olanları dahi bağlatmayacaktır.

B — Vilâyet Merkezlerinde : Polis santrali varsa dsvairi resmiye ve şubatu idare bu santrale bağlanacak ve bir hat ile de J. Santralına bağli olarak kaza ve köylerde istedikleri yerlerle bu vasıta ile görüşülecektir.

C — Polis santrali olmaları vilâyet merkezlerinde hususî muhasebelerce tedarik edilecek santrallara devair ve şubatu idare bağlanacak ve bu santrallar jandarmanın (2) No. lu Santrali namı altında ve doğrudan doğruya muhasebeyi hususiyelerden koncak memurlar vasıtasile idare edilecek ve ancak bir hat ile jandarma esas santralına bağli bulunacak ve işbu (2) No. lu santrale bağli müesse- sat köylerle veya diğer kazalarla görüşmeye mecbur oldukları zaman jandarmadan alınacak yol ile muhabere edeceklerdir.

D — Memleketin emniyet ve asayişile ilgili olan Meteoroloji Orman Koruma Limanlar ve Gümrük ve İnhisarlar Teşkilâtına mensup mahallerde (2) No. lu santraller tesis

edilinceye kadar (1) numaralı santralından istifade edebilirler.

E — Buna ait şekil merbut olarak gönderilmiştir. Bir numaralı santralın idaresi J. Gn. K. lığa (2) numaralı santralın idaresi hususî muhasebelere aittir. Ona göre muamele ifası tamimen tebliğ olunur.

1397 sayılı kanuna göre ücretsiz olarak 1. No. lu J. santralına bağlanacak devairi idare :

- 1 — Vali makam ve evi
- 2 — Vali muavin makam
- 3 — Mektupeu makam
- 4 — Müddei umumî makam ve evi
- 5 — Polis makam ve evi
- 6 — J. Komutan makam ve evi
- 7 — P T. T. Baş müdür ve müdür makam ve evi
- 8 — Hükümet tabibi makam ve evi
- 9 — Köy konakları
- 10 — İtfaiye garajı ve âmiri evi
- 11 — Askerî komutan ve evi
- 12 — Askerî Şube Reisi
- 13 — Memleket hastanesi
- 14 — Polis ve jandarma karakolları

1379 sayılı kanuna göre ücretli olarak iki numaralı J. Santralına bağlanabilecek olan devairi resmiye :

- 1 — Maliye
- 2 — Maarif
- 3 — Nafia
- 4 — Hukuk işleri
- 5 — Sıhhat
- 6 — Ticaret
- 7 — Sanai ve mesai
- 8 — Orman ve maden
- 9 — Veteriner
- 10 — Evkaf
- 11 — Tapu
- 12 — Nüfus

.....1452.....

- 13 — Ziraat
- 14 — İskân
- 15 — Gümrük ve inhisarlar
- 16 — Cemiyetler.
- 17 — Diyanet işleri
- 18 — Hususî muhasebe
- 19 — Meteoroloji
- 20 — Orman koruma Genel K.
- 21 — Hapishane
- 22 — Halk Hastahanesi
- 23 — Sair müessesatı resmiye ve hususiye.

25/1/940

**Mahallî İdareler U. M.
H. İ. H. Ş. M.**

Vilâyetine

Öz :

*940 malî yılı bütçelerinin
sureti ihzar ve tanzimi
hakkında.*

Sayı : 288/1225

1 — 939 malî yılı bütçelerinin merkezce tetkiki sırasında ekseri vilâyetlerin varidat bütçelerinde görülen geniş mikyastaki tahmin hatalarının düzeltilmesi def'atle mahallerine tebliğ edildiği halde bina, arazi ve İktisadî buhran vergilerde diğer varidatta ve İktisadî vaziyette inkişaf vukuu ileri sürülerek muhammen varidatın kabulünde İsrar edilmiş ve binnetice mezkûr malî yılın tatbikatında memur ve muallim maaşlarının verilememesi gibi dikkati celbedecek aksaklıkların meydana geldiği esfle görülmüştür. Ezcümle bir çok vilâyetlerimiz emlak ve akarlarının satış bedellerinden bir defaya mahsus olmak üzere elde edecek-

leri varidatı, muvakkat mahiyeti haiz hizmet ve masraflarına .karşılık göstermek sur etile bütçelerin kat'iyet ve samimiyetine esaslı surette müessir olacak vaziyetler ihdas etmekte ve ekseri ahvalde bu satışların tahakkuk etmemesi yüzünden büyük rakamlara baliğ olan bütçe açıklarile karşılaşmaktadırlar.

Bu halin sureti kafiyele önlenmesi için 940 bütçelerinin tetkikinde 3472 sayılı kanun hükmünün tatbik edileceği ehemmiyetle göz önünde bulundurularak mahalierince tanzim olunan varidat ve masrafların merkezce tadiline meydan verilmemesi ve binnetice tasdik işinin geciktirilmemesi için 940 bütçelerinin sözü geçen kanunun 1 inci maddesile kabul olunduğu üzere varidatın 938 malî yılındaki tahsilat mikdarlarına ve hattâ umumî ahvalin tahsilatta husule getireceği tesirleri nazarı dikkate alarak daha dun mikdarlar üzerinden tesbiti kezalik masraf bütçesinin tanziminde de tediye müvazenesini ihlâl edecek yeni masraflar kabulünden azamî surette tevakkı edilmesi lâzımdır.

2 — Yine geçen sene bütçelerinin tatbikatından alman neticelere göre bütçelerin tasdikini mütakip malî yılın daha ilk ayından başlayıp sene sonuna kadar devam eden münakale talepleri bütçelerin hüviyetini tamamen değiştirmektedir. İdareî hususiyeî vilâyat kanununun 144 üncü maddesinin 6 mcı fıkrasına tevfikân verilmiş olan selâhi- yet ancak müstacel ve fevkalâde hallere münhasır bulunduğundan badema isabetsiz tahminlerden tevellüt edecek münakaleler kabul edilemeyecektir. Bu itibarla masrafların en hakikî mikdarlara göre tayin ve takdir edilmesi zarurîdir .

3 — Bütçelerin tanziminde çok büyük ehemmiyeti olan bu esaslı noktalarla valilerimizin bizzat alâkadar olmalarını rica eder ve bütçelerin ihzarında hususî muhasebe müdürlerinin aşağıdaki hususatın dikkat ve hassasiyetle teminine itina etmelerini hatırlatırım.

A) 1/3/939 tarihli ve 288/3005 sayılı tahriratı umumiye ile tebliğ olunduğu üzere arazi ve bina vergilerde yol

.....1454.....

vergisinden ayrılan kanunî hisseler nâzım vairdat hesabına alınmış olduğundan varidatın tahmininde, tahmine esas tutulacak olan 938 tahsilatından bu hisseler tutarının tenzil edilmesi ve sözü geçen tamimde izah olunan beyanların bütçede gösterilmesi.

B) Kezalik ./S/939 tarihli ve 288/İ4024 sayılı tebligatı umumiye ile hususî idarelerce adî emanet hesabından başka bütçe emaneti namile ayrı bir hesap tutulması bildirilmiş olduğundan 939 malî yılında bu hesaba alman ema- nata ait müfredatlı bir cetvelin rabtedilmesi,

C) Hususî idarelerce hazırlanan teklif bütçelerine ait hususî muhasebe müdürleri tarafından yazılıp encümenlere tevdi olunan esbabı mucibeli mütalâaların iliştilmesi,

D) Hususî idarenin evvelki yıllara ait olan umumî borçları mikdarile bu borçdan yeni sene bütçesine konulan mikdarın alelmüfredat birer cetvelinin bütçeler bağlanması,

E) Bazı vilâyetlerce daimî mahiyet arzeden kanunî hisselerle yardımların ve hattâ maaş ve ücretlerin fevkalâde bütçelere konulduğu görülmektedir Kanunî hisselerle yardımların adî bütçenin (3 inci muhtelif masraflar kısmında ve maaş ve ücretlerin taallük eylediği kısımlarda gösterilmesi ve bilhassa hususî idareler tarafından yapılan yardımların ayrı ayrı fasıllarda olmak üzere muavenetler başlığı altında bir araya toplanması suretile müteferrik hizmetlerin tasnifi tetkikatı kolaylaştıracağından bu cihetin teminine itina olunması,

F) Kezali.k bazı vilâyetlere ait bütçelerin tetkikinde varidat ve masraf yekûnlerine müessir olacak rakam hatalarının bulunduğu görülmektedir Bütçelerin tab'ı esnasında husule geldiği anlaşılan bu yanlışlıkların hususî muhasebe müdürleri tarafından bizzat kontrol edilmesi,

G) 939 malî yılı bütçelerinin sureti ihzar ve tanzimi hakkındaki 1/3/939 tarihi ve 288/3004 sayılı tebligatta işa-

.....1455.....

ret olunan hususatın dikkat ve ehemmiyetle göz önünde bulundurulması

H) D cetvellerinin 3656 sayılı kanuna göre tanzim olunup icra vekilleri heye'tince tasdik buyrulan teşkilât kadrolarına mütenazır olarak ve 27/1/938 tarihli ve 150/2-1-1 sayılı tamime merbut nümuneye tevfikân mukayeseli bir şekilde hazırlanması, ve yeni kadrolar ihdasından sureti kafiyyede içtinap olunması,

İ) 3530 sayılı kanuna tevfikân ayrılacak beden terbiyesi tahsisat nakdi tahsilatın % 2 si nisbetinde olacağından 938 malî yılında yapılan tahsilattan emanet mahiyetinde olup nâzım varidat hesabına alman hisselerle edayı mükellefiyet cedvellerine müsteniden nakidle ifade edilen bedeni mükellefiyet tutarlarının tenzili ve geri kalan mikdarm nakid tahsilât addile beden terbiyesi tahsisatının bu mikdar üzerinden tefriki,

J) Bu esaslara göre hazırlanacak bütçelerin 7 şer nüsha olarak gönderilmesi, Bütün vilâyetlere, umumî müfettişliklere ve bilgi için teftiş hey'eti reisliğine yazılmıştır.

19/1/940

M. İ. U. M.

H. İ. H.Ş. M.

Vilâyetine

Öz :

*Hususî idarelere ai vergi-
lerin terkin muamelâtı
hakkında.*

13/8/939 tarihli ve 8134 sayılı tahrirâtı umumîye ile tebliğ olunan Divanı Muhasebat kararına tevfikân hususî.

.....1456.....

idarelere ait vergilerin terkin muameleleri umumî meclislerin kararı ve vekâletin tasvibi ile icra edilmektedir.

Ancak bu hususta vilâyetlerce 3321 ve 2653 sayılı kanunlara göre yapılan terkin muamelelerinde müruru zamana uğrayanlarla tahsili mümteni hale gelenlerin veya fuzulî tahakkuk ettirilen vergi bakayasının memzucen gösterilmesi merkezin tetkiklerini güçleştirmektedir.

Bu sebeble 3321 ve 2656 sayılı kanunlara tevfikan terkine tâbi tutulan vergileri taallûk eyledikleri seneler itibarile nevilere ayırarak terkin icabettiren kanunî sebeblerin tasrihi ve müruru zamana uğrayanların takibat evrakı müsbiteleri bulunup bulunmadığının ve verginin mümteniüttahsil hale gelmesinde muhasiblerin sunu taksiri olup olmadığının gösterilmesi tetkikatın selâmeti noktasından zarurî görülmüştür.

Binaenaleyh badema gösterilecek ve terkin kararı istenecek vergilerin nevileri itibarile hizalarına bu sebebler tavzihan bildirilmedikçe terkin muameleleri hakkında karar verilmeyerek iade edileceğinden bu izahatın itasının usul ittihazını tamamen tebliğ ve rica ederim.

Memurlar, Sicil ve Muamelât U. M.

Ş. 2.

Vilâyetine

Öz :

Ergani ve maden kazaları hakkında.

1 — İsimleri arasındaki müşabehetler dolayısıyla muamelâtta iltibaslara sebebiyet veren Diyarbakırın Ergani madeni, Elâzığın Ergani Osmaniye kazalarının adları istihsâl olunan 15/4/937 tarih ve 12945 numaralı kararname ile Maden ve Ergani olarak değiştirilmiş ve keyfiyet 26/6/937

.....1457.....

tarih ve 2226 sayılı yazı ile de tamim edilmiş olduğu halde, halen bir kısım muhaberatta Diyarbakırın Maden kazasına ait muhaberatin Erganiye, Erganiye ait muhaberatin da madene gitmekte olduğu ve ayrıca Seyhan vilâyetinin Osmaniye kazası ile Erganinin eski adı olan Osmaniye arasında fark nazarı itibara alınmadığından bu iki kazaya ait muhaberatta da sık sık yanlışlıklar vukubulduğu öğrenilmiştir. Bu yanlışlıkların tekerrürüne mâni olmak üzere:

Erganinin Elâzığa, Osmaniyenin Seyhan vilâyetlerine ait olduğunun alâkadarlara hatırlatılmasını rica ederim.

2 — Umumî Müfettişliklere ve Vilâyetlere yazılmıştır.

19/1/940

Çalışma raporları,

Nüfus İş. U. M.

Ş. I.

Yüksek Vekâlete

Öz :

Birinci Kânun ayma ait iş raporu hakkında:

Birinci Kânun 939 ayı içinde Umum Müdürlüğümüzce (1774) evrak alınarak (96) sı birinci, (463) ü ikinci, (893) ü üçüncü (322) si dördüncü şubelerimize tevdi olunmuştur.

A — Birinci Şube : Muamelât ve İstatistik.

Verilen (96) evraktan muhabereyi icap ettiren (46) sı sevk olunmuş; ihsaiyata müteallik bulunanlarla saklanması icap eden (50) adedi muamelesi ikmâl edildikten sonra dosyalarına konulmuştur.

B — İkinci Şube : Nüfus işleri :

Geçen aydan devrolunan (66) bu ay verilen (463) diğer şubelerden gönderilen (39) ki cem'an (568) evraktan; resen yazılanlarla beraber (619) evrak sevk edilmiş, ikinci kânun 940 ayma (25) evrak devrolunmuştur.

1 — Bu ay içinde nüfus defterlerinin tamir ve teclidi için muhtelif vilâyetlere (1784) liralık tediye emri yollanmıştır.

C — Üçüncü şube : Tabiiyet işleri:

Bu ay verilen (893) geçen aydan devrolunan (188) ki ceman (1081) evraktan; resen yazılanlarla beraber (1011) evrak sevk edilmiş ve (118) evrak da ikinci kânun ayma devrolunmuştur. Karar alınmak üzere ayrıca (239) evrak da Yüksek Başvekâlete arzedilmiştir.

1 — Bu ay (4661) yabancı vatandaşlığa alınmış 12 kişinin. de tabiiyet durumları tetkik edilerek haklarında gerekli kararlar verilmiştir.

D — Dördüncü Şube : Kültürel işleri:

Yeniden verilen (322) diğer şubelerden gönderilen (36) ki 358) evrakın hepsi sevkolunmuş muameleden müstağni kalan (37) evrak dosyalarında saklanmıştır.

1 — Bu ay içinde Tunceli mmtakasmdan daha 1000 kişinin nakli hakkındaki Yüksek Vekiller Hey'etinden alınan kararname tatbikatile iştigal olunmuştur.

Arz olunur.

9/1/940

Nüfus İş. U. M.

Ş. I.

Yüksek Vekâlete

Öz :

939 senesi iş raporu H.

A — Evrak durumu ;

1939 senesi İkincikânunun birinci gününden Birinci- kânun 1839 ayının son gününe kadar bir sene içinde Umum Müdürlüğümüzce 27265 evrak tesellüm olunarak 26826 sının muamelesi yapılmış ve sevkolunmuştur.

Geriye kalan 439 evraktan ihsaiyata müteallik bulunanlarla muameleden müstağni görülenler dosyalarında saklanmış, muhtacı muhabere olan kısmı da 940 senesi birinci ayma devredilmek suretiyle muameleleri intaç edilmiştir.

B — Nüfus işleri :

Bu sene içinde :

I — İstanbuldaki Osmanbey matbaasında bastırılmış olan nüfus vukuatına ait ilmühaberlerle üç aylık istatistik (Cedvellerinin Vilâyetlere irsalâtı yapılmak suretiyle nüfus

idarelerinin vukuat ilmühaberlerine elan ihtiyacı, te'min olunmuştur.

II — cumhuriyetin 15 nci yıl dönümü münasebetiyle Vilâyet ve Parti teşkilâtı tarafından neşrolunan eserlerden ikişer nüshasının gönderilmesi vilâyetlerden tamamen istenilmiş ve bir kısım vilâyetlerden gönderilen bu eserlerden istatistiğe müteallik malûmat tetkik ve tesbit olunmuştur.

III — Nüfus Kanununun 37 nci maddesi hükmünün, bir nüfus memurunun mıntakasından diğer bir nüfus memurunun mıntakasına naklihane edildiği hallere mâtuf ve maksur olduğu hakkındaki Devlet Şûrası kararıyla mezkûr maddedeki mecburiyet ve 40 nci maddedeki müeyyide bir kazadan diğer bir kazaya naklihane edilmesi takdirinde mevzuubânis olup aynı kaza dahilinde naklihane vuku bulduğu takdirde alâkadarların nüfus kütükleri üzerinde yer değiştirme muamelesi yaptırımayacakları yolunda bir hüküm te'sisini istihdaf edemeyeceği cihetle bundan böyle gerek ailelerinin doğum, ölüm, evlenme ve boşanma vak'alarından kolaylıkla kayıt ve takip edebilmek gerek intihap ve gerekse askerlik muamelâtı gibi nüfus işleriyle ilgili diğer muamelelerini bir intizamı tâm içinde yürütebilmek için bir kaza nüfus memurunun mıntakâi memuriyeti dahilindeki bir köyden diğer bir köye bilfiil ve kat'î surette naklime-kân etmiş olan kimselerin nüfus kuyudatı üzerinde de nakil muamelelerinin icrası lâzım geleceği.

IV — Vaktinde ihbar edilmeyen veya gizli kalmış olup ta alâkadarlar tarafından haber verilmemiş olan nüfus vukuatı hakkında mes'ui olanlara hükmoluncak para cezalariyle kabahat sahipleri hakkında yapılacak tahkikat ve cezaların sureti tahsiliyle tahsil mercileri hakuknda alâkadalara tebligat ifası.

V—Evlenme işlerinde kullanılması lâzımgelen evrakın kıymetsizlendirilmesi hakkındaki 3686 sayısı kanunun üçüncü maddesi mucibince evlenme ihbarı mükellefiyetinin evlendirme memurlarına verilmiş bir vazife olması ve nüfus idarelerinin alacakları mezkûr ihbariyeler üzerine tescil

'muamelesi yapmak mecburiyetinde bulunmaları hasebiyle aile kaydı teşkili için ötedenberi alınagelmekte olan yerdeğiştirme ilmühaberlerinin aranılmasına artık lüzum kalmadığından bundan böyle evlilik işinin tescili yapıldıktan .»sor.ra yerdeğiştirme işlerinin de bu ihbarnamelere istinaden icrası, ancak erkeğin kadının evine naklini arzu ettiği takdirde bu husus için erkekten pullu yerdeğiştirme ilmühaberi aranması.

VI- Yetimlerden reşitlik çağına girenlerin bankadaki paralarının iadesi sırasında Emlâk ve Eytam Bankaları tarafından nüfus idarelerine gönderilecek matbu cedvellere .her hangi bir yanlış te'diyeye mahal kalmamak için yetimlerin hali hazırdaki soyadları ile, soyadı kanununun neşrinden evvel taşımakta oldukları lâkaplarının ve baba adı sütununa da baba adlarının büyük baba adları ile birlikte yakılmasının te'mini.

VII — 12/Temmuz/939 tarihinde resmî gazete ile neşrolunan 3688 sayılı kanun mucibince evlenme evrakı damga resminden ve her türlü harçtan muaf olup bayilerle mallandıklarında mevcut bu işe ait evrak maliye dairelerince kıymetsizlendirilerek nüfus idarelerine teslim edileceğinden mezkûr evrakın diğer nüfus idarelerine teslim edileceğinden mezkûr evrakın diğer nüfus vukuatına müteallik ilmühaberler gibi evlendirme memurlarına parasız veril-ilmühaberiier gibi evlendirme memurluklarına parasız verilmesi ve birinci' sınıf evlenme cüzdanı kıymetinin 300, İkincinin 100, üçüncünün 10 kuruşa indirildiği.

VIII — İhtida muamelâtı hakkındaki 20/10/929 günlü ve 1347 sayılı talimatnameye tevfi kanun yapılacak tesciller ile bu kabilkiniseler verilecek nüfus cüzdanlarının sureti imlâ ve tahriri.

IX — Hariçte doğmuş ve sonradan gelmiş ecnebi çocuklar için tatbik olunacak muamele.

Hakkında Yüksek Makamlarından Umumî Müfettişliklerle vilâyetlere muhtelif tarihlerde tamimen tebligat icra edilmiştir.

.....1462.....

X — Tabiiyet muamelâtını muttarit bir şekilde yürütmek için ihzar ve tabolunan «Tabiiyet Klavuzu» adlı eser Umumi Mümettiş'liklerle vilâyetlere, Vekâletlere ve sair a- lâkalı makamlara tevzi olunmuştur.

XI — 3686 sayılı kanun ile parasız olarak alâkadarlara verilmesi kabul edilmiş ve ihzarı da Maliye Vekâletine verilmiş olan evlenme muamelâtına ait evrakın tevzi listesi İstanbul'a gönderilmek suretiyle Vilâyetlere irsali temin kılınmıştır.

XII — Mülkiye Müfettişleri tarafından nüfus idarelerinde yapılan teftiş neticesi tanzim olunarak tevdi olumu lâyhalar üzerinde gerekli tetkikat icra edildikten sor.ra mahallerine lâzım gelen tebligat yapılmış ve alman neticeler Teftiş Hey'eti Reisliğine bildirilmiştir.

XIII — Anavatana ilhak edilen Hatay Vilâyetinde nüfus yazımı yapılmak suretiyle yeniden nüfus kütükleri te'sis edilmekte bulunmuştur.

XIV— 939 yılı içinde bir vilâyet nüfus müdürü vekâlet emrine alınmış, bir kaza nüfus memuru müdürlüğe terfi ettirilmiş, dört vilâyetin müdürleri tahvil olunmuş ve ayrıca dört vilâyet nüfus müdürlüğüne de üçü hariçten olmak üzere dört tayin yapılmıştır

Vilâyet ve kazalar nüfus memur ve kâtipleri arasınca yapılan tayin, terfi ve nakiller vilâyetlerin iş'arı üzerhce merkezde te'sis edilen sicillerine işlettirilmiştir.

Paralı işler :

I — Vilâyetlere gönderilecek nüfus defterleriyle ilmühaberlerinin sevk masrafı karşılığı olarak İstanbuldaki evrak muhafızlığına Şubat ayı zarfında (300) liralık te'di/e emri yollanmıştır.

II — İstanbuldaki 322 yılı tahririne ait müsvedde defterlerinin tebyizi masrafı karşılığı olarak yapılması zarurî olan nüfus yazımı tahsisatından (1100) liralık te'diye emri Haziran ayı içinde İstanbul Vilâyetine gönderilmiştir.

III — 939 - 940 seneleri ihtiyacı için nüfus işlerine müteallik vukuat defterleriyle, ilmühaberlerin tab'ı işi Eylül:

.....,1463.....

ayında (560) lira karşılığında İstanbul'daki Osrnanbey matbaasına ihale olunmuştur.

IV — Askerlik çağma giren 336 doğumluların ilk yoklamalarını yapmak üzere Askerli Şubesi Subaylarıyla birlikte köylere gidecek olan nüfus memurları için 939 malî bütçesiyle alınmış olan (5000) lira tahsisattan (4903) liralık tahsisat İkinciteşrin ayı içinde tevzi olunmuştur.

V — Nüfus defter ve evrakının mübayaa, tamir ve tec- lidi için 939 bütçesiyle alınan (10,000) liralık tahsisattan (1784) liralık te'diye emri icabeden vilâyetlere gönderilmiştir.

VI — Yine bu tahsisattan artan (8216) lira ile de 150 şer yapraklı 400 esas, 150 şer adet yeniden kayıt, doğum, ölüm, evlenme, 100 tane yerdeğiştirme vukuat defteriyle 6,000 yaprak üç aylık istatistik cedveli, 100 yapraklı 4000 cilt doğum, 3000 cild ölüm. 2000 cild evlenme ve 1000 cild te yerdeğiştirme vukuat ilmühaberi İstanbul'daki Osman bey matbaasına sipariş edilmiştir.

İşbu defter ve ilmühaberlerin vilâyetlere tevzi listesi İstanbul'a gönderilmiştir. Basılma işi henüz sona ermemiştir. Hitamında bunların da mahallerine irsalâtı yapılacaktır.

VII — Hatay vilâyetinde yapılan nüfus yazımı için kanunu mahsus ile kabul edilmiş olan 6500 liralık tahsisat ta tamamen mezkûr vilâyete verilmiştir.

C — Tabiiyet işleri :

I — 939 senesi içinde iltica, göçmen ve serbest göçmen olarak ecnebi memleketlerden gelenlerle vatandaşlığımıza kabul için müracaat edenlerden (42,054) yabancının vatandaşlığa alınma muameleleri intaç edilerek Yüksek Vekiller Hey'etinden bu hususa dair olarak alınmış olan kararlar ikamet etmekte bulundukları mahallere tebliğ olunmak suretiyle nüfus kütüklerimize vatandaş sıfatıyla yazılmaları te'min olunmuştur.

II — Yine bu sene içinde (899)) kişi hakkında vatan-

.....1464.....

daşlıktan çıkarılma kararı alınmış, bu kararlar da icabeden makamata tebliğ edilmiştir.

III — Tabiiyet durumlarının tetkikine lüzum hasıl cılan (152) kişi hakkında yapılan tetki-kat neticesi gerekli kararlar verilerek bundan sonra yapılması icabeden muamele ait olduğu mahallere bildirilmiştir.

D — Kültürel İşler :

Tunceli mmtakasından daha (3500) ve muhtelif yerlerden (40) evde (281) ki cem'an (3781) nüfusun nakline, (10) evde (59) nüfusun iskân yerlerinin değiştirilmesine ve (9) kişinin nakil kararlarının ref'ine, kültür ocaklarının zarurî masraflarına karşılık olmak üzere Halkevleri namına (8000) liranın Cumhuriyet Halk Partisi genel merkezine verilmesine, Hatay vilâyetinin (1) numaralı mın-takadan sayılmasına, Garbı Trakyalılarla serbest göçmen olarak gelmek isteyenler* hakkında tesbit edilen esaslara dair Vekiller Hey'etinden istihsâl edilen kararnameler tamamen tatbik mevkiine konulmuş ve bu şubeye mevdu diğer müteferrik işlerin yapılmasıyle iştigal edilmiştir.

Arzolunur.

Tekaüt ve Yetim maaşları

Dahiliye Vekâletince 1/1/940 dan 1/2/940 a kadar işi
biten emekli ve öksüzler maaşı tahsis listesi

Memuriyeti ve ismi	Nev'i tahsis
Kastamonu hususî M. kâtibi Hakkı Pideci	Tekaüt
İstanbul B. Seyrisefer tahsil H. mukayyidi H.	
Tahsin Tomaniç	Yetim
Zonguldak mektupçuluğundan mütekait Selâ-	
hattin Gün	»
Karaağaç müessesesi damga memuru Süleyman	
İnce	Tekaüt
Amasya nüfus baş kâtibi Mustafa Becan	Yetim
Fatih B. Ş. Fen işleri kâtibi Haşan Özbek	»
Denizli evrak kâtipliğinden mütekait Galip Çeken	»
Düzce H. Muhasebe kâtibi Ömer Sayar	»
Tonya nahiyesi Müdürü Mustafa Selçuk	»
Karasu Tahrirat kâtibi Ali Genç	Tekaüt
İsparta Nüfus baş kâtibi Arif Aktan	»
Keskin H. Muhasebe tahsil memuru M. Remzi	
Olgun	»
İstanbul B. Teftiş H. müdürü S. Tevfik Uraz	»
Tokat Daimî encümen mümeyyizi Ali Rıza Güneç	
Yetim Beyoğlu B. Ş. evlendirme memur refiki Selâhat-	
tin Yunkuş	Tekaüt
Keban nüfus memuru inhisarlarda Osman Ziya	
Küskün	»
Eski Hicaz v. mektupçusu Mehmet Suphi Seran	Yetim
Çatalca ka. H. M. memuru Mehmet Nuri Turetken	Tekaüt
Adalar dairesi mühendisi Kasbar Nemse	Yetim
Vaskert nahiyesi müdürü Zeki Söylemez	Tekaüt
Malatya mebusu ve Dahiliye V. Siyasî müsteşarı	
Abdulluttalip	»
Kerek mutasarrıfı ölü Ali Yümnü	Yetim
Of tahrirat kâtibi refiki İhsan Özen	»

Osmanlı imparatorluğu mülkî idaresinde Avrupailaşma

(Geçen sayıdan devam)

Talât Mümtaz Yaman

ABDÜLAZİZ DEVRİNDE MÜLKİ İDAREDE VÜCUDE GETİRİLEN YENİLİKLER

Abdölmecid adı, bir ecnebi müverrihinin de söylediği gibi (1), tanzimata ilelebet bağlıdır. Çünkü adı ve turası, İslâhatın iki mühim vesikasında, Güllhane hattında ve 1856 İslâhat fermanında yazılı kalmıştır.

İçinde bulunduğumuz .senede, yüzüncü dönüm yılma varmış olan tanzimatı, gerek sivil ve gerek askerî sahada bugün dahil olmuş bulunduğumuz tekâmülde, bir çıkış noktası olarak kabul etmek zaruretindeyiz. İlânından bugüne kadar geçen uzun yıllar içinde, tanzimat hakkında, bugüne kadar lehte ve aleyhte pek çok şeyler söylenmiş, bir sürü noktai nazarlar ileri sürölmüş olmasına rağmen, her sahada atılmış olan adımların hakikî mahiyetini tebarüz ettirecek ciddî bir etüd ortaya konulamamıştır. Esefle kaydedilecek bir nokta varsa, o da idare hayatımızda esaslı yenilikleri ihtiva eden bu devri(hâlâ bugün de, kendi gözlüğümüzle değil, yabancı ve iğreti gözlüklerden görmekte oluşumuzdur. Eğer meselâ bir Angelhard da çıkıp iyi veya kötü bir şeyler yazmamış olsaydı, bu devir tarihini olduğu kadar, iktisadî, siyasî, hukukî, içtimai müesseseler rimizin bugünkü tekâmül seyrini, velev sathî bir şekilde olsun, gözden geçirmekliğimize imkân bulunmıyacaktı.

Bize göre, maruz kaldığı tesirlerin, sahip olunan telâkkilerin, ruhlara hâkim olan zihniyetlerin mahiyeti ne olur, sa olsun, tanzimat devri, Osmanlı İmparatorluğu için siyasî, İktisadî, İçtimai, hukukî sahalarda Ortaçağ devrinin kapanışı ve garbin üç asır evvel anahtarını eline aldığı yeni zaman kapısının açılışıdır.

Bu bakımdan tanzimat ve onu resmen ilân şerefi kendisine nasip olan Abdölmecidin devri, dar mânasile dahi,

(1) Angelhard. Türkiye ve Tanzimat. S. 166.

ibizim için ebediyen bir uyanış hamlesi olarak ele alınacaktır.

Muhakkak ki Abdülmecid devri, idare ve politika hayatında, İslâhata terakkiye çok fazla değer veren kıymetli elemanların, kemiyetçe değilse bile keyfiyetçe bol olduğu bir devirdir.

16 Zilhicce 1277 H. 25 Haziran 1861 tarihinde vefat eden Abdülmecidi, Mahmut II nin oğlu Abdülaziz istihlâf etti. Hükümdarlık makamında vukua gelen bu tebeddülün, girilmiş olan İslâhat işinin istikametini değiştirmesinde, herhangi bir rolü mevcut olamazdı. İş başında, İslâhata kuvvetli bir surette taraf dar bulunan kıymetli devlet ricali bulunmakta idi. Zaten Avrupa düveli muazzamasının her vesileden istifade ederek, Osmanlı devletine yaptıkları tek. lifler, ihtarlar, ardı arası kesilmeden devam ediyor ve yeni Padişahın da bu tazyikler karşısında, İslâhat hareketlerine aykırı bir tavır takınmasına imkân bırakmayan bir vaziyet almış bulunuyordu.

Yeni padişah, hükümdarlık mevkiine geçtiğinin ferdasında, sadrîâzam Mehmet Emin paşaya hitaben isdar ettiği bir hattı hümayunda (1), biraderi ve selefinin isdar etmiş olduğu tanzimat ve İslâhat fermanlarında beyan edilen hususata ve bu hususta tanzim kılman esas kanun, larının kâffesine riayet edeceğini teyid ve tekid ediyordu. Bu meyanda, tedkik mevzuumuz olan mülkî idarenin de arzu edilen derecede intizam ve mazbutiyete götürülmesi için, herkesin üzerine düşen vazifeyi yapmasını ihtar etmekte ve bu hususta kendisine düşen her vazfeyi hakkile yapacağını vaad eylemekte idi.

Abdülazizin hükümdarlığı zamanı, mülkî idarede Avrupalılaşıma yolunda bir çok esaslı değişikliklerin vukubulduğu bir devir olmak itibarile, bizim için ehemmiyetli surette tedkike değer. Kendisi, İslâhat taraftan olan ve biraderinin zamanının mühim ricalinden bulunan iki veziri,

(1) Tertibi evvel düstur, C. 1, S 14.

Âli ve Fuat paşaları - bazı fasılalar müstesna olmak üzere- iktidar mevkiinde bırakmış ve bu zevat zamanında, sivil) idarede en mühim İslâhat hareketleri vukua gelmiştir.

Kronolojik bir sıra takip etmekte olduğumuzdan, bu. devrede mülkî idare sahasında yapılmış olan yenilikleri* sırasile gözden geçirelim :

Kapı kethüdalarına verilen yeni nizam :

Yukarıki bahislerde, vali ve mutasarrıfların, hükümet merkezinde kullandıkları kapıkethüdalarının vaziyetlerinden uzun uzadıya bahsedilmişti: vali ve mutasarrıfların merkeze vukubulacak müracaatları, her eyalet ve sancağın merkezde bulunan kapıkethüdalarına yapıldı Bunların vazifesi, kendisine gelen evrakı günü gününe yerlerine göndermekten ve alınacak cevapları da alarak dairelere tevdimden ibaretti. Bunlar ilk tesislerinde, memleketin İstan- bnla olan işlerinin tesri ve tesviyesine ve ehalinin hak ve menfaatlerinin muhafazasına memurdular. Fakat bu hizmet, daha sonraki devrelerde bazı menasib erbabile kalem zabitlerine, hulefaya verilmeğe başlanmış, onlar da aslı vazifelerini, munzam olan bu vazife ile mezcetmek mecburiyetinde kalmışlar, bu suretle hem birinci ve hem de ilâve olan vazifelerini bihakkın ifadan mahrum bir hale gelmişlerdi.

Daha evvel verilen malûmattan da anlaşılacağı üzere, vilâyet ve sancaklarda değişiklik olduğu zaman, kapıket- hüdâlıkları da ekseriya, onunla beraber başkasına ihale edilir, bu yüzden memleket ve ehalice derdest bulunan evrak, halef ve selef kapıkethüdalarının hiç birisi tarafından benimsenmez, yüz üstü bırakılırdı. Gerek bu vaziyetler ve gerek kapıkethüdalarının vali ve mutasarrıflardan aldıkları hediyeler üzerinde duran hükümet, bunların vaziyetlerini maksada daha uygun bir şekle ifrağa karar verdi. Alınan karar iktıasmca, kapıkethüdâlıkları, bundan böyle iş görebilecek kabiliyette bulunan kimselere verilecek, uhdelerinde bu vazifeden gayri bir iş bulunmıyacak ve* kendilerine hâzineden maaş bağlanacaktı, maaşları da,, vali, mutasarrıf ve kaymakamların almakta oldukları ma

aşlardan her ay yüzde yedisi merkezce tevkif olunmak suretile temin olunacaktı.

Bu maksadla merkezde eyalet ve elviye kapı kethüda- lığı namile yeniden 19 kapıkethüdalığı teşkil edildi (Recep 1280 H _ Haziran 1863 M.) ve bu vazifelere münasip kimseler tayin olundu.

Ayrıca kapıkethüdalarının vazifelerini ne suretle ifa edeceklerine dair bir de nizamname kaleme alındı (1). Bu nizamnameye göre, kapıkethüdaları için Babıâlide bir komisyon odası açılıyordu. Kethüdalar, haftada iki gün,, yani postaların İstanbula geldiği günler, pazar ve salı günleri (2) behemehal bu odaya uğrıyacıklar ve oradan mek-

(1) Nizamname, Takvimi vekayiin 19-20 Cemaziyelahir 1281 H (19-26 Teşrinisani 1864 M) ve 720-721 inci nüshalarındadır.

(2) Posta usulünün tesis eidilmiş olduğu ilk zamanlarda, kara postaları için, İstanbul postahanesinden Rumeliye her pazartesi akşamı iki tatar çıkarılıp biri sağ koldan Edirneye, diğeri de sol koldan Selânik ve Yanyaya gider, pazar günü de avdet ederlerdi. Edirneden de her çarşamba günü sağ koldan Kalasa, orta koldan Vidine, sol koldan da Filibe, Kumanova ve Manastır tarafına üç tatar çıkarılır ve bunlar Perşembe günü Edirneye varırlardı.

Anadolu cihetine de, İstanbuldan her çarşamba günü akşamı beş tatar çıkarılır, biri sağ koldan İzmir'e, İkincisi yine sağ koldan Alâi- yeye, üçüncüsü orta koldan Şama, dördüncüsü yine orta koldan Kay- seriye. beşincisi de sol koldan Diyarbekire giderler ve salı günü avdet ederlerdi. [Bakınız: 1265 H yılı salnamesi, S. No110.].

Bahsedilen 1280 H - 1869/6 1 M senesinde ise. İstanbula, umum Anadolu'dan da umumî olarak salı günü gelir ve çarşamba günü giderdi.

Bu postalarından fazla olarak, İstanbuldan perşembe günleri Edirne, Filibe, Sofyaya uğrıyarak tâ Nişe kadar aralık bir sürücü postası daha çıkar ve o yerlerden çarşamba günleri avdet ederdi. Anadolu tarafında İzmir'e kadar vapur ile her gün, Mudanya yoluyla salı ve cuma günleri sabahleyin Bursaya mahsus postalar çıkar, pazar ve perşembe günleri dönrelerdi.

Ayrıca bu umumî ve aralık postalarından başka, bir de deniz yoluyla posta nakliyatına başlanmış idi. O zamanları yalnız Trabzona kadar olan yol üzerindeki iskeleler için perşembe günleri İstanbuldan posta çıkarılmakta ve haftada bir yine geri dönmekte idi.

[Bakınız: 1281 H - 1864/65 M yılı salnamesi, S. 1 12.].

.....1470.....

tup ve tahriratları alarak yerlerine tevdi edeceklerdi. Fevkalâde işler zuhur ettiği ve merkezce kendilerine tebliğ •olunacak bir iş olduğu zamanlarda yine bu odaya geleceklerdi. Bu tarihten sonra taşradan merkeze gelecek evrak, postahane tarafından kapıkethüdalarının konaklarına değil, gelir gelmez hemen odaya gönderilecekti.

Babîâlî evrak odasına sadaret mektubî odasından bu daireye hulefa tayin olunacak, kapı kethüdalarının toplan, aığı günlerde, cevabı gecikmiş evrak, bu hulefa vasıtasile tacil ettirilecekti.

Kapıkethüdalrı, memur oldukları eyalet ve livalarda mevcut halk sınıfının işlerini görmekle de mükellef ve muvazzaf olduklarından, Dersaadete işi düşen adamların da hükümette, şer'i mahkemelerde şahsî işlerine ait alacakları inha, mazbata ve ilâmları taraflarına göndermeğe ve lüzumu halinde müracaata mezun bulunacaklardı.

Kpıkethüdalıkları resmî devlet memuriyetinden addedilmeğe başlanılmış bulunduğundan, bundan sonra memurlardan, ehaliden hediye ve saire namile bir şey kabul etmiyeceklerdi.

Taşradan gelen evrak ve muharrerat da bundan sonra «maa mülhakat..... eyaleti Kapıkethüdalığma tayin olunan ye» şeklinde gönderilecekti (1).

Vilâyet usulünün ihdası ve nümune olarak Tuna vilâ-yetinin teşkili :

1280 H. - 1863 M. yılı sonlarına doğru, İslâhat taraf, tarı olan Âli ve Fuat paşaları en ziyade meşgul eden mesele, eyaletler üzerinde esaslı bir İslâhat yapılması işi idi. 13 Safer 1275 H. (22 Eylül 1858 M.) tarihinde tanzim edilmiş olan talimatname, eyalet işlerine ehemmiyet veril - meğe başlanılmış olduğunu gösteriyor ve bununla da taşra teşkilâtına yeni bir veçhe verilmiş oluyordu. Fakat bu teşkilât da maksadı temin edecek vaziyette değildi. Bir çok eyaletlerin taksimatı noksandı ve idarelerinde karışıklık

(1) Takvimi vekayi. 0 Recep 1-280 H. (22 Haziran 1863 M.) tarihli ve 7.14 numaralı nüsha.

lar zuhur etmekte idi. Küçük meselelerde dahi vali ve mutasarrıflar merkezle muhaberede bulunuyorlar ve bu gibi haller, işin görülmesinde bir çok gecikmeleri, müşkülli intaç ediyordu. Taşralardaki meclislerin intihap usullerinde bir çok uygunsuzluklar kendisini gösteriyor ve memle. ket işlerine ait bir çok meselelerle hukuk davaları, cinayet işleri karışık bir halde bu meclislerde rüyet olunuyordu. Eyalet ve livaların kazalar üzerindeki kontrol işinde de bir takım aksaklıklar kendini göstermekten hâli kamlıyordu.

Zaten Avrupa düveli muazzaması da, her fırsattan istifade ederek, Babıâliyi İslâhat yolunda yeni tedbirler almağa teşvik ve tazyik ediyordu. Eyaletlerden her hangi birinde çıkan mahallî küçük bir karışıklık, mülkî idaredeki fena idare tarzına affolunarak, islâhî çarelerine tevessül edilmesini devlete tekliften ve hattâ yeni yeni projeler takdiminden geri durmuyorlardı.

Gerek zamanın icaplarına uygun olarak meydana çıkan hakikî ihtiyaçlar ve gerek haricî tesirler, mülkî idarede bir takım yeni tedbirler alınmasını zarurî kılmakta idi.

İşte sadriâzam Fuat paşa, bu sebepledir ki bir vakit. tenberi eyaletlerin tanzimi arzusunu beslemekte idi. Ona göre, eyalet ve sancakların büyütülmesi, valiliklerine tecrübeli ve muktedir kimselerin tayini, mezuniyet dairelerinin genişletilmesi ve yalnız mühim işlerde merkeze müracaatları lâzımdı. O zaman mrkez basit işlerle uğraşmaktan kurtulacak ve vükelâ da devletin mühim işleriyle uğraşmak vakit ve fırsatını bulacaktı (1). İşte bu sıralarda, eyalet içinde şoseler inşa etmek, yoksul kimseleri terbiye için islâhhaneler açmak, devlet alacaklarının tahsiline, devletin mevcut nizamatmdan başka bir intizam vermek, ve hükümetçe her nevi işlerin mercii olmak üzere **Merkezi hükümet** namile bir hususî encümen teşkil eylemek gibi bir çok icraatta bulunan (2) Niş eyaleti valisi Mitat paşa tel.

(1) Cevdet Paşa, Maruzat. Tarihi Osmani Encümeni Mecmuası, sene 15, S. 109.

(2) Ahmet Mithat, üssü inkilâb. C. 1, S. i ut».

grafla İstanbulla çağırıldı.

Fuat paşa, Silistire} Vodin ve Niş eyaletlerinin birleş... tirilip Tuna etaleti namile bir eyalet teşkil olunmasını, bu hususta yeni bazı nizamnameler yapılarak tecrübe ve noksanları ikmâl olunduktan sonra diğer eyaletlere de teşmil edilmesini istiyordu. Mesele, heyeti vükelâda uzun uzadıya bir tedkikiten geçirildi ve eyaletlerin adı **Vilâyet**'e tahvil olunarak yeni bir idare usulünün vaz'ı kararlaştı (1). Kararlaştırılan esaslara göre (2), yeni mülkî tensikatin her yerde aynı şekilde faydayı mucip olacağı muhakkak idise* de, bu gibi işlerde daima tecrübe ile hareket edilmek muvafık bulunacağından, bu hususta önce Anadolu ve Rume- lide bir daire ayrılması ve oralarda nümune olarak tatbiki, iyi netice alınırsa, sonra da diğer yerlerde tatbik edilmesi münasip olacaktı. Bı iki dairede yapılacak tecrübede, noksanlar görülecek olursa, nizamnamelerde icabeden tashihler yapılacaktı. Bu şekil, her yerde aynı zamanda tatbik edilmesine tercih edilmişti.

Nümune dairesi, evvelemerde Rumeli için, Niş, Vodin., Sofya, Tulça, Varna, Rusçuk, Tırnova sancaklarından mürekkep olan, Silistire, Vodin (Prezrin livası hariç), Üsküp,, Niş eyaletleri birleştirilerek Tuna vilâyeti namile bir vilâyet teşkil olunacaktı.

Hem memleket, idaresine ait işleri, hem de nizamen riayet olunan davalarla cinayet davalarını görmek üzere, vazifeleri malûm ve muayyen ayrı ayrı meclisler teşkil, kılınacak ve bu meclislere, hükümet ve ehalice emniyet verecek şekilde âza intihap olunacaktı.

O tarihe kadar, şer'i işlere bakan hâkimler, ahkâmı şeriye icabına göre, muvakkat müddet için tayin edildik, lerinden ve müddetleri hitam bulur bulmaz, bulundukları yerin umumî ahvaline henüz vakıf bulundukları bir zamanda, ayrıldıklarından, bundan böyle hâkim ve naiblerin

(1) Ahmet Mithat, üssü inkilâp, C. 1, S. 103.

(2) Takvimi vekayi, 7 Cemaziyelâhır 1281 H (7 Teşrinisani 186 b M) ve 773 numaralı nüsha.

•dc bu eyalette tavzifleri ve istifa etmedikçe, şariat ve usul hilâfına hareketleri vukubüimadıkça azil ve tebdil olunmamaları temin olunacaktı.

Vilâyet merûkezinde validen başka, vilâyet içindeki mahkemelerden hükümet merkezine gönderilen ilâm ve .şer'î vesikaların mümeyyizi olmak ve nizamî davalara bakacak hukuk ve cinayet temyiz meclislerini riyasetinde bulundurmak üzere **Müfettişi hükkâmı vilâyet** namile bir şer'î işler memuru; vilâyetin yazı işlerine bakmak üzere **mektupçu** malî işler için muhasebeci; hükümet ile ecnebi memurlar arasındaki muamelâta vasıta olmak **üzere umuru ecnebiye müdürü**; Nafia için **Nafia müdürü** ve mühendisler, ziraat işleri için **ziraat müdürü** bulunacak ve bunların maiyetlerine birer mümeyyiz tayin kılınacaktı. Meclislerdeki âzanım üçü müslim, üçü de gayri müslim olacaktı.

Sancaklarda da, kaymakamdan başka birer mal ve 'tahrirat müdürü, birer naib, müftü ile altışar âzadan mürekkep üç meclis; kazalarda da birer müdür ve naib ve dörder âzadan ibaret birer idare, deavi ve cinayet meclisleri olacak ve bütün bunlara yetecek kadar maaş verilecekti.

Hey'eti vükelâda alınan karar padişahın tasdikine iktiran ettikten sonra, Fuat paşa ile Midhat paşa geceleri ibirieşerek, vilâyetin hey'eti teşkiline dair bir nizamname kaleme aldılar. Meclisi vükelânın da tasdikine iktiran eden bu yeni nizamnamenin icrasına irade çıktı. Ve valilik de Mithat paşa uhdesine verildi. Memurları da tayin edilerek işe başlanıldı.

Bu yeni usul, devletin mülkî ve malî idaresini zabt altına koymak ve intizama almak maksadile konulmuştu. Fakat şeyhislâm Sadettin Efendi ve vükelâdan bazıları, bu nizamatm filen icrasına mümanaat etmek istemişlerse de, Mithat paşa, vilâyet nizamatmm tamamıicrası için her türlü mes'uliyeti deruhte ederek yeni memuriyeti babına hareket etmişti (1).

(1) Ali Haydar Mithat, Mithat Paşa, birinci kitap.

Tuna vilâyeti nizamnamesi :

Fuat ve Mithat paşaların müstereken kaleme aldıkları nizamname, vilâyetin umumî ve hususî idaresinde yapılacak işleri, tayin olunacak memurların intihap şekillerini ve görecekları vazifeleri, en ince noktalarına kadar tesbit etmekte idi.

«Tuna vilâyeti namile bu kere teşkil olunan dairenin idarei umumiye ve hususîyesine tayin olunacak memurlarının suveri intihaplarile vezaifi daimesine dair nizamname» adını taşıyan bu nizamnameye göre, ikinci ordu dairesinin Edirne eyaletinden gayri olan yerleri (1) bir dairei mülkiye itibar olunmakta **Vilâyeti Tuna** ismile yadolormakta idi. Bu dairenin umumî iradesi, aşağıda tayin olunan hey'eti idareye tevdi olunmakta ve bu idarenin bir merkezi bulunmaktadır. Bu daire merkezi idarenin bulur.- üüğü sancakla beraber yedi livaya taksim edilmiştir. Hır sancak bir kaymakamlık idaresidir ve re'si liva olan şehir kaymakamlık makarridir.

Her sancak müteaddit kazalara taksim olunmuştur.

(1)Tanzimatın ilk zamanlarındanberi, askerî teşkilât, ordu esasî üzerine müessesî ve askerî kıt'alar, muayyen ordu halinde organize edilmiş bulunmakta idi.

İlk teşkil edildiği zamanlarda, meselâ 1262 H - İS 16 M. tarihinde, müstesna olan livalardan maada, memleketin diğer akşamı, boş orduya taksim olunmuştu. Her ordu bir merkezle on kısım üzerine mi- rettep ve altı liva askerden mürekkepti. Ordu merkezlerinin, kısmılı- rın bulundukları yerler de tesbit edilmişti. .1266 H (İS 17 M) yılma git ilk salnameye göre, beş ordu şunlardı: Padişahın muhafız kıt'ası olur **Asakiri hassai şahane** (bu ordunun beş kısmı vardı), Dersaadet, Rimeli, Anadolu ve Arabistan orduları. Bilahara ordu mikdarı, Hicaz m Irak için de altıncı bir ordu teşkil edilmek suretiyle, altıya iblâğ edilmiş, kısımlar da, bulundukları mevkiin icabatına göre, azaltılıp çoğaltılmıştı. Hassa ordusunun merkezi Üsküdar, Dersaadet ordusunun merkezi Dersaadet, Rumeli ordusunun merkezi Manastır, Anadou ordusunun merkezi Harput, Arabistan ordusunun . merkezi Şamcı. Sonraları ordular, bulundukları sahaların adlarına göre değil, numıra almak suretiyle adlandırılmışlardı. Bu suretle Hassa ordusu, birimi ordu ünvanını almıştı. Rumeli ordusunun Unvanı da, ikinci ordu idi.

Her kaza da bir müdürlüktür. Kazanın baş kasabası müdar makarridir.

Kazalar karyelere ayrılmıştır. Her kariye bir belediye dairesidir. Bazı karyelerin içtimamdan hâsıl olan küçük, daireler, mevki icabı olarak müstakil kaza olamadıklarından, diğer kazaya ilhak sıratile idare olunurlar ve bunlar da nahiye itibar olunur.

Kasaba ve şehirlerde en az elli hane bir mahalle itibar olunur ve her bir mahalle, bir kariye hükmündedir.

Vilâyetin mülkî, malî, inzibatî ve siyasî işlerinin tedviri, padişah tarafından mansub bir valiye tevdi edilecek ve vali devletin bilumum emirlerini yerine getirmeğe memur olacak ve tayin olunan mezuniyet hududu dairesinde vilâyetin dahilî ahkâmını icaraya memur olacaktır.

Vilâyetin mali işleri ve hesapları vilâyet defterdarı adile bir maliye memuruna tevdi kılınacak ve defterdar vilâyetin bilcümle malî işlerine merci olacak, kendisi valinin maiyetinde olmakla beraber hesap işlerinde doğrudan doğruya Maliye Nezaretine karşı mes'ul bulunacaktır. Maliye ve hesap işlerinde valiye ait vazifelerle defterdara ait olan vazifeler hususî nizamnamelerle tayin olunduğundan vilâyetin hesap işleri, defterdarın idaresi altında olmak ve Maliye Nezareti tarafından tayin olunan usul dairesinde hareket eylemek üzere bir muhasebe kalemine serilecektir.

Vilâyetin yazı işleri **Mektupçu** namı altında devlet tarafından tayin olunacak bir memura verilecek ve bu memurun maiyetinde bir tahrirat kalemi bulunacak ve vilâyetin bilcümle resmî muhaberatı, evrak ve kayıtlarının muhafazası bu kaleme ait olacaktır. Vilâyette teşkil olunacak matbaanın idaresi de Mektupçuya ait bulunacaktır.

Vilâyette ecnebi imtiyazları ile haricî işlere bakmak ve Hariciye nezaretinin intihabı ve devletin tayini ile nas- bedilmek üzere bir hariciye memuru bulunacak, bu memur hükümet ile ecnebi memurlar arasında ve onlara ait. işlerde şifâhen veya tahriren muhabere vasıtası olacaktır.

.....1476.....

Vilâyette, maiyetindeki mühendislerle yol, köprü ve binalara ait işlerin keşif, müzakere ve icrasına bakmak üzere bir umuru nafia memuru bulunacak ve bu memur, umuru nafia nezaretinin intihabile devlet tarafından tayin olunacaktır.

Ayrıca ziraat ve ticaret işlerine, vilâyetin mahsulât, ihracat ve ithalâtının takrir ve zaptına bakmak üzere bir memur bulunacak ve bu memur da ticaret ve ziraat nezaretinin intihabı suretile devlet tarafından tayin oluncaktır.

Vilâyette valinin maiyetinde bir idare meclisi bulunacak ve bu meclis, müfettişi hükkâmı şer'îye, defterdar, mektupçu, hariciye müdürü, ikisi müslim ve ikisi gayri müslim ehaliden müntehap kimselerden tereküp edecek ve riyasetini vali yapacak ve kendisi olmadığı zaman tensip ve tayin ettiği âzadan birisi vekâlet edecektir.

Meclisi idare, mülkî, malî, işlerin hariciye, nafia ve zi- raate dair olan meselelerin müzakerelerde meşgul olacak ve hukukî işlere müdahale etmiyecektir. Bu meclisin müzakere usulleri, kararlarının icra şekli ayrıca bir nizamname ile tayin olunacaktır.

Vilâyetin zabıta işleri, miralay derecesinde bir alay beyinin emrine verilecek ve bu zabıt valinin emri altında zabtiye askerlerinin nizamlarını icaraya memur olacak ve vilâyet dahilindeki zabtiye kuvvetlerinin liva ve kazalara taksimi, bir yerden diğer.bir yere nakli valinin emrile olacaktır.

Vilâyet merkezinde bir müfettişi hükkâmı şer'îye bulunacak ve bu müfettiş şeyhislâmlık tarafından intihap ve padişah tarafından tayin olunacaktır. Müfettiş, vilâyet dahilinde bulunan bilûmum şer'î mahkemelerin müfettişi- ğini yapacak ve hükümet merkezine takdimi icabeden ilân ve diğer vesikaların mümeyyizi bulunacaktır.

Vilâyette emval ve emlâke dair olan hukuk davalarite livaların hukuk, temyiz ve cinayet meclislerinin gördükle/i davaları istinaf suretile tetkike memur bir temyiz divanı ve bir ticaret meclisi bulunacaktır. Vilâyet merkezine bağı

ının sancağın, mutasarrıfı (merkez mutasarrıfı), diğer livalar gibi meclisi idare, temyizi hukuk ve ticaret meclisleri de bulunacak ve bu meclisler, liva meclislerinin vazifelerini yaptıktan başka, merkez livasına bağlı kazanın da kazaca olan mülkî ve hukukî işlerini görecektir ve merkez livasının mutasarrıfı, umumi işlerde, valiye muavenet edeceği gibi gaybubeti halinde valinin bulunacağı meclislerde riyaset edecektir.

Vilâyette, ikisi müslim ve ikisi gayri müslim olan: üzere her sancaktan intihap edilerek gönderilecek olan âzadan mürekkep olmak üzere **Meclisi umumî vilâyet** adı altında bir meclis bulunacak ve bu meclisin riyaseti valiye - ait olacaktır. İkinci reisliği de vali tarafından tayin olunacak bir memurun uhdesine verilecektir. Meclisi umumi, senede bir defa olmak üzere vilâyet merkezinde kırk gün müddetle toplanacak, ve vilâyet içinde bulunan devlet yollarile kaza ve köylerde bulunan hususî yolların tesviye ve muhafazası, umumî binaların^ belediyenin inşaat, tamirat ve muhafazası, bunlara dair sancak ve kazalar halkının dilediklerini tedkik, yolların muhafazası hususuna dair işlerin mütaleası, ziraat ve ticaret işlerinin kolaylaştırılması, sancak, kaza ve köy vergilerinin tadil ve tesviyesi gibi işlerle meşgul olacaktır.

Sancaklarda, mülkî ve malî işlere bakmak, zabıta işlerini tedvir eylemek üzere padişah tarafından mansup bir mutasarrıf bulunacak ve mercii doğrudan vali olacaktır. Mutasarrıflar sancakça cereyan edecek bilcümle dev. let emirlerinin vilâyet tarafından alınacak direktiflerin ifasına memur olduğu gibi tayin olunan mezuniyet hududu dahilinde livanın dahili işlerini icaraya memur olacaktır.

Sancakların maliye ve hesap işleri, muhasebeci nami- le Maliye Nezareti tarafından intihap ve devlet tarafından tayin olunan bir memura verilecek ve bu memur, memuriyetine ait işlerinde, vilâyet defterdarına bağlı bulunacaktır. Muhasebecilere ait vazifeler de hususî bir nizamname ile tayin olunacak ve maiyetinde bir mal kalemi bulu-

.....1478.....

nacaktır. Sancağın yazı işlerinin idaresi devlet tarafından mansup liva tahrirat müdürüne verilecek ve idaresinde bir tahrirat kalemi bulunacak, livanın bütün resmî muhaberâtı, evrak ve kayıtlarının muhafazası bu kalem tarafından yapılacaktır.

Mutasarrıfın maiyetinde bir idare meclisi bulunacak ve meclis merkez kazasının hâkimi, müftü, müslim ve gayri müslim halkın ruhanî reisleri, muhasebeci, tahrirat müdürü ile ikisi müslim ve ikisi gayri müslik dört âzadan mürekkep olacak ve riyaset mutasarrıfa ait bulunacak, gaybubeti halinde seçtiği âza kendisine vekâlet edecektir.

Kaza meclisi idaresi, mülki ve malî işlere zabıta işlerine, tahsilat, nafia, muaccelât, tapu ve ziraate ait olan işlere bakacak ve hukukî işlere müdahale etmeyecektir. Bu meclisin müzakere usulleri, kararlarının icra sureti de ayrı bir nizamname ile tayin olunacaktır. Liva merkezine bağlı kazanın (merkez kazası) bir kaymakamı olacak ve kendisi hem kazanın mülki işlerini tedvir edecek hem de umumî işlerde mutasarrıfa yardım edecek ve ünvanını da mutasarrıf muavini olacaktır.

Sancağın zabıta işlerinin âmiri de mutasarrıf olacak ve zabtiye kuvvetlerini bir kazadan diğer kazaya nekledecektir.

Her livada bir hâkim bulunacak ve bu hâkim nizamî ve kanunî rüyet olunan deaviden başka şer'î mahkemeye ait davaların hal ve faslına memur olacak ve şeyhislâmlık tarafından nasb ve tayin olunacaktır.

Liva merkezinde bir temyiz meclisi bulunacak, bu meclis nizamî kaza deavî meclislerinin rüyet edemeyeceği veyahut kaza deavi meclislerinde görülen ve dava sahibinin istinaf edecekleri cinayet ve hukuk davalarını rüyet edecektir. Bu meclis âzasının üçü müslim ve üçü de gayri müslim olacak ve mecliste ayrıca hukukî ve kanunî işlere vakıf ve devlet tarafından mansup bir memur bulunacaktır.

Kazalarda mülki ve malî işlere bakmak ve zaptiye işle-

rine nezaret etmek üzere devlet tarafından mansup bir kaymakam bulunacak ve kendisinin birinci derecede âmiri, liva mutasarrıfı olacaktır. Kaymakamlar, devletin her türlü emirlerini, vilâyet ve liva tarafından gönderilen tenbihleri tenfize memur olacaklar ve kendilerine tayin edilmiş olan mezuniyet hududu dahilinde kazanın dahilî ahkâmını icraya memur bulunacaklardır.

Kazanın malî işleri, devlet varidatının tahsili ile liva merkezine gönderilmesi ve lüzum eden masrafların yapılması kaymakamın vezaifi cümlesinden bulunacaktır. Kazalarda gerek hesap ve gerek yazı işlerine bakmak üzere bir ve icabına göre iki kaza kâtibi olacaktır.

Kaza kaymakamının maiyetinde müslim ve gayri müs- Ilm üç kişiden mürekkep idare meclisi bulunacaktır. Ayrıca kaymakamın riyaseti altında bir idare meclisi bulunacak, bu meclise, merkez kaza hâkimi, müftü, gayri müslim cemaatlerin ruhanî reisleri, kaza kâtibi ve üç âza dahil bulunacaktır. Bu meclisi idare, kazanın mülkî, malî ve zabıta işleriyle nafia, tapu ve ziraate ait meseleleri ted_kik ve karara bağlamakla mükellef bulunacaklar, fakat hukukî işlere müdahale etmiyeceklerdir. Kazada bulunan zaptiye askerinin âmiri de kaymakam olacak ve sancak mutasarrıfından alacağı emre ve zabtiye nizamnamesinde yazılı usule göre bunları kullanacaktır.

Kazalarda da nizamî ve şer'î davalar için, sancaklarda olduğu gibi hâkimler bulunacaktır.

Köylere gelince, buralarda her sınıf ehlinin, kendileri tarafından intihap olunacak ikişer muhtarı olacak ve tüir köyde bir sınıf halkın mikdarı 20 haneden az olursa bu sınıfın yalnız bir muhtarı bulunacaktır. Kariye muhtarları, intihaptan sonra kaymakama bildirilecek ve intihap onun tarafından tasdik olunacaktır.

Muhtarlar, kariyelerde vergi tahsilatında ve diğer meselelerde hükümetin vasıtai icraiyesi vazifesile mükellef olacaklar ve bulundukları yerlerin belediye işleri de kendileri tarafından görülecektir.

.....1480.....

Her kariyede bekçi, korucu ve sair adlarla kariye zabi. tası işinde bulunan adamların idareleri de muhtarlar a ait olacaktır.

Her kariyede her sınıf ehali için asgarî üç, azamî on iki kişiden mürekkep bir ihtiyar meclisi bulunacak ve imamlar, diğer cemaatlerin ruhanî reisleri bu meclisin tabii âzasından olacaklardır.

İhtiyar meclisleri, ait oldukları ehali sınıfının vergi hisselerinin usulü üzere tevziine nezaret edecekler, kariyenin temizliğine ve ziraati kolaylaştıracak hususları müzakereye ve kanunun tayin ettiği derecede sulhen hallolunabilecek davalara ve ufak tefek münazaaları halle memur bulunacaklardır.

Muhtarların ellerine, gerek hükümetin vasıtai icraiyesi olacakları işler için, gerek dahili işler için bir talimat verilecektir.

Muhtarlar ve ihtiyar meclisleri âzası bir sene için intihap olunacaklar ve müddeti hitamında, tekrar intihapları caiz olacaktır. Kendileri, bir kabahatleri görüldüğü takdirde hükümetçe azledilebilecekleri gibi, ihtiyar meclisleri tarafından lüzum görüldüğü zaman da vazifelerine nihayet verilebileceklerdir.

Nizamnamede vilâyet, sancak, kaza ve köylerde meclis âzalarının intihap şekilleri hakkında da esaslı hükümler mevcut bulunmaktadır. Buna göre, vilâyet meclislerinde, müfettişi hukkâm, defterdar, mektupçu, hukuk ve cinayet meclisinde bulunan deavi memuru, vilâyet merkezinde bulunan müftü, hâkim ve gayri müslim cemaatler ruhani reisleri, meclisin tabii âzasından maduttur.

İntihap suretile vilâyet meclisine girebilecek âzaların da, devlete en aşağı senede beş yüz kuruş vergi vermesi, vilâyetçe itibar sahibi bulunması, okur yazar olması şarttır.

Vilâyet merkezinde ayrıca bir de umumî meclis mevcut bulunacaktır. Senenin muayyen bir zamanında vilâyet merkezinde toplanarak, kazanın nafia, ziraat, ticaret ve diğer işlerini müzakere etmekle mükellef bulunacak olan

bu meclis, kazaların her birinin, her sene için göndereceği üçer âzadan tereküp edecek ve riyaseti vali uhdesine verilecektir.

Yeni nizamnamenin Tuna vilâyetinde tatbiki:

Bundan evvelki kısımda da görüldüğü veçhile, Tuna vilâyeti, üç eyalet birleştirilmek suretile vücade getirilmişti. Bu üç eyalet içinde birçok sancak ve kaza ve altı bin kadar da köy vardı. Nizamnameye göre, vilâyet dahilinde yeni bir mülkî teşkilâtın vücuduna ihtiyaç vardı. Köyler,, nahiye ve kazalar, bulundukları mevkiin icaplarına göre, yeniden bir tertibe tâbi tutulacak, tek ve ilhaklar yapılacaktı. Ayrıca kaza kaymakamlarının, nahiye müdürlerinin tayinleri^ sancak ve kaza meclislerinin teşkili, malî ve zabıta işlerinin tanzimi, memurlarının tayini de mühim bir mesele idi.

Mithat paşa, Tunaya muvasalâtından sonra, altı ay, geceli gündüzlü çalışmak suretile, köylerdeki ihtiyar meclislerinden başlanarak, kazalardaki idare ve deavi meclisleri, bunların sancak merkezlerindeki mümasilleri olan meclisler, vilâyet umumî meclisine kadar, halli lâzım gelen işleri ikmale muvaffak oldu; vilâyetin ümrânı, halkın huzur içinde yaşaması için lüzumlu olan bütün tedbirleri aldı. Bilhassa bu gayeye matuf olarak, hemen işe başladı ve ayrıca menafi sandıkları, Tuna ticaret vapurları, şirket arabaları, islâhhane, fabrika, hastahane, hapishane ve hükümet daireleri gibi imar ve ümrân işleri yekdiğerini takip etti.

Bu hususta elde edilen malûmata göre (1), ilk sekiz ay içinde yapılan işler arasında, en mühimleri şunlardır:

Vilâyete bağlı olan livalar ve ikinci derecede kazalar muayyen taksimata tâbi tutuldu. Köylerin coğrafi mevkileri, yekdiğerlerine olan münasebet ve yakınlıkları göz /Önünde .bulundurularak, lüzum eden kazalara ilhakları

(1) Takvimi vekayi, 21 Muharrem 1282 H (1/ Haziran 1865 M) tarihli ve 80 i numaralı nüsha.

yapıldı; vergiler aylık taksitlere bağlandı. Tahsil işlerinde, mükellefler lehine bazı kolaylıklar konuldu, zaptiye askerleri yeniden tanzim ve tensik olundu; teftiş memuru, zaptiyeden ayrılarak gerek bunların ve gerek tahsildarların, hapishane memurlarının ve zabıta memurluklarının vazifelerine dair talimatnameler neşredildi. Malî işler için yeniden defterler ve kayıtlar tanzim edildi. Ayrıca köylü için bir memleket sandığı teşkil olundu. Vilâyet merkezi olan Rusçukta bir matbaa tesis ve Tuna namile haftalık Türkçe be Bulgarca bir gazete neşrine başlandı. Hükümet konakları, muhtelif yollar, hastahaneler ve ziraat çiftliği tesis edildi.

Mithat paşanın üç buçuk sene kaldığı Tuna vilâyetinde, yapmış olduğu mühim icraat hakkında daha esaslı bir fikir verebilmek maksadile, başarılan işlere dair biraz daha tafsilât vermek, faydalı olacaktır :

Şoseler: Vilâyet içinde yapılacak yollar, ölçülmüş ve ameliyatı, o yoldan istifade edecek ehalinin nüfusuna nıs- betle taksim ve bu hesaba göre bir köy halkının işliyeceği yer, nerede bulunuyor ve mikdarı ne kadar metreye balığ oluyorsa, köyce boş vakitlerde gidip yapmaları kendilerine teklif olunarak yaptırılmış ve köprü masrafları da ekseriya kasabalarda olan zenginlere yükletilmiş ve bu suretle üç sene içinde vilâyetin her tarafında, tulü 3000 kilometreye balığ olan muntazam şoseler ve yine mikdarı 1420 yi bulan büyük, küçük bir çok köprüler inşasına muvaffak olunmuştur.

Emniyet ve asayiş: Vilâyetin zabtiye askerleri muntazam ve mazbut bir hale konulmuş, uzun zamanlardan beri devam, eden eşkiyabğa nihayet verilmiş ve her tarafta emniyet ve asayiş temin olunmuştur.

Menafi sandıkları: Köylünün muhtaç olduğu istikraz için mürabahacılar. gitmesinin önünü almak maksadı'e, memlekette, Avrupada olduğu gibi, az faizle para ikraz eden bankaların kurulmasına henüz vaziyet ve zaman müsait olmadığından, ortaya atılan bir usul ile her kaza mer-

kezinde **menafi sandığı** namile bir .sandık teşkil ve köylünün ziraî sahada muhtaç olduğu krediyi elde etmesi, köylerin imarı temin olunmuştur.

Bugünkü Ziraat Bankasının nüvesini teşkil etmiş olan bu menafi sandıklarının sermayesi, üç sene zarfında 300 bin lirayı tecavüz etmiştir. Ayrıca ziraatin terakkisi için nümune çiftlikleri de açılmış ve halkı alıştırmak için Av-rupadan bir çok ziraat makinaları getirtilmiştir.

Tuna ticaret vapurları : Tuna vilâyetinin teşkiline kadar Tunada seyrüsefer işleri Avusturyalıların elinde bulunuyor, hattâ Osmanlı vilâyetleri arasındaki nakliyat da yine bu devlet tarafından yapılıyordu. Mithat paşa, vilâyet hudutları dahilinde, Vidinden Bosnaya kadar olan sahada millî vapurlar işletmesini temin etti ve bu suretle Tuna sahillerinde bazı ticaret şehirleri bile vücade getirildi.

Şirket arabaları: Vilâyetin teşekkülünden evvel, şose mevcut olmadığı için kara yollarında nakliyat, her tarafta olduğu gibi, kârvanlarla yapılmakta idi. Şoselerin inşası üzerine, şehir ve kasabalar arasındaki münakalâtı temin maksadile Niş eyaleti zamanında kurulmuş olan araba şirketi tevsi olunmuş, birçok yerlerde merkezler, durak yelleri tesis ve Rusçukta bir araba imalâthanesi inşa olunmuş, gerek yolcu ve gerek yük için fayton ve arabalar imaline başlanılmıştır.

Islahhaneler: Niş, Rusçuk ve Sofyada, müslim ve gayri müslim kimsesiz ve yetim çocuklar bir araya toplanarak birer islâhhane vücade getirilmiş, çocukların talim ve terbiyesi, tahsil edecekleri san'atlar hakkında bir nizamname kaleme alınmış, Tuna namile vilâyetin ilk gazetesi kurulmuş, ayrıca bir matbaa vücade getirilmiş, islâhhane çocuklarına öğrendikleri kunduracılık, terzilik, araba imacılığı gibi san'atlardan başka mürettiblik, fotoğrafıcılık da öğretilmiştir. Sofya islâhhanesinde çuha imali için Viya- nadan makine ve ustalar celbolunmuş ve talebeler, iki

.....1484.....

sene içinde, muallime muhtaç olmayacak derecede san'atı öğrenmişlerdir.

Çerkeş ve Tatar muhacirlerinin iskânı: Vilâyetin teşkilinden evvel, o tarafa sevk edilmiş olan ve mecmuu 350 bini bulan muhacirler de, memlekete faydalı olacak surette- vilâyet içine iskân edilerek^ müstahsil birer unsur haline sokulmuştur.

Hükümet konakları inşası: Vilâyet usulüne göre, mutasarrıf ve kaymakamlar ve naibler ile idare ve deavi mec. üslerinin aynı yerde bulunmaları icabettiğinden ve hemen hiç bir sancak ve kazada da muntazam hükümet konakları bulunmadığından, her kazada, icabına göre yeniden hükümet daireleri yapılmış ve ekser dairelerin ebniyeleriyle mefruşat ve tezyinatının masrafları, kasabalarda olan tüccar ve sair servet sahibi kimseler tarafından tesviye-olunmuştur.

Belediye daireleri: Tuna vilâyeti teşkiline kadar, İstanbulda teşkil edilen altıncı daireden başka, İmparatorluğun hiç bir tarafında belediye teşkilâtı mevcut değildi, Rüsum varidatından bir kısmı, mahalli intiyaçlara terke- dilerek her kasabada birer belediye dairesi teşkil olunmuş,, kasabaların sokaklarının temizlikleri, kaldırımlarının tamir ve inşası, erzak ve zarurî havayicin vezinlerinin muhafazası ve saire gibi işlerin kontrolü bu dairelere verilmiş ve yapılmış olan talimat iyi bir şekilde tatbik edilerek bir hayli faydası görülmüştür.

Şehir ve kasabaların inzibatı için en lüzumlu işlerden birisi de polis teşkilâtı olduğu düşünölmüşse de, o zamanları bu ad altında memur ve hademe kulaanılmasma baz: fikirler mâni olduğundan, onun yerine müfettiş adile bir sınıf ihdas edilmiş, sınıf ve derecelere taksim, vazife ve hizmetleri tayin olunarak kasabaların asayiş işi bunlara verilmiştir.

Vergi tahsilatı: Vilâyetin mali işlerine de esaslı bir düzen verilmiş, tahsilatının muntazaman yapılabilmesin: temin maksadile, tahsildarlık ihdas olunmuş, tahsilâ-

taksitlere bağlanmış, halka verdikleri vergiler için bir ve beşer kuruluşluk matbu makbuzlar ihdas olunmuş, devlet alacakları bakaya bırakılmamış ve hattâ 1282 H. 1865 M. senesinde bütün emval, senesi içinde tahsil olunarak, gelecek seneye bir kuruluş dahi devrolunmamıştır.

Maarif işleri: Tahsil ve terbiye meselesine de azamî itina gösterilmiş, vilâyet merkezinde bir mektebi sultanî, yedi sancağın hepsinin merkezlerinde de birer mektebi idadii mülkiye tesis olunmuş ve bazı kazalarda da kolaylık olmak üzere, şubeler yapılmış, Türkçe ve Fransızca tedrisatı için muallimler celbolunmuştur.

Bosna vilâyetinin teşkili:

Tunada ihdas edilen yeni vilâyet usulünün, daha ilk kurulduğu sene içinde dahi, memleket için iyi bir netice vermesi, yeni usulün memleketin her tarafında tatbikini arzu eden devlet ricalini fazlasile memnun etti (1). Hey'eti vükelânın verdiği karara göre, vilâyet usulü, Tunada muvaffakiyet temin ederse, diğer vilâyetlerde de tatbik edilecekti. Bu cihet göz önünde bulundurularak, 1282 H. - 1865 M. senesi başında, yeni usulün Rumeli, Anadolu ve Arabis- tанда da tatbikine karar verildi. Verilen karara göre, Ru- melide Bosna ve Hersek eyaletleri Bosna adile, Arabis. tанда da Şam ve Sayda eyaletleri, Suriye adile birleştirilcek, Erzurum eyaleti de yalnız başına bir vilâyet teşkil edecekti.

(1) Padişahın her sene muharrem ayında Babıâliyi ziyaretinde, Meclisi valâca okunması icabeden mazbatada da, vilâyet usulünün memleketin her tarafına teşmili maksadına matuf hususlar mevcuttu. Ve bilhassa şu cihetler kayıtlı bulunuyordu:

Tanzimat üç esas üzerine mtibtenidir. Birincisi, usulü kadimeî devlet iktizasmca taşralarca her nevi mesalihi vülatn iyadii iktidarına bırakılmış ve bu ise bir takım suüstimalâtı intaç etmiş olduğundan sonraları bizzarure vülâtın dairei iktidarlari hasr ve kasr olunmuş ise de bu dahi bütün mesalihin merkeze dökülmesini ve o cihetle çaresiz işlerin teenhürata diiçar olmasını müsteltzem bulunduğuna ve halbuki her yerde karargir olan usulü âdilei mülkiye iktizasmca işleri bütün bütün merkeze alacak esbab ve mütalâat bertaraf edilmiş idü-

.....1486.....

Bosna vilâyeti için de Tuna vilâyeti nizamnamesine benzer bir nizamname kaleme alındı. Yalnız Tunadaki tatbikatta görülen bazı hususlar yeni vilâyetin teşkilinde nazarı itibara alındı: Bosna nizamnamesi de Tuna vilâyeti nizamnamesinin aynı idi (1). Yalnız Tunadaki tecrübeden istifade olunarak, üç nokta tadile uğramıştı. Bunlardan birisi, vilâyet dahilinde bulunan mekteblerin idarelerine nezaret etmek, fûnun ve .maarife dair her nevi işlere bakmak üzere, **Maarifi umumiye müdürlüğü** ihdası idi. Müdür, diğer müdürler gibi vilâyet merkezinde oturacak, icabında bu vazife, müfettişi hükkama da tevdi kılınabilecekti.

İkinci mesele, cemaat meselesi idi. Tunada kazalar nahiyelere, nahiyeler de köylere ayrılmış olduğu halde. Bosnada, kazalar cemaatlara, cemaatlar yaftelere ve bunlar da köylere taksim edilmiş bulunmakta idi. Bu taksim.

ğine binaen şu suretle birer dairei mülkiye teşkiliyle ve her birinde bir idarei kaviye ve muntazama tesisiyle merkezin nezareti umumiyesî altında hareket eylemek üzere hükümeti mahalliye takviye ve ikdar edilmesi.

İkincisi, Taşralarda meclisler hem umuru mülkiyenin mevkii müzakere ve hem de mevadî hukukiyenin mahkemesi olarak ve icra memurları mehakim işlerinde bulunarak bundan nice karışıklık ve uygunsuzluklar zuhura geldiğinden ve bu cihetle umuru mülkiye ile ahkâmı şer'îye ve mevadî kanuniye ve nizamiyenin tefriki ve mesalihi devletçe ve halkın hukukunca lâbiid idüğünden umuru mülkiye işlerinin tefrikiyle hukuka ait hususatı riîyet eden mehakim ve mecalisin islâh ve tanzimi,

Üçüncüsü, Hukuk ve vezaifi metbuiyet ve tabiiyetin tayiniyle beraber her yerde islâhatı maddiye ve maneviyenin ikmâl ve terakkisine medar olacak vesail ve esbabın istihsali maddeleridir. [Bakınız: Takvimi vekayi, 21 Muharrem 1282 (17 Haziran 1805 M) ve 801 numaralı nüsha.].

(1) «Bosna vilâyeti namiyle bu kerre teşkil olunan dairenin idarei umumiye ve hususiyesine ve tayin olunacak memurların suveri inti- haplariyle vezaifi daimesine dair nizamname» adını taşıyan bu nizamname, takvimi vekayin 7 Muharrem 1282 2 Haziran 1803 M) tarihli ve 802 numaralı nüshasmdadır.

mahallî ihtiyaç ve zaruretlar göz önünde bulundurulmak suretile yapılmıştı.

Üçüncü iş de, vilâyet ve sancak merkezinde teşkil edilmiş olan cinayet, hukuk ve temyiz meclislerinin Bosnada birleştirilmiş olmasıdır. Yalnız işler fazla ve muhtelif olduğu zaman, bu meclislerin ikişer cemiyete ayrılarak vazife görmeleri caiz olacaktı (1).

Vilâyet, Zilhicce 1281 H. - Mayıs 1865 M. tarihinde resmen teşkil kılındı ve valiliği de Bosna eyaleti valisi Osman paşaya tevcih olunarak yeniden teşkil olunan kazalara kaymakamlar tayin kılındı.

Bosna vilâyeti teşkil olunurken, (Halep) vilâyeti teşkili işle de meşgul olundu. Yalnız, Tuna vilâyeti nizamnamesinde, meclisi idare âzasile deavi meclisler mümeyyizlerinin yarısı müslim ve yarısı gayri müslim olması meşrut bulunduğu halde, Halep vilâyetinde mevcut birçok kazalarda gayri müslim kimsenin bulunmaması, olsa bile nazarı dikkate alınacak miktarda olmaması hasebile, Halep vilâyetinde «Nüfusun miktarına göre gayri müslim âza ve mümeyyizlerinin nisfina kadar olmaları» tâbirde Halep vilâyeti nizamnamesi tadil edildi (2).

Tuna, Bosna, Erzurum, Halep vilâyetlerinde tatbikine başlanılan bu yeni usul, her sene bir kısım vilâyetlere teşmil edilmek suretile, İmparatorluğun birçok eyaletlerinde tatbik sahası buldu. 1283 H. - 1866 M. senesinde de, Edirne, Trablusgarp eyaletleri, vüs'at ve mevkii ehemmiyetleri dolayısıyla, yeni usulün tatbikine sahne oldular.

1284 H. _ 1867 M. vilâyetler nizamnamesi :

Hemen aşağı yukarı bütün maddeleri^ Fransa idare usulü esas alınmak suretile vücade getirilen Tuna vilâyeti nizamnamesi, Bosna, Erzurum, Halep, Edirne, Trablus-

(1) Takvimi vekayi, (i Safer 1288 H. (20 Haziran istifi M) tarihli ve soii numaralı nüsha.

(2) Cevdet Paşa, Maruzat. Tarihi Osmani Encümeni Mecmuası, sene iti. S. 12ü.

garp eyaletlerinde az çok tadilâtla tatbik sahasına konulduktan sonra, oralarda da memleket lehine birçok menfaatler temin edilmişti.

Esas itibarile yeni teşkilâtın gayesi, 1856 İslâhat fermanının 13 üncü fıkrasına da uygun bir surette ve Âli paşanın söylediği gibi, «Halkın memleket işlerine iştirâki kaidei esasiyesinin tatbik mevkiine konulması ve carî olan merkezîyet usulündeki mutlakîyeti idarenin tahfif ve izaleşi maksadına matuftu (1).

(1) 10 Zilkade 1283 H (10 Mart 1867 Mi tarih ve s?,-> numaralı takvimi vekayide kayıtlı bulunan bir fıkra, bu hususu daha iyi olarak ifade etmektedir.

«Memlekette umumî saadeti tanzim eden Tanzimatı hayriyenin her tarafça gösterdiği tarakkiyat ve ıslâhatı nafiaya medarı istikmal olacak kavaidi cedidei adapta tesisini iktiza ettirdiğinden şimdiye kadar meydana gelen âsarı memduhanın en mühimlerinden birisi de vilâyetler nizamıdır ki bunun hini tesisinde mevkii tecrübe ve imtihan olarak teşkil olunan Tuna vilâyeti idaresince muhassehatı görüldükçe diğer kıtaatı mülkiye idarelerinin de bittedriç o usul ve kaide dairesine alınması şayan buyurulmuştur. Vilâyet nizamnamesi ahkâmının elhaletti hazihi müteşekkel olan devair haricindeki eyalâtın kâffesinde ve şu aralık masrafça hâzineye bar olmiyacak surette mevkii icraya konularak eyalet nam ve Unvanının bilumum vilâyata tahviline bu defa irade sadır olmuştur.

Vilâyet namile teşkil olunan idarelerden asıl maksat üç esastan ibarettir:

1 — Bir dairenin işini bir merkeze rapt ile kuvvei icraiyei hükümetin tahkim ve tevsî olunması,

2 — Muhakimin tanzimi ahvaliyle hukuku umumiyenin bir kat daha tahtı temine alınması.

3 — Memleket meclislerinin bir sureti muntazamada teşkili ile âzasını, müesses olan nizamına tatbikan, ahali intihap ederek mu- hakemat için başka ve idarei memlekete ait hususat için başka meclisler küşad edilmesi maddeleri olarak idarece, imarat ve ıslâhatça bir takım mevacl dahi şu üç esasın teferruatı nafiasından ve her vilâyetin merkezinde senede bir defa meclisi umumî akd ile mülhak livalardan celbolunan âzanım ittihadı efkâr ve arası üzerine vatanlarının tezayüdü servet ve mamuriyetmi mucip olacak ıslâhatın file götürülmesi dahi vezaifi mukarrere ve mer'îye cümlesinden bulunmuştur.»

Fransa departmanlarının aynı olan yeni vilâyetlerde, halk, meclis ve mahkemelere memur âzayı seçmek suretile umumî işlere, mahallî menfaatlerin muhafazasına iştirak etmekte idi. İntihap tarzlarında da, halkın hukuku bir dereceye kadar nazarı dikkate alınmış bulunuyordu. İdare ve icra kuvveti de adliyeden ayrılmış ve halka da nisbeten, cüz'î de olsa, bir serbesti verilmişti.

Yapılan tecrübelerin kifayeti ve yeni usulün diğer eyaletlere de tatbiki sırası artık gelmiş bulunuyordu. Mütercim Rüştü paşanın azlile yerine Âli paşanın sadrazam olduğu zaman, vilâyet usulünün her tarafa teşmili karar, laştı (Safer 1284 H. _ Haziran 1867 M.). Bu münasebetle, mevkii münasebetleri cihetiie Rumelide Manastır, Selanik., Yanya, Tırhala eyaletleri birleştirildi ve Selanik, Yanya namile iki vilâyet teşkil olundu. Anadolu'da Kiirdistan ve Mamuretülaziz eyaletlerinde Diyarıbekir vilâyeti kuruldu; Hüdavendigâr, Konya, Ankara, Sivas, Kastamoni, İzmir, Cezairi Bahrisefid, Trabzon, Üsküp eyaletleri de, icabına göre, bir kısım livalar rabt-ve ilhak edilerek hali hazırlarile birer vilâyet hey'et ve idaresine konuldu, valileri tayin olundu.

Ayrıca meslekî İslâhatın neşir ve tamimi sırasında memurların bir derece daha itibar ve mevkilerinin tezyidine lüzum görülerek, alelûmum vilâyetler dahilinde bulunan kaymakamların, mutasarrıf ve müdürlerin kaymakam, nahiyelerdeki zabıta (memurlarının müdür ünvanını alması vilâyet merkezi muhasebecilerinin deftardar, san - cak malmüdürlerinin de muhasebeci iinvanile yadedilnisi kararlaştı (1).

Bilûmum vilâyetler için düsturulamel tutulmak üzere «Vilâyet nizamnamesi» adile neşredilen bu nizamname (2), diğer vilâyetlerde tatbik edilen ve pek cüz'î tadelâtı ihtiva eden Tuna vilâyeti nizamnamesinin aynı idi.

(1) Takvimi vekayi, 22 Safer 128-1 H. (25 Haziran 1807 M) tarihli ve 886 numaralı nüsha.

(2) Nizamname metni: Tertibi evvel düstur, C. 1, S. 6.

.....1490.....

Vilâyet nizamnamesine göre İmparatorluk mülkî teşkilâtı :

Yeni vilâyet nizamnamesine göre, İmparatorluğun İdarî cüzütamları arasında, coğrafi mevkileri, münasebetleri ve İdarî zaruretleri göz önünde bulundurularak, sancak ve kazaların İdarî bağılıklarının yeniden tertip ve tanzimi zarureti vardı.

Bu sebeple, yeni nizamnamenin tatbik olunduğu her vilâyetin hudutları, kendisine bağlı bulunan sancak, kazaların vaziyetleri, ciddi bir tedkike tâbi tutularak, yeniden tesbit olundu. Birçok vilâyet ve kazalarımızın İdarî teşkilât tarihi bakımından ehemmiyetli olan bu ilk vilâyet teş. kilât kadrosunu buraya kaydetmek faydalı olacaktır.

Babı zabtiye (1) idaresinde bulunan çekmece sancağı:

Çekmecei kebir, Çekmecei sagir, Çatalca, Terkos, Berkos, Suyolu.

Edirne vilâyeti:

Edirne sancağı: Nefsi Edirne, Babayı atik (Babaeski), Dimitoka? Kırkkilise, Cisir Mustafa paşa (Sivibingrad). Cisir Ergene (Uzunköprü).

Filibe sancağı: Nefsi Filibe, Hasköy, Zağrai atik, Kızanlık, Sultanyeri, pazarcık, Çırpan, Ahiçelebi.

Gelibolu sancağı: Nefsi Gelibolu, maa İpsala İnos, maa Meğri Ferecik, Keşan, Şarköy maa Evrese, Gümülcine.

Tekfurdağı sancağı : Nefsi Tekfurdağı, maa Ereğli Çorlu, Lüle Bergos (Lüleburgaz), maa Saray vize Midye, Silivri.

İslimye sancağı: Aylos, Ahıyoluburgaz (Burgaz), maa Karınabad, Yanbolu. Zağrei cedid (Yeni Zağra), maa Mise vr i Ahyolu.

(2) İstanbul vilâyeti mahiyetini haizdir. O zamanları, bugün olduğu gibi, hükümet merkezinin bulunduğu vilâyet için valilik mevcut değildi. İleride de bahsedileceği üzere, valinin vazifesi babı zaptiye tarafından görüldü.

Tuna vilâyeti :

Ruşçuk (vilâyet merkezi) sancağı: Ruşçuk, Silistire, Hezar grad, Cuma, Ziştoy, Şumnu, Niğebolu, Plevne, Totrakan.

Tulça sancağı: Nefsi Tulça, Sünne, Maçın, Babadağı Köstence, Hırsova, Mecidiye.

Vidin sancağı: Adliye, Berkofça, Lora, İvraca, Rahva, Belgradcık.

Sofya sancağı: Nefsi Sofya, Köstendil, Samakov, Dup- nice, Raodmir, İzladı, İhitman, Orhaniye.

Tırnava sancağı: Nefsi Tırnava(Gabrova, Lofça, Servi, Osmanpazarı.

Niş sancağı: Nefsi Niş, Şehirköy, Leskofça, İvranya, Ürgüp, İznebol.

Varna sancağı: Nefsi Varna, Pazarcık. Balçık, Pıravadı, Mankalya.

EYALETİ MÜMTAZE:

Buğdan eyaleti:

Yaş, Bodiçan, Porogoy, Suçuva, Yınamç, Piyatra, Roman, Bakeno, Putna, Kaverluy, Totova, Vasluy, Falcı, Huş.

Eflâk eyaleti:

Büyük Eflak sancağı : İlfov raa Bükreş, Yalomiçe, İbrail, Silâm, Rîminik maa Foksan, Puzao, Sokayni maa Buko, Pırahuve, Dimyoviçe, Moşitel, Erciyeş, Otto, Delioia man maa Turnu, Vilaşka maa Yergöği.

Küçük Eflak sancağı: Dulcı maa Kırayve, Romnaçi, Vulçe maa Rîmnik Gorçi, Mehedinç maa Çerneç.

Sırp eyaleti:

Belgrad maa Hisarcık, Semendere, Pojorofça, Kıranya maa Nevahi, Çernüviç, Gurgusefçe, Alafsınçe maa İsfer- ragoyefçe, Rudnik, Çačka (Çaçak) Köprü maa Parakin, Ki- ragoyefçe, Rudnik, Çačka ((Caak) Uzie, Valyevo, Kal'ayi Semendrej Kal'ayi Fethislâm namı diğer Kladuve, Kal'ayi Böğürdleni, Kal'ayi Sokol, Kal'ayi Uziçe.

Bosna vilâyeti :

Saray Bosna (Vilâyet merkezi) sancağı: Saray Bosna,

.....1492.....

Visoka, Roniçe, Kıladine, Vişgrad, Çelebipazarı, Canice,

Yenipazar sancağı: Yenipazar, Metroviçe, Yeni Varuş, maa Akova, Buhur, Tırgovişte, Taşlıca, Brepol. Kolaşın, Berata namı diğer Vasöyük.

Benaluka sancağı: Gıradişte, Teşne, Derbend.

İzvornik sancağı: Nefsi İzvornik, Borçka, Sirebernice. Muglay (Mağla) Beline, Berce, Grad Çanie, Gradaç.

Bihke sancağı: Nefsi Bihke, maa Priduz Kozarca Mağden, Kosteniçe, İstrosince, Krupe, maa Kılaç Nevesil.

Hersek sancağı: Nefsi Hersek, Tirebin; İstolça, Liboşka, maa Nirtova Goniçe, Foça, Nüvesin, Balagay, Gaçko. Tefeşnik.

Travnik sancağı: Nefsi Travnik, maa Gölhisar Yayca, maa Pridor Akhisar, İhlivne. Galamaç.

İşkodra vilâyeti :

İşkodra sancağı: Nefsi İşkodra, Podgoriçe, Uşbozi, Draç maa Krovaye Peklin, Bar, Ülgün, Zadtime, Bukai ikbal, Tiran maa Akhisar Gusine, Ohri.

Prezrin sancağı: Nefsi Prezrin, İpek, Yakova maa Al- tuneli, Lom, Priştine, Keylan, Vilçtrin.

Debre sancağı : Nefsi Deöre. Elbasan, Mat. Kalkandelen.

Yanya vilâyeti:

Yanya sancağı : Nefsi Yanya, Meçova, Grebene, Aydonat.

Ergiri sancağı: Nefsi Ergiri, Delvine, Filat, Pirmedi, Tepedelen,.

Berat sancağı: İskrapa, Tomaniçe, Avlonıya.

Maa Narda Pireveze sancağı: Narda, Margaliç, maa fener Pargo.

Yenişehir Fener sancağı: Glos, Tırhala, Çatalca, Kartaça, Alasonya.

Selânik vilâyeti :

Selânik sancağı: Nefsi Selânik, Vodine, Karaferiye, Kesendire, Doyran.

Manastır sancağı: Nefsi Manastır, Köprülü, Ergiri,
Bucak, Kesriye, Göriçe.

Siroz (Serez) sancatı: Nefsi Siroz, Nevrekop, Menlik.

Drama sancağı: Nefsi Dırama, Kavala, Yenice.

Üsküp sancağı : Nefsi Üskiip, Radovişte, Romanova,
Kalkandelen.

Girid vilâyeti :

Hanya sancağı: Nefsi Hanya, Kısamo, Seline.

Kandiye sancağı: Nefsi Kandiye, maa bakiyei Rizo Monofaç, Malviz maa
Temenos, Kenuryo maa Piryonice, Pezye.

Resmo sancağı: Nefsi Resmo, Melayotamo, Amarya.

İsfakya sancağı: Nefsi İsfakya, Ey vasil, Abukuron.

Laşid sancağı: Nefsi Laşid, Merabilo, Yeraipstre,
İstiye.

Cezayiri bahrisefid vilâyeti (merkezi Biğa) :

Biga sancağı (merkezi Kaleisultaniye): Kalei sultaniye (Çanakkalesi),
Bozcaada, Linini ceziresi, Ezine, Ayvacık, Biğa, Lapseki.

Sakız sancağı :

Midilli sancağı: Moluva.

Redos sancağı: İstanköy ceziresi.

Kıbrıs ceziresi : Tuzla, Limson, Magosa, Bat, Kerine,

Babı zaptiye idaresinde bulunan kazalar: Şile maa Beykoz, Kartal maa
Gekboza (Gebze), Adalar.

Hudavendigâr vilâyeti (merkezi Barsa):

Hudavendigâr sancağı: Bursa, Gemlik, Pazarköy, Mudanya, Yalva,
Karamürsel, Tirilye, Bilecik, Lefke, Gölpazarı, Söğüt, Mihaliç, maa Sencan
Kirmasti, İnegöl, maa nahiyei Yarhisar Yenişehir, İznik, Pazarcık.

Karesi sancağı (Merkezi Balıkesir): Balıkesri, Ayvalık, Erdek, Aydıncık
(diğer adı Biga Karahisari), Bandırma, Gönen, Edremid, Manyas Fart maa Şamı
(Susiğırlığı) maarahiyei Emrudabad (Armudeli), Kemerli Edremid, maa nahiyei
Avınye Balye, İvrindi, Bergama maa nahiyei Ilica, Ayazmend, Çandarlı, maa
Fesleke Kozak, Bigadiç, Sındır-

.....1494.....

gı, maa Kartaşlı Kebsud, Ilıcaı Bergama, Balat, Kırkağaç, Soma, maa Giresun Gelenbe.

Kocaeli sancağı (merkezi İzmid): İzmid, Adapazarı, Geyve, Akhisarı Geyve, Taraklı, Kaıdire, Kaymas, Şeyhler. Akabad, maa beş divan ağaçlı.

Karahisarı sahip (Afyonkarahisar) sancağı: Karabasan sahip, Sandıklı, Şeyhlu, maa nahiyei Danişmendlu, Geyikler, Çal, Bolvadin, İshaklu, Şuhud, Musilca.

Kütahya sancağı: Nefsi Kütahya, Uşak, Gedos, Göbek, Banaz, Eskişehir, Karacaşehir, Seyid Gazi, İnönü, Simav, Eğrigöz (Emed), Dağardı, Şabhane, Gümüş ve Tavşanlı.

Aydın vilâyeti (Merkezi İzmir):

İzmir sancağı: Nefsi İzmir, Kuşadası, Çeşme, Tire, Ödemiş, Urla, Foçateynı, Menemen.

Saruhan sancağı (Merkezi Manisa) : Manisa, Turgutlu, Kula? Atala, Górdos, Ahkisar, Eşme, Demirci, Alaşehir.

Aydın sancağı: (Merkezi Güzelhisar) : Güzeihisar, Nazilli, Çine, Bozdoğan, Söke, Denizli.

Menteşe sancağı (Merkezi Muğla): Muğla, Bozüyük Milas, (Peşin) Bodrum, Taty, Meğri, Tavas, Köyceğiz.

Konya vilâyeti:

Konya sancağı: Nefsi Konya, Akşehir, Karaman, Ilgın, Seydişehir, Ereğli, maaşireti Rişvan Esbkesen) Bozkır, maa Beğşa Beyşehir, Hadım, maa Hayran Yalvaç.

İçel sancağı (merkezi Anamur): Anamur, maa Sinanlı ve Sarıkavak ve Köseleli mut, Silifke maa maa cebel ve aşireti Polaçlı, maa aşireti Keşlu Karataş, maa Zeye Gülnar.

Niğde sancağı : Niğde, Nevşehir, Kırşehir, maa Yahyalı Ürgüp, Aksaray.

İsparta sancağı: Nefsi İsparta, Burudr, Uluborlu, Hav- zı Karaağaç, maa Gölhisar ve Kemire Tefenni, maa Barla ve Bavlı ve Ağrosı Eğirdir.

Teke sancağı (merkezi Alâiye) : Elmalu, Akseki} Kızılkaya.

Ankara vilâyeti:

Ankara sancağı: Ankara, Beypazarı, Ayaş, maa Ak- köprü Seferihisar, Haymana, Kalecik, Keskini.

Bozok sancağı : Bozok, Çorum, Budaközü, Maden.

Kayseriye sancağı: Kayseriye.

Kastamoni vilâyeti:

Kastamoni sancağı: Nefsi Kasamoni, Zağfranboli, İneboli, Tosya, Taşköprü, Tatay, Araç.

Sinop sancağı: Sinop, İstifan, Boyabad.

Kengirî (Çankırı) sancağı: Kengirç Çerkeş, Kalecik.

Bolu sancağı: Bolu, Göynük, Gerede, Ereğli, Bartın.

Sivas vilâyeti :

Sivas sancağı : Sivas, Aziziye, Tokat, Koçgibi, Divriği, Darnede, Gürün, Tenos.

Amasya sancağı: Amasya, Merzifon, Zile, Mecidözü, Osmancık, Erbaa, Kiri.

Karahisarî şarkî sancağı: Karahisarî şarkî, Suşehri, Milas Koyulhisar.

Trabzon vilâyeti:

Trabzon sancağı: Trabzon, Giresun, Bucak, Rize, Of, Tirebolu

Canik sancağı (merkezi Samsun): Samsun, Ünye, Çarşamba, Bafra.

Lazistan sancağı (merkezi Batum): Batum, Arhave,

Gümüşhane sancağı: Gümüşhane, Torul, Kelkit.

Erzurum vilâyeti:

Erzurum sancağı: Nefsi Erzurum, Pasini Ulya ve Süfla, maa Tekman Hanos (Hınıs), Tercan, Kiğı ve Göynük.

Bayburd, İspir Tortum ve Keskim.

Çıldır sancağı: Maa Şavşat, Mirhav, Tavusker ve Ar., denuç, maa Mahaçil Livana, maa Göle Çıldır Poshev (Posof) ve Erdehan, maa Mamervan Penik oltu.

Kars sancağı: Maa Karatut Kars, Zaroşad, maa Nevahii Şarklı ve Akbaba Şuregil, maa Keçvan Kağızman.

Bayezid sancağı: Bayezid, Diyadin ve Hamur, maa

.....1496.....

Abtab Batnus; maa Şıran Eleşkird, maa Ahtat Karakilise.

Maa Hakkâri Van sancağı: Maa Aşayir Van, maa Nevahi Çölemerik, maa İnevahi ve Aşiret Parkiri, maa Aşiret ve Kotur Albak, Mukns, Gevaş ve Karcikân ve Vustan, maa Nevahi Gevar ve Şemdinan orman, Şitak maa Norduz. Adilcevaz, 'maa Aşiret ve Taifei Yezidî mahmudî ve Hoşab.

Muş sancağı: Maa Nahiyeyi mutki Bitlis, maa Malaz- gird Bulanıklar, maa Nahiyeyi Vartol (Varto), maa Enir, Van ve Muş Ahlatlarile Conkur, maa mülhakat Muş Hoytu.

Erzincan sancağı: Erzincan, Çarsancak, maa Kercans Kemah, Korzican (Kuzican), Ovacık, Mazgird, Kuruçay.

Diyarbakir vilâyeti:

Diyarbakir sancağı: Süverek, Lime, Behramki.

Mamuretülaziz sancağı: Harput, Erganis Arabkir, Malatya, Hısmmansur, Palo.

Mardin sancağı: Midyad, Cizre.

Siird (namı diğer İs'ird) sancağı: Bervade, Garzan.

Haleb vilâyeti :

Haleb sancağı: Haleb, Antakya, Kilis, Ayıntab, Edlib, Bab ve Cebul, Cisri Sugur, Harim ve Barişa, Garye, Aşairi urban.

Elviyei mülhaka :

Kozan sancağı: Haçin, Beylanköy, Kars Zulkadriye.

Pay as sancağı: Beylan, Osmaniye.

Urfa sancağı: Birecik^ Rumkale, Suruç.

Maraş sancağı: İslahiye, Elbistan, Zeytün, maa Gök-sün Andirin, Bulanık, Pazarcık, Hassa.

Adana sancağı: Tarsus, Mersin, Karaisalu.

Suriye vilâyeti (merkezi Şam) :

Şami şerif sancağı: Balebek, Hasbite.

Mülhak livalar:

Trablusşam sancağı: Saf ita, Akkâr, Lazkiye, Merkop, Cebele.

Hama sancağı: Humus, Hısnılekrad, Maarretülnuman.

Havran sancağı: Cebeli Duruz, Aclun, Kuneytır.
Berat sancağı: Sayda, Sur.
Akkâ sancağı: Hayfa, Nasıra, Saf ad, Tabariyye.
Kudsüşerif sancağı: Nablus, Mecdel Gazze, Beni Saab,
Yafa, Halilürrahman..

Belka sancağı: Maân,
Cebeli Lübnan Mutasarrıflığı:

Bağdat vilâyeti :

Bağdat sancağı: Kâzımıye, Azamiye, Risaliye.
Kerbela sancağı: Hindiye, Necefi Eşref, Şif atıye, Riba-
liye, Hüseyniye.

Horasan sancağı: Halis, Şehriban.
Delim sancağı: Anne, Kübeyse, Hît.
Ammare sancağı: Âliyüşşarkî, Aliyülgarbî, Uzeyr, Zübeyr, Mukra.
Hanikîn sancağı: Bingüdre, Kızılrubate.
Samıra sancağı: Tekrit, Samıra, Serneke, İmamı Duz.
Bedre sancağı: Mendelcin, Vadi, Kubbe, Kutulammare, Zorbatın, Cesan.
Divaniye sancağı: Hille, Semade, Şamiye, Af ek, Digre, Elyedir, Hercere,
Zaptan, Yusüfiye, Remine, Ebu Cevari.
Bilire sancağı: Ebulhasab, Karne, Kûtürin, Hemedan, Şattularab, Fave,
Kenisa, Mahmudiye.

Revanduz sancağı: Harir, Balık, Seydekân, Beraduş ve Şirvan, Erbil,
Lüksancak, Yeşdur, Darebyan.

Süleymaniye sancağı: Karadağ, Külanber, Bartan, Süricek, Zenike, Şivan,
Si'yurtaş, Herkiye, Kızılca, Şehir pazarı, Sengânıvisal, Kovar, Kalei şüyuke
Müsavat, Zergöz.

Şehri zor sancağı: Erbil, Davde, Dereli, Karatepe, Altmköprü, Aşireti
Şeycerli, aşireti Beyan, Şavak.

Musul sancağı: Zaho, İmadiye, Bağra, Balgara, Zibar, Enkuşi, Müdevri,
Sincar, Aşayiri seba; Davudiye, Duhuk.

Hicaz vilâyeti :

Mekkei mükerrerme, Taif, Nefsi Cidde, Kanfede, Ra- yig, Medinei
münevvere, Yenbuulbahr.

.....1498.....

Yemen eyaleti :

Nefsi Hüdeyde, Zeydiye, Lihye, Zöhre, Cizan, Cebeli yer', Melhan, Cebeli Huffaş, Muha, Hıys, Zübeyd, Beytul- fakih, Ebuariş, İsa, Adai Kamran.

Trablusgarb vilâyeti :

Trablusgarb sancağı: Guryan, Tanzur, Zaviye, Tacura. Menşiye, Acilât, Zavare.

Bingazi sancağı: Vekarkora ve Bersis Avakip, Evcele ve Calu, Derne, Meriç, Derse, Hase, Ubeydan.

Fizan sancağı: Şatı, Semnu, Şarki, Garbi, Şarkıye, Sökne.

Cebeli Garbiye sancağı: Gadamin, Nalut, Kasto, Kek-loka, Müjde.

Hams sancağı: Çağara, Urfile, Zala.tin, Tarhunc, Sırt, Mısrata, Tavurga, Musallata (1).

Girid vilâyet nizamnamesi:

1284 H. - 1867 M. vilâyetler nizamnamesi, diğer eyaletlerde olduğu gibi, Giridde de tatbika başlanılmıştı. Ekseriyetini Rumlar teşkil eden bu ada halkı, 1825 senesindeki Rum isyanına iştirak etmişler, fakat 1829 senesinde akdedilmiş olan Londra konferansında, Yunan hükümeti teşkil edildiği zaman, Girit adası ve onunla beraber isyan eden Sakız, Yunan hükümeti haricinde alıkonulmuş ve idaresi kemafıssabık Osmanlı İmparatorluğuna bırakılmıştı. Daha sonra düveli muazzama, dahili idaresinde bazı imtiyazlar istedikleri Sakız adası için, Osmanlı İmparatorluğundan bir kısım müsaadeler koparmağa muvaffak olmuş ve Girid için de bir takım vaadler almışsa da tatbik sahası bulmamıştı. 1860 senesinde, Âli paşa zamanında düveli muazamanın Giridde yapılmasını istedikleri tedkiklerden sonra, devlet, Girid adası için İngiltere, Fransa, Rusya ve İtalya tarafından tasdik olunan bir nizamname yapmak ve tatbikine başlamak mecburiyetinde kalmıştı.

(1) Bunlardan başka muhtar eyaletlerden Mısır Hidivliği ile Tunus vilâyeti de muayyen sancak ve kazalara ayrılmış bulunmaktadır. Fakat bu vilâyeler müstakil mahiyeti haiz olduklarından sancak ve kazaların isimlerini de kayda lüzum görmedik.

Fakat Yunanistan, düveli muazzamaya güvenerek, Rumeli eyaletlerinde, bu arada bilhassa Epir ve Makedon- yada çeteler teşkil ederek, zabitler, tahrikçiler göndererek bu sahalarda ihtilâl çıkarmak ve buhran elde ettikten sonra da bu havaliyi Yunanistana ilhak etmek maksadile harekete geçmişti. Bu işlerde istihdaf edilen gaye, yalnız Epir ve Makedonya değildi; Girid de ilk plânda geliyordu. Buranın da Yunanistana ilhakına çalışılıyordu.

Nihayet isyan, Giridde kendisini gösterdi (1866). Hariçten, hele Yunanistandan para, silâh ve yardımcı almak suretile kuvvetlenen âsiler, bilhassa köylerde, ziraat mm- takalarmda ekseriyeti haiz olmalarından da istifade ederek, işi büyüttüler.

Bu hâdisе, büyük /devletlerin, ötedenberi olageldiği şekilde, müdafaasını icabettirdi^ ve devlet, gerek bu isyanı bastırmakta maruz kaldığı zorluklar ve gerek büyük devletlerin sıkı alâka ve tazyiki karşısında, adaya yeni bir idare şekli vermek mecburiyetinde kaldı. 2 Cemaziyühür 1284 H - 1 Teşrinievvel 1867 M. tarihli bir nizamname ile adanın idare şeklinde bazı değişiklikler yapıldı.

Büyük devletlerce, muhtelif Osmanlı vilâyetleri için yapılmasına lüzum gösterilen kanun ve nizamlara esas, nümune ittihaz edilecek olan bu nizamname (1), adanın idaresi hakkında lüzumlu olan her maddeyi ihtiva etmekte idi. Padişahın Girid vali ve kumandanı bulunan Hüseyin Avni paşa ile, diğer sancaklarda bulunan mutasarrıflara gönderdiği bir hat, bu nizamname ile, adada yapılması devletçe düşünülen şeylerin mahiyetini ayrıca tebarüz ettirmekte idi.

Adlî, mülkî ve malî işlere ait ayrı fasılları ihtiva eden bu yeni nizamnamenin esaslarına göre, Giridin idaresi, padişah tarafından mansup bir valiye veriliyor, askerî kumandanlık ayrıca bir şahsa tevcih olunuyordu. Fakat devlet ,lüzum gördüğü zaman bu iki vazifeyi bir zat uhdesinde toplamak hakkını muhafaza ediyordu. Vali, devlet umu-

(1) Tertibi evvel Düstur, C. 1, S. 652.

.....1500.....

runu devletin umumî kanunları ve ada için tanzim olunan nizamata göre ifa eder. Vali maiyetinde biri hristi- yan, diğeri müslüman olmak üzere, devlet memurları arasından seçilir ve irade ile tayin olunur birer müşavir bulur.

Ada, lüzumu kadar livalara taksim olunur ve bunun idaresi, devlet tarafından mansup bir mutasarrıfa verilir; muasarrıfların yarısı hristiyan ve yarısı da müslümandır. Müslüman olan mutasarrıfların maiyetlerine hristiyan> hristiyan olanların maiyetine de müslüman olmak üzere, devlet tarafından birer muavin verilir. Livalar da kazalara ayrılır ve her bir kazaya icabına göre müslim ve gayri müslim memurlar arasından münthap ve devletçe mansup birer kaymakam, bunların maiyetlerine de, kaymakam hristiyan ise, müslüman, müslüman ise, hristiyan birer muavin verilir.

Malî işler için vilâyette bir defterdar, sancaklarda birer muhasebeci ve kazalarda da birer malmüdüdü bulunur. Bu memurlar da icabına göre hristiyan ve müslüman memurlar arasından seçilir. Adanın yazı işleri iki lisan üzerine yapılacağından, vilâyette iki mektupçu, livalarda ikişer tahrirat başkâtibi bulunur.

Vali, mutasarrıf ve kaymakamların yanında birer meclisi idare bulur. Vilâyet meclisi idaresi, valinin reisliği altında, iki müşavir, müfettişi hükkâm, Metropolit, Defterdar ve mektupçularla, üçü müslüman ve üçü hris- tiyan olmak üzere halk tarafından münthap altı âzadanı mürekkeptir. Liva idare meclislerinde reisliği mutasarrıf yapar, muavin, hâkim; piskopos, muhasebeci, tahrirat başkâtipleri, üçü hristiyan üçü müslüman olmak üzere halk tarafından seçilmiş altı kişi de âzasını teşkil eder. Halkı tamamilen hristiyan olan sancakların idare meclisleri, mutasarrıfının reisliği altında, muavin, piskopos, muhasebeci, hristiyan tahrirat başkâtibi ve altı hristiyan âzadan tereküp eder. Kaza idare meclisleri de tıpkı sancak meclisleri gibidir.

Şahsî hukuka ve cinayetlere ait davaları görmek üzere, vilâyet, liva ve kazalarda deavi meclisleri tesis olunur. Eyalet merkezile muhtelit (hristiyan ve müslüman anasının bulunduğu mahaller) liva ve kazaların deavi meclisleri, İslâm ve hristiyan halk tarafından seçilen muhtelit âzadan mürekkep olur; halkı tamamen hristiyan olan liva ve kazalarda da bu âza, yalnız hristiyanlardan ibaret olur. Vilâyet merkezile her muhtelit livada müslümanlar arasında vukubulacak hususî davaların rû'yeti için birer şer'î mahkeme bulunur. Köylerde de birer ihtiyar meclisi ve sancaklarda da müslim ve gayri müslimler için ayrı ayrı birer ihtiyar meclisi bulunur ve bu meclisler mensup oldukları halk tarafından seçilir.

Hukuk, ticaret ve cinayet davaları ile müslüman ve hristiyanlar arasında zuhur edecek her türlü muhtelit davalar, muhtelit deavi meclislerde ticaret mahkemelerinde rüyet olunur. Ve bunların memuriyet derecelerde ser î mahkemelerin ve ihtiyar meclislerinin salâhiyet ve vazifeleri ayrı bir nizamname ile tayin olunur.

Vilâyette bir meclisi umumî bulunur ve meclis, her kazadan seçilecek iki âzanın birleşmesinden tereküp eder. Ehalisi tamamen müslüman veya hristiyan olan kazalardan seçilecek âza, tamamen müslüman veya hristiyan olduğu gibi, muhtelit olan kazalar âzasından birisi müslüman ve diğeri hristiyan olur. Azanın intihap şekli de ayrıca bir nizamname ile tesbit olunur. Bu meclis senede bir defa valinin reisliğinde toplanır, köprü ve yol gibi nafia işleri^ itibar sandıkları teşkili, ziraat, ticaret ve sanayiın teshili, umuma ait olan maarif ve terbiyenin intişarı gibi işleri müzakere eder. Meclisi umumî tarafından karar altına alman ve devletin tasdikine iktiran eden İslâhatın yapılması, adanın varidatından icabeden mikdar sermayeyi devlete tahsis etmesi ve bu sermayenin sarf şekli, umumî meclisin nezareti altında cereyan eder.

Devletin diğeri vilâyetlerinin devlete verdiği vergilerden Girit ehalişi ötedenberi muaf bulunduklarından, ada

.....1502.....

halkından yalnız aşar, müskirat ve gümrük resimleri ile dahilî ihracat ve sarfiyat gümrüğünün indirilmesi mukabilinde ihdas edilmiş olan tuz ve tütün rüsumu alınmakta olduğundan bu defa yapılmakta olan muayyen resimlerden başka bir şey alınmaz.

Devlet varidatının muhafazası ve tahsilinde halka fayda ve kolaylığı mucib olacak islâh ve tadilâtı müzakereye, meclisi umumî memurdur ve vereceği reyi ve bulunacağı mütalea üzerine icabına teşebbüs olunur.

Nizamnamenin, vilâyetin umumî idaresine ait faslında mevcut olan ve ilk vilâyet nizamnamesinde bulunmı- yan bir kısım maddelerine göre, mutasarrıf ve kaymakamların idare makarları olacak yerler, vilâyet idaresi meclisinin reyi alınmak suretile vali tarafından tayin olunacak, ayrıca liva ve kaza meclislerinin ve mutsarrıf ve kaymakamların reyi ve vali ile vilâyet idaresi meclisinin muvafâkati alınmadıkça mutasarrıf ve kaymakamlar makarla- rının tebdili caiz olmayacaktır.

İdare meclisinin, şer'î ve nizamî mahkemelere, hükümetin teşebbüslerine bir suretle müdahaleye hakkı yoktur. Vazifesi, sadece mülki işlerin idaresine aittir. Ve adada tatbik olunacak nizamât ahkâmının müzakere ve tedkiki icabeden kısımlar üzerinde noktâi nazarını bildirecektir. Vali, yapacağı icraatı, önce bu meclise bildirecek belediye nizamları vaz'ı, islâhhane, hastahane, gurabahane tesisi, panayir ve pazar yerleri, kabristan mahalleri tahsis ve tahvili, hiç kimsenin tasarrufu altında olmıyan yerin alınıp satılması veya âmmе menfaatine terki; vatanlarını ter- ketmiş olanların avdetleri ve bunun için ikramiye veya mükâfat tayini gibi hususlar, önce meclisi idarece karar altına alınacak ve bu yapılmadıkça, vali, mutasarrıf ve kaymakamlar bunları icra mevkiine koymıyacaklardır.

Hükümet namına halktan birisile yapılacak her nevi pazarlık, mukavele ve konturato işleri de vali ile idare meclisinin müşterek hukuk ve vazifelerinden bulunacaktır.

Adada hükümete ait "bulunan her türlü menkul ve gayri menkul emvale nezaret ve onları muhafaza vazifesi idare meclisine ait bulunacaktır.

İdare meclisi, kendisine bırakılmış işlere dair bir sene içinde yapılan masrafların hesaplarını ve gelecek sene için yapılmasına lüzum gördüğü işleri, esbabı mucibesile bütçesini tanzim ederek umumî meclise ibraz edecektir.

Vilâyet idare meclisi, ihtiyar meclisleri, muhtelit de avî meclisleri, ticaret mahkemelerde kaza ve liva idare meclisleri âzasımn intihaplarında hadis olacak her türlü müşkülât ve /davaları; liva mutasarrıfları ve liva idare meclisleri ve kaza kaymakamları ve kaza idare meclislerde ihtiyar meclisleri ve alelûmum her türlü daireler ve memurlar arasında memuriyetten doğacak niza ve iddiaları; deavî ve idare meclislerinden ve alelûmum memurlardan her birinin salâhiyet hududu dahilinde bulunan yer ve mevkilerin tayininden veya tayin olunan bu şekil dairenin hududunun değışmesinden dolayı zuhur edecek her türlü müşkülât ve iddiaları; nizamî mahkemelerde tayin olunan maddelerde salâhiyetçe mahkemeler arasında ve alelûmum mülkî idare âmirlerde mahkemeler arasında zuhur edecek ihtilâfları; rûsumattan gayri olan vergilerin tahsili işinde zuhur edecek her türlü davaları kat'î olarak fasıl ve rû'yetle memur olacaktır.

Kaymakamlar, liva ve kaza meclislerde ihtiyar meclis, (eri âzası ve devlet tarafından mansup her memur aleyhinde, bir şahıs tarafından, memuriyet vazifesinden mütevellit bir mesele hakkında dava açılarak mahkemeye celb keyfiyeti, önce vilâyet idare meclisinden alınacak müsaadeye vabeste olacak ve bu müsaade alındığı takdirde ittiham olunan memur, muhtelit deavî meclislerinde muhakeme olunacaktır. Mahkemeye celbine meclisin müsaadede bulunduğu memur için vali bir gûna mümaneatta bulunmayacaktır. Fakat meclisin müsaade vermediği memurun vali tarafından memuriyetinden çıkarılarak mahkemeye şevki de caiz olacaktır. Yalnız hangi sınıfta bulu-

.....1504.....

nursa bulunsun, ,bir memurun memuriyetinden mütevellit suçu için, ceza kanunnamesine göre cezalandırılması talep olunmadığı ve yalnız kendisinden nakdî tazminat istenildiği takdirde, bu davayı da vilâyet idare meclisi, âdi mahkemelere havale etmeksizin, doğrudan doğruya fasıl ve rü'yet edebilecektir.

İdare meclis, nüfus, emval ve arazi tahriri gibi adanın istatistik işlerine ait her türlü malûmatı toplamağa memurdur.

Valinin idare meclisi ile olan münasebetinde, nizamnamede zikrolunan ahkâm haricine çıkması halinde meclis, fartı ihtiyatla valiye ihtarda bulunabilecektir.

İdare meclisi, doğrudan kendisine verilecek her türlü arzuhalı alabileceksen de, salâhiyeti dairesinde bulunan iş için dahi olsa, valiye haber vermeden onu tedkik edemiyecek ve salâhiyeti dairesinde değilse reddedecektir. Maaha- za tensib ettiği halde reddettiği arzuhalı valiye tavsiye edebilecektir,

İdare meclisinin ehli tarafından seçilecek altı âzasına senevi dokuzar bin kuruş maaş verecektir.

Liva ve kazalarda mevcut (idare meclislerinin vazifeleri, intihap şekilleri hakkında da nizamnamede kâfi derecede hükümler mevcuttur. Bu vazifeler, bulundukları liva ve kazaların idari zaruretlerine, mevkii icaplarına göre tadil edilmiş bir şekilde ve az çok farklarla vilâyet idare meclislerinin vazifelerine benzemektedirler. Bu sebeple, burada, onlar hakkında fazla izahat verilmemiştir.

Şûrayı devlet teşkili:

1839 Gülhane hattının neşrini müteakip, iktiza eden kanun ve nizamların tanzimi için bir meclisi İslâhat vücade getirildiğini ve 1856 İslâhat fermanında, vaadedilen slâhata ait nizamnameleri tedvin maksadile de bir meclisi âlii tanzimat kurulmuş olduğunu, yukarıki bahislerde görmüştük. Ve bu arada meclisi âlii tanzimatm, İslâhat hakkında bir hayli mühim nizamnameler kaleme almış olduğunu ve

yabancı tesirlerde de bu meclisin yedi sene sonra lâğvolunduğuna işaret etmiştik. (Meclisi âlii umumî bahsi).

17 muharrem 1278 H. (19 Nisan 1870 M.) tarihli takvimi vekayii verdiği malûmata göre, gerek meclisi tanzi- mat ve gerek meclisi ahkâmı adliyenin sureti teşekküllerinin, devletin o devirdeki ihtiyaçlarına kâfi gelmediği görülmüş ve işlerin görülmesinde bizzarur bazı müşküller ve gecikmeler zuhur etmekte bulunmuştu. Bablâli bu işin is- lâhı çarelerini aramak lüzumunu duymuş ve bunun neticesi olarak iki meclis, meclisi tanzimat ve meclisi ahkâmı adliye birer reis idaresinde birleştirilerek, adına ahkâmı adliye meclisi denilmiş ve üç kısıma taksim olunmuştu. Bunlardan mülkiye kısmı, mülki işlerle meşgul olacak kavanin kısmı, kanun ve nizamların teakik ve tanzimde uğraşacak ve üçüncüsü de, neşredilmek üzere bulunan cinayet divanları nizamnamesine tevfikân, kendisine havalesi lâzımgelen muhakemata bakacaktı.

Bilhassa mülkiye dairesi, mülki işlerin icra şeklini müzakere ve arz vazifesile mükellef bulunuyordu. Bu arada, maliye muhasebe meclisinde rü'yet ve hazînece tedkikatı yapıldıktan sonra tekrar meclisi valâda tedkiki icabeden güç işlerin halli, hazine muamelâtının işkâlden kurtarılması, mirî ve evkaf binalarının tamirâtı, ihtiyaç ve istihkak erbabına maaş tahsisi gibi işlerde bu dairenin vazifeleri arasında bulunmakta idi. Aynıl zamanda hazine ile eşhas arasındaki münasebat ve muamelâtta tarafların meşru hukukunu muhafaza, istihkak sahiplerine devletin verdiği şeylerde âzami tasarrufa riayet, devlet emvalinin yerine ve ehline sarfına dikkat de, bu dairenin üzerinde hassasiyetle durması icap eden çalışma mevzuları arasında bulunuyordu.

Meclisi ahkâmı adliye, adlî kuvvetle icra kuvvetinin yekdiğerinden ayrılmasını temin eden vilâyetler nizamnamesinin tatbik mevkiine konulduğu tarihe kadar, vazifesine devam etmiş bulunuyordu. Vilâyetler nizamnamesinde yapılan tadilât, adlî işlerle idare işlerinin yekdiğerinden

den tamamen ayrılması keyfiyeti üzerine, Bablâli hükümet teşkilâtında da, yeni bazı tadilât yapılmasını lüzumlu gördü. Bilhassa yeni nizamnamenin tatbik mevkiine konulmasından sonra mülkî idare işlerle adliyenin ve kanun ve nizam tedvin ve tanzimi işinin bir reis altındaki meclise verilmesindenki mahzurlar kendiliğinden meydana çıktı. Zaten vilâyetlerde, mülkî taksimatın muhtelif derecelerinde adli işler, idare âmirlerinin elinden alınınca, merkezde de bu ayrılığın yapılması zaruret halini almıştı.

Bu cihet göz önünde bulundurularak, 8 Zilhicce 1284 H. (1 Nisan 1868 M.) tarihli bir nizamname ile, bilûmum mülkî işlerin müzakere merkezi olmak maksadile bir Şûrayı Devlet teşkil edildi (1).

Bu nizamnameye göre, Şûrayı Devlet bilûmum kanun ve nizamnameleri tedkik ve lâyiha ları tanzim, kanun ve nizamen memur olduğu derecede mülkî işleri tedkik ve kararlarını arz, hükümet ile eşhas arasında hâdis olacak davaları rû'yet, bir davanın rû'yet ve faslolunacağı mahkeme veya meclisin temyizi hususunda deavî memurlar ile idare memurları arasında zuhura gelen ihtilâfları tedkik ve hüküm vermek, mevzuu kanun ve nizamnamelere ait olarak dairelerden gelen evrak ve takrirler üzerine reyini beyan, kanun ve nizamnamelerin ahkâmı üzerine devlet memurlarının ahvallerini tahkik ve muhakemelerini icra, yüksek daireler tarafından vukubulacak talep ve ifade üzerine her nevi iş ve mesele hakkında reyini beyan, vilâyetler nizamnamesi icabına göre her sene vilâyet merkezlerinde toplanacak umumî meclislerin İslâhata dair karar verecekleri maddelerin mazbatasını, her meclisin mevcut âzası arasından seçilmiş olan ve mikdarı, lüzum ve icabına göre 3-4 zattan mürekkep olarak İstanbul'a götürecek olan komisyonların celb ve meseleyi onlarla kararlaştırmak gibi vazifelerle mükeleffir. Bu işlerin hepsi de usulü dairesinde sadaret makamından kendisine havale olunacak ve tanzim edilecek mazbatalar da yine sa-

(1) Nizamname metni, tertibi evvel düstur, C. 1, S. 703.

darete verilecektir. Ayrıca, her sene devlet dairelerinden yapılan ve maliye nezareti tarafından tanzim olunan varidat ve masarifat bütçelerinin ve umumî muhasebat defterlerinin tedkiklerini yapmakla mükellef mecliste, Şûrayı Devletin ikinci reislerde her bir daire âzasından bir zat da hazır bulunacaktır.

Nizamname, Şûrayı Devleti beş daireye ayırmaktadır:

a) Mülkiye umurunu, zabıta işlerini, berri ve bahri kuvvetlere ait olarak, daireleri tarafından yapılan nizamname ve kanunları tedkik ve onların iyi bir şekilde tatbikine dair olan hususları tezekkür ve tesviyeye memur olan mülkiye dairesi,

b) Maliye ve evkaf işlerine bakan, her nevi devlet varidatının alınıp verilmesine, hazine emvalinin muhafaza ve iyi idaresine ve evkafın umumî idaresine ait nizamname ve kanunlara ait işleri tedkike memur, maliye ve evkaf dairesi

c) Âdi hukuka ait kanunları ve bu işleri memur mahkeme ve meclislerin nizamnamelerini mütalea, tanzim ve tedvin etmekle mükellef ve mahkemelerin temyizine ait memurlar arâsında vukubulacak ihtilâfları hal ve hükme bağlamağa memur, adliye dairesi,

d) Nafia, ticaret ve ziraat umuruna bakmakla mükellef ve yol, köprü ve umumî binaların tesviye ve tanzimine, ticaret ve zira atın tevsiiine müteallik hususâtı ve bunlar için verilen imtiyaz ve mukaveleleri tedkik ve müzakere ile mükellef, nafia dairesi,

e) Umumî terbiye ve tedris işlerine ait vazifelerle mükellef bulunan, maarif dairesi.

Nizamname, eşhas ile hükümet arasındaki davalar için ayrı bir daire yapmağa lüzum görmemiş, dava hangi daireye ait bulunuyorsa, orada rü'yetine cevaz vermiştir.

Şûrayı Devlet vükelâdan bir zatın reisliği altında bulunacak ve yanında beş tane ikinci reis ve bir başkâtı

bulunacaktır. Her dairede ise beşten az ve ondan fazla âza bulunmayacak ve bu suretle umum azanın adedi elliden ziyade olmayacak ve her dairede beş âzadan az olmamak şartile, mevcut âza dairelerin ehemmiyetine göre tak- sim olunacaktır (1).

Ayrıca her dairede beşer muavin, beşer mülâzım bulunacak, bunlar da mevcut kâtipler vesair liyakat sahibi kimseler arasından seçilecektir.

Meclisin umumî hey'etine Şûrayı Devlet reisi, olmadığı zaman ikinci reislerden birisi riyaset edecektir (2).

Ayrıca 25 Muharrem 1286 H. (6 Mayıs 1869 M.) tarihinde Şûrayı Devletin dahilî nizamnamesi de neşredilmiş (3) ve bu arada, esas nizamnamenin ikinci ve dördüncü mdöeleri tadil edilmiş, mülkiye ve maarif daireleri birleştirilmiş, dahiliye ve maarif dairesi adile bir daire itibar

(1) Şûrayı Devletin teşkilini müteakip reisliğe Mithat Paşa tayin olunmuştu. Âza mikdarı da 33 idi ve müşirlerden Nuri, Ethem, Mahmut, Peşim, Sami, Muammer, Ethem, Veliyüddin, Osman Paşalarla, sudurdan İzzet, Necip, Rıza efendilerle Hüseyin ve Suphi beyler, rütbe! bâlâ eshabmdan, Afif, Tevfik beylerle Kemal ve Arif efendiler, rütbei ulâ sınıfı sanisinden Rıza ve Aleko beylerden mürekkepti. İstanbul payelilerinden Şerif Ali Paşa, Vahid efendi, Ferik İbrahim, Hüsnü Paşalar, rütbei ulâ eshabmdan Besim, Rauf, İrfan Mih- ran beylerle Pavlaki efendi, Prens Miltiyadi, Yanko Mozoros beyler ve rütbei ulâ sınıfı sanisinden Rıza ve Aleko beylerden mürekkepti Başkâtip de Mahmut bey idi.

(2) Şûrayı Devlet teşkilini müteakip, meclisi ahkâmı adliyede de yeni teşkilât viicude getirildi ve bu meclis doğrudan doğruya mahkeme işleriyle meşgul olmağa başladı. Bu da iki kısma ayrıldı: a) Mahke- mei temyiz, b) Mahkemei nizamiye. Mahkemei temyiz, şer'î mahkemelerle, gayri müslim cemaatlere ait daavi daireleriyle meclislerde görülen ticaret meseleleri hariç, nizamiye mahkemelerinin ilâmlarını temyize memurdu; ceza ve hukuk kısımlarını ihtiva ediyordu. Mahkemei nizamiye ise, mahkemei istinaf vazifesi gören ve ceza, hukuk ve ticaret namlarıyla üç kısma ayrılmakta idi. [Fazla tafsilât için bakınız: 8 Zilhicce 1284 H (1 Nisan 1868 M.) tarihli divanı ahkâmı adliye nizamnamei esasisi, Tertibi evvel Düstur, C. 1, S. 325; 13 Zilkade 1286 H (14 Şubat 1870 M.) tarihli nizamnamei dahilî, tertibi evvel Düstur, C. 1, S. 328.].

(3) Nizamnamenin metni, Tertibi evvel Düstur, C. 1, S. 707.

olunmuş ve İdarî işlerden dolayı Şûrayı Devlete ait mu- hakematın mercii olmak üzere muhakemat dairesi ünva- nile yeni bir daire teşkil kılınmıştır (1).

Muhakemat dairesinin sureti teşkili, vazifelerinin mahiyeti, diğer dairelerin ve umumî hey'etin müzakere usullerinin Şûrayı Devlet reisliği ile ikinci reislerin, âza, başkâtip, muavin ve mülâzımların meratip ve vazifelerini gösteren bu nizamname, Şûrayı Devlete yeni şeklini vermiş ve bu müessese uzun seneler, kendisine tahmil olunmuş işler üzerinde çalışmasma devam etmiştir.

İdarei umumiyei vilâyet nizamnamesi :

İster yabancı tesirde olsun, ister memleketin zarurî ihtiyaçları neticesinde doğmuş bulunsun, Abdülazizin hükümdarlığının son devirlerinde, iş başında olan devlet ricalini, mülkî idarede ve bu arada vilâyetlerin idaresinde esaslı yenilikler yapmağa ve Avrupa usulünü aynen veya tatbik suretile mamlekete sokmağa çalışır görüyoruz (2).

(1) 30 Zilkade 1288 H (10 Şubat 1872 M.) tarihinde neşredilen irade ile, Şûrayı Devlet, bu tarihten sonra, tanzimat, muhakemat ve dahiliye daireleri namiyle üç daireye indirilmiştir.

(2) Yalnız bu devirde değil, daha evvelleri de, devlet ricalinden bazılarının bu işe teşebbüs etmiş oldukları malûmumuzdur. Buna bir misâl olmak üzere, Akif Paşanın mabeyne takdim etmiş olduğu bir tezkere münderecatını gösterebiliriz: Akif Paşa, bu tezkeresinde, her- şeyden evvel mülkî idareye bir düzen verilmesini, askerî idarenin bu sayede kuvvet bulacağını ileri sürmekte, ordunun artan ihtiyaçları karşısında, ticaretin genişlemesi, halkın refaha ulaştırılması lüzumunu kaydeylemekte ve bu hususta devletin kusurlu hareketini tebarüz ettirerek yapılmasında fayda gördüğü cihetleri işaret eylemektedir. Bu arada bilhassa, «Mesmuu âcizaneme göre Avrupada işbu imarı mülk usulünün mahsusça kitabı olarak kanun ve kaide altına ithal olunmuş olduğundan nizamâtı askeriyyeye dair kitaplardan icap ve iktiza eden usulü mer'îye istimal ve icra olunmakta olduğu misillü bu fennin kitabı dahi celb ile bittercüme içinden usulü devleti aliyyeye ve memaliki mahruse ve teb'anın ahvaline tatbikan işe yarıyacak nizamâtın ahz ve istimal suretleri mükemmel onu.» İfadesiyle, Avrupalılaşma yolunda ehemmiyetli bir fikir ortaya atmış bulunuyordu. [Tezkere için bakınız: Muharreratı nadire, S. 495].

.....1510.....

Devlet idaresine ait her sahada birçok yeni nizam ve kanunların tedvin edildiğini bildiğimiz bu devirde, kanunların hemen kısmı âzami, aynen ecnebi kanunlarından iktibas edilmekte idi. Ceza kanunu, ticaret kanunu, bahrî ticaret kanunu, hukuk ve ceza muhakemeleri usulü kanunu gibi kanunlar, hep bu suretle tedvin olunmuştu.

Bu devrede mülkî idareye ait kanunların en mühimlerinden birisi de hiç şüphesiz idarei umumiyei vilâyet nizamnamesidir.

Devletin, bir müddettenberi, vilâyet idarelerinde tatbik etmeğe başlamış bulunduğu ademi merkeziyet sistemi, yeni tanzim edilen bu nizamname ile, esaslı şekilde formüle edilmiş bulunmaktadır. Bilhassa mülkî idaredaki İslâhat hareketlerinde pek az farklarla, örnek ittihaz edilen Fransa vilâyet idareleri usulü, bu son nizamnamede esaslı bir yer almakta ve mülkî idarenin Avrupalılaştırması meselesi, artık hakikî mahiyetini almağa başlamaktadır.

Yeni nizamname (1), 7 Cemaziyü'lâhır 1231 H. (7 Teşrinisani 1864 M.) tarihli nizamnamede esas teşkilâtı tes- bit edilmiş olan vilâyet idarelerinin, mahkemelere taallük eden kısımlarından bahsetmemekte ve yalnız icra memurlarının, meclisi idarelerin, belediyelerin ve nahiye idarelerinin vazifelerini kaydeylemektedir.

Nizamnamede göze çarpan belli başlı hususiyetler, bilhassa idare âmirlerinin, maiyetlerindeki memurların ifa edecekleri vazifelerin muayyen nizama bağlanmış olması, belediye teşkilâtı ve nahiye idareleri kurulması ve köy ihtiyar heybetlerinin vazife ve salâhiyetlerinin genişletilmesi işleridir.

Ayrıca bu nizamname ile vilâyetlerdeki merkez mutasarrıflıkları, sancaklardaki merkez kaymakamlıkları teşkilâtı da kaldırılmış bulunmakta ve vilâyetlere birer vali muavini verilmekte, vilâyetteki merkez meclisi idaresi de lâğvolunarak vazifesi, meclisi idarei vilâyete tevdi olunmaktadır.

(1) Tertibi evvel Düstur, C. 1, S. 625.

Yeni nizamnameye göre, vilâyetler livalara, livalar kazalara, kazalar nahiyelere, nahiyeler de köylere inkısam etmekte ve umumî idarenin reisi ve mercii vali bulunmak-tadır.

Vilâyetin İdarî şubelerini terkip eden icra memurları, muavin, defterdar, mektupçu umuru ecnebiye, ticaret> ziraat, maarif müdürleri, tarik eminleri, defteri hakanî, emlâk, nüfus ve evkaf idareleri reislerde alay beyinden mü-rekkipdir.

Liva idaresinin reisi ve mes'ulü mutasarrıf; İcra memurları da, muhasebeci, tahrirat müdürü, defteri hakani memuru ve liva zabıta hey'etinin âmirinden ibarettir. Kazalarda kaymakam ve kaza kâtipleri, defteri hakani, emlâk ve nüfus kâtipleri, kaza zabıta hey'etinin âmiri bulunur. Nahiye idaresinin âmiri, müdürdür, zabıta idaresi de nahiyenin zabıta hey'etine verilmiştir. Köy idaresinin memuru muhtarlardır, aynı zamanda hükümet işleri ve zabıtanın reisi ve mes'ulü ve zabıta memurudur.

Valilerin vazifeleri: Valiler, bulundukları vilâyetin mülkiye, maliye, maarif, nafia, zabıta işlerde muvazzaf, ceza ve hukuk işlerine de nezaretle mükelleftirler.

Kanun ve nizamların icrasına nezaret, hususî bir kanun ve nizam ile veya devlet merkezinin emir veya karar- namesile yapılması ibaceden işleri ifa; birinci derecede mutasarrıflar ile vilâyet merkezi memurlarının, ikinci derecede onlar vasıtasile bilûmum idare şubeleri memurlarının hareket ve muamelelerini teftiş ve işledikleri suçlara göre cezalandırmak, azil ve mahkemeye tevdi etmek; mülkiye memurlarından tayinleri kendilerine ait olanarı hususî nizamnamesine göre tayin, nahiye meclislerinin içtima zamanlarını tayin ve liva mutasarrıfları vasıtasile kendisinden sorulacak umumî nizamât işlerde vilâyetlerin icra kuvvetlerine ait olanlara müsaade, Babîâlıden sorulması icabeden meselelerde alacağı müsaadeye göre tebligatta bulunmak, valinin mülkiyeye ait vazifeleri icabıdır.

Vilâyetin her türlü varidat ve vergilerinin tahsiline,

.....1512.....

elde edilen varidatın umumî idaresine, bunlardan doğabilecek münazaa ve ihtilâflara, tahsil işile meşgul memurların harekâtına nezareti de, valinin mâliyyeye ait vazife-lerindendir.

Vilâyet dahilinde umumî terbiye ve talimin, ticaret, ziraat ve sanayiin terakkisi hususlarının temini, umumî yolların inşa ve tamiri, sahillerde liman ve rıhtım- lar vücutte getirilmesi, su cedvelleri yapılması, nehir ve göllerin temizlenmesi, umumî sıhhatin muhafazası, boş ve metruk arazinin imarı,' istatistik malûmatının toplanmasa menafii umumiye ve itibar ve idhar sandıkları ihdası, hastahaneler, şirketler, fabrikalar açılması, maden ve ormanların gelirlerinin çoğaltılması, muhafazası vazifeleri, birinci derecede valilere tahmil olunmuş vazifeler dir. Bunlar için maiyetinde ikinci derecede' memurlar bulunur.

Vilâyetin asayiş ve emniyetinin temini işi de tamamilen valilere tahmil olunmuştur.

Vali muavinleri: Valilere ayrıva bir muavin verilmiştir. Valinin bulunmadığı zamanlarda kendisine vekâlet ettiği gibi, vali tarafından kendisine havale edilen işleri de görmekle mükelleftir.

Mektupçular: Vilâyetin muhabere işi, kuyudatı toplama ve muhafaza etme vazifesi ile muvazaftırlar. Vilâyet matbaasının idaresi, vilâyet gazetelerine hükümet tarafından resmî ve gayri resmî vukubulacak tebligatın müsveddelerinin tanzim ve tetkiki de, vazifeleri arasındadır.

Ecnebi işler müdürleri: Valinin emri altında konsoloslarla muhabere ve mükâlemelerde bulunur. Ecnebi işler hakkında eski ahkâmla devlet kaidelerine ait düşüncelerini ve mütalealarını söz veya yazı ile valiye tebliğ ve ihtar eder.

Maarif müdürleri: Vilâyetin maarif meclisine. riyaset ederler, vilâyetin maarife ait ahkâmının ve maarif nezaretinden alınacak talimatın tamam olarak icrasına, vilâyet merkezinde bulunan mektep ve kütüphanelerin teftişine,

.....1513.....

vilâyet maarifi için kabul edilen tahsisatın karar ve nizamı dairesinde sarfına nezaret ederler.

Maarif müdürü bir sene içinde vilâyet dahilinde umumî terbiye hususunda yapılan işler hakkında bir rapor hazırlıyarak Babıâliye gönderilmek üzere valiye verir.

Tarik eminleri: Mükellef ameleyi kararlaştıran zamanında toplar, yolların tahsisat ve sarfiyatını idare eder, mükellef amelenin yaptığı işlere, artan hizmetlere dair defter tutar. Vilâyet hendese idaresinin keşiflerine veyahut imalâta ait alât ve edevatı, malzemeyi hazırlar, umumî ve hususî yolların fennî işlerine, fen ve inşaat memurlarının idarelerine ait olarak nezaret ve idaresi baş mühendise verilen işlerden gayrisini yapar.

Defteri hakani müdürleri: Vilâyetin emlak, arazi ve nüfusunun idaresi, emlak ve araziye ait tasarruf ve temellük muamelelerinin mer'î kanun ve nizamlara göre ifası vazifesile mükelleftir.

Evka müdürleri : Evkafa ait vazifeleri yapar.

Alaybeyleri: Vilâyetin zabıta hey'etinin umumî mes'- uliyeti kendisine aittir. Vazifesi, zaptiye nizamnamesine ve talimatına tâbidir.

Liva idareleri:

Mutasarrıflar: Valilerin ifasile mükellef oldukları vazifelerin liva idaresine taallük eden kısmında, mesuliyetleri valinin mes'uliyetinin aynidir.

Mutasarrıflar validen alacakları emir ve talimatı infaz edecekleri gibi, kanunların tatbiki, memurların hareketini kontrol vazifeleri ile de mükelleftirler.

Tahrirat müdürleri: Livanın muhaberesi, kayıtların cem ve muhafazası işle meşgul olurlar. Maiyetlerinde bir tahrirat kalemi bulunur. Kayit işlerini de bu kaleminden ayrılan kimselere yaptırır. Livadaki diğer memurların vazifeleri, livaya ait kısımlarda, diğer vilâyet müdürlerinin gördükleri vazifelerin aynidir.

.....1514.....

Kaza idareleri:

Kaymakamlar: Mülkiye, maliye ve zaptiye dairesine ve ilâmların nizamî mezuniyet dairesinde icraatına memuldurlar. Mutasarrıflar hakkında muayyen olan vazifeler, kaza idaresine taallûk eden hususlarda, kaymakamlar için de aynidir.

Nahiye müdürlerinin intihabı, nahiye meclislerinin, mutasarrıftan sorularak muayyen vaktinde toplanmasına müsaade verilmesi, bu meclislerin verecekleri kararlardan kendisine bildirilen meselelerin kaza idare meclisinde müzakeresi ve lüzumu halinde liva merkezinden sorulması, nahiye dairelerinin teftişi işleri de kaymakamların vazifeleri arasındadır.

Kaza idare kâtipleri: Kaymakamın her türlü muhaberesi, kuyudatın cem'i hıfzı vazifesile mükelleftirler. İdare kâtipleri kaç kişi olurlarsa olsunlar, yazı ve kayıt işlerinde müşterek vazife görürler, icabederse, kaza idare ve de- avî meclislerinin ve diğer dairelerin her türlü yazı işlerine, kaymakamın emrile yardıma mecburdurlar.

Kazanın zabtiye işleri de kazada bulunan zabtiye heyetinin en büyük zabıtine verilmiştir.

Nahiye idareleri:

Her kazanın idaresi dahilinde bulunan köy ve çiftlik, ler, yekdiğerine olan uzaklık ve münasebetlerine göre, bir veya bir kaç daireye taksim olunacak ve bu dairelere nahiye denilecektir.

Her nahiyenin bir idare merkezi olacak ve daireye buradan nezaret olunacaktır. Bu merkezlerin, mülhak köylere en ziyade münasib ve kabil olan noktada bulunması şarttır.

İdaresi altında bulunan köy ve çiftliklerde beşyüz erkek nüfus bulunmıyan yerler, nahiye itibar olunamaz.

Nahiye dairelerinin merkez ve hudutları, kaza idare meclislerinde kararlaştırıldıktan sonra, liva idare meclislerinde tedkik ve tasdik ve badehu umumî vilâyet meclisinin

müzakeresine arz ve bu meclisin vereceği karar üzerine, hakkında çıkacak irade ile tayin ve tahdit olunur.

Her nahiyede bir müdür vardır, ayrıca da nahiye meclisi namile bir de müşavere hey'eti bulunur.

Nahiye müdürlüğüne tayin olunacak kimselerin, bir cinayetle mahkûm ve medenî haklardan mahrum olma - ması, okur yazar bulunması, fena bir şöhretle tanınmış olmaması ve 25 yaşını tecavüz etmemesi şarttır. Memuriyetleri de dahiliye nezareti tarafından tasdik olunur.

Nahiye müdürlerinin vazifeleri: Nahiye müdürleri, kanun ve nizamları, devletin emrû tenbihlerini neşir ve ilân ederler, doğum, ölüm vukuatına dair muhtarların yaptıkları tahkikatı, boş ve mektum arazi ihbarlarını, muhtarlarla ihtiyar meclisleri intihaplarını, onların hareketlerini teftiş ve bunları kazaya bildirirler; halkın, muhtarlar^ ihtiyar meclisleri, tahsildarlar haklarında yaptıkları şikâyetleri dinlerler, lâzımgelen tahkikatı yaparak kaymakama yazarlar, mükellef amelenin celb ve cem'ine, niza- matı umumiyyeden köylere taallûk eden işlere nezaret ederler; nahiye meclisine riyaset ederek verilecek kararları kaza kaymakamına bildiriler ve alınacak müsaadeleri köylere tebliğ ederler.

Nahiye müdürlerinin zabıta vazifeleri, cinayet vak'alarına ait ilk tahkikatı yaparak kazaya bildirmek ve nahiyenin asayiş ve emniyeti işi hakkında kaymakamdan alacağı emirleri yapmaktan ibarettir.

Tahsildar ve mültezimin ahval ve harekâtını kontrol, vergi tevzi pusulalarını köy muhtarlarına teslim, vasıtalı ve vasıtasız alman vergilere nezaret de, nahiye müdürlerinin malî vazifeleri arasındadır.

Köy idareleri :

Nahiye dairelerinde ve nahiye merkezleri olan her köyün icabı kadar muhtarı ve ihtiyar meclisi vardır.

Muhtarlar, nahiye müdürü tarafından kendilerine verilen kanun ve nizamları, hükümet emirlerini mensup ol-

.....1516.....

dukları köylerde ilân; köy halkına tarh olunan vergilerin, ihtiyar meclisleri kararı ve nahiye müdürünün göndereceği tevzi pusulaları mucibince tahsil ve cem'i, hükümet tarafından celb ve ihzar olunacak kimseler hakkında, gönderilen pusulaların tebliği; hükümetçe emir olunan kimselerin kefile raptı, mürür tezkeresi alacak olanlara, usulü dairesinde ilmühaber verilmesi, köy ve çiftliklerde vaki olan ölüm ve doğum vak'alarının muayyen olan zamanlarında nahiye müdürlüğüne ihbarı, cerh ve katil işlerinin derhal nahiye müdürlüğüne pildirlmesi, carih ve katillerin hükümete teslimine imkân derecesinde yardımda bulunulması, nizama mugayir olan inşaat için nahiye malûmat verilmesi, bekçi ve korucu ve diğer adlarla köy zabıtasında bulunmak üzere ihtiyar meclisleri tarafından seçilecek adamlara nezaret gibi vazifelerle mükelleftirler.

Vilâyet meclisi umumîleri:

Vilâyetlerde, senede bir defa içtima ederek, vilâyetin umumî ve hususî idaresine ait meseleleri müzakere vazifesile mükellef bir umumî meclisi varsır. Bu meclis, yol ve köprülerin tesviyesi, bir sene zarfında yapılmasına lüzum görülen yolların mesafelerini, ameliyat derecelerde masrafları hakkında yapılacak tekliflerin tedkiki, ticaret ve sanayiin teshil ve terakkisi, maarif ve terbiyenin intişarı, vergisinin kemiyetine hâlel gelmemek üzere taksim ve tadili, yeniden vergiler vaz'ı, her nevi hububat tohumunun ve hububat cinsinin islâhı, meydan, çayır ve mesire gibi menfaati umuma ait olan umumî emlakın alınıp satılma ve mübadelesi, hastahane, islâhane gibi umumî binaların tamir ve tecdidı ve umumun menfaatma dair arzolunan taahhüdler, mukaveleler ve onların masraflarına ait ianeler ve fevkalâde ameliyatla vücude gelecek nafia tesisatının sureti icrasına ait meseleleri müzakere eder.

Umumî meclis, bu işler haricinde Babîâlî veya vali tarafından müzakeresine talik ve havale olunan her türlü iş hakkında da rey verir.

Meclisler, mahallî icaplara göre, münasib olan za-

manda toplanır ve toplanma zamanı da kırk günü teca. vüz edemez. Meclise, valinin mazereti halinde, memurlardan birisi valiye vekâleten reislik eder. Meclis, âzasının üçte ikisi bulunmadıkça müzakereye başlayamaz. Ve müzakerelerine dışarıdan kimse dahil olamaz.

Meclis, yol, emlâk, umumî maarif, ticaret ve ziraat hakkında geçen ve gelecek seneye müteallik cereyan edecek tedkikat ve müzakereye, daire müdürleri tarafından verilmiş olan senelik faaliyet raporlarını esas ittihaz eder. Bu raporlar üzerine yapılacak müzakerelerde, onu tanzim etmiş olan daire memuru da mecliste hazır bulunur ve istenilen izahatı verir. Meclisin müzakereleri usulüne tevfikân zabtolunur.

İdare meclislerinin vazifeleri :

Vilâyet idare meclisi, hükümetçe lâzım olan her türlü mubayaa ve mukavelelerin akd ve tanzimi, öşür ve rûsumatın ilzam ve ihalesi, devlete ait ormanların müzayedesı, orman ve maden işlerine, devlet binaları inşaatına, zabtiye askerleri ve lüzumu halinde sureti fevkalâdede kullanılacak müstahfız ve zabıta hey'etine ait tahsisat ve masrafların varidat ve masraflarının teftişini, hükümete ait menkul ve gayri menkul emvale nezaret, belediye meclisleri kararlarının tedkiki, livalar arasındaki yolların inşası, vilâyet dahilinde ticaret ve ziraat gibi umumî menfaatler^ kaza ve köylerin irtibatlarının fek ve ilhakı, islâhhane, hastahane, gurabahane tesis, panayır, pazar yerleri, kabristan mahalleri tahsis ve tahvili, sahipleri bulunmıyan yerlerin alınıp satılması gibi işlere ait olup livalar idare meclislerinin birinci derecede rû'yet eyledikleri maddeleri ve vali tarafından kendisine havale olunan her türlü işleri tedkik ve müzakere ve mazbatasını valiye vermekle mükelleftir.

Meclisin İdarî davalarda vazifesi de, vilâyet memurlarının memuriyetten mütevellit suçları üzerinde tedkik- ler yaparak, hususî nizamnamesine göre cezalarını tayin etmek, vilâyetin gerek daireler, mecliser ve memurlarının ve gerek mahkemelerle idare memurları arasında memu-

.....1518.....

riyet daireleri hudut ve memuriyet vazifelerine ait salâhiyetçe tahaddüs edebilecek ihtilâfları tetkik, halkın hükümet memurları aleyhinde vukubulan şikâyetlerini, hükümetle efrad arasındaki iltizam ve mukaveleye dair olan davaları rü'yet eylemektir.

Meclisi idarenin şahsî hukuka ait şar'î ve nizamî mu. hakemlere müdahaleye ve cezaî işlerde beş âza, idare işlerinde hey'etin yarısından fazlası bulunmadıkça müzakerelere salâhiyeti yoktur. Müzakereler hakkında, usulüne tevfikân zabıt tutulur (1).

Nahiye meclisleri :

Nahiye meclisleri, her nahiyenin dairesine dahil olan köylerin ihtiyar meclisleri âzası tarafından dörder kişiyi geçmemek üzere gönderilecek ve muayyen zamanlarda nahiye merkezinde toplanacak âzadan terekkün eder.

Bu mecliser, valinin münasip göreceği zamanda, senede dört defa nahiye merkezlerinde toplanırlar ve her toplantı bir haftadan fazla devam edemez. Meclislerin reisleri nahiye müdürleridir.

Nahiye meclisinin içtima zamanını, kaza kaymakamı, liva merkezinden alacağı emir üzerine, nahiye müdürüne tebliğ eder.

Nahiye meclisi şu işleri görmekle mükelleftir: Nahiye dahilinde bulunan köyler halkı tarafından filî ve nakdî yardımlar ile vücude getirilmesi istenilen nafia tesisatı, köyler arasında hususî yollar inşası, nahiyenin müşterek olan koru, baltalık, mer'a ve kışlak idarelerini, ziraat, ticaret ve sanayie dair köy ihtiyar meclislerinden arzolunacak mütalaaları, çift alâtının ve ziraat hayvanlarının nahiye dahilinde çoğaltılması, muhafazaları gibi maddeleri, menafii köyler arasında müşterek olan belediye tanzifat ve tanzimatının müzakeresi, vergi tevzii meselesinde köy

(1) Liva ve kaza idare meclislerinin vazifeleri, liva ve kazaya ait işlerde, vilâyet meclisi idaresinin ifa ettiği vazifelerin hemen aşağı yukarı aynıdır. Bu sebeple bu meclislerin vazifeleri hakkında ayrı bahislerde malûmat vermediği zaid gördük.

ihtiyar meclislerinde verilen kararları ve saireyi tedkik eder ve bütün bu hususlardaki mütaleasın eticeleri nahiye müdürü tarafından kazaya gönderilir.

Nahiye meclislerinin kararları kat'î değildir; kaza kaymakamlığı tarafından nahiye müdürüne verilecek mezuniyete göre icra mevkiine konulur. Ve bu meclislerin dava görmeğe ve nakdî ceza almağa ve kendisine tahmil olunan vazifeler haricinde iş görmeğe salâhiyetleri yoktur.

Köy ihtiyar meclisleri:

Köy ihtiyar meclislerinin iki türlü vazifesi vardır:

- a) Köy halkı arasında zuhur eden davaları sulhan görmek,
- b) Köyün hususî ihtiyaclarına ait işleri müzakere etmek.

Köy ihtiyar meclisi, köyün nezafet ve taharetine ait şeyleri mütalea eder; bekçi, korucu gibi köyün zabıta işinde bulunan kimseleri seçer, köyde ziraati ticareti kolaylaştırmağa matuf mesaî sarfı ve köye ait her türlü devlet tekâlifini tarh ve tevzi eder; vefat edenlerin emval ve emlâkını muhafaza, köyde bulunan hayır müesseselerinin imarına, mekteplerin idaresine nezaret eder ve mükellef ameleden köyün hissesine isabet eden nüfusu tefrik ettirir; hükümete teslimi icabeden mücrimlerin ef'al ve harekâtı hakkında köyce ilk tahkikatı icra eder, muhtarların fena hareketleri ve kabahatleri halinde nahiye müdürlüğü vasıtasile kaza kaymakamına haber verir.

İhtiyar meclisleri hiç bir suretle ceza işleri hakkında hüküm veremezler. Ziraat, ticaret, koru, mer'a, kışlak gibi bulundukları köy halkile civarında olan bir veya bir kaç köy halkı İrasında menfaatleri müşterek bulunan işler, köyler arasındaki hususî yolların imarı, köprü, çeşme ve su yolları tamiri gibi işler için, nahiye meclisinin müzakeresi ve nahiye müdürü vasıtasile kaymakamın müsaadesi alınması şarttır.

..... 1520.....

Şehir ve kasabalardaki belediye meclisleri :

Vali, mutasarrıf ve kaymakamlık merkezi olan her şehir ve kasabada belediye işleri için **Belediye Meclisi** adile bir meclis bulunmaktadır.

İdarei belediye meclisi, bir reis ve bir muavin ile altı âzadan tereküp etmekte, ayrıca bir mühendis ile memleket tabibi de müşavir âzadan bulunmaktadır. Bu meclisin maiyetinde, ayrıca, bir kâtip ve bir sandık emini ile lüzumu kadar da hademe vardır.

Belediye meclisinin âzası, muhtelif sınıf (Burada Rum. Ermeni ve saire gibi gayri müslim anasır kasedilmektedir) halktan, emlâk ve arazi sahibi olanlar arasından iki sene için seçilirler. İkinci defa intihaptan sonra, her sene âza- nın yarısı tebdil edilir; müddetleri hitamında, vilâyetlerin umumî intihap usullerine tevfikân, kasabanın merkez ve mahalle intihap meclislerinden mürekkep olan intihap cemiyetinin ittifak veya ekseriyeti ârasile intihap ve hükümetçe tefrik ve tasdik olunduktan sonra tayin olunurlar.

Belediye meclisi âzası olabilmek için, bir cinayet veya cünha ile mahkûm olmamak, hilfiil askerî hizmetlerde veya zabıta işinde kullanılmamak, belediye dairesi içinde kadılık ve naiblikte bulunmamak, belediyeye ait bir işin müteahhidi olmamak lâzımdır. Yaşları yirmi beşten aşağı bulunanlar, belediye meclisine âza olamazlar. Bir kimse iki belediye meclisinde âza olamaz. Âzalık fahridir. Reisin memuriyetinin, mutasarrıftan sonra, vali tarafından da tasdik edilmesi lâzımdır.

Belediye meclisi haftada iki defa ve icabı halinde de fevkalâde olarak içtima eder.

Belediye meclisleri, her türlü bina inşaatına, vakıf muamelâtı evkaf nezaretine tâbi olmak üzere, alevûmum sulara dair işlere, harap olan veya inşaatında noksan bulunan binaların yıkılmasına ve melhuz tehlikelerin bertaraf edilmesine, mürür, ubur ve nakliyatı kolaylaştırmak için icabeden tedbirleri almağa, memleketin tanzifat ve tezyinatına, zabıta işleri, zabıta kuvvetlerine ait olmak

üzere halkın toplanacağı her yerde, nakil vasıtalarının teshil ve tanzimine, ücretlerinin kontroluna, ölçülerin doğruluğuna, ucuzluk, bahalılığa, yangın tulumlarına nezaret ederler, ve iskele, meydanlar mesireler tesis, yolların tenvir masraflarını müzakere, şehir ve kasaba içindeki bilumum cad.de, sokak, geçit ve mecraların temizlenmesine, itina ederler.

Belediye tenbihleri hilâfında hareket edenlerden kanunen cezayı nakdi alınması da meclisi belediyeye aittir. Belediye meclisinin varidatı, hükümetin tahsis ettiği rüsumat ve paralardan, memleket tanzimatından faydalananlardan alınacak vergilerden, almağa mezun olduğu cezayı nâkdiler hasılatından, kira konturatoları kaydiyesinden, belediyeye vaki olacak iane ve hibelerden, yol ve köprülerin genişletilmesi sırasında boşalacak yerlerle imar edilecek mahallerin hasılatından ve diğer varidattan temin olunur.

Şehir ve kasaba halkına tarholunacak verginin nisbe. tinin tayin ve tahsili, meclisçe tedkik olunduktan sonra mezuniyet almağa vabestedir.

Belediye meclisinin kararları, reis muavini vasıtasile icra ettirilir.

Memurların muhakemeleri:

İdare umumiyeci vilâyat nizamnamesi, vilâyet, liva ve kaza memurlarının, memuriyetlerinden mütevellid olarak işledikleri suçlardan dolayı muhakemelerini, idare meclislerine bırakmakta idi. Gerçe işledikleri suçlardan dolayı memurlara verilecek cezalar, ceza kanunnamesile (1) tayin ve tasrih edilmiş bulunuyor idi ise de, muhakeme usulü hakkında kanunname sarahat olmadığından hangi memurların hangi suçlardan dolayı, hangi yerde ve ne şerait dairesinde muhakemelerinin görüleceğine dair ahkâm mevcut değildi.

Bu cihet nazarı dikkate alınarak 3 Rebiülevvel 1288 H.

(1) Tertibi evvel düstur, C. 1, S. 537.

.....1522.....

(23 Mayıs 1871 M.) tarihli bir nizamname neşredildi (1).

Memurun muhakemesine dair olan bu nizamnameye göre, memurlardan birinin memuriyetinden dolayı kanunî takibata maruz bırakılmasına lüzum görüldüğü zaman, önce, mensup olduğu nezaret veya idarece istintak olunması, ve alınacak ifadesinin kendisine imzalatırılması- nı müteakip fezlekesinin tanzimi ve ondan sonra muhakemesi görülecek meclise tevdiî icabetmekte idi. Mecliste, muhakeme esnasında, memurun mensup bulunduğu nezaret veya idareden de, müddei sıfatiie, bir memur buluna

caktır.

İşledikleri suçları, bir aya kadar hapis veya iki yüzlük altından beş yüzlük altına kadar nakdî ceza ve tazminatı icabettirecek mahiyette olan, zabtiye neferleri, rüsumat kolcuları, gardiyan ve diğer hademelerin muhakemeleri kaza idare meclisinde görülecek ve haklarında verilen hükümler, liva idare meclisinin tasdiki ile icra olunacaktır. Bu gibi memurlardan bir seneden üç seneye kadar hap:'s cezasını ve beş altından fazla nakdî ceza ve tazminatı icabettiren suç işlemiş olanların muhakemeleri de liva idare meclislerinde yapılacak ve verilecek hükümler vilâyet idare meclisinin tasdikine geçecektir.

Memurluğu yüz başı ve teftiş memurluğu derecesine muadil olanların muhakeme altına alınabilmesi için liva mutasarrıfının; daha yukarı derecede olanlar için valinin emri lâzımdır. Valinin emrile muhakeme altına alınacak olanların muhakemeleri liva ve vilâyet idare meclisinde görülecek ve verilen kararlar vilâyet idare meclisince tasdik olunacaktır. Bunlar hakkında verilecek bir seneye kadar hapis cezaları vali tarafından tatbik olunacak ve iş ayrıca Babıâliye de yazılacaktır. Bir seneden yukarı ceza, lara ait hükümler, Şûrayı Devletin tasdikinden geçecektir. Mutasarrıf, müfettişi hükkâm, defterdar, vali muavini mektupçu gibi memurlarla şer'îye hâkimleri ve ruhanî me-

(1) Tertibi evvel düstur, C. 1, S. 604.

murlarının muhakeme altına almabilmeleri Babıaliden müsaadeye vabeste olacaktır.

İstanbul'daki memurlardan, tayini irade ile olanlarının muhakemeleri Şûrayı Devlette, olmayanların da İstanbul vilâyeti meclisi idaresinde görülecektir.

Muhakemeleri kaza meclislerinde görülen memurların, liva meclislerine; liva meclislerinde görülenlerin vilâyet meclislerine; vilâyet meclislerinde görülenlerin Şûrayı Devlete istinaf hakları vardır.

Memur maaş ve harcırahları:

Yukarıki bahislerde, eskiden merkezden eyaletlere, eyaletlerden sancak ve kazalara gönderilecek memurların yoi paralarının ne surette karşılandığını tedkik etmiş ve bunun memleket için ne derece tahripkâr bir usul olduğunu tebarüz ettirmiştik.

Vilâyetlere yeni şekli verdikleten sonra, gerek yeniden tayin olunan memurlara ve gerek muvakkat bir memuriyetle gönderilen kimselere yol parası verilmesi meselesi de esaslı surette hal ve bu arada mmurların ne şerait dahilince maaşlarını alabilecekleri de tayin ve tesbıt edildi. Bunun için 9 Cemaziyülevvel 1290 ±1. - 4 Ağustos 1873 M.) tarihli bir kararname neşrolundu (1). Bu kararname hükümleri, devletin bilûmum sivil ve askerî memurları hakkında aynen tatbik olunacaktı.

Bu kararnameye göre, İstanbuldan vilâyetlere ve vilâyetlerden vilâyet dahilindeki yerlere tayin olunan bütün memurların maaşları, tayin tarihinden değil, işe başladığı tarihten itibaren verilecektir. Memuriyet mahalline azimet veyahut memuriyet merkezine varmaksızın ölen veya ayrılan veyahut memuriyeti başka tarafa naklolunan memurların maaş almağa hakları yoktur.

Hususî bir maksadla, kendisine maaş tahsis olunarak muayyen bir yer gösterilmeksizin seyyar sıfatile gönderilen muvakkat ve daimî memurların maaşları, memur ol-

(1) Tertibi evvel Düstur, C. 3, S. 10.

.....1524.....

dukları yerden hareketleri tarihinden itibaren işliyecektir.

Devletin her hangi bir emri olmadıkça veya devletçe makbul ve meşru bir mazerete müstenit bulunmadıkça, her memur, tayini tarihinden itibaren yirmi ve âzami otuz gün zarfında vazifesi başına harekete mecburdur.

Devletçe mühim bir iş için Bablâli veya mensup olduğu daire tarafından, resmen memuriyeti başına gitmesi tehir olunan ve elinde devletçe alıkonulduğunu gösterir resmî mühürle memhur vesikası bulunan memurlar, âzami müddet olan otuz günden fazlası için, memuriyetlerine muhas- sas olan maaşın yarısını alacaklardır.

Muhakeme altına alınan memurların maaşları kesilecek ve iadei memuriyet edenler, açıkta kaldıkları müddet zarfındaki maaşlarını tam olarak alacaklardır.

Vazifelerinden ayrılan memurlar, ayrılış tarihlerinden haleflerinin memuriyet merkezine muvazaletlerine kadar, ayrıldıkları memuriyetin vazifesini görürlerse o zamana kadar; haleflerinin gelmesinden evvel hareket ederlerse, hareket günlerinde kadar, kendi zamanında o memuriyete mahassas olan maaşın yarısını alacaklardır.

Vekâletle idaresi icap eden bir memuriyet için o dairede bulunan memurlardan birisi vekâlete tayin olunacak ve beşte bir maaş verilecektir. İcabında dörtte veya üçle bir maaş verilmesi de caiz olacaktır. Dışarıdan tayin olunan vekillere, o vazifeye eskiden muhassas maaşın yarısı verilecektir.

Devletçe hükümet [merkezine, vilâyete ve ya livaya celbolunacak mmurlarla hastalık, tedavi ,ve 'tebdili hava için muayyen bir müddet izinle vazifesinden ayrılanlara maaşları tam, kendisine ait bir iş görmek üzere muayyen bir zaman için izinle vazifesinden ayrılanlara yarı maaş verilecektir.

İstanbulca veyahut vilâyetçe tayin olunan memurları, gidecekleri yerlerin mesafelerine göre harcirah verilecektir: Maaşı bin kuruşa kadar olanlara, aksarı tarik itibarie denizdeki seyahati için, dört mil bir saat hesap edilerek,

saat başına beş kuruş, bin kuruştan fazla maaşı olanlara, ise, bir saat için maaşının yüzde yarımı hesabile harcırah verilecektir.

Devlet tarafından mahsus vapura bindirilerek navlunsuz gönderilen memurlara, deniz mesafesi için tayin olunan harcırahın yarısı verilecektir (1).

Muayyen bir mikdar maaş tahsis edilerek muvakkat bir zaman için bir yere gönderilecek memurlara azimet ve avdetlerinde de harcırah verilecektir. Maaş tahsis olun- mıyarak muvakkat veya seyyar suretile bir yere tayin olunan memurlara umumî masrafına mukabil rütbe ve haysiyetlerine göre ve işin ehemmiyet derecesile mütenasib olarak maktu bir harcırah verilecektir.

Devlete ait olan iş için tayin olunan muvakkat memura maaş ve harcırahı hâzineden, eşhasa ait olan iş içirt tayin olunan memura, maaş ve harcırahı haksız çıkan tarafından ödenecektir.

İstanbuldan muayyen miktarda maaş tahsisile bir mahal tayin olunmaksızın ve seyyar suretile muvakkaten veya daimî olarak tayin olunan memurlara harcırah verilmiyecektir.

Valiler ile, memuriyet dairelerini (vazifesi icabı dolaşmak mecburiyetinde olan mutasarrıf, kaymakam ve müdür gibi memurlara, memuriyet hudutları dahilinde dola- tıkları müddetçe yevmiye ve harcırah hamile bir şey verilmiyecektir.

Devletçe veya şahsî hukuk için muhakeme edilmek üzere İstanbula veya vilâyet, liva merkezlerine celbolunacak memurlara, şahsî işleri ve tedavi için izinli veya izinsiz vazifeleri başından ayrılmış olanlara harcırah verilmiyecektir.

Defterdar, mektupçu, merkez naibi, umuru ecnebiye

(1) Devlet, İstanbulini diğer vilâyet ve sancaklara deniz ve karadan olan, mesafelerini, mil ve saat itibariyle gösterir bir de cetvel yapmış ve mesafelerin bu cetvele göre hesap edilmesi lâzımgeldiğini emreylemiştir.

[Bakınız: Tertibi evvel Düstur, C. 3, S. 19].

.....1526.....

müdüdü ve muhasebeci gibi memurlarla diğerketebeden olanlardan vilâyetlerce hususî ve muvakkat memuriyetler, le mensup oldukları vilâyetleri dahilinde bir yere tayin edilen veya gönderilen muvazzat memurlara maaşlarına göre yukarıda geçen miktar üzerinden yalnız harcırah ve. riledir. Muvazzaf olan meclis ve mahkemeler âzalarile bilûmum muvazzaf olmıyan memurlara, saatta beşer kuruş hesabıle harcırah verilecek ve zarurî masraflarına kar. silik olmak üzere, hal ve sınıflarına göre, on kuruştan elli kuruşa kadar yevmiye de verilecektir. Muvazzaf olmıyau memurlardan biri, vali, mutasarrıf ve kaymakamlar ile devre çkarsa, yevmiye verilmıyecek, sadece harcırah verilecektir.

Memurlara verilecek yevmiye ve harcırah, bu kararname hükümlerine tatbik olunduktan ve meclisi idarece de tetkik ve tasdik olunduktan sonra senet ile verilecektir.

Nahiye idaresi nizamnamesi:

İdarei vilâyat nizamnamesi, memleketin idari cüz'ü tamlarını tesbit ederken, vilâyetleri sancaklara, sancak, ları kazalara, kazaları nahiyelere, nahiyeleri de köylere taksim etmiş ve her cüz'ü tamın idare şeklini muayyen esaslara bağlamıştı.

Nizamname, nahiye idareleri hakkında oldukça ehemmiyetli hükümleri ihtiva etmiş olmasına rağmen, mülki teşkilâtta, nizamnamenin meriyet mevkiine konulmasını takip eden bir kaç sene içinde, nahiyelere yer verilmemiş olduğu görülmekte ve hattâ devlet salnameleri de, nizamnamenin tatbikine geçildiği tarihten ancak sekiz sene sonra kazalara bağlı nahiyelerin isimlerini vermeğe başlamış bulunmaktadır. Nahiye teşkilinin gecikmesindeki bu sebebi kat'î olarak tayin etmek, elimizdeki matbu vesikalara göre bizim için imkânsızdır. Ve nizamnamenin neşri esna, sında mevcut olması icabeden mucib sebepler lâyihası hakkında malûmatımız olmadığı için, yeni nizamnamenini! meriyet mevkiine konulmasını icabettiren sebepleri kes-

tirmek güçtür. Yalnız 11 Rebiulevvel 1293 H. (6 Nisan 1867 M.) tarihli bir idarei nevahi nizamnamesinin neşredilmiş olduğuna bakılacak olursa (1), idarei vilâyat nizamnamesindeki nahiyelere müteallik ahkâmın, nahiye teşkiline müsait bir mahiyette bulunmadığına hükmetmek lâzım gelir.

Nahiyeler hakkındaki yeni nizamname, nahiyelerin teşkil ve taksimi idarç şekilleri, müdürlerle âzanının intihapları, müdür ve meclis hey'etinin vazifeleri hakkında, idarei vilâyat nizamnamesindeki nahiyelere müteallik ahkâmdan farklı, ehemmiyetli maddeleri ihtiva etmektedir. Buna göre, her kazanın mülhakatından olan köy ve çiftlikler ve sair dağınık evler, yakınlık münasebetlerine göre, nahiye dairesi namile bir kaç daireye taksim olunmaktadır.

Nahiye daireleri, iki türlüdür: Birisi münferiden, diğeri müctemian teşkil olunmaktadır. Münferiden teşkil olunan dairenin iki yüzden fazla haneyi havi köylerden ibaret olması, müctemian teşkil olunan dairenin de iki yüz haneye kadar bir kaç köyden müteşekkil bulunması icabetmektedir. Elliden ziyade hanesi olan köyler, müdür ve kâtiplere, masraflarına mukabil maaş vermediği taahhüt ettikleri takdirde, nahiye dairesi itibar olunabilecek ve elliden aşağı hanesi olan köyler, ayrıca daire teşkil edemeyecekler ve diğerlerde birleşmeğe mecbur olacaklardır.

Nahiye dairesini teşkil edecek köylerin, merkez ittihaz olunacak yere nihayet üç saatten fazla uzaklıkta bulunmaması lâzımdır.

Ne kadar hane ve nüfusa sahip olursa olsun, bir köyün parçalanarak diğer nahiye dairesine bağlanması caiz olmaz ve başka bir kazaya yakın da olsaj oranın köylerde birleştirilmez.

Nahiye da'esi bir köyden ibaret ise, o köyün adile anılır; bir kaç köyden terekkep etmiş ise, en büyüğü daire merkezi ittihaz olunur ve adını da o köye izafeten alır.

(1) Tertibi evvel Düstur, C. 3, S. 33.

.....1528

Her nahiye dairesinin bir müdürü, asgarî dört, âzami sekiz müntehap âzadan mürekkep meclisi bulunacak, bunların biri müdürün muavini olacak ve meclise ayrıca bir de kâtib tayin olunacaktır.

Her daire dahilinde bulunan köylerin eskisi gibi birer muhtarı olacak ve bir köy müteaddit mahalleden ve ehalişi muhtelif anasırdan mürekkep olursa, her sınıfın ve mahallenin başka başka muhtarları bulunacaktır. Nahiye dairelerinin müdür ve muavinleri ile meclis, âzası, hemşerL îerine ait muayyen vazifeleri ifa edeceklerinden, fahrî olarak hizmet edecekler, yalnız müdürlere, masraflarına karşılık olmak üzere, ehali tarafından senevi münasip mikdar şey verilecektir. Kâtibe de yine senevi muayyen bir şey verilecektir.

Nahiye dairesi müdürlüğüne ve âzalığna intihap olunacakların nahiye dairesile alakalı kimseler olması, Osmanlı devleti tebasııdan bulunması, yaşlarının otuzdan aşığı olmaması ve devlete de senede en az yüz kuruş vergi vermeleri ve bir cinyetle mahkûm bulunmaları lâzımdır.

Müdür oldukça okuyup yazma bilecektir. Müdürler,, halk tarafından intihap olunduktan sonra, her dairenin tâbi olduğı kaza kaymakamlığı vasıtasile ve liva mutasarrıfının iş'arile vali tarafından memuriyetleri tasdik olunacaktır.

İmamlar, papaslar, mektep muallimleri ve bilfiil memuriyette bulunanlar müdürlüğe intihap olunamazlar.

Bir nahiye dairesi halkı tamamen bir sınıf teb'adan mürekkep ise (meselâ tamamen müslûman veya hristiyan) müdür, âza ve muavin münhasıran kendi sınıflarından intihap edilir. Müslim ve gayri müslim halktan mürekkep ise(meclis âzasının nısfı müslim ve nısfı gayri müslim ehalden seçilir. Ve nüfusun ekseriyeti hangi sınıfta ise, müdür, o sınıftan ve muavin de diğr sınıftan olacaktır.

Müdür ve âzayı, nahiye dairesi yalnız bir köyden ibaret ise, halk, muayyen bir günde birleşerek ve eğr bir kaç-

köyden ibaretse, her köy ehâi isinin umumen emin olacakları kimseler daire merkezinde birleşerek intihap ederler.

Müdürler iki senede bir, âzâmın da her sene yarısı değiştirilecektir. Müdür ve âzâmin tekrar intihapları caizdir. Meclis âzası müslim ve gayri müslim iseler, yarı yarıya değiştirilirler ve yerlerine alınacaklar da kendi sınıflarından alınır. Müdür ve âzâdan münhal vukuunda, yerlerine, seçimde ikinci derecede rey almış olanlar alınır.

Köy muhtarları yerli ve emniyetli kimselerden olacaklar ve her sene değiştirileceklerdir.

Nahiye dairesi idare hey'etinden biri veyahut hepsi hakkında bir şikâyet vukubulur ve şikâyet, muhakeme neticesinde isbat edilirse, âza tebdil edilir.

Nahiye meclislerinin birer hususî mühürü bulunacaktır.

Bazı kazaların en mühim noktasında, kale, derbend gibi mahallerde asayişî muhafaza için bulundurulmuş zaptiye askerlerine kumanda etmek üzere devlet tarafından tayin edilecek zabıta memurları nahiye dairelerinin inzibatile alakadar olacaklardır (1).

Yeni nizamnameye göre memlekette kurulan nahi-

Yeler:

İdaresel nevahi nizamnamesinin mer'iyet mevkiine konulmasından sonra intişar etmiş olan devlet salnamelerinde, teşkil edilmiş olan nahiyeler hakkında kâfi malûmat bulunmakta, yalnız nahiye teşkilâtı yapılırken, bir kısım kazaların da nahiye haline ifrağ edildiği görülmektedir.

Teşkil edilmiş olan nahiyeler şunlardır :

Doğrudan şehremanetine bağlı olan sancak ve kazalarda (2) :

(1) Nahiye müdür ve meclislerinin vazifelerine ait. hükümler, idarei vilâyet nizamnamesindeki ahkâmın aşağı yukarı aynı olduğundan, burada tafsilâne lüzum görülmemiştir.

(2) OsmanII İmparatorluğunda vilâyet usulünün ihdasından ev- Tel, İstanbul ve civarının idaresi, memleketin diğer kısımlarına nazaran tamamiyle başka bir usule tabi idi:

İlk zamanlardan itibaren 1242 H - 1826 M. tarihine kadar İs-

400

tone

.....1530.....

İzmit sancağında, Geyve kazasında: Eysafı, Sarıçayır, Yalva, Şeyihlar, Kaymas, Ağaçlı, Akhisar, Taraklı.

Biga sancağında, Ayvalık kazasında: Eceabad, Erenköy, Bayramıç, Kumkale, Dimitoka, Çan nahiyeleri.

Çatalca sancağında, Küçükçekmece kazasında: Ter. kos, Suyolu nahiyeleri.

tanbulun mülki, beledi, inzibatî âmiri **İstanbul efendisi** (kadısı) idi. Bu tarihten itibaren inzibatî ve beledi işlerle meşgul olmak üzere bir ihtisap nezareti teşkil olundu. Fakat bu nezaretin vazifesi daha ziyade beledi ve inzibatî idi. Muahharan bu nezarete ait vazifeler kısmen Maliye nezaretine, kısmen de seraskerliğe intikal etmiş olduğundan, 1262 H - 1846 M tarihinde ayrıca bir zaptiye müşirliği ihdas edilmiş ve mülki ve inzibatî işler, bu daireye tevdi olunmuştu. 1262 H - 1846 M den 1282 H - 1866 M senesine kadar geçen yirmi sene zarfında, hükümet merkeziyle civarına ait mülki vazifeler, zaptiye müşirliğince ifa ve 1282 H - 1866 M senesinden itibaren İstanbul ve mülhakatında da mülki teşkilât lüzumu hissedilmiş **Kazai Erbaa** denilen Çatalca ile **Kordon kazaları** denilen Şile, Kartal, Gebze gibi mülhakat işleriyle meşgul olmak üzere, **Meclisi idarei livai zaptiye** namıyla bir meclis teşkil olunmuş ve 1286 H - 1869/70 M tarihinde Dersadet ve mülhakat idarei zabıta ve mülkiye ve mahakimi nizamiyesi hakkında ayrıca bir nizamname neşrolunaraıc, zaptiye müşirine **İstanbul valisi** sıfat ve salâhiyeti verilmişti. [Nizamname için bakınız: Tertibi evvel Düstur, C. 1, S. 688].

Bu nizamnameye göre zaptiye müşirliği, Dersaadet, Beyoğlu, Üsküdar ve Çekmece. Suyolu Kurası, Terkos, Gebze ve Şile müdürlükleri namıyla beş müdürlükten ibaret olarak teşkil olunmuştu.

Zaptiye müşirliğinin bu vazifesi 1293 H - 3 876 M tarihine kadar devam etmiş ve İstanbulda Paris şehrini takliden Belediye daireleri ihdas edildiği ve şehremaneti teşkilâtı vücuda getirildiği sırada İstanbul ve mülhakatının zabıta işleri, eskisi gibi zaptiye nezaretine ait bulunmak üzere, İzmit, Biga ve Çatalca sancakları, Adalar, Kartal, Şile, Beykoz, Gebze kazaları doğrudan doğruya şehremanetine bağlanmıştı.

Bu kazalarda nahiye teşkilâtı da yoktu.

İzmit, Biga sancaklarının İstanbula bağılılıkları uzun müddet devam etmemiş ve 4 896 H - 1879 M. senesinde, uzaklıkları ileri sürülerek İstanbula olan bağılılıkları kaldırılmıştır.

.....1531.....

Edirne vilâyeti, Tekfurdağı sancağı, Vize kazasında. Tırnavıcık nahiyesi.

Gelibolu sancağında, Keşan kazasında: İpsala; Şar, keyde, İnoz ve Evreşe nahieleri.

Selanik vilâyeti, Merkez sancağı, merkez kazasında, Lankaza; Karaferyede, Ağustos; Vodine'de Ustürve, Kara- caabad; Yenice vardarında, Karaabad; Avrethisarında, Karadağ; İstrumcada Maliş nahieleri.

Siroz sancağı merkez kazasında: Nekreta; Nevrekopda, Razlık nahieleri.

Dırama sancağı merkez kazasında, Pravişte, Çaç, Yenice Karasu, Kavalada, Sarışaban nahieleri.

Manastır sancağı merkez kazasında: Resne, Prespe nahieleri.

Yanya vilâyeti, merkez kazasında: Meçova, Zago, Grebenede, Konice nahieleri.

Tırhala sancağı Yenişehir kazasında: Tırnova, Yenice, Dereli; Kolosda, Bülbülceada, Vastık; Kayrıcada, Rendine; Çatalcada, Dümeke nahieleri.

Ergiri sancağı merkez kazasında: Kırveleş nahiyesi.

Preveze sancağının Norda kazasında: Petrili nahiyesi.

İsfakya sancağının İsfakya kazasında: Ayyatı, Kalıkrate nahieleri.

Laşid sancağının Yenişehir kazasında: Laşid, Uspurlanka, Yarıptrede, Uyanık nahieleri.

Rados sancağının merkez kazasında: Katilli; Sönbe. kide, Herkit, Elyaki, Karşotda, Gerye nahieleri.

Midilli merkez kazasında: Palamar, Bere, Yunda, Boi- hent; Molvada, Kalunya nahieleri.

İstanköy merkez kazasında: İncirli, İstopalya; Kalin- nusda Leryos; Pasozda Karapot nahieleri.

Sakız sancağı Ipsara kazasında: Koyun adası nahiyesi.

Hüdavendigâr vilâyeti Bursa merkez kazasında: At-

.....1532.....

rar.os maa Cebelicedid ve atik, Kirmasti, Harmancık; Mu- danyada Tirilye; Gemlikte Pazar köy; Bilecikte Lefke, Gölpazarı, Karacaşehir, Söğüt; Yenişehirde İznikyarhisarı, İnegölde Pazarcık, Domaniç; Mihaliçta Gökçedağ nahiyeleri.

Karesi sancağı Balıkesir kazasında: İvrindi, Balya, Kepsud, Fırt (Susurluk) Giresun; Erdekde Kapıdağı, Paşa limanı, Marmara, Emir Ali, İmrâli, Edincik, Bandırma. Gönen; Edremitte Ünye; Ayvalıkta Soma, Bigadiç f Sındırgı, Balat nahiyeleri.

Karahisarısahib sancağı merkez kazasında, Sandıklı, Şıhlı, Geyikler; Bolvadinde Şuhud, İshaklı; Aziziyyede Hanbarcık nahiyeleri

Kütahya merkez kazasında: Taşvanlı, Virancık, Gere, ği. Altıntaş, Etrafi şehir; Simavda Eğrigöz, Dağardı; Gediz- de Şaphane; Uşakda Banaz, Günlük; Eskişehirde Seyid- gazi, İnönü nahiyeleri.

Ankara vilâyeti merkez sancağı, Ayaş kazasında, Gü. düll; Seferihisarda Kürk, Günyüzü; Haymanada Şeyhbezenli; Balâda Tabanlı; Çubukabadda Şorba; Mihaliççıkda Akköprü nahiyeleri.

Yozgad sancağının merkez kazasında: Hüseyinabad. Karamağara, Kızılkoca; Akdağ, Selmanlı; Boğazlıyanda Mucur nahiyeleri.

Kayseri sancağının Develi kazasında : Kostere; İncesuda Karahisar nahiyeleri.

Kırşehir sancağının keskin kazasında: Konur nahiyesi.

Konya vilâyeti merkez kazasında, Sudurluemi, Hatun- saray, Saideli; Karapınarda Sutmuş; Ereğlide Divle; Karamanda Gafriyad (Mahmudlar); Bozkırda Belviran; Ha. dımda Aladağ; Seydişehirde Guci; Beyşehirde Kireli, Beyşar (Bayafşar); Akşehirde Doğanhisar, Turgud, Cihan, beyli; Iğında Argıthan; Esbkesende Koçhisar nahiyeleri.

Teke sancağı Antalya kazasında : Mamort, İstanioz Kızılkaya, Bucak, maa Hısnı, Serik, Millî, Beşkonak nahiyeleri.

Hamid sancağı İsparta kazasında, Gönan, KeçiboıTü; Eg'irdirde Pavlu, Ağros, Barla nahiyeleri.

Niğde sancağı merkez kazasında: Ferenk (Ferhenk);. Borda Enduğı Şucaaddin; Nevşehirde Arapsun; Ürküpde Yahyalı nahiyeleri.

Burdur sancağı merkez kazasında: İncirli, Ağlasın; Tefennide Kemergöhlhisar, Asî Karaağaç Yaviçe, Irla nahiyeleri.

Kastamonu vilâyeti merkez kazasında: Devrekani, Akkaya, Kuzyaka, Göl maa Sorkun; Taşköprüde Bağdere; İneboluda Küreinühas, Evrenye; Dadayda Azdavay; Cide. de Fakaz; Zafranboluda Eflani, Aktaş, Ulus; Araçta Afşar, İğdir; Tosyada Kargı nahiyeleri.

Bolu sancağı merkez kazasında: Kıbrısçık, Gökçesu; Geredede Mengen; Bartmda Çarşamba, Amasra; Ercğlide Devrek; Düzcde Akçaşehir, Göynükde Mudurnut Mihal gazi nahiyeleri.

Sinop sancağı merkez kazasında: Gerze; İstifanda Canlı; Boyabadda Turağan nahiyeleri.

Kengırı (Çankırı) sancağı merkez kazasında: Tuht, Koçhisar (İlgaz); Çerkeşde Karacaviran, Bayındır, Ovacık; Kalecikte Şabanözü, İnallı, Veballı nahiyeleri.

Sivas vilâyeti merkez kazasında: Kangal, İlbeyli; Hafikelide Konlu; Tokadda Turhal, Kazabad, Artıkabat, Komnat, Kafirli; Aziziyede Kuzu, Sarioğlan, Zamanlı. Sadabad) Sarımağaza, Mesut; Koçkiride maa Karabil, Beydağ'ı, Çit nahiyeleri.

Amasya merkez kazasında: Havza; Osmancıkda Zeylim, Hacıhamza; Mecidözünde Veray nahiyeleri.

Karahisarı şarkî sancağı merkez kazasında: Kırık; Su şehrinde Akşehirabad; Milasda İskefsir nahiyeleri.

Tırabzon vilâyeti merkez kazasında: Akçaabaö, Maç. ka, maa Yemre, Vakfisağır; Orduda Perşembe, Ulubey, Hapishane maa Haces, Bulmaz; Rizede Kurâyiseba, Kara, Mapavri; Vakfikebirde Şarlı nahiyeleri.

.....1534.....

Gümüşhane sancağı Torul kazasında: Körtin nahiyesi.

Diyarbakir vilâyeti merkez kazasında: Şark, Garp,. Behramki, Derik, Mahal, Metinan; Siverekde Karakeçi, Bucak, Karacadağ; Licede Hani, Vekti, Bıçar; Silvanda Kulp, Hazro nahiyeleri.

Mardin sancağı Midyat kazasında: Hısnıkeyf (Haşan, keyf), Şirmanda Dirgöl, Güyan; Avniyede Amerkân nahiyeleri.

Siird sancağı Şirvan kazasında: Razki, Hizan; Erolıda Bravare (Pervari); Sasonda Garzan, Hizan nahiyeleri.

Malatya sancağı Akçadağ kazasında, Kürne, Görecık (Kürrecik), Hekimhan, Kürdabdal; Hısnımansurda Samisat (Samsat); Kâhtada Gerger, Şiro, Zarikân, Merdis (Mirdes) nahiyeleri.

Mamuretülâziz vilâyeti merkez sancağının Pa:o kaza, smda: Çapakçur, Karabegân; Gebanmadeninde Çemişkezek; Arabkirde Erguvan; Eğinde Ağın; Çarsancakda Pertek.

Ergani merkez kazasında : Ergani, Çermik, Çüngüş,. Eğil nahiyeleri.

Adana vilâyeti merkez kazasında: Yumurtalık, Karataş, Miris, Karsıdı; Tarsusta maa Tekeli, Gölek, Ulaş,. Nemrut; Mersinde, Kalınlı, Elvanlı nahiyeleri.

Kozan sancağı, Sis kazasında: Sis, Sarkmdıl; Hacim de Dayak, Yagbasyan, Körleş, Paplaçı, Rum, Kötün; Beyranköy (Garbi Kozan) da Rum, ars; Dulkadriyede Yukarı bozdöğen nahiyeleri.

İçel sancağı Ermenak kazasında: Nevahi; Anamurda Silinti; Mutda Sarıkavak; Silifkede Bulacalı nahiyeleri.

Payan sancağı merkez kazasında: Döşek, Ulaş; Osmaniyede Cerid, Tacirli, Ağbar, Hındoğlu nahiyeleri.

Halep vilâyeti merkez kazasında: Cebeli Şeman; Edip-- de Eriha, Sermin, Maarretülmısrın; Cısrışugurda Derguş. Kalaimazık, Ordu; Harimde Barış, Harim; Antakyada Ce. vanibi Antakya, Reyhaniye, Karamut, Kurseyr, Süveydiyç,.

Aziziyede Okçu, İzzeddinli, Şeyihbar, Amık; Kilisde Ağrazlı, fellah, Ağrazlı Türkmen, Cum, Şıkakı, Membuç, Musabeyli, Aymtapda Orul, Telbeşer, Kızılhisarkebir, Kazık, Çekete,. Çarbln, Hezük, Keşi; Babıcebulda, İlbeyli, Şeyhitahtani nahiyeleri.

Maraş sancağı merkez kazasında: Yenice kale, Camus- tel, Şekeroba, Bartiz; Pazarcıkta Sinaminli, Gebeli, Küpeli, Atmaklı, Pomatlıçeridi, Karabıyıklı, Yokarıkılıçlı, Kuscu ceridi, Çağlayan ceridi, Oferhaklı, Edri; İslâhiyede Okçu İzzeddinli, Şeyhler, Keferdiz; Karayığitli, Delikanlı,. Cielikanlı; Hassada Kebaz, Tik, Hacılar; Bulanıkda Efsus; Zeytinde Sarıgüzel, Karatut, Bertin, Alişan; Andirinde Göksün nahiyeleri.

Urfa sancağı merkez kazasında: Bozabad, Dö.'kerlü, Adımağaç, Çaykapı, Kabahaydarcan; Birecikde Nizip, Barak, Çukur; Rumkaled, Anuk, Merzuman, Urban nahiyeleri (1).

Brinici meşrutiyet ve Kanunu Esasinin ilânı:

Buraya kadar verilen izahatla, idare sahasında vücuda getirilen yenilikler arasında, mülkî idareyi alâkadar eden kısımlarının nelerden ibaret bulunduğunu gözden geçirmiş olduk. Sıra? idare sahasında vukubulan Avrupalılaşıma hareketinin en mühimlerinden biri olan birinci meşrutiyetin kabulüne ve Kanunu Esasinin ilânına gelmiştir. Fakat

(1) İdarei nevahi nizamnamesiyle ilk defa teşkil edilmiş olan bu nahiyelerden başka, ihtiyaç hasıl oldukça muhtelif kazalarda yeni nahiye teşkil edilmiş, bazı nahiyeler kaldırılmış, bir kısım yerlerde de nahiye adetleri fazlalaştırılmıştır. Devlet salnamelerinin tetkikinden anlaşıldığına göre Kosova, Bosna, Erzurum, Aydın gibi bir kısım vilâyetlerde, bu ilk teşkilâtta nahiyelerin mevcut olmadığı, fakat bilâhara birçok kazalarda yeniden kurulmuş olduğu görülmektedir. Muahharan kurulmuş, bağılıkları değiştirilmiş olan diğer birçok nahiyelerden burada, uzun uzadıya bahsetmek, bizi mevzuumuzun haricine çıkartacaktır. Bu sebeple nahiye teşkilâtı bahsini burada bırakıyoruz. Vilâyet, sancak ve kazalarımızla nahiyelerimizin İdarî bağılıkları tarihi bakımından ehemmiyeti malûm olan bu iş üzerinde, hazırlamakta olduğumuz,- (Türkiye Mülkî Teşkilât Tarihi) adlı tetkikimizde mufassal malûmat bulunacaktır.

bundan evvel, mevzulunuzla doğrudan doğruya alâkadar olmamakla beraber, Abdülâziz devrini umumi olarak karakterize eden hususiyetlere, meşrutiyetin kabulüne ve Kanunu Esasinin ilânını zarurî kılan âmillere kısaca bir göz atmak faydasız olmayacaktır.

Abdülâziz zamanında başarılan yenilikleri, şüphesiz Âli ve Fuat paşalara borçluyuz. Abdülâzizin İslâhat işine muhalif olduğu ve hattâ bir aralık, bu iki zatı da uzaklaştırmak istediği, fakat Avrupa büyük devletlerinin İslâhat meselesi hakkında sık sık vukubulan ısrar ve iхраmları karşısında, her iki devlet adamını da iş başında bulundurmamak mecburiyetinde kaldığı malûmumuzdur. Fakat bu. iki zatın kısa fasıla ile ölümlerini müteakip, keyfi ve müs- tebidane muamelesini arttırdığını ve nazım rolünü oynayacak kuvvetli devlet adamlarının artık görünmez olduğunu da biliyoruz. Fena idare, devletin malî vaziyetini berbad bir hal içine düşürmüştür. Hariçten gayet kötü şartlar altında milyonlarca istikraz yapılmış, fakat bunların memleket müdafaasına tahsis edilmiş olan bir kısmı müstesna, diğerleri, İktisadî vaziyeti tanzim için kullanılacak yerde, faydasız işler için sarfedilmiştir. Yapıları masraflara para yetişmemektedir. Rumelide yer yer isyanlar, devleti müşkül vaziyet içinde bırakmakta, hoşnudsuzluk günden güne fazlalaşmaktadır. İktisadî vaziyette, gittikçe derinleşen ve vahamet kesbeden bir yara manzarası var. Ne dahilde, ne hariçte malî itibar yok; içerde devlete ait yüz kuruşluk bir deyin senedi, on iki kuruşa düşmüş> hele dışarıdan istikraz imkânsız bir hale girmiştir. Nazırlar, nazır mazulleri, bu ıstıraplı halin tabîî neticesi olarak birbirine girmişler, halkın hoşnudsuzluğunu, kendi lehlerine ve rakiplerinin aleyhine kullanmağa uğraşıyorlar. Bütün gayretlere rağmen idare de lâiyiki veçhile tanzim edilememiştir. Daima, Avrupa devletlerinin silâh olarak kullandıkları rea yanın hesabına bahsedilmiş olmasına rağmen, devletin belkemiğini teşkil eden Türk unsurlarının hali de, ötekilerden daha iyi değildir. Reaya arasında, XIX uncu asrın başlan, gıcundan beri revaç bulan ve ihtilâllerle tezahür eden

.....1537.....

muhtariyet ve istiklâli istihdaf eden milliyet hareketleri, milliyet endişesi, Osmanlılık yanında, Türkler arasında dahi kendi tesirini göstermeğe başlamıştır.

Bu gidişin, memleketi ne gibi akıbetlere sürükleyebile.... ceği, münevverler arasında düşünülmeğe ve ifade edilmeğe başlanmıştır. Münevverlerde, devlet ricalinin bazılarında, padişahın keyfi idaresine esaslı surette sed çekme hareketinin, gün geçtikçe ziyadeleşir bir surette zihinleri, işgal ettiğini görüyoruz. Bu zevat, İmparatorluğun tammânasile Avrupai bir tarzda kurulabilmesinin devlet işlerinin millet vekilleri tarafından mürakabesine bağlı ol. duğuna ve her medenî memlekette, millî hâkimiyetle idare edilen memleketlerde halk için tanınmış olan esasi, hakların bir ana yasa, ile tesbit edilmesi zarureti bulunduğuna kani bulunuyorlar.

Filhakika daha Âli ve Fuat paşalar zamanında, meşrutî idare sistemi düşünölmüştü. Hattâ Tuna vilâyetinin ihdası, Şûrayı Devletin teşkili de bunun bir mukaddemesi. idi. Âli ve Fuat paşalar zamanında doğan bu fikir, ölümlerinden sonra, Mithat paşa tarafından müdafaa edilmiş ve Tuna valiliğinde bulunduğu sırada, bu genç, enerjik,, memleket sever devlet adamı, şeklen dahi olsa, meşrutiyet tohumlarını, bulunduğu sahaya atmağa ve onun fir- lizJenmesini temine çalışmıştı.

Mithat paşa, 1872 senesinde ilk defa sadrıâzam olarak filen iş başına geçtiği zaman, artık bir meclisi meta'usan, tesisi imkânlarını aramağa başlamış, fakat bu mevkide fazla kalamadığı için, tasavvurunu kuvveden fiile çıkarmağa imkân bulamamıştı. Kendisi, OsmanII devletinin içinde bulunduğu vaziyetten kurtarılmanın ve baka bulmanın tek ve nihaî çaresini, meşrutî idarede buluyordu. Bu sebeple, Abdülâzizin saltanatının devamı müddetince bu fikrinden hiç bir zaman vaz geçmemiş ve onun tahakkuku, için her türlü tehlikeye kendisini atmaktan çekinmemişti. Hattâ padişahın hal'ını da göze almış, bu maksadla veliaht Murat Efendi ile gizliden gizliye muhabere etmiş, görüşmüş ve ona kendi fikirlerini de kabul ettirmişti.

Nihayet Mithat paşanın bu husustaki devamlı gayreti sayesinde, keyfi ve müstebidane idaresile bütün devlet ricalini dılgir eden Abdülâziz, memleketi perişan bir hale sokmakla, Rusyanın memleket aleyhine olan emellerine hizmette bulunmakla ve nihayet İslâhat aleyhinde hareket etmekle ittiham olunarak hal' olunmuştu (30 Mayıs 1876). Fakat yeni padişah Murad V den de istifade imkânı yoktu; hasta idi. Onun da cülûsundan üç ay sonra hal'ma mecburiyet hâsıl oldu. Zaten veliaht Abdülhamidin adamların, vükelâyı durmadan tahrik etmekte ve iş başına geçirildiği takdirde, Veliahdın ricalin her türlü arzusunu yerine getireceğini vaadeylemekte idiler. Mithat paşanın tek arzusu, memlekette meşrutî idarenin tesisi idi. Hattâ Murad V in cülusu zamanında bile, Kanunu Esasi müsveddesi kendisi tarafından hazırlanmıştı bile..

Nihayet Abdülhamid iş başına getirildi. Cülûsundan (13 Ağustos 1876) on iki gün sonra (12 Eylül 1876) neşredilen hattı hümayûnda da Kanunu Esasinin ilânı, ve memleketin yeni idareye kavuşması lüzumu bildirildi.

Kanunu Esasinin neşri meselesi, bu sıralarda, artık Mithat paşaya mal olmaktan çıkmış, vüzera, rical, ulema ve münevverlere, matbuata intikal etmişti. Hattâ bu ma. hafilde meşrutiyet taraf darlığı, aleyhdarlığı mühim ve ciddî bir mesele olmuştu. İstanbul münevverleri, matbuat, bu iş üzerinde münakaşa ederlerken^ vükelâ da meşrutiyet kanunu hazırlamakla meşgul bulunuyorlardı. Hey'eti vükelâ, önce, yüksek memurlardan, ulemadan mürekkep bir meclisi umumî teşkil ederek meseleyi müzakere ettir - misti. 27 Eylül 1876 tarihinde toplanan bu meclis, aranın ekseriyetile, Kanunu Esasi ve meşveret meclisi meselelerine yanaşmaksızın, vilâyetler nizamnamesinin islâh ve tecdidi gibi fer'î İslâhata karar vermişti. Halbuki Abdül- hamit II, mutlaka Kanunu Esasi ilân etmek arzusunda olduğunu göstermek istiyordu. Bu sebeple meclisin verdiği kararı kabul etmedi ve o yolda bir hattı isdar etti. Bunun üzerine, Kanunu Esasi lâyihasını hazırlamak maksadile. Mithat paşanın reisliği altında bir komisyon teşekkül etti.

Burada müzakereye esas, Mithat paşanın hazırladığı proje ich. Fakat mabeyn başkâtibi Said paşa tarafından hazırlanan diğer bir lâyiha da yine buraya havale olunmuştu.

Osmanlı İmparatorluğu bu suretle dahili işlerle meşgul olurken, Avrupa büyük devletleri de, Sırbistan ve Karadağ prenslikleriyle açılmış olan harb dolayısıyla, yeniden Osmanlı İmparatorluğu ile meşgul olmağa başlamışlar ve Bosna - Hersek meselesi bahanesile, Berlin memorandoomı denilen siyasi bir muhtırayı Babıâliye tebliğ etmişlerdi. Aralarında yaptıkları uzun müzakerelerden sonra, nihayet İstanbulda bir konferansın toplanmasını kendi kendilerine kararlaştırmışlar ve hattâ konferansa Osmanlı devleti mümessillerini müzakerelere iştirak ettirmeden toplantıyı da yapmağa başlamışlardı. Aynı zamanda muayyen maddeler üzerinde mutabık kalmışlar ve kararlaştıran bu mad, deleri sadece tebliğ etmek üzere, Osmanlı devleti mümessilleri de konferansa davet olunmuştu. Bunlar arasındaki belli başlı maddeler, muhtariyet ve belediye teşkilâtına taallük ediyordu.

Kendisine tebliğ edilmek üzere, müzakeresi ikmâl edilmiş olan bu esasları Babıâli, kısa bir müzakereden sonra kabul etmedi. Zaten bir kaç gün evvel, sadrîzam mütercim Rüşdü paşa istifa etmiş, Kanunu Esasi ilânile yakından en ziyade alakadar olan Mithat paşa iş başına getirilmişti (3 Zilhicce 1293 H. - 19 Kânunuevvel 1876 M).

Zaten her şey hazırды. Müdahaleci Avrupa devletlerinin reayanın hakları üzerinde durdukları noktalar, hazırlanan Kanunu Esaside de yer bulmuş ve artık onların müdahalelerinin lüzusuzluğu zımnen ifade edilmişti. İşte bu sebeptendir ki Babıâli konferansa murahasını göndermiş, müzakere esnasında, teklif edilen hususların sözle reddi sırasında, dışarıda da toplanmak suretile, fiilen yeni idare ilân olunmuştu (7 Zilhicce 1293 H. - 23 Kânunuevvel 1876 M.).

Abdülhamit II, Kanunu Esasinin ilânına dair Mithat

.....1540.....

paşaya ısdar ettiği hatta (1), bu ana yasa ile millete bahşedilen hakların ve devlete terettüp eden vazifelerin mahiyeti ve bilhassa dahili idarede yapılması zarurî bulunan yenilikler tebarüz ettirilmekte idi. Ayrıca, vilâyetlerin merkezîyet hukukunun muhafazası lüzumu kabul edilmekle beraber daha ziyade tevsii mezuniyet usulünün devamı üzerinde duruluyordu.

119 maddeden ibaret bulunan Kanunu Esasi (2), me- maliki devleti Osmaniye, Osmanlı devleti tebasının umum: hakları, devlet vükelâsı, memurlar, umumî meclis, âyan hey'eti, mebusan hey'eti⁵ mahkemeler, divanı âli, mali işler, vilâyetler fasıllarını ihtiva etmekte ve bu kısımlarda, millete verilen haklar, devletin yapmakla mükellef oldukları vazifeler işaret olunmakta idi.

Kanunu Esasiye göre, Osmanlı devleti, o zaman mevcut bulunan memleket ve kıt'aları ve mümtaz eyaletleri ihtiva eden yekvücut, hiç bir zaman yekdiğerinden ayrılmaz bir bütündü.

Vükelânın azil ve nasbi, rütbe ve mansıp tevcihi, harp ve sulh ilânı, kanun ve nizamnameler ısdarı gibi, umumiyetle meşrutî idarelerde hükümdara verilmiş olan diğér bir çok haklar, padişaha veriliyordu.

Osmanlı devleti teb'asından bulunan herkes, mezhep ve din farkına bakılmaksızın, Osmanlı Unvanını alıyordu. Şahsî hürriyet vardı ve bu da her türlü taarruzdan masundu. Resmî din, İslâm dini idi; fakat diğér dinler de serbestti. Cemaatlere verilmiş olan imtiyazlar, aynen baki idi. Matbuat, kanun dairesinde serbestti. Kanunlarına tevfikân herkes mektep açabilir, tedrisatta bulunabilirdi; yalnız mektepler devletin nezareti altında idi. Osmanlı teb- asının, devlet hizmetinde bulunabilmesi için, Türkçe bilmesi meşruttu.

(1) Tertibi evvel Düstur, C. 4, S. 1.

(2) Aynı düstur, C. 4, S. 4.

Müsadere, angarya, işkence ve her nevi eziyet memnuda.

Sadaret ve meşihat, padişah tarafından emniyet edilen Kimselere tevdi edilecek ve diğer vekillerin memuriyeti de padişahın idaresine iktiran edecekti. Vükelâ, memuriyetlerine ait iş ve icraattan mes'uldü.

Meb'uslar(vükelâyı istizaha davet edebiliyorlar ve it- tiham olunan vükelâ, hususî muhakeme usulüne tevfikân muhakeme altına alınabiliyorlardı.

Memurlar, nizamen tayin olunacak şerait dairesinde ehil ve müstahak olduklar imemuriyetlere intihap olunacaklar ve bu suretle intihap olunan memurlar, kanunen azli mucip bir harekette bulunmadıkça veya kendisi istifa etmedikçe veyahut devletçe zarurî bir sebep görölmedikçe azil ve tebdil olunamayacaklardı. Memuriyetlerinin devamı müddetince kendilerinden fena bir hareket sadır olmu. yanlar, devletçe zarurî bir sebebe binaen vazifelerinden infisal ettirilenler, hususî nizamlarında tayin olunacaK esaslar dairesinde terfi edecekler, tekaüt veya mağzulâğ- viyet maaşına hak kazanacaklardı.

Her memuriyetin vazifeleri, hususî nizamla tayin olunacağından, her memur kendi vazifesi dairesinde mes'-uldü.

Memurun âmirine hürmet ve riayeti lâzimedeyi ise de, itaat, kanunun tayin ettiği daireye mahsustu. Kanuna muhalif işlerde âmire itaat, memuru meşguliyetten kurtaramazdı.

Âyan ve meb'usan heyetlerini muhtevi bir meclisi umumî teşkil olunuyordu. Meclisi umumînin bu iki hey'eti de Teşrinisani iptidasında toplanacak ve Mart iptidasında kapanacaktı. Biri toplanmadan diğeri toplanamıyordu. Padişah, istediği zaman bu meclisleri içtimaa davet etmek hakkını haizdi.

Meclisi umumî âzası rey ve mütalea beyanında muhtardı. Bunlardan hiç birisi her hangi bir kayitle mukayyet değildi. Gerek verdiği reylerden ve gerek meclisin müza-

..... 1542.....

kereleri sırasında serdettiği mütalealardan dolayı ittiham olunamayacaklardı.

Yeniden kanun tanzimi veya mevcut kanunlarından birinin tadili teklifi hey'eti vükelâya aitti. Hey'eti ayan ve meb'usan da yeniden kanun tanzimi veya tadili hakkına malikti. Yalnız sadaret vasıtasile padişahın iradesinin alınmasına lüzum vardı. Şûrayı Devlette müzakere olunarak tanzim edilen kanun lâyhaları önce hey'eti meb'usanda, sonra da hey'eti âyanda tedkik ve kabul olunacak, padişahın iradesine iktiran ettikten sonra mer'iyet mevkiine konulabilecekti.

Hey'etlerin müzakereleri Türkçe olarak cereyan edecek ve lâyhalar müzakereden evvel teksir olunarak âzaya dağıtılacaktı.

Ayan hey'eti reis ve âzası, meb'usan hey'eti âzasının üçte birini geçmiyecek ve doğrudan padişah tarafından nasbolunacaklardı.

Ayana âza olabilmek için, kırk yaşından aşağı bulunmamak, yükelâlık, valilik, ordu müşürlüğü, kazaskerlik, elçilik, patiriklik ve haham başılık memuriyetinde bulunmak lâzımdı. Ayanlık, kaydı hayat şartile idi. Maaşları, ayda on bin kuruştı.

Ayan, meb'usan hey'etinden verilen kanun ve muvaze_ ne lâyhalarını tadkik eder, şayed bunlarda dinî işlere, padişahın haklarına) hürriyete, Kanunu Esasi ahkâmına, devletin mülki tamamiyetine ve memleketin dahili emniyetine, vatanın esbabı müdafaa ve muhafazasına, âdabı umumiyyeye mugayir bir şey görürse, mütaleasının ilâ vesile ya kat'iyen red veyahut tadil ve tashih olunmak üzere, meb'usan hey'etine iade eder ve kabul ettiği lâyhaları sadarete tevdi eylerdi.

Meb'usan hey'eti, OsmanII devleti tebasmda her elli bin erkek nüfus için bir meb'us olmak üzere teşkil olunacaktı. Devlet memuriyeti ile meb'usluk bir şahıs uhdesinde birleşemezdi. Meb'us olabilmek için, Osmanlı devleti tebasmdan olmak, ecnebi hizmeti imtiyazına sahip bu-

lunmamak, Türkçe bilmek, otuz yaşını ikmâl etmek, bir kimsenin hizmetkârı bulunmamak, müflis bulunmamak, fena bir halle tanmış olmamak, mahcur olmamak, ecnebi tabiyeti iddiasında bulunmamak lâzımdı. Dört seneden sonra yapılacak intihaplarda da meb'us olmak için Türkçe okumak ve mümkün mertebe yazmak dahi şarttı.

Hey'eti meb'usan âzasının her biri, kendini intihap eden dairenin ayrıca vekili olmayıp umum Osmanlıların vekili idi ve müntehipler intihap edecekleri meb'usları, mensup oldukları vilâyet dairesi halkından intihap etmeğe mecburdular. Meb'uslara, her sene için 20 bin kuruş verilecek ve ayda beş bin kuruş maaş itibarile memurini mülkiye nizamnamesine tevfi kanunı gidip gelme harcırahı verilecekti.

Meb'usan hey'eti kendisine havale olunacak kanun lâyhalarını müzakere, bunlardan malî işlere ve Kanunu Esasiye taallük eden maddelerini red(kabul veya tadil eder, masarifâtı umumiyeyi, muvazene kanununda gösterildiği şekilde uzun uzadıya tedkik ettikten sonra, mikdarına vükelâ ile birlikte karar verir ve varidatın cinsi ve mikdarı, tevzi şekli ve tedarikini de yine vükelâ ile birlikte tayin ederdi.

Kanunu Esasi, ayrıca bir de otuz âzadan mürekkep bir Divanı Âli teşkil etmekte di.

Onu âyan, onu Şûrayı Devlet ve onu da temyiz ve istinaf mahkemesi reis ve âzaları arasından kur'a ile seçilecek olan bu divan, lüzum ettikçe âyan dairesinde içtima ederek vükelâ, temyiz mahkemesi reis ve âzasının ve padişahın hukuku aleyhinde hareket ve devleti tehlikeli bir vaziyete sokmağa tesaddî eyliyenlerin muhakemesile meşgul olacaktı.

Kanunu Esasi, vilâyetlerin idare usulünü tevsii mezuniyet ve tefriki vezaif kaidesi üzerine tesis etmekte ve derecelerinin hususî nizamla tayin kılınacağını âmir bulunmakta idi.

Vilâyet, liva ve kaza merkezlerindeki idare meclis-

lerile senede bir defa vilâyet merkezinde toplanan meclisi umumî âzasının intihap şekli hususî bir (kanunla tevsi olunacaktı.

* ^

Vilâyetler umumî meclislerinin vazifeleri,, yapılacak kanununda da bildirileceği veçhile, köprü ve yolların tanzimi, itibar sandıklarının teşkili, sanayi, ticaret ve ziraatin teshili gibi faydalı işlere ait meseleler, maarif ve terbiyenin intişarını temine matuf işler olacak, ayrıca devlete ait tekâlifin tevzi ve tahsilinde, sair muamelâtında mevzu kanun ve nizamnameler hükümlerine uygun bulmadıkları kısımların ait oldukları makam ve mevkilere tebliği^ tashih ve islâhı hususunda şikâyetle bulunmak salâhiyetine sahip olacaktı.

Evkafa ait emlâk, akar ve paraların, vâkıfların koydukları şartlar ve kadim teamül dairesinde sarfı, hayır işlerine sarfolunmak üzere vasiyet edilen paraların yerinde harcanması ve yetimlere ait emvalin hususî nizamnamesine göre idaresi maksadile her kazada, her milletin bir cemaat meclisi bulunacak ve bu meclisler, tanzim edilecek hususî nizamnamesine göre, her milletin müntehap efradından olacaktır. Bu meclisler, mahallî hükümetleri ve vilâyetler umumî meclislerini merci olarak tanıyacaktı.

Belediye işleri, İstanbul ve diğer vilâyetlerde intihapla teşkil olunacak belediye daireleri meclislerde idare olunacak ve bu dairelerin sureti teşkil ve vazifeleri ve âzasının intihap sureti, hususî kanunla tayin kılmacaktı.

Osmanlı efradının hepsi için, maarif tahsilinin birinci mertebesi mecburî olacak ve bunun dereceleri ve teferruatı hususî nizamile tayin olunacaktı.

Kanunu Esasi, memlekette büyük bir sempati ile karşılandı. Derhal meb'us seçimine başlandı. Ve meclis, 29 Zilhicce 1293 H. - 15 Kânunusani 1877 tarihinde içtimaa davet olundu. Ve ana yasada yapılacağı bildirilen kanun ve nizamnamelerin tanzimine başlanıldı.

Kanunu Esasinin ilânı, meclisi meb'usanın içtimaa

daveti, Osmanlı İmparatorluğunda garbe açılan pencerelerin en büyüğü idi. Fakat maalesef ömrü kısa oldu; siyasî hâdiseler, memlekette yeni buhran tevhidine sebebiyet verdi: Babiâlinin İstanbul konferansının kararlarını reddini müteakip, Rusyanın teşvikile, müdahaleci devletler, Hersek ihtilâfından doğan meseleleri yeniden Londrada tetkik lüzumunu duydular. Londra konferansının kararları ve buna munzam olan Rusya Çarının teklifi de reddolun. du. Ruslar, Osmanlı devletine harp ilân ettiler (10 Rebi. ülâhır 1294 H. - 24 Nisan 1877 M.).

Zaten Mithat paşa da, Kanunu Esaside mevcut bir fıkranın padişaha verdiği salâhiyetten istifade olunarak, daha İstanbul konferansının dağılmasından bir kaç gün sonra (21 Muharrem 1294 H. - 5 Şubat 1877 M.), azil ve Avrupaya teb'id edilmişti. Harbin tevhid ettiği elim hâdiseler ve bazı meb'usların mecliste tenkitlere başlamaları karşısında Abdülhamit II, meclisi meb'usları bir daha, açmamak üzere kapattı ve meb'uslardan bazılarını hemen o gün nefyetti. Bu surette memleket, Kanunu Esasile bahşo- lunan haklardan lâıyık veçhile istifade edemedi. Abdülhamid II, Babiâliye de, arzu ve iradelerini tatbikle mükellef bir büro haline kâlbetti, idareyi tamamiye eline aldı. Çok temiz maksatlarla kurulmuş olan bu yeni binayı böylece bir darbede yıktı, attı.

İmparatorluğun mülkî idaresindeki Avrupalılaşıma yolunda ileri bir hamle olarak kabul ettiğimiz birinci meşrutiyet ve Kanunu Esasinin ilânı meselesini de kısaca kayıt ve işaret ettikten sonra, tedkikimizi burada sona erdirmeyoruz.

Maksadımız, İmparatorluğun mülkî idaresinde Avrupalılaşıma hareketlerinin nasıl başladığını ve ne gibi bir tekâmül merhalesi takip ederek yürüyüşüne devam ettiğini tabiiiz ettirmekten ibaret olduğundan, Abdülhamid II ve ikinci meşrutiyet idaresi zamanında mülkî idarede yapılmış olan işleri tedkike lüzum görmedik. Çünkü birinci

.....1546.....

meşrutiyete kadar geçen zaman içinde vücade getirilmiş olan teşkilât, İmparatorluğun son elli senelik tarihi içinde de, takribi olarak eski şeklini muhafaza etti. Zaten, birinci meşrutiyete kadar, mülkî idarede esaslı teşkilât vücade getirilmiş? Avrupa idare usulünden ve bilhassa Fransız idaresinden mülhem bir çok kanun ve nizamnameler tedvin olunmak suretile, İmparatorluğun idaresinde, eski devirlerle kıyas kabul edemeyecek derecede yenilikler meydana getirilmişti. Abdülhamid II devrinde yeniden vücade getirilmiş olan müesseseler ise, zamanın zarurî icaplarına intibaktan başka bir şey değildi. Yalnız Kanunu Esaside memurlara taallûk eden haklardan bir kısmı, meselâ mülkiye memurları hakkındaki tekaüt ve terakki kararnamesi gibi mevzuatla, idare hayatında, Avrupada olduğu gibi, memurların sicillerinin tutulmasına dair olan sicilli memurin komisyonu talimatnamesi gibi bazı mevzuat, bu devrede meriyet mevkiine konuldu. Bittabi uzun tanzimat senelerinden sonra ve her sahada alabildiğine bir hızla terakkisinde devam eden Avrupa karşısında, yapılan bu işlerde, ümit edilen ileri bir hamle, Avrupaya muvazi bir faaliyet görmek imkânsızdır. Hattâ fazla olarak, önceleri mülkî idarede atılmış olan ileri adımlar baltalanmış, kurulmuş olan bir kısım müesseseler, meselâ meclisi umumî teşkilâtı gibi Avrupai bir düşünce mahsulü olarak kurulduğunda şüphe olmıyan müesseseler, ortadan kaldırılmış ve Osmanlı İmparatorluğu mülkî idaresi(bu devir esnasında, yeni zaman mutlakıyetçi rejiminin an'anelerini devama sahne olmuştur.

Bu arada, memleketin harici münasebetlerinde olduğu gibi, dahilî idaresinde ve bilhassa mülkî idarede ahde veya teamüle istinat eden bir takım imtiyazlı vaziyetler ihdas ve bu imtiyazlara müstenit bir sükûneti muhafaza politikası takip edilmiştir. İmparatorluk nüfuzunun kurulamadığı bazı mntakalarda askerlik ve vergi gibi en esaslı devlet mükellefiyetlerine itina olunmamış, hattâ müsamahada bulunulmuştur. Mülkî idarenin otoritesi yanın-

da, aşiret beylerinin nüfuzlarını devam ettirmelerinde de bir mahzur görülmemiştir.

Mutlak idareyi elinde bulunduran ve hükümeti arzu ve iradesinin icrasına memur bir unsur halin koyan saray, aşiret beylerini, halkın ve devletin haklarından fedakârlık yapmak suretile ve paralar, nişanlar, mevkiller vererek kendisine bağlamağı, devlet otoritesini her yerde ve sağlam bir şekilde tesise tercih etmiştir. Memurlar, sarayla, ikinci bir otorite vaziyetine giren aşiret beyleri arasında mevcut olan bu münasebetleri, her zamanki mesai ve faaliyetlerinde daima nazarı dikkate almak mecburiyetinde kalmışlardır.

Bu arada şunu itiraf etmek lâzımdır ki, Abdülhamid il tarafından ilân edilmiş olan Kanunu Esasi ahkâmı, bütün bu otuz küsur senelik zaman içinde 5 memlekette tatbik sahası bulabilmiş olsaydı, muhakkak ki İmparatorluğun idare bayatındaki tekâmülünde yeni merhalelerin katedilmiş ol. üğünü görmemek, bizim için mümkün olmayacaktı.

Milliyet ve memlekete bağlılık hislerinin durmadan kamçılандığı otuz üç senelik bir sıkıntı devresinden sonra, ikinci meşrutiyet devri de, memleket idaresi için bir yükseliş ve ilerleyiş devri olabilirdi. Hattâ ilk devrede, Millet Meclisi, saltanatın salâhiyetlerine karşı, meclisin salâhiyetlerini takviye etmek suretile faaliyete de geçmişti. Fakat devlet mekanizmasını ellerine almış olanların gerek dış ve gerek iç politikada maruz kaldıkları esaslı müşkül ler, kaybedilmiş olan zamanı telâfiye imkân vermedi. Dahilî mücadeleler, haricî meseleler, Trablusgarp ve Balkan harpleri, Umumî Harp gibi esaslı gaileler yüzünden, memleketin ikinci meşrutiyetten beklediğı ehemmiyetli neticeleri alması mümkün olamadı. Hususî idare teşkilâtının kurulması, vilâyetlerin idaresine yeni bir nizam verilmesi gibi bir kısım yenilikler de ikinci meşrutiyet devrinde vücade getirildi. Fakat, beklenen tam randımanın alınması bu idareye nasip olmadı.

B i b l i y o ğ r a f y a

- 1 — Abdurrahman Şeref, Tarih musahabeleri, İstanbul, 1339; Tarihi devleti aliye, 2 cilt, İstanbul.
- 2 — Abdurrahman Vefik, Tekâlif Kavaidi, 2 cilt, İstanbul; Tarihi malî, Birinci Kısım, İstanbul 1330.
- 3 — Ahmed Cevdet (paşa), Tarih, 12 cilt tertibi cedit, İstanbul 1309; Maruzat, Tarihi Osmanî encümeni mecmuası, sene 15, 16, 17.
- 4 — Ahmet Mithat, Üssü inkilâp, 2 cilt İstanbul 1294,
- 5 — Ahmet Rasim, İstipdattan hakimiyeti milliyeye, 2 cilt, İstanbul 1923.
- 6 — Ali Haydar Mithat, Mithat Paşa, 2 cilt, İstanbul,
- 7 — Ata, Tarihi Enederun, 4 cilt, İstanbul.
- 8 — Ayni Ali efendi, Kavanin - i Al - i Osman Der mezamin - i defter - i divan, yazma.
- 9 — Devlet salnamesi, ilk nüsha: 1262 H. son nüsha: 1333 - 34, 68 nüsha.
- 10 — Driault, Şark meselesi, Türkçe tercümesi, İstanbul 1328.
- 11 — Düstur, ilk tertip, 4 cilt : C. I • İstanbul 1289, C. II : 1289, C. III : 1293, C. 4 : 1295.
- 12 — Edip (vakanüvis, teşrifat!) Ref-i idîye ve Reddiye ve rüşvet ve şuru-ı nizam, Tarihi Osmanî encümeni mecmuası, sene 2.
- 13 — Engelhard, Türkiye ve tanzimat, Ali Reşat tercümesi, İstanbul 1328.
- 14 — Esad (Shaflar şeyhi zade), Üssüzafer, İstanbul, birinci tab'ı 1243) ikinci tab'ı 1293.
- 15 — Fatih Kanunnamesi. Tarihi Osmanî encümeni mecmuası ilâvesi.

- 16 — Hayreddin, Bir Türk diplomatının evrakı siyasi...
yesi, İstanbul, âlim matbaası 1306.
- 17 — İbrahim Hakkı, Hukuku idare, 2 cilt, İstanbul
ikinci tab'ı 1312.
- 18 — İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Halil Hamit paşa,,
Türkiyat mecmuası, cilt 6; Selim III ün Veliahd
iken Frnasa Kralı Lui XVI ile muhaberelele, Bel-
leten sayı 6; OsmanII İmparatorluğu teşkilâ-
tı,. Kısım: 4, Türk tarihinin ana hatları müsveddeleri.
- 19 — Kastamonu Şeriye sicilleri.
- 20 — Koçi bey, Risale, İstanbul tab'ı.
- 21 — Lûtfi> Tarih. 7 cilt. — 8 inci cilt, Abdurrahman
Şeref efendi tab'ı. — 9-15 inci ciltler, yazma,
Yıldız Kütüphanesinden naklen Ankara Türk
Tarih Kurumu Kütüphanesinde.
- 22 — Lûtfi (paşa) Asafname, İstanbul 1326.
- 23 — Mac-Farlane, Constantinople et la Turquie en
1828 et 1829, Paris 1830.
- 24 — Mellinge, La Turquie sous la regne d'Abdulaziz.
Paris 1886.
- 25 — Muharreratı nadire, İstanbul.
- 26 — Mustafa Necip, Selimi salis asrı vekayii, İstanbul 1280.
- 27 — Mustafa Nuri Paşa - Mansurî zade), Netayicüi-
vukuat; 4 cilt, ikinci tab'ı, İstanbul.
- 28 — Osman Nuri, Mecellei umurı belediye, birinci.
cilt, İstanbul 1922.
- 29 — Rosen (Dr. S) Geschichte des Türkei von ciem
siede der reforme im jahre 1826, Leipzig 1867.
- 30 — Sadık Rifat (paşa), Siyaseti umumiyei düvel
hakın d a mutaleat; Viyana sefaretnamesi, İstan-
bul.
- 31 — Salname, Hariciye nezareti, 4 cilt : 1302, 1306,
1318, 1320 yıllarında neşredilmiştir.
- 32 — Selimi salis devrinde nizamı devlet hakkında.

.....1550.....

- mutaleat, Tarihi Osmanî encümeni mecmuası, Sene 7-8.
- 33 — Sıddık Sami Onar, İdare hukuku, Birinci cilt,
birinci kısım, İstanbul 1938.
- 34 — Süleyman Kanunnamesi, Millî tettebbuler mecmuası.
- 35 — Takvimi Vekayı Kolleksiyonları.
- 36 — Tevkiî Abdurrahman paşa Kanunnamesi, Millî tettebbuler mecmuası.
- 37 — Ubigini, Lettres sur la Turquie, Paris 1888; La Constitution Ottoman, Paris 1879.
